

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (GENEL TÜRK TARİHİ)
ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ'DA ALÂİYYE (ALANYA) VE ALÂİYYE BEYLİĞİ

Doktora Tezi

Mehmet Ali BOZKUŞ

Ankara-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (GENEL TÜRK TARİHİ)
ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ'DA ALÂİYYE (ALANYA) VE ALÂİYYE BEYLİĞİ

Doktora Tezi

Mehmet Ali BOZKUŞ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Eşref BUHARALI

Ankara-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (GENEL TÜRK TARİHİ)
ANABİLİM DALI

ORTAÇAĞ'DA ALÂİYYE (ALANYA) VE ALÂİYYE BEYLİĞİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Eşref BUHARALI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Eşref BUHARALI

Prof. Dr. İlhan ERDEM

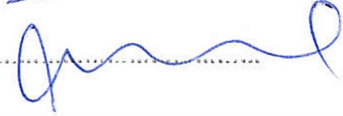
Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN

Doç. Dr. Tümen SOMUNCUOĞLU

Doç. Dr. Cihat AYDOĞMUŞOĞLU

Tez Sınavı Tarihi: 09 Şubat 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Be belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (24/02/2017)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Mehmet Ali BOZKUŞ

KISALTMALAR

a.g.b.	Adı geçen bildiri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Ank.	Ankara
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	Bin
bk.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivleri
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
dn.	Dipnot
ed.	Editör
El ²	The Encyclopaedia of Islam Second Edition.
EÜ TİD	Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi
H.	Hicri
Haz.	Hazırlayan
İA	Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
İst.	İstanbul
İUEFTD	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
İÜİFD	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi
JTS/TUBA	Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları

M.	Miladi
MAD	Maliyeden Müdevver Defter
MC YZ	Muallim Cevdet Yazmaları (Atatürk Kitaplığı)
MJH	Mediterranean Journal of Humanities/Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi
NY	New York
öl.	Ölümü
Repr.	Reprint
RHC.	Recueil des Historiens
S.	Sayı
s.	Sayfa
TAD	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi
Ter.	Tercüme
TKA.	Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi
TOEM	Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası
TT.	Tapu Tahrir Defteri
TTK.	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve benzer
vd.	Ve diğerleri
VD.	Vakıflar Dergisi
Vol.	Volume
Yay.	Yayınevi/Yayınları
YKY	Yapı Kredi Yayınları

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	1
KAYNAKLAR, ARAŞTIRMALAR VE YÖNTEM.....	3
I. KAYNAKLAR.....	3
A. Farsça Eserler.....	3
1. İbn Bibi.....	3
2. Kerimüddin Mahmud Aksarayî.....	4
3. Niğdeli Kadı Ahmed	4
4. Anonim Selçukname.....	5
5. Mîrhând.....	5
6. Hamdullâh Müstevfî-i Kazvînî.....	6
B. Arapça Eserler.....	6
1. İbn Şeddâd.....	6
2. El- Yûnûnî.....	6
3. Baybars El Mansûrî.....	7
4. Kalkaşendi.....	7
5. El-Cezerî.....	8
6. İbn Kâdî Şuhbe.....	8
7. Makrizi.....	8
8. El-Aynî.....	9
9. İbn Tagrıberdi.....	9
C. Kıbrıs Kronikleri.....	10
1. Leontios Makhairas.....	10
2. Amadi.....	11
3. Strambaldi.....	11
4. Florio Bustron.....	12

5. Guillaume de Machaut.....	12
D. Latince, Fransızca ve Diğer Kaynaklar.....	13
1. Templar Of Tyre.....	13
2. Marino Sanudo.....	13
3. Philippe de Mezieres	14
4. Emmanuel Piloti.....	15
5. Boucicaut Le Livre Des Fais.....	16
6. Antonio Morosini (Morosini Codex)	17
7. Diplomatarium Veneto-Levantinum.....	18
E. Ermenice Kronikler.....	18
1. Simbat Kroniği.....	18
2. Genceli Kiragos.....	19
F. Osmanlı Kronikleri ve Çağdaş Anadolu Kaynakları.....	19
1. Aşıkpaşazâde Tarihi.....	19
2. Hadîdî Tarihi.....	20
3. Gelibolulu Mustafa Ali.....	20
4. İdris-i Bitlisî.....	21
5. Mevlânâ Mehmed Neşri.....	21
6. İbn Kemal.....	22
7. Müneccimbaşı Ahmed Dede.....	22
8. Şikari (Karamannâme)	23
G. Diğer Kronikler.....	23
1. Hasan-ı Rumlu.....	23
2. Şerefüddin Ali Yezdî.....	24
3. İbn Arabşah.....	24
H. Tüccar Kitapları ve Noter Kayıtları.....	24

1. Francesco Balducci Pegolotti.....	24
2. Anonim Tüccar Kitabı.....	25
3. Lamberto di Sambuceto.....	26
I. Coğrafi Eserler.....	27
1. İbn Hurdazbih.....	27
2. İbn Havkal	27
3. İbn Said, el-Mağribi.....	28
4. Ebu'l-Fida.....	28
5. İbn Fazlullah, Ahmed b. Yahya el-Ömerî.....	28
J. Seyahatnameler.....	29
1. Simon de Saint Quentin.....	29
2. İbn Battûta.....	30
3. Ruy de Gonzalez Clavijo.....	30
4. Jacob Ulfeldt (1567-1630)	31
5. Evliya Çelebi Seyahatnamesi.....	31
K. Menakıbnameler ve Münşeat Mecmuaları.....	32
1. Abdülkerim b. Şeyh Musa.....	32
2. Ahmet Eflâkî.....	32
3. Feridun Ahmed Bey.....	32
L. Osmanlı Arşiv Vesikaları (Tahrir Defterleri)	33
1. BOA. MAD. 16029.....	33
2. MC YZ O0076 (Atatürk Kitaplığı)	33
3. 166 No'lu Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri.....	34
4. TKA. TT 172.....	34
5. Diğer Arşiv Vesikaları.....	35
M. Kitabeler.....	35

N. Meskûkât.....	36
II. ARAŞTIRMALAR.....	37
III. YÖNTEME DAİR.....	39
GİRİŞ: SELÇUKLU ÖNCESİ ALANYA’NIN KISA TARİHİ VE SELÇUKLU HÂKİMİYETİ.....	42
A. Coracessium/Korakesion.....	42
B. Kalon Oros (Καλόν Οροσ)	45
C. Kalon Oros’un Selçuklular Tarafından Fethi.....	52
D. Candelore.....	58
E. Alâ’iyye (Alaya)	60
I. BÖLÜM: SELÇUKLU FETHİ SONRASINDA ALANYA’DA TİCARET VE TİCARİ YOLLAR.....	64
A. Doğu Akdeniz Ticareti.....	66
1. Kereste.....	68
2. Katran ve Zift.....	73
3. Demir Madeni.....	74
4. Köle Ticareti.....	75
5. Günlük Ağacı Zamkı.....	76
6. İpek, Deri, Dokuma Ürünleri ve Şap.....	77
7. Diğer Ürünler.....	79
B. Alanya-Kıbrıs Ticari İlişkileri.....	81
C. Alanya’ya Ulaşan Ticari ve Tarihi Yollar.....	87
1. Kara Yolları.....	87
2. Deniz Yolları.....	90
II. BÖLÜM: SELÇUKLULAR VE KARAMANOĞULLARI YÖNETİMİNDE ALANYA	94

A. Sultan'ın Kışlağı.....	94
B. Uc İsyancıları.....	95
C. Sultan Baybars'ın Anadolu Seferi ve Güney Sahillerinde Karamanoğlu Etkisi.....	102
D. Akka'nın Fethi.....	112
1. Akka'nın Fethine İlk Tepkiler: Ticari Ambargo ve Denizlerde Koruma Donanmasının Oluşturulması.....	114
2. Alanya Kuşatması (1292)	117
E. Karamanoğulları Dönemi.....	120
1. Mecdüddin Mahmud Bey (1292)	120
III. BÖLÜM: ALÂİYYE BEYLİĞİ.....	123
1. Kuruluş ve Yusuf Bey Dönemi.....	123
2. Alâeddin Bey ve Hüsameddin Mahmud Bey Dönemi.....	128
a. Kıbrıs, Alanya İlişkileri: I. Peter'in Seferleri.....	130
b. Alanya Saldırısı (1366).....	143
3. Savcı Bey b. Şemseddin Mehmed Dönemi.....	153
a. Akdeniz'de Venedik - Ceneviz Rekabeti.....	152
1. Mareşal Boucicaut.....	156
2. Boucicaut'nun Doğu Akdeniz Seferi ve Alanya Kuşatması (1403).....	159
3. Trablusşam (Tripoli) Seferi	163
4. Batroun, Beyrut, Sayda ve Lazkiye Saldırıları.....	165
4. Karaman Bey Dönemi.....	169
5. Lütfü Bey Dönemi.....	176
6. Kılıç Arslan Bey Dönemi.....	182
IV. BÖLÜM: YAPILAR VE VAKIFLAR.....	187

A. Yapılar.....	187
1. Alanya Tersanesi.....	189
B. Vakıflar.....	191
1. Osmanlıya Devreden Vakıflar.....	193
a. Vakf-ı Cami-i Sultan Alâeddin	194
b. Vakf-ı Mevlevihane.....	195
c. Oba Medresesi Vakfı.....	196
d. Başhane Dükkânı.....	196
e. Ahi Ahmed Zaviyesi.....	197
f. Vakf-ı Zaviye-i Hızır İlyas.....	197
h. Cemaleddin Seydi Zaviyesi.....	198
ı. Sitti Zeynep Türbesi Vakfı.....	199
j. Mahmud Seydi Zaviyesi Vakfı.....	200
k. Zekeriya Seydi Tekkesi-Zaviyesi Vakfı	201
2. Osmanlı Öncesi Alanya'daki Vakıfların Genel Özellikleri.....	201
SONUÇ	203
KAYNAKLAR	205
ÖZET	235
ABSTRACT	236
HARİTALAR, RESİMLER VE EKLER	237

ÖN SÖZ

Türkiye’de Akdeniz ve şehir tarihi çalışmaları genellikle Osmanlı devri üzerine yoğunlaşmaktadır. Selçuklu ve Beylikler dönemini kapsayan çalışmalar yapılsa da, bunların sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Alanya Beyleri, Teke ve hatta Karamanoğulları’nın Akdeniz’le münasebetleri ise çok önce yazılmış birkaç önemli çalışmayla sınırlı kalmıştır. İlk olarak Osman Turan’ın çalışmalarından bahsedilmelidir. O. Turan’ın, Ortaçağ’da Türkiye siyasi ve ekonomi tarihine yönelik yazıları ve yayınladığı vesikalar alanında en önemli çalışmalardandır. Bölgedeki Beyliklerin siyasi ve sosyal tarihleri ise ayrı bir konudur ve bu alanda başta M. C. Ş. Tekindağ’ın Karamanoğulları ve Tekeoğulları üzerine yaptığı araştırmalar gelmektedir. Bahsettiğimiz çalışmalar tezde sıklıkla kullandığımız kaynaklar arasında yer almaktadır, ancak bunlar konumuzla dolaylı olarak bilgi veren çalışmalardır. Bu nedenle Geç Ortaçağlar’da Akdeniz tarihi, ekonomisi ve bu bağlamda Alanya ve çevresinin tarihini ele alan bir akademik çalışma yapılmamıştır denilebilir. Bu eksikliği gidermek amacıyla, tezde Doğu Akdeniz’de bir şehrin tarihi ele alınmakla beraber, genelde şehrin yöneticilerinin Ortaçağ Akdeniz ekonomisi ve siyasetiyle olan ilişkisi açıklanmaktadır. Sonuç olarak Anadolu, Mısır, Kıbrıs ve Batı arasındaki ilişkileri kapsayan bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın sonucu olan elimizde bulunan tez ise sadece bana mal edilemez. Elbette ki tüm sorumluluk ve hatalar bana aittir, fakat en başından son ana değin aldığım yardımlar olmasaydı böyle bir sonuç ortaya çıkmazdı. İlk olarak Faruk Nafiz Koçak’ı zikretmem gerekir. Kendisinin düzenlemiş olduğu sempozyum bildirini ve İ. H. Konyalı’nın Alanya Tarihi’ni, sadece kısa bir telefon görüşmesinden sonra tarafıma

gönderdi. Veli Yiğit ve Ersen Yiğit ise 2014 yılı yazında bölgeye yaptığım uzun süren saha araştırmalarında evlerini açmakla kalmadılar aynı zamanda Özgür Meriç ile birlikte yaya olarak Toroslari aşarken de çoğu zaman benimle beraberdiler. Bu saha araştırmaları ise Suna ve İnan Kıracı Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) 2014 yılı doktora bursuyla destekledi. Bölge araştırıldı, veriler ve kaynaklar toplandı, fakat teze başlarken hiç hesap etmediğim Fransızca ve Danca belgeler karşıma çıktı. Fransızca belgeler konusunda Eric Luc Jean ve Elif Turan yardımlarını hiç esirgemediler. Tezimle alakalı çok kısa bilgi vermesinden dolayı üzüldüğüm Danca metni ise Karen Skovgaard-Petersen sayesinde buldum ve benim için onun tarafından çevrildi. Osmanlı Türkçesi belgeler, daha doğrusu siyakat yazı türüyle yazılmış belgeler ise Prof. Dr. Mehmet Demiryürek sayesinde çözüldü. Onun desteği ve teşvikleri her şeyi daha kolay hale getirdi. Ayşe Gökçen Yücel ve Cumhuriyet Bekar ise Türkiye’de bulamadığım bazı eserleri tarafıma gönderdiler. Bana ise sadece tezi yazmak kaldı, metnin okunması, düzeltilmesi gibi zor işler ise Fatma Akın’a. Ayrıca daha önce elle tuttuğum notları da, zamanım kalmadığı için Fatma Akın Word’e aktardı. Başta onun ve diğerlerinin ve burada ismini anmayı unutmuş olduğum tüm emeği geçenlerin, emeklerine karşılık olarak teşekkür ederim.

Son olarak beni her zaman anlayışla karşılayan ve yardım eden başta danışmanım Prof. Dr. Eşref Buharalı’ya, Prof. Dr. İlhan Erdem’e, Prof. Dr. Hamza Keleş’e ve konunun sınırlarının çizilmesini sağlayan Prof. Dr. Üçler Bulduk’a bu vesile ile teşekkürlerimi sunarım.

Ankara 2017

KAYNAKLAR, ARAŞTIRMALAR VE YÖNTEM

I. KAYNAKLAR

A. Farsça Eserler

1. İbn Bibi, Emir Nasıreddin Hüseyin b. Muhammed b. Ali er-Caferi el-Rugadi

Esasen Harezmlı olan İbn Bibi'nin ailesi Sultan Alâeddin Keykubâd devrinde Anadolu'ya gelerek Selçukluların hizmetine girmiŐtir. İbn Bibi babasının aldığı görevler nedeniyle devlet işlerine yakın olmuş ve uzun yıllar inşa ve tuğra divanında çalışmıştır. Ünlü tarihçi ve devlet adamı Alâeddin Ata Melik b. Muhammed Cüveyni'nin teşviği ile *El-Evamirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umuri'l-Alâ'iyye* adlı eserini yazmıştır. Bu eser Anadolu Selçukluları tarihinin 1192-1280 yılları arası tarihini kapsamaktadır. Yazıldığı dönemde Anadolu'da Moğol idaresi bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle uclardaki hareketlenmelere yönelik olumsuz bir bakış açısı vardır. Eserin önemli bir kısmı Alâeddin Keykubâd devrine ayrılmıştır. Bu tez için, Alanya'ya ismini veren Keykubâd'ın Şehir ile olan ilişkisini açıklamak bağlamında İbn Bibi'nin eserinin özel bir yeri vardır. Eserin tek nüshası Ayasofya Kütüphanesi 2985 numarada kayıtlıdır. Adnan Erzi tarafından tıpkıbasımı 1957 yılında yapılmıştır. Eserin muhtemelen XV. yüzyılda yapılmış muhtasar bir nüshası daha bulunmaktadır. Bu nüshada aslında bulunmayan bazı bilgiler mevcuttur. Gerekli görüldüğünde muhtasar nüsha da kullanılmıştır. Eserin, II. Murat'ın (1421-1451) saltanatı zamanında, Yazıcızâde Ali tarafından Türkçe'ye çevirisi yapılmıştır. Bu çeviri ise *Tarih-i Âl-i Selçuk* (OĞuzname) adıyla bilinmektedir. Türkçe çeviri mümkün olduğu kadar İbn

Bibi'nin orijinal nüshasına sadık kalınarak yapılmışsa da, metne birtakım eklemeler ilave edilmiştir¹.

2. Kerimüddin Mahmud Aksarayî

Aksarayî'nin *Musâmeretü'l-Ahbâr ve Müsâyeretü'l-Ahyâr* adlı kroniği XIII ve XIV. yüzyıl Anadolu tarihi için bir diğer önemli eserdir. Anadolu valisi Emir Timurtaş Noyan adına yazılmıştır. İbn Bibi gibi eser Anadolu'daki Moğol hâkimiyeti döneminde kaleme alınmıştır. Dört bölümden oluşan eserin ilk üç bölümü İslam tarihi ağırlıklıdır. Yazarın çağdaşı olduğu olayları aktardığı dördüncü kısım ise bu tez için önemli olan bölümdür. İbn Bibi'nin eserinin 1280'de sona ermesi, Aksarayî'nin kroniğinin bundan sonraki kısmını daha da önemli hale getirmektedir. Özellikle bir uc şehri olarak adlandırılan Alanya ve Antalya için verdiği bilgiler mühimdir. Eserin Osman Turan tarafından neşri yapılmıştır. Türkçeye ise Mürsel Öztürk tarafından çevrilmiştir².

3. Niğdeli Kadı Ahmed

Anadolu tarihi için önemine ilk defa Fuad Köprülü'nün dikkat çektiği Niğdeli Kadı Ahmed'in *El-Veledü's-Şefik ve'l-Hâfidü'l-Halîk* adlı eseri, İbn Bibi ve Aksarayî'den sonra gelen, önemli bir eserdir. 1333 yılında yazılan eser muhtasar bir İslam tarihi niteliğindedir. Fakat bu tezle alakalı olarak çok az bilgi içermektedir, bu

¹ İbn-i Bibi, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye Fî'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, tıpkıbasım Adnan Sadık Erzi, TTT. Ank. 1956; İbn Bibi, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fî'l-Umûri'l-Alâ'iyye*, *Selçukname II*, Çev. Mürsel Öztürk, TTK, Ank. 2014, İbni Bibi, *Muhtasar Selçukname, (Anadolu Selçukî Devleti Tarihi)*, Çev. M. Nuri Gençosman, Yayınlayan, F. Nâfiz Uzluk, Uzluk Basımevi, Ank 1941; Yazıcızâde Ali, *Selçuk-Nâme*, Haz. Abdullah Bakır, TTK, Ank. 2014.

² Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî, *Musâmeretü'l-Ahbâr*, Çev. Mürsel Öztürk, TTK. Ank. 2000.

nedenle eserden yararlanma imkânımız sınırlı olmuştur. Eserin Türkçe tercümesi 2015 yılında Ali Ertuğrul tarafından yayımlanmıştır³.

4. Anonim Selçuknâme

Yazarı belli olmayan, Türkiye Selçukluları ve Beylikler devri hakkında önemli bilgiler içeren bu eser, 1363 yılına kadar geçen olayları ihtiva etmektedir. Sonuna eklenen kısa bilgiler eserin kapsamını 1363'e kadar uzatsa da, aslında genel olarak Türkiye Selçukluları tarihidir. Verdiği bilgiler ve tarihler güvenilirdir. Özellikle Alanya'nın 1292'de Haçlı donanması tarafından kuşatılması ve Karamanoğulları'nın buna karşı harekete geçmesi hakkında verdiği bilgiler devrin diğer kronikleriyle tam olarak uyumaktadır. Eserin Türkçe tercümesi ilk olarak Feridun Nâfiz Uzluk tarafından yayımlanmıştır. 2014 yılında ise yeni bir tercümesi yapılmıştır⁴.

5. Mîrhând, Muhammed b. Hâvendşâh b. Mahmûd

Timurlular dönemi yazarlarından Mîrhând tarafından yazılan *Ravzatu's-safa fi sîreti'l-Enbiya ve'l-Mülûk ve'l-Hulefa* adlı eser Farsça kaynakların en önemlilerindedir. Alanya üzerine çok fazla bilgi olmamasına rağmen, genel olarak bilgi verdiği için takip ettiğimiz bir kaynak olmuştur. Yedi ciltlik eserin Türkiye Selçukluları hakkında bilgi veren dördüncü cildinin Türkçe tercümesi Erkan Göksu tarafından yapılmıştır. Bu tezde Türkçe tercüme kullanılmıştır⁵.

³ Niğdeli Kadı Ahmed, *El-Veledü's-Şefik ve'l-Hâfi'l-Halîk*, C. I, II, Çev. Ali Ertuğrul, TTK, Ank. 2015.

⁴ *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, Anadolu Selçukluları Gününde Mevlevî Bitikleri 5, Çev. Feridun Nâfiz Uzluk, Ank. 1952; *Anonim Selçukname*, Tarih-i Âli Selçuk, Çev. Halil İbrahim Gök, Fahrettin Coşguner, Atif Yay, Ankara 2014.

⁵ Mîrhând, Muhammed b. Hâvendşâh b. Mahmûd, *Ravzatu's-safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ* (Tabaka-i Selçûkiyye), TTK, Ank. 2015.

6. Hamdullah Müstevfi-i Kazvî

Kazvin'de 1281'de doğan yazar, iyi bir eğitim aldıktan sonra, önemli devlet görevlerine atanmıştır. Yazdığı *Târîh-i Gûzîde* adlı eserde bir bölüm Selçuklulara ayrılmıştır. Bu tezle alakalı çok kısa ve genel bilgiler içerse de kronolojik olarak takip ettiğimiz bir eser mahiyetindedir. Tezde Erkan Göksu'nun Türkçe çevirisi kullanılmıştır⁶.

B. Arapça Eserler

1. İbn Şeddâd, İzzeddin Muhammed b. Ali b. İbrahim

1217 yılında Halep'te doğan müellif, 1261 yılında Mısır'a giderek Sultan Baybars'a sığınmıştır. Sultan tarafından iyi karşılanan yazara, bürokraside görevler verilmiştir. İbn Şeddâd bir taraftan da tarih alanında eserler yazmıştır. Bu tezde kullanılan *el-Ravz el-Zâhir fi sîret el-Melik el Zâhir* adlı eseridir. Bu eserin sadece ikinci cildi günümüze ulaşmış ve M. Şerefüddin Yalrkaya tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Baybars'ın Anadolu seferi ve Karamanoğulları'nın Moğollara karşı Sultan'ın desteğini almaları konusunda verdiği bilgiler tezimizde kullanılmıştır⁷.

2. El- Yûnûnî, Kutbe'd-din Musa b. Muhammed

H.640/M.1242 Şam doğumlu Yûnûnî fıkıh, hadis ve tarih alanında önemli eserler vermiştir. Sıbt b. El-Cevzî'nin *Mir'âtü'z-Zamân* adlı eserine zeyl olarak

⁶ Hamdullâh Müstevfi-i Kazvî, *Târîh-i Gûzîde*, İst. 2015.

⁷ İbn Şeddâd, **Baybars Tarihi**, Al-Melik Al-Zahir (Baybars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi, Çev. M. Şerefüddin Yalrkaya, 2. Baskı, TTK, Ank. 2000; R. Şeşen, **Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı**, İst. 1998, s. 152-153.

yazdığı eser tarih alanındaki en önemli eseridir. Bu tezde Baybars'ın Anadolu Seferi ile ilgili kısımlar kullanılmıştır⁸.

3. Baybars El Mansûrî

H. 645/M.1247 doğumlu olan yazar gençken Mısır'a gelmiştir. Burada Sultan Kalavun tarafından satın alınmış ve sonra serbest bırakılmıştır. Kalavun sultan olduğunda efendisiyle bağı koparmamış olan Baybars el-Mansûrî böylece çeşitli görevlere getirilmiştir. Hayatını devlet tarafından verilen görevlerde geçirmiştir. Bu görevleri esnasında tarih alanında eserler de yazmıştır. *Et- Tuhfetu'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye* isimli M. 1252-1312 yılları olaylarını kapsayan eseri bu tezde kullanılmıştır. Alanya ile alakalı bilgiler olmasa da Baybars'ın Anadolu Seferi ve Akka'nın fethi gibi konularda faydalanılmıştır. Hüseyin Polat tarafından yapılan Türkçe çeviri esas alınmıştır⁹.

4. Kalkaşendi, Ahmed b. Ali

1355 yılında Kahire'nin bir kasabası olan Kalkaşende'de doğan müellif, İskenderiye'de dini ilimler konusunda eğitim almıştır. Daha sonra idari görevler alan Kalkaşendî el-Ömerî'nin yanında da çalışmıştır. Ömerî'nin etkisinde kalan yazar inşa sanatı konusunda *Subh el-a'şâ fi Sınâat el-İnşâ* adlı 14 cilt halinde yayınlanan bir eser yazmıştır. Bu eserin beşinci ve sekizinci ciltlerinde Anadolu Beyleri ile alakalı mektuplara, çeşitli unvanlara ve bilgilere yer verildiğinden, mezkûr ciltlerden bu tezde yararlanılmıştır¹⁰.

⁸ R. Şeşen, a.g.e, s. 177; El-Yûnûnî, **Zeyl-i Mir'âtu'z-Zamân**, Vol. III. Hyderabad, 1960.

⁹ R. Şeşen, a.g.e, s. 176-177; Baybars el-Mansûrî, **Et-Tuhfetu'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye**, TTK, Ank. 2016.

¹⁰ R. Şeşen, a.g.e, s. 205-206.

5. El-Cezerî, Şemseddin Muhammed b. İbrahim b. Ebî Bekr (1260-1338)

Cezerî, 1260 yılında Şam'da doğmuştur. Yazar, öldüğü tarih olan 1338 olayları ile sona eren *Havadis el-zaman ve enbâuhû ve vefeyât el-ekâbir ve 'l-a'yân min ebnâihî* adıyla önemli bir tarih eseri yazmıştır. Bu eser *Tarih el-Cezerî* olarak da bilinmektedir. Kitabın 689-698 yıllarını kapsayan kısmı J. Sauvaget tarafından Fransızca olarak yayımlanmıştır. Eserde tezimizle alakalı olarak sadece Alanya'nın Karamanoğulları tarafında ele geçirilişiyile alakalı bilgiler verilmektedir¹¹.

6. İbn Kâdî Şuhbe, Takıyyüddin Ebû Bekr b. Ahmed b. Muhammed

H. 779/M. 1377 yılında Şam'da doğan İbn Kadî Şuhbe burada İslami ilimler öğrenmiş ve tarih okumuştur. Daha sonra fıkıh ve tarih konularında ünlü bir âlim olmuştur. Bu tezde kullandığımız eseri *el-İlâm bi Tarihi ahl el İslâm*'dır. Adnan Derviş tarafından eserin bir kısmı yayımlanmıştır. 1366 tarihli Alanya kalesi kuşatması hakkında bilgi veren tek doğulu kaynaktır¹².

7. Makrîzî Takıyyüddin Ahmed b. Ali

1365 yılında Kahire'de doğan yazar el-Makrîzî nisbesiyle tanınmaktadır. Gençliğinde çok sayıda âlimden ders almış, hocalarının arasında İbn Haldun da bulunmuştur. Birçok alanda görev yapan yazarın, aynı zamanda ilmi olarak çok geniş bir sahada uzmanlığı olduğu görülmektedir. Yazar 1441 yılında Kahire'de ölmüştür. Makrîzî her şeyden önce büyük bir tarihçidir. Eserlerini yazarken dönemin kültürü hakkında da bilgi vermesi, onun yazdıklarının değerini artırmaktadır. Bu tezde *el-Sülûk fi Marifeti Düvel el Mülûk* adlı çalışması takip edilmiştir. Bu eser 1171 yılı olayları ile başlar ve 1441 yılına kadar gelmektedir. Son derece önemli olan bu eserde

¹¹ El-Cezeri, *La Chronique de Damas, (Annees 689-698 H.)*, Paris, 1949; R. Şeşen, a.g.e, s. 184.

¹² R. Şeşen, a.g.e, s. 212.

kendinden önce yazılmış birçok önemli eserden de faydalanılmıştır. İlk iki cildi M. Mustafa Ziyade, üç ve dördüncü ciltleri ise Said Abdülfettah Aşur tarafından Kahire’de edisyon kritikli olarak yayımlanmıştır¹³.

8. El-Aynî, Bedreddin Mahmud b. Ahmed

1361 yılında Antep’te doğan Aynî, eğitimine burada başladı, daha sonra Halep’e gitti. Yolculuğunu Kahire’ye değin sürdürdü. Burada saygı duyulan bir mertebeye ulaştı. Türkçe bilmesi Türk Sultanları nezdinde itibarını daha da artırdı. 1451 yılında Kahire’de öldü. Tarih alanında yazdığı eserlerin başında *Ikd el-Cuman fi Tarihi ehl el-Zaman* adlı eseri gelmektedir. 1447 yılına değin süren olayları ihtiva eder. Anadolu ile ilgili kısımlar Kazım Yaşar Koprıman tarafından 1971 yılında doktora tezi olarak çalışılmıştır. Bu tezde Ikd ed-Cüman’ın Türkçe çevirisi kullanılmıştır¹⁴.

9. İbn Tagrıberdi, Cemaleddin Ebu’l-Mehâsin Yusuf

1410 yılında Kahire’de doğan İbn Tagrıberdi, dönemin diğer önemli tarihçileri İbn Hacer, Aynî ve Makrîzî’den eğitim almıştır. Özellikle Makrîzî’nin etkisiyle tarihe merak sarmıştır. 1470 yılında ölmüştür. Onun tarih alanında en önemli eseri *el-Nücûm el-Zâhira fî Mülûki Mısır ve ’l-Kahire*’dir. Mısır’ın fethinden 1467 yılına değin olayları ihtiva etmektedir. Eserin H.746-872/M.1345-1467 yıllarına ait kısımları William

¹³ R. Şeşen, a.g.e, s. 208-210.

¹⁴ K. Y. Koprıman, **El-Aynî’nin İkdü’l-Cumân’ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar**, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1971.

Popper tarafından yayımlanmıştır. Eser Ahsen Batur tarafından da kısmen Türkçeye çevrilmiştir. Bu tezde iki çalışmadan da faydalanılmıştır¹⁵.

C. Kıbrıs Kronikleri

1. Leontios Makhairas (1380-?)

Kıbrıs Yunancasıyla yazılan bu kroniğin biri tam ve diğeri ciddi eksiklikler içeren iki nüshası bulunmaktadır. Tam nüsha Venedik'te bulunmaktadır ve XVI. yüzyıla ait olduğu anlaşılmaktadır. Kronikle alakalı olarak üçüncü bir metin ise Diomede Strambaldi'nin İtalyanca kroniğidir. Strambaldi'nin eseri Yunanca Makhairas kroniğinin İtalyanca çevirisi olarak tanınmaktadır. Leontios Makhairas'ın tam olan Venedik nüshası 1841'de Emmanuel Bekker tarafından keşfedilmiştir. Grekçe metni Kont Louis de Mas Latrie'nin Kıbrıs Adasının (1852-61) tarihini anlattığı eserinde kullanmıştır. Kroniğin ilk baskısı ise Constantine Sathas (1873) tarafından yapılmış, 1881 yılında ise Fransızca tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır. R. Dawkins ise iki nüshayı karşılaştırıp İngilizceye tercüme etmiştir. Onun eserinde İngilizce tercüme ile Grekçe metin birlikte verilmektedir. Kronik Kıbrıs Adası'nın kilise tarihi olarak adlandırabileceğimiz geçmişle başlamaktadır. Sonra Lusignan Hanedanlığının tarihi anlatılmaktadır. Kral John'un kızı Charlotte'ın 1487'de ölümü ile son bulur. Kronikte Kıbrıs ile Alanya Beyi ve Teke Beyi arasındaki mücadelelerden sıkça bahsedilmektedir. Bu tezde kroniğin R. Dawkins tarafından yapılan tercümesi kullanılmıştır.

¹⁵ İbni Tagrıberdi, **En-Nücümü'z-Zahire (Parlayan Yıldızlar)**, Çev. Ahsen Batur, Selenge Yay, İst. 2013; İbn Taghrî Birdî, **History of Egypt – an-Nujum az-Zahira**, vol VI, (1453-1461) Los Angeles, 1960.

2. Amadi

Amadi kroniğinin günümüze sadece bir nüshası ulaşmıştır. Bu nüsha da anonimdir ve Venedik Marciana Kütüphanesinde bulunmaktadır. Kroniğe ismini veren ve 1566'da ölen Francesco Amadi ise aslında yazar değil, nüshanın sahibidir. İlk olarak 1891'de Louis Mas Latrie'nin büyük oğlu Rene de Mas Latrie tarafından iki bölüm halinde yayımlanan *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi* serisinin ilk cildinde İtalyanca olarak neşredilmiştir. Kronik olaylara *William of Tyre* gibi, Doğu İmparatoru Heraklius'un (İ.S. 575-641) Kutsal Haç'ı Sasanîlerin elinden geri almasıyla başlamaktadır. Bu tarihten 1442 yılına kadar geçen olaylar hakkında Kıbrıs merkezli olarak bilgiler verilmektedir. Çoğu zaman Leontios Makhairas kroniği ile yakın bilgiler verilse de, bazı konularda farklılıklar söz konusudur. Kronik 2015 yılında orijinal nüshasından yararlanarak ve Mas Latrie'nin baskısı da gözden geçirilerek Nicholas Coureas ve Peter Edbury tarafından İngilizce olarak yayımlanmıştır. Bu tezde İngilizce nüsha kullanılmıştır¹⁶.

3. Strambaldi

Strambaldi kroniği aslında, L. Makhairas kroniğinin XVI. yüzyılda Grekçeden İtalyancaya Diomedea Strambaldi tarafından yapılan çevirisidir. Çeviri yapılırken farklı bilgiler de eklenmiştir. Bu farklılıklar tezde belirtilmektedir. Rene de Mas Latrie

¹⁶ Amadi, **The Chronicle of Amadi**, Cyprus Research Centre Texts and Studies in the History of Cyprus LXXXIV, Çev. Nicholas Coureas, Peter Edbury, Nicosia, 2015; P. Edbury, "Machaut, Mezieres, Makhairas and Amadi Constructing the Reign of Peter I (1359-1369)", **Philippe de Mezieres and His Age Piety and Politics in the Fourteenth Century**, eds. R. Blumenfeld-Kosinski and K. Petkov, Brill, Leiden, 2012, s. 351.

tarafından iki bölüm halinde yayımlanan *Chroniques d'Amadi et de Strambaldi* serisinin ikinci cildinde 1893'de İtalyanca olarak yayımlanmıştır¹⁷.

4. Florio Bustron

F. Bustron XVI. yüzyılda Kıbrıs'ta Venedik hâkimiyetinin olduğu dönemde yaşayan önemli bir figürdür. Kıbrıs tarihi üzerine *Historia Overo Commentarii de Cipro* adlı bir kronik yazmıştır. Eserde yazılanlar, özellikle I. Peter bölümünde, L. Makhairas'ın kroniği ile benzerlik göstermektedir, fakat aldığı bilgiler daha çok Amadi Kroniğine dayanmaktadır. Kronik Rene de Mas Latrie tarafından 1886 tarihinde yayımlanmıştır¹⁸.

5. Guillaume de Machaut

Machaut'un, İskenderiye'nin Kral I. Peter tarafından ele geçirilmesini esas aldığı *La Prise d'Alexandria* adlı eseri, XIV. yüzyıl Fransızcasıyla yazılmış manzum bir çalışmadır. Kıbrıs Kralını anlattığı için hakkında bilgi vermeyi burada uygun gördüğümüz G. Machaut, XIV. yüzyılda Fransa'nın en ünlü ozanlarından birisi olarak tanınmaktadır. Yazdığı eser yaklaşık olarak 8900 sekiz heceli (octosyllabic couples) beyitten oluşmaktadır. Bunun dışında eserde üç adet mektup bulunmaktadır. Bu eser onun tek şiirsel biyografisidir. Biyografinin kahramanı ise Kıbrıs Kralı I. Peter'dir. Peter'in İskenderiye dışında 1361'de Antalya ve 1366'da başarısız Alanya seferleri vardır. Machaut bu seferleri eserinde birer şiirle anlatmıştır. Machaut'un bakış açısı Kıbrıs'taki Ceneviz istilasının (1373) etkilerini taşımadığından ve verdiği bilgileri

¹⁷ *Chroniques, D'Amadi Et De Strambaldi*, II, ed. M. Rene De Mas Latrie, 1843; P. Edbury, 2012, s. 351.

¹⁸ Florio Bustron, *Chronique De L'ile de Chypre*, ed. Rene de Mas Latrie, Collection des Documents Inedits du l'histoire de France Melanges Historiques 5, 1886.

doğrudan sefere katılan Haçlılar'dan aldığından, yazdığı eser diğerlerine göre daha önemli sayılmaktadır. Ortaçağ Fransızcasıyla kafiyeli olarak yazılan eser Janet Shirley tarafından İngilizceye kafiyesiz olarak çevrilmiştir, eserin konu bütünlüğünün bozulmaması için çeviride bu yöntem kullanılmıştır¹⁹.

D. Latince, Fransızca ve Diğer Kaynaklar

1. Templar of Tyre

Kronik Tyre'lı (Sur) bir tapınak şövalyesine atfedilmektedir. Özellikle sahil şeridindeki Haçlı Devletleri'nin son günlerine ait önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Akka'nın fethine şahitlik eden nadir batılı kroniklerdendir ve 1320'lerde tamamlandığı düşünülmektedir. XIX. yüzyıldan itibaren bilinen ve *Gestes des Chiprois* adıyla meşhur serinin üçüncü bölümünde yer almaktadır. Tezle alakalı olarak çok bilgi bulunmamasına rağmen, özellikle 1292'de Alanya Kalesine yapılan Haçlı saldırısı hakkında bilgiler vermektedir. Laura Minervini eseri 2001 yılında İtalyancaya tercüme etmiştir. Paul Crawford tarafından ise orijinal nüshadan İngilizceye çevrilmiştir. Bu tezde İngilizce çeviri kullanılmıştır²⁰.

2. Marino Sanudo

Marino Sanudo dönemin iyi bir gözlemcisidir. Ne tecrübe ettiyse eserinde bir şekilde kullanmıştır. Kıbrıs, Mısır, Suriye ve Anadolu'ya defalarca seyahat etmiştir.

¹⁹ Guillaume de Machaut, **The Capture of Alexandria**, Aldershot, 2001; P. Edbury, "Machaut, Mezieres, Makhairas and Amadi Constructing the Reign of Peter I (1359-1369)", **Philippe de Mezieres and His Age Piety and Politics in the Fourteenth Century**, eds. R. Blumenfeld-Kosinski and K. Petkov, Brill, Leiden, 2012, s. 350.

²⁰ Templar of Tyre, **The 'Templar of Tyre' Part III of the 'Deeds of the Cypriots'**, Hampshire, 2003.

Aynı zamanda iyi bir okuyucudur da. Eserinde okuduğu kitaplara atıflar vardır. Gorigos'lu Hayton (Hetum) ya da Tyre'lı (Sur) William yararlandığı eserler arasındadır. Yazdığı eser (Secreta) üç parçadan oluşmaktadır. Bu tez için en önemli kısım birinci bölümdür. Burada Mısır Sultanının gücünü ve etkinliğini azaltmak için öneriler sunmaktadır. Bu noktada Mısır, Alanya-Antalya ilişkisine dikkat çekmektedir²¹.

3. Philippe de Mezieres (1327-1405)

Philippe de Mezieres, Picard doğumlu ve soylu olmayan bir ailenin üyesidir. Gençliğinden itibaren aldığı eğitim sayesinde önemli görevlerde bulunmuştur. Hizmetinde olduğu Macar kralı Karoly Robert'in (Charles of Hungary) oğlu Calabria Dükü Andrew'in öldürülmesiyle 1346'da Aydınogulları'na karşı düzenlenen, İzmir Haçlı Seferi'ne katılmış ve bir süre orada kalmıştır. Bir yıl sonra Kudüs'e Hac yapmak için geçmiştir. Bu seyahat onun hayatının dönüm noktasıdır. 1347'de Müslüman hâkimiyetindeki Kudüs'ü gören Mezieres, ileride buraların ele geçirilmesi için kitaplar yazacaktır. Kudüs dönüşü Kıbrıs'a uğrayan Mezieres'in ilgisi bundan sonra Kıbrıs'a yönelik olmuştur. 1359'da I. Peter Kıbrıs Kralı olduğunda yeniden Kıbrıs'a gelmiştir. Kral da onu Şansölye yapmıştır. Burada Mezieres Papalık elçisi ve İstanbul Latin Patriği olan Karmelit keşişi Peter Thomas ile yakın bir dostluk kurmuştur. Mezieres, daha sonra Peter Thomas'ın biyografisini de yazmıştır. Mezieres, Kral I. Peter'in Haçlı

²¹ M. Sanudo, **The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross, Liber Secretorum Fidelium Crucis**, Çev. Peter Lock, Ashgate, Farnham 2011; S. Çavuşdere, **Marino Sanudo Torsello'nun Gözünden XIV. Yüzyılın Birinci Yarısında Ege'de Egemenlik Mücadelesi, 1291-1353, Latinler, Denizci Türkmen Beylikleri ve Haçlılar**, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014, s. 36-37; K. Fleet, **Erken Osmanlı Döneminde Türk Ceneviz Ticareti**, İst. 2009.

Seferi için meşhur Avrupa seyahatinde (1362-1365) onun yanında yer almıştır. 1365’de I. Peter ile İskenderiye seferine de katılmıştır. Ancak seferden beklentisi çok yüksek olduğundan hayalleri boşa gitmiştir. Mezieres İskenderiye’nin fethini ve yöneticiliğinin kendisine verilmesini beklerken, kent üç günlük yağmadan sonra I. Peter tarafından terk edilmiştir. Mezieres bundan sonra 1380’de Fransa Kralı V. Charles’ın ölümüne değin çeşitli diplomatik görevler almıştır, fakat kralın ölümüyle bu işlerden çekilmiş ve kendini Kutsal Toprakları ele geçirmek için kitaplar yazmaya adanmıştır. N. Jorga onun çalışmalarından ve dönemin diğer eserlerinden faydalanarak 1896’da Mezieres’in biyografisini kaleme almıştır. Bu tezde N. Jorga’nın çalışmasını esas aldık. N. Jorga’nın eserinin küçük bir bölümü İsmail Hakkı Uzunçarşılı(oğlu) tarafından 1933’de eski harfler ile Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Bu tercüme TTK Kütüphanesi’nde bulunmaktadır ve yayımlanmamıştır. Tezde bu çeviriden de faydalansak da, atıflarda N. Jorga’nın yayınına takip ettik²².

4. Emmanuel Piloti

Venedikli bir ailenin çocuğu olarak 1371’de Girit’te doğmuştur. 25 yaşlarına geldiğinde işleri için seyahate başlamış, akabinde Mısır’a gitmiştir. Verdiği bilgiler şahit olduğu ve tecrübe ettiği olaylara dayanmaktadır. Özellikle Doğu Akdeniz’i (Levant et l’estat) çok iyi bildiği anlaşılmaktadır. Kahire’ye ziyaretinde ilk ilgisini çeken olay 200 Fransız ve İtalyan gencin Türk bir efendi aracılığıyla Sultan Berkuk’a hediye olarak verilmesidir. Bu hatırası muhtemelen 1396 Niğbolu Savaşı’nın sonuçlarıyla alakalıdır. Mısır’da daha sonra önemli görevler almış, Sultan Nasır Farac

²² **Philippe de Mezieres and His Age, Piety and Politics in the Fourteenth Century**, eds. Renate Blumenfeld-Kosinski and Kiril Petkov, Brill, Leiden 2012, s. 1-3; N. Jorga, **Philippe De Mezieres 1327-1405, Et La Croisade Au XIV. Siecle**, Paris, 1896.

(1399-1412) için Arap mahkûmları kurtarmak amacıyla arabuluculuk yapmıştır. Yazdığı eser kendisi tarafından Fransızcaya aktarılmıştır. Günümüze ulaşan tek nüsha Fransızcadır. 1811 yılında Antoine Neuwens adlı noterin eserlerinin satışı esnasında fark edilmiştir. Belçika Kraliyet Kütüphanesi Ms. 15701 numarada kayıtlıdır. Eser P. H. Dopp tarafından yayımlanmıştır.

1420 ile 1438 arasında yazımı tamamlanan eser hem Marino Sanudo'nun hem de F. B. Pegolotti'nin eserine benzerlik göstermektedir. Pegolotti'nin eseri gibi bölge ve şehirler hakkında kayıtlar içermesinin yanı sıra, M. Sanudo gibi Haçlı Seferleri'nin nasıl yapılması konusunda da öneriler sunmaktadır. Yazar bizzat Mısır'da görev yaptığından, Mısır ve bölge hakkında çok detaylı bilgiler sunmaktadır. Bilgi verdiği şehirler arasında Alanya da bulunmaktadır. Ayrıca 1403 yılında Alanya'ya bir saldırı düzenleyen Cenova Valisi Boucicaut (II. Jean Le Meingre) hakkında da bilgiler vermektedir. Alanya ticareti hakkında verdiği bilgiler daha önce Kate Fleet tarafından kullanılmıştır. Bu tezde her iki esere de atıf yapılmıştır²³.

5. Boucicaut, II. Jean Le Meingre (Le Livre Des Fais)

Boucicaut olarak adlandırılan II. Jean Le Meingre 1401 yılında Fransa'nın hâkimiyetine geçen Cenova'ya Genel Vali olarak atanmıştır. Göreve geldikten sonra Kıbrıs'a, Alanya'ya ve Memlük topraklarına yönelik taarruzlarda bulunmuştur (1403). Cenova'nın Fransa elinden çıktığı 1409 yılına kadar bu görevde kalmıştır. Onun Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerini *Le Livre Des Fais du Bon Messire Jehan Le Maingre* adlı

²³ E. Piloti, *L'Egypte Au Commencement Du Quinzieme Siecle D'apres Le Traite d'Emmanuel Piloti De Crete (Incipit 1420)*, Haz. P. H. Dopp, Kahire, 1950; N. Housley, "Emmanuele Piloti and Crusading in the Latin East", *The Hospitallers the Mediterranean and Europe festschrift for Anthony Luttrell*, Hampshire, 2007, s. 139-150

Ortaçağ Fransızcası ile yazılmış biyografisinden öğrenmekteyiz. Eserin tek nüshası Paris'te bulunmakta ve yazarı tam olarak belli değildir. Bu nüshanın bir neşri Denis Lalande tarafından orijinal haliyle yapılmıştır. Bu tezde Denis Lalande yayını kullanılmıştır²⁴.

6. Antonio Morosini (Morosini Codex)

Antonio Morosini 1365'te, Venedik'in önde gelen soylu ailelerinin birinde dünyaya gelmiştir. Kardeşi Michele 1382'de Venedik Düküdür (doge). 20 yaşından itibaren Venedik Senatosuna da kayıtlı olan Morosini, günlük tarzında tutulmuş bir kronik yazmıştır. Onun Venedik kroniğinin büyük bir bölümü, kendisinden önce yazılmış kroniklerin tekrarından oluşmaktadır, fakat 1400'lerden sonrası Morosini'nin gün gün olayları anlattığı orijinal bir tarihsel kaynak niteliğindedir. Eserde dönemin birçok olayı hakkında geniş çaplı malumat bulmak mümkündür. Bu tezde özellikle Mareşal Boucicaut'nun Alanya ve Doğu Akdeniz seferiyle alakalı bölümlerle birlikte, Teke Oğulları hakkında verdiği bilgilerden faydalanılmıştır. İtalyanca olan kronik Germain Lefevre-Pontalis ve Leon Dorez tarafından Fransızca olarak dört cilt halinde yayımlanmıştır. Bu çeviri Morosini'nin Codex'inin tamamı değildir, sadece bir bölümüdür. Metnin orijinal nüshadan kısmi olarak yapılmış İngilizce çevirisi de <http://ehmazure.cloudapp.net/texts/morosini-codex-1205-1533/> adresinde

²⁴ Mareşal'in hem biyografisi hem de Doğu Akdeniz Seferleri hakkında ileride daha fazla bilgi verilecektir. **Le Livre Des Fais, Du Bon Messire Jehan Le Maingre, Dit Boucicquaut**, ed. Denis Lalande, Genova, 1985; D. Lalande, **Jean II Le Meingre Dit Boucicaut (1366-1421)**, Etude D'une Biographie Heroique, Genova, 1988.

bulunmaktadır. İngilizce çeviriye atıf yapılacak sayfa olmadığından, bu tezde atıflar Fransızca çeviri metne yapılmıştır²⁵.

7. Diplomatarium Veneto-Levantinum

1300-1454 yılları arasındaki Venedik Cumhuriyeti'nin Levant'taki faaliyetlerine yönelik çeşitli arşiv belgeleridir. İlk cildi 1880 yılında ikinci cildi 1899 yılında George Martin Thomas tarafından yayımlanmıştır. Serinin ismi *Diplomatarium Veneto-Levantinum Sive Acta et Diplomata Res Venetas Graecas Atque Levantis Illustrantia*'dır. Bu eser Behçet Gücer tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeviri TTK Kütüphanesi tercüme eserler bölümünde bulunmakta ve bu önemli çeviri yayımlanmayı beklemektedir. Bu tezde Celayirli Şeyh Üveys tarafından Trabzon'daki Venediklilere, Anadolu Tebriz ticaret yolu hakkında yazılan iki mektup vesilesiyle kullanılmıştır²⁶.

E. Ermenice Kronikler

1. Simbat Kroniği

Simbat Kroniği'nin iki farklı nüshası yayımlanmıştır. Birisi geç dönem ve Ejmiatsin nüshası olarak, bilinmektedir. Bu nüsha Ermenistan Erivan'da bulunmaktadır. Edouard Dulaurier tarafından 1869'da Fransızcaya çevrilmiştir. Bu

²⁵ Chronicling History, **Chroniclers and Historians in Medieval Renaissance Italy**, eds. S. Dale vd. Pennsylvania 2007, s. 202-203.

²⁶THOMAS, Giorgio Martin, **Diplomatarium Veneto-Levantinum Sive Acta et Diplomata Res Venetas Graecas Atque Levantis Illustrantia 1300-1350**, I, Venedik, 1880; THOMAS, Giorgio Martin, **Diplomatarium Veneto-Levantinum Sive Acta et Diplomata Res Venetas Graecas Atque Levantis Illustrantia 1351-1454** II, Venedik. 1899.

nüshanın çevirisi Türkçeye Hrant Andreasyan tarafından yapılmıştır ve TTK Kütüphanesi tercüme eserler bölümünde bulunmaktadır. Bunun dışında daha eski ve XIII. yüzyıla tarihlenen bir nüsha daha bulunmaktadır. Bu nüsha Venedik'te San Lazzaro Kütüphanesi'ndedir. Baştan ve sondan eksiklikleri bulunan Venedik nüshası Serope Age'lean tarafından, Venedik'te 1956 yılında, Ermenice olarak yayımlanmıştır. G. Dedeyan bu nüshayı Fransızcaya tercüme etmiştir. İngilizceye tercümesi ise Robert Bedrosian tarafından yapılmış ve sadece çevrimiçi olarak yayımlanmıştır. (<https://archive.org/details/SmbatSparapetsChronicle>). Bu tezde farklı iki nüsha birlikte kullanılmıştır. Kitabın yazarı Kumandan Simbat kardeşi Kral I. Hetum'un (1226-1269) zamanında başkumandanlık yapmıştır. Simbat, Fransızca bilmekte, Grekçe, Arapça ve muhtemelen Türkçeye de aşinalığı vardır. 1248'de Karakurum'da Moğol sarayını ziyaret etmiş, gözlemlerini Kıbrıs Kralı I. Henri'ye mektup göndererek belirtmiştir. Yazdığı eserde özellikle Alanya'yı Selçuklulara teslim etmek zorunda kalan Kir Vard hakkında verdiği bilgiler değerlidir²⁷.

2. Genceli Kiragos

1265 yılına kadar devam eden bir tarihtir. Eserin ilk kısmı Ermeni kilisesi tarihine ayrılmıştır, sonrasında Büyük Selçuklular ve Türkiye Selçukluları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Eserin Türkçe çevirisi TTK Kütüphanesi tercüme eserler bölümündedir ve çevirisi Hrant Andreasyan tarafından yapılmıştır²⁸.

²⁷ **Başkumandan Simbat Vekayinamesi (951-1334)**, TTK, Yayımlanmamış Tercüme, Ter/68, 1946; **Smbatay Sparapeti Taregirk**, Haz. Serope Age'lean, Venedik, 1956.

²⁸ F. Konuş, **Selçuklular Bibliyografyası**, Konya 2006, s. 121; Genceli Kiragos, **Moğol İstilas Tarihi (1220,1265)**, Yayımlanmamış Tercüme, TTK/Ter 27.

F. Osmanlı Kronikleri ve Çağdaş Anadolu Kaynakları

1. Aşıkpaşazâde Tarihi

Derviş Ahmed Aşıkî (Aşıkî Derviş Ahmed) adıyla kendisini takdim eden, fakat tarihçiler arasında Aşıkpaşazâde olarak bilinen yazar XV. yüzyılda yaşamıştır. Doğum ve ölüm tarihleri kesin değildir. Çorum'un Mecitözü ilçesi Elvan Çelebi köyünde doğan yazar, daha sonra gaziler zümresinin bir neferi olarak II. Murat'ın Kosova savaşında bulunmuştur. Çelebi Mehmed (1413-21), II. Murad (1421-51) ve II. Mehmed (1451-81) devrinin tamamına, sultan Bayezid'in (1481-1512) ise muhtemelen ilk yirmi bir yılına şahit olmuştur. Eserinin Yıldırım Bayezid dönemine kadar süren kısmını, hastalandığında evinde kaldığı Yahşi Fakih'in menakıpnameşinden yazmıştır. Alanya'nın Osmanlı eline geçtiği dönemin çağdaşı olan yazar son Alanya Beyi Kılıç Arslan hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu tezde Necdet Öztürk tarafından yayımlanan eser kullanılmıştır²⁹.

2. Hadîdî Tarihi

Tarihçiler arasında Hadîdî Tarihi olarak bilinen eserin yazarı hakkındaki bilgimiz sınırlıdır. Yazar Hadîdî mahlası ile ünlendiğinden eseri de Hadîdî Tarihi olarak adlandırılmaktadır. Manzum olarak yazılmış bir Osmanlı tarihidir ve 1285 ile 1523 yıllarını kapsamaktadır. Baş taraftaki bilgilerden Kanuni Sultan Süleyman'a sunulmak için hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu manzum eserin, bilinen yedi nüshası karşılaştırılarak Necdet Öztürk tarafından yayımlanmıştır³⁰.

3. Gelibolulu Mustafa Ali

²⁹ Aşıkpaşazâde Tarihi, (Osmanlı Tarihi 1285-1502), İst. 2013.

³⁰ Hadîdî Tarihi, (Manzum Osmanlı Tarihi, 1285-1523), İst. 2015.

1541'de Gelibolu'da doğan yazar edebiyatçı ve tarihçi yönüyle dikkati çekmektedir. Aynı zamanda devlet kademelerinde de yazarın görev aldığı bilinmektedir. Yazdığı birçok eserin yanı sıra tezimiz için önemli olan ve genel bir tarih olarak tanımlanabilecek *Kühü'l-Ahbâr* adlı eseri de yazmıştır. Bu eserin Fatih dönemine ait kısmı Alanya'nın Osmanlı eline geçtiği dönem hakkında bilgiler içermektedir. Bu tezde M. Hüdayi Şentürk tarafından hazırlanan yayın kullanılmıştır³¹.

4. İdris-i Bitlisî

Eserin yazarı İdris-i Bitlisî 1520 yılında ölmüştür. Yazar çok farklı alanlarda eserler üretmiştir. 1506 yılında tamamlanan ve konumuzla alakalı olan *Heşt Behişt* adlı kroniğidir. Eser sekiz ketibeden (behişt) oluşur ve her bir ketibe ayrı ayrı bir Osmanlı Sultanına atfedilmiştir. Fatih Devrine ait VII. Ketibe Alanya'nın Osmanlı'ya geçişine dair önemli bilgiler içermektedir. Son Alanya Beyi Kılıç Arslan hakkında orijinal bilgiler vermektedir. Tezde Muhammed İbrahim Yıldırım tarafından yapılan çeviri kullanılmıştır³².

5. Mevlânâ Mehmed Neşri

II. Bayezid devrinin önde gelen tarih yazarlarından. Kesin ölüm tarihi bilinmemektedir. Altı bölüm halinde genel bir dünya tarihi yazmayı planlamış olan Neşri'nin eserinin sadece Osmanlı kısmını anlattığı altıncı bölümü günümüze ulaşmıştır. Bu bölüm ise kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. İlk olarak Türklerin menşeyini, Oğuz Han'ı ve Karahanlılar'ı ele almaktadır. Sonrasında Türkiye (Rum) Selçukluları ile Karamanoğulları anlatılır. En fazla bilgi verilen üçüncü kısımda ise Osmanlılar'ın tarihi anlatılmıştır. Güvenilir bir tarihçi olduğundan eseri, birçok

³¹ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühü'l-Ahbâr*, C.II, Fatih Sultan Mehmed Devri, 1451-1481, Ank. 2003.

³² İdris-i Bitlisî, *Heşt Behişt*, VII. Ketibe, Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481, Ank. 2013.

Osmanlı tarihçisi tarafından kullanılmıştır. Bu tezde, Necdet Öztürk tarafından yapılan yayın kullanılmıştır³³.

6. İbn Kemal, Şemsü'd-din Ahmed

Konumuzla alakalı yararlandığımız bir diğer Osmanlı kroniği ise İbn Kemal'in *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eseridir. Kemal Paşazade olarak da tanınan yazar, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devirlerine bizzat şahit olmuştur. Tezimizde kullandığımız eseri II. Bayezid devrinde kaleme alınmış ve İdris-i Bitlisî gibi sekiz defter olarak her padişaha ayrı bir bölüm halinde yazılmıştır. Fatih devrine ait olan kısmın tenkitli transkripsiyonu Şerafettin Turan tarafından yayımlanmıştır³⁴.

7. Müneccimbaşı Ahmed Dede

Müneccimbaşı olarak bilenen yazar XVII. yüzyılda (1631-32) Selanik'te doğmuştur. Eğitimine de Selanik Mevlevihanesi'nde başlamıştır. Dini ilimlerin yanı sıra astroloji ve astronomi de okumuştur. Bu konudaki meziyeti sayesinde kendisinden önceki Müneccimbaşı Şekibi Mehmed Efendi'nin yerine geçmiştir (1667-8). Değişik alanlarda eserler üreten yazarı, meşhur eden ise *Câmi u'd-Düvel* adlı eseri olmuştur. Bu eserin bir diğer ismi ise *Sahâifü'l-Ahbâr fî vekâyii'l-a'sâr*'dir. Genel olarak bir dünya tarihidir. Dünyanın yaratılışından IV. Mehmed (Avcı) dönemine

³³ Mevlânâ Mehmed Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi – 1288-1485)*, İst. 2013.

³⁴ İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter*, Ank. 1991.

kadar bilgiler vermektedir. Fakat geç dönemde yazıldığından tezimiz için sınırlı bir öneme sahiptir³⁵.

8. Şikari Tarihi

Karamanoğulları Beyliği tarihi hakkında yazılan ve bu manada bilinen tek eserdir. Yârcani tarafından manzum ve Farsça olarak yazılan bu eser Karamanoğlu Alâeddin Bey'e (1361-1398) hitaben kaleme alınmıştır. Farsça nüsha, tam olarak kim olduğu bilinmeyen Şikarî tarafından, XVI. yüzyılda Türkçeye tercüme edilmiştir. Günümüze ulaşan nüsha Şikarî'nin Türkçe tercümesidir. Eserde her ne kadar dağınık ve tarihsiz olarak bilgiler verilse de, dönemin diğer menâkıpnameleri ve Kıbrıs kronikleriyle kıyaslandığında (özellikle 1367 Gorigos seferi) tutarlı bilgiler verildiği görülmektedir³⁶.

G. Diğer Kronikler

1. Hasan-ı Rumlu

Safevi devri kroniklerinden Hasan-ı Rumlu'nun yazdığı *Ahsenü't-Tevârîh* adlı on iki ciltlik eserin, on birinci cildi tezimizle alakalı bilgiler içermektedir. Eser genel olarak Timurlu, Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Osmanlı ilişkileri üzerinde dursa da devrin çağdaşı olan Memlükler, Karamanlılar ve diğer Anadolu Beylikleri hakkında da bilgiler vermektedir. Eserden özellikle Alanya'nın Osmanlı eline geçmesiyle ilgili

³⁵ Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, **Câmiu'd-Düvel, Selçuklular Tarihi II**, İzmir, 2001; Münecimbaşı Ahmed Dede, **Münecimbaşı Tarihi**, C.I-II, Çev. İsmail Erünsal, Tercüman 1001 Temel Eser, Nr. 37.

³⁶ Sara Nur Yıldız, "Şikârî", **DİA**, 2011, C. 39, s.162-163; M. C. Ş. Tekindağ, "Karamanlı'ların Gorigos Seferi (1367)", **İÜEF Tarih Dergisi**, C.VI, S.9, 1954, s. 168-170.

verdiği bilgilerden faydalanılmıştır. Bahsettiğimiz on birinci cilt Mürsel Öztürk tarafından Türkçeye çevrilmiştir³⁷.

2. Şerefüddin Ali Yezdî (öl. 1435)

Timur ve zamanını anlatan temel eserlerin başında gelen *Zafernâme* 1425 yılında tamamlanmıştır. Timur'un Anadolu seferiyle alakalı olarak tezimizde kullanılmıştır. Karamanoğulları ile Timur arasındaki ilişkileri anlamak için önemli bir eserdir. Ahsen Batur tarafından Türkçeye çevirisi yapılmıştır³⁸.

3. İbn Arabşah, Şihabeddin Ahmed b. Muhammed

Yazar onlu yaşlarında Timur'un Şam'ı ele geçirmesiyle birlikte ailesiyle Semerkant'a gönderilmiştir. O yıllarda Semerkant en önemli ilim merkezlerinden biriydi. Burada kendisini yetiştiren yazarın Timur'a karşı bakış açısı çok serttir. Konumuzla alakalı en önemli eseri *Acâibu'l-Makdûr fi nevâbi Timur*'dur. Eserde Timur'a karşı olumsuz bakış açısı çok nettir. Ahsen Batur tarafından bu eser Türkçeye çevrilmiştir. Bu tezde, Timur'un Anadolu seferi ile alakalı olarak kullanılmıştır³⁹.

H. Tüccar Kitapları ve Noter Kayıtları

1. Francesco Balducci Pegolotti

Francesco Balducci Pegolotti'nin *La Pratica Della Mercatura* adlı eseri XIV. yüzyılın ilk yarısında yazılmıştır. Eserin Pagnini ve Giovanni da Uzzano tarafından XV. yüzyıldan itibaren baskıları yapılmıştır. Eser bugün Floransa Riccordion kütüphanesinde 2441 numarada bulunmaktadır. Floransalı yazar, dönemin krallara

³⁷ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, TTK, Ank. 2006.

³⁸ Şerefüddin Ali Yezdî, **Emîr Timur (Zafernâme)**, İst. 2013.

³⁹ R. Şeşen, 1998, s. 216-217; İbni Arabşah, **Acâibu'l-Makdûr Fî Nevâib-i Timûr**, İst. 2012.

borç veren büyük Bardi bankası adına çalışmaktaydı. Bankanın şube ve bağlantıları Fransa'dan İtalya'ya, İspanya'dan, Rodos'a, Kıbrıs'a ve İstanbul'a uzanmaktaydı. Ayrıca Anadolu'da Antalya ve Ayas'ta, Kıbrıs'ta Mağusa'da özel ayrıcalıklar elde ettiği bilinmektedir. Pegolotti bu bankadaki görevi sebebiyle birçok seyahatler yapmıştır. En önemli görevi Kıbrıs'ta olmuştur. Buradayken Anadolu sahilleri, İstanbul ve İskenderiye hakkındaki bilgilerini geliştirmiştir. Alanya ile Mağusa ölçü ve para birimlerini kıyasladığı eser 1936 yılında Allan Evans tarafından yayımlanmıştır⁴⁰.

2. Anonim Tüccar Kitabı

Yazarı belli olmayan, 1320'lere tarihlenen ve içerik olarak Pegolotti'nin tüccar kitabına benzeyen bu eser Floransa Marucelliana kütüphanesinde bulunmaktadır. Eserin ilk bölümü Pegolotti'nin eseriyle çok benzerdir. Bu benzerlik Ortaçağ tüccar kitaplarının, kendinden önce yazılmış kitaplara eklemeler yapılmak suretiyle tutulmasından kaynaklanmaktadır. Bir tacir kendinden evvel yazılmış bir bilgiyi kopyalarken, tıpkı elimizdeki kitap gibi, buna kendi tecrübelerine dayanan bilgileri de eklerdi. Bu anlamda incelendiğinde esasında Pegolotti'nin eserinden büyük farklılıklar göstermektedir. Özellikle Alanya'da alım ve satımı yapılan ürünlere bir bölüm ayırması bu farklılığın bizim için en önemli kanıtıdır. Ayrıca kitap içerik olarak da zengindir, ihraç ya da ithal edilen ürünlerin şehir şehir listeleri tutulmuştur. Kimi zaman kullanılan ürünlerin ulaşım yolları ve kullanım amaçları da izah edilmiştir. Bazen de bölgeler üzerine genel bilgiler verilmektedir. R. H. Bautier eserde geçen verileri inceleyerek kitabın 10 yıllık hata payı ile 1315'te tutulduğunu tahmin etmektedir. Anonim tüccar kitabının Anadolu, Karadeniz ve Mısır'la alakalı kısımları

⁴⁰ F. B. Pegolotti, *La Pratica Della Mercatura*, Massachusetts, 1936.

R. H. Bautier tarafından İtalyanca olarak bir makalede yayımlanmıştır. Bu tezde eserin orijinalini göremediğimizden R. H. Bautier'in yayını kullandık⁴¹.

3. Lamberto di Sambuceto

Cenevizli noter Lamberto di Sambuceto 1296-1307 yıllarında dönemin önemli ticaret merkezi Mağusa'da görev yapmıştır. Tuttuğu çok sayıda kayıt, ticari ve ticari olmayan belgeler olarak iki gruba ayrılabilir. İlk grupta alım-satım belgeleri, faiz işlemleri, ticari yatırımlar, kargo belgeleri ve borç faturaları bulunmaktadır. Diğer gruba ise vasiyetnameler ve evlilik sözleşmeleri dâhil edilebilir. Noterin tuttuğu bu kayıtlar 1981'den itibaren yayımlanmıştır. Geo Pistarino denetiminde *Collana Storica di Fonti e Studi* serisi altında V. Polonio, P. Pavoni ve M. Balard tarafından farklı zamanlarda transkripsiyonu yapılarak yayımlanmıştır. Bunlardan sadece R. Pavoni'nin editörlüğünde yayımlanan eserde Alanya ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır. Konumuzla alakalı belgeler genellikle para işlemlerini içermektedir⁴². Lamberto di Sambuceto'nun haricinde konumuzla alakalı bilgi veren bir başka noter de, Ayas

⁴¹ R. H. Bautier, "Les Relations Economiques Des Occidentaux Avec Les Pays D'Orient, Au Moyen Age. Points de Vue et Documents", **Commerce Mediterranen et Banquiers Italiens au Moyen Age**, Hapshire, 1992, s. 263-331.

⁴² S. Bliznyuk, "Actes de Famagouste du notaire Genoıs Lamberto di Sambuceto(decembre 1299-septembre 1300)", **Mediterranean Historical Review**, 29, 1, 2014, s. 92-94; R. Pavoni, **Notai Genovesi In Oltremare Atti Rogati A Cipro Da Lamberto Di Sambuceto, (6 luglio – 27 ottobre 1301)**, Genova, 1982, Nr. 112, 132, 145, 153, 169, 173, 187.

(Lajazzo)'da bulunan Petrus de Bargono'dur. Şubat 1277'de tutulan bir vasiyetnamede Alanya'ya götürülmesi gereken pamuk balyaları söz konusu olmuştur⁴³.

I. Coğrafi Eserler

1. İbn Hurdazbih

İbn Hurdazbih, orijinal tarzda coğrafya eseri yazan ilk kişidir ve kendisinden sonra gelen coğrafyacıları etkilemiştir. X. yüzyıl başlarında vefat ettiği anlaşılmaktadır. Birçok alanda eserler veren Hurdazbih'in *el-Mesâlik ve'l-Memâlik* adlı kitabı X. yüzyıldaki dünyanın genel durumunu değerlendirmemize imkân tanımaktadır. Türkçeye çevirisi Murat Ağarı tarafından yapılmıştır⁴⁴.

2. İbn Havkal

X. yüzyılın (987) sonlarında hayatını kaybeden İbn Havkal, İslam coğrafyacılığının ilk tam coğrafya eserlerinden birini yazmıştır. Bir diğeri ise çağdaşı Makdisi'nin yazdığıdır. Çocukluğundan itibaren ülkeler ve şehirlere meraklı olan İbn Havkal ileride yazacağı coğrafya kitabı için uzun yıllar malzeme toplamıştır. Hem askeri hem de ticari amaçlarla yaptığı seyahatler işini daha da kolaylaştırmıştır. Yazdığı eser *Sûrat el-Arz* Osmanlı coğrafyacıları ile Batılı araştırmacıların başlıca kaynak eserleri arasında yer almaktadır. M. De. Goeje 1873'de eseri Arapça olarak

⁴³ R. Pavoni, *Notai Genovesi In Oltremare Atti Rogati A Cipro Da Lamberto Di Sambuceto, (6 luglio – 27 ottobre 1301)*, Genova, 1982; L. Balletto, *Notai Genovesi in Oltremare Atti Rogati A Laiazzo*, Genova, 1989, s. 301.

⁴⁴ İbn Hurdazbih, *Yollar ve Ülkeler Kitabı*, İst. 2008.

Avrupa’da yayımlamıştır. Eser 2014 yılında Ramazan Şeşen tarafından Türkçeye çevrilmiştir⁴⁵.

3. İbn Said, Ali b. Musa el-Mağribi (öl.1286)

İbn Said 1213 yılında Granada’da doğmuştur. Tahsilinin ardından çeşitli seyahatler yapmıştır. Birçok eser yayımlamıştır. *Kitab el-Coğrafya* bu tezde kullanılan eseridir. Kitabın muhtasarı *Bast el-arz fi Tûliha ve’l-Arz* olarak bilinmektedir. Eseri W. Barthold tanıtmıştır. İsmail el-Arabî 1971’de Beyrut’ta yayımlamıştır. Onun verdiği bilgiler hakkında Claude Cahen bir değerlendirme yazmıştır. Gerekli görülen yerlerde bu değerlendirmeler de kullanılmıştır⁴⁶.

4. Ebu’l-Fida, İsmail b. Mahmud (1273-1331)

Sultan Kalavun’un emiri ve aynı zamanda Hama’nın yöneticisidir. *El-Muhtasar fi tarih Beşer* adlı bir tarih eseri yazan Ebu’l-Fida, *Takvim el-Büldan* isimli bir coğrafi eser de kaleme almıştır. Bu eseri tablolarla, fiziki ve istatistiksel bilgiler vererek zenginleştirmiştir. Şehirlerin enlem ve boylam bilgilerini de kitabına eklemiştir. Kitap Anadolu şehirleriyle alakalı olarak geniş bilgiler vermektedir. 1840 yılında Paris’te, M. Renaud ve G. De Slane tarafından Arapça metnin tamamı yayımlanmıştır⁴⁷.

5. İbn Fazlullah, Ahmed b. Yahya el-Ömerî (1300-1348)

⁴⁵ İbn Havkal, **10. Asırda İslam Coğrafyası**, İst. 2014; İbn Haukal, **Kitabü’l-Mesalik ve’l-Memalik**, Leiden, 1873.

⁴⁶ İbn Sa’id Al Mağribi, **Kitab al-Jugrafiya**, ed. İsmail Al-Arabi, Beyrut, 1970; C. Cahen, “İbn Sa’id sur L’Asie Mineure Seljuqide”, **TAD**, IV/10-11, 1968. s. 41-50; F. Konuş, 2006, s.58.

⁴⁷ Abu’l-Fida, **Geographie D’Aboulfeda**, ed. M. Reinaud, Paris, 1840; F. Konuş, a.g.e, s. 59.

1300 yılında Şam'da doğan el-Ömerî, Kahire, İskenderiye ve Mekke şehirlerini dolaşarak tahsilini tamamlamıştır. Huysuzluğuyla tanınan Ömerî, uzun bir süre kâtiplik yaptıktan sonra 1348'de vefat etmiştir. Sağlığında üç ansiklopedik eser yazmıştır. Bunlardan birisi 27 ciltlik *Mesaliku'l-Ebsar*'dır. Eser Anadolu Beylikleri hakkında bilgi veren en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Eserinde verdiği bilgileri Anadolu'ya ait bir şeyhten ve Cenevizli eski bir tutsaktan almıştır. Anadolu'ya ait kısımlar ilk önce Franz Taeschner tarafından Arapça olarak yayımlanmıştır. Son olarak Türkler ile alakalı kısımlar ise Ahsen Batur tarafından Türkçeye çevrilmiştir⁴⁸.

J. Seyahatnameler

1. Simon de Saint Quentin

Quentinli Simon, 1245 yılında, Papa'nın Moğollara Hristiyanlığa geçmelerine dair mektubunu ulaştırmak amacıyla, bir grup Dominiken keşiş ile birlikte Baycu'nun karargâhına gönderilmiştir. Anadolu'dan da geçen Quentinli Simon, Türkmenler ve Moğollar hakkında birçok bilgi vermektedir. Onun yazdığı seyahatnamenin aslı kaybolmuş ve günümüze Vincent de Beauvais tarafından XV. yüzyılda kopya edilmiş bölüm ulaşmıştır. Jean Richard bu kısımları Vincent de Beauvais'in eserinden çıkararak *Histoire Des Tartares* adıyla ayrıca yayımlamıştır. Onun bu çalışması

⁴⁸ El-Ömerî, Şihabeddin b. Fazlullah, **Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım Mesâlikü'l Ebsar**, İst. 2014; Al-'Umarî', **Bericht über Anatolien in Seinem Werke Masâlik al-Absâr fi Mamâlik al-Amsâr**, Leipzig, 1929; F. Konuş, a.g.e, s. 60.

Erendiz Özbayoğlu tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu tezde her iki çalışmadan da faydalanılmıştır⁴⁹.

2. İbn Battûta, Muhammed b. Abdullah el-Levatî el-Tancî

Tancalı İbn Battûta 1325 yılında hac yapmak için yola çıkmış, devamında seyahatini kesmeden Kuzey Afrika, Mısır, Suriye, Anadolu, Türkistan, Afganistan, Hindistan vd. yerleri dolaşmıştır. Ortaçağ'daki seyyahların en önemlisidir. Anadolu seyahatine Alanya'ya çıkarak başlamıştır. Alanya Beyi Yusuf Bey ile de tanışma fırsatını yakalayan seyyah, buradan Antalya'ya doğru seyahatine devam etmiştir. Verdiği bilgiler Türklerin sosyal ve kültürel hayatlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. İbn Battûta'nın, özellikle Türk şehir hayatında önemli rolleri olan "ahiler" ilgisini çekmiştir. Onun *Rihle* olarak da bilinen, *Tuhfet el-Nuzzar fi Faraib el-Emsar ve Acaib el-Esfar* adlı eserinin Türkçe çevirisi ilk olarak Mehmed Serif Paşa (1315-1319) tarafından İstanbul'da yapılmıştır. Bu tezde ise Sait Aykut tarafından yapılan çeviri kullanılmıştır⁵⁰.

3. Ruy de Gonzalez Clavijo

İspanya Kralı III. Henry tarafından Timur'a elçi olarak gönderilen Clavijo, 22 Mayıs 1403 tarihinde seyahatine başlamıştır. Semerkant'a yaptığı bu yolculuğu kaleme alan Clavijo, geçtiği bütün ülkeler hakkında bilgiler vermektedir. Seyahatnamesinde verdiği birçok bilginin yanı sıra tezimizle alakalı olarak Boucicaut'nun seferi hakkında da bilgi vermektedir. Bu seferle alakalı olarak Cenevizli gemicilerden aldığı bilgileri aktaran seyyahın verdiği bilgiler tutarlıdır.

⁴⁹ **Bir Keşiş'in Anılarında Tatarlar ve Anadolu 1245-1248**, Çev. Erendiz Özbayoğlu, Haz. Tufan Karasu, Alanya, 2006; Saint Quentin, S. De, **Histoire Des Tartares**, ed. Jean Richard, Paris, 1965.

⁵⁰ İbn Battûta Tancî, **İbn Battûta Seyahatnâmesi**, İst. 2014; F. Konuş, 2006, s. 63-64.

İncelediğimiz Türkçe çevirilerde Alanya'nın eski ismi olan Candelor (Kandelor) tam olarak anlaşılamadığından olsa gerek yanlış atıflar yapılmıştır. Bu nedenle tezde seyahatnamenin F.R.G.S. Clements R. Markham tarafından yapılan İngilizce çevirisi kullanılmıştır⁵¹.

4. Jacob Ulfeldt (1567-1630)

Jacob Ulfeldt Danimarkalı bir diplomat ve gezgindir. 1588-89 yıllarında Anadolu'dan geçmiştir. Antalya'dan gemi ile hareket ettikten sonra bir fırtınaya yakalandığından, Alanya'ya uğramak zorunda kalmıştır. Seyyah kent hakkında neredeyse hiç bilgi vermez, sadece Alanya Kalesinin büyüklüğünden bahsetmektedir. Yazdığı seyahatname ise Kopenhag Danimarka Kraliyet Kütüphanesinde Thott 1294 4to numarasında kayıtlıdır⁵².

5. Evliya Çelebi Seyahatnamesi

Kırk yılı aşkın süre boyunca neredeyse bütün Osmanlı coğrafyasını ve çevre ülkeleri dolaşmıştır. İyi bir eğitim gördüğü anlaşılan Evliya Çelebi, 1640 yılında ilk seyahatine başlamıştır. 1680'lere kadar seyahatlerini yazıya aktaran Evliya, bunları on ciltte toplamıştır⁵³. Alanya'dan da geçen seyyah kentteki yapılardan, yollardan ve hatta kitabelerden örnekler vermektedir.

⁵¹ Clavijo, Ruy Gonzalez de. **Narrative of the Embassy of Ruy de Gonzalez de Clavijo**, London, 1859; Clavijo, Ruy Gonzalez de, **Anadolu Orta Asya ve Timur**, İst. 1993, s. 25-26; Clavijo, Ruy Gonzalez de, **Timur'un Hayatı ve Kadiz'den Semerkant'a Seyahatler**, İst. 2008, s. 74-75.

⁵² Thot 1294 4to. Fol 5 r, Det Kongelige Bibliotek (Danimarka Kraliyet Kütüphanesi); S. Yerasimos, **Les Voyageurs Dans L'Empire Ottoman (XIV – XVI siecles)**, Ank. 1991, s. 397-8.

⁵³ M. İlgürel, "Evliya Çelebi", **DİA**, 1995, C.11, s. 529-533.

K. Menakıbnameler ve Münşeât Mecmuaları

1. Abdülkerim b. Şeyh Musa

1554-55 yıllarında yazılmış olan ve Horasan'dan gelerek Seydişehir'i kuran Seyyid Harun'un hayatını kapsayan *Makâlât-ı Seyyid Hârûn* adlı menakıpname tezimiz için önemli bir başka eserdir. Menakıpnamede Alanya ve Manavgat'a Seyyid Harun tarafından gönderilen müritlerden bahsedilmektedir. Aynı müritlerin isimleri hem Şikari'nin *Karamanoğulları Tarihi'nde* hem de dönemin vakıf belgelerinde geçtiğinden, menakıpname tezimiz için daha da önemli hale gelmektedir⁵⁴.

2. Ahmet Eflâkî

Ahmet Eflaki zamanın birçok ilmini öğrenmiş ve astroloji (felekiyat) konusunda başarılı olgu için Eflâkî mahlasıyla tanınmıştır. Ulu Arif Çelebi'ye bağlandığından Arifî diye de anılmaktadır. Eserinin ismini *Ariflerin Menkıbeleri (Menakıbü'l-Arifîn)* koyması da bu nedenledir. İ.S. 1358 yılında eserini yazmayı tamamlamış, 1360'da da vefat etmiştir. Eserde Mevlana Celaleddin Rumî ve Türkiye Selçukluları hakkında bilgiler bulunmaktadır, aynı zamanda Anadolu'nun sosyal ve kültürel tarihi için de önemli bir kaynak eserdir⁵⁵.

3. Feridun Ahmed Bey

XVI. yüzyılın sonlarına doğru vefat ettiği bilinen Feridun Ahmed Bey tarafından yazılmıştır. III. Murat'a sunduğu sultanların mektuplarını içeren *Münşeâtü's-Selâtin* ile tanınmaktadır. Mükrimin Halil Yinanç bu mektupların özellikle Osmanlılar'ın kuruluş yıllarına denk gelenlerden bazılarının sahte ve şüpheli

⁵⁴ Abdülkerim b. Şeyh Mûsâ, *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, TTK, Ank. 1991.

⁵⁵ Ahmet Eflâkî, *Âriflerin Menkıbeleri*, I-II, İst. 1973.

olduğunu ortaya çıkarmıştır. Konumuzla alakalı olarak eserde geçen mektuplar Fatih Sultan Mehmed'e aittir. Bu mektuplar İ. H. Konyalı tarafından özetlenmiştir⁵⁶.

L. Osmanlı Arşiv Vesikaları (Tahrir Defterleri)

1. BOA MAD 16029 (1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmal-i Vilayet-i Alâiyye)

Hacı Mustafa b. İvaz tarafından Karamanoğlu İbrahim Bey'in büyük oğlu Mehmed Bey'in elindeki bilgilerden de istifade edilerek 16 Mayıs 1475 tarihinde tamamlanmıştır. Alanya Sancağı kayıtlarını içeren icmal defterdir. Alanya'nın fethinden dört yıl sonra tutulan defterin mufassalı henüz ortaya çıkmamıştır. BOA Mad 16029 numarasıyla kayıtlı olan defter M. Akif Erdoğan tarafından yayımlanmıştır⁵⁷.

2. MC YZ 00076 Numaralı 1483 tarihli Alâiyye Vakıf ve Manavgat Kazası Mufassal Tahrir Defteri

II. Mehmed'den sonra tahta II. Bayezid'in (1481-1512) geçmesiyle yeni bir tahririn yapıldığı anlaşılmaktadır. Elimizdeki defterin tam olarak tutulduğu tarih belli değildir, fakat II. Mehmed döneminde timara emr olunan vakıfların yeniden eski statülerine çevrilmeleri konusunda verdiği bilgiler, II. Bayezid döneminde tutulduğunu göstermektedir. Ayrıca 1483 tarihli Karaman Vilayeti Vakıf defterleriyle kıyaslandığında içerik ve yazı stili olarak uyum göstermektedir. Bu nedenle defterin tarihini 1483 olarak kabul ettik. Defterde Alanya ve Manavgat vakıflarının

⁵⁶ H. Z. Ülken, "Ord. Profesör Mükrimin Halil Yinanç", **AÜİFD**, C.9, S.1, 1961, s. 227-229; İ. H. Konyalı, **Alanya (Alâiyye) Tarihi-Turistik Kılavuz**, İst. 1946, s. 98-99.

⁵⁷ M. A. Erdoğan, **Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala'yye Sancağı 1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmal-i Vilayet-i Ala'yye (Metin ve İnceleme)**, Konya, 2013, s. 22-23.

verilmesinin yanı sıra, Manavgat kazasına ait mufassal tahrir bilgileri de bulunmaktadır. Sancağın diğer kısımlarına ait sayfaları eksiktir, sadece mufassal Manavgat kısmı tam olarak kalmıştır. Alanya vakıfları kısmı daha evvel kısmen çalışılsa da Manavgat kazasına ait kısım hiç kullanılmamıştır⁵⁸.

3. 166 No’lu Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri

Tezimizle alakalı bir diğer önemli tahrir defteri 166 Nolu icmal defterdir. Bu defter mufassal tahrirleri özetlemek yoluyla merkezde tutulmuştur. Defterin mufassalı BOA MAD 575 numarada kayıtlı olsa da, mufassal defterde ciddi eksiklikler mevcuttur ve maalesef sayfaları karıştırılarak yanlış sırayla ciltlenmiştir. Bu tezde 166 numaralı icmal defterinin Alanya kısmından vakıflar konusunda faydalanılmıştır.

4. TKA TT 172 numaralı Alâiyye Mufassal Tahrir Defteri

Defter Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime arşivinde bulunmaktadır. Tutulduğu tarih kesin olarak bilinmese de, 1550’lere

⁵⁸ M. Akgül, **16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye’nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı**. İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1989; Defter İçerik bakımından 1483 tarihli Karaman ve Kayseri Evkaf defteri ile benzerlik gösterir. Bu sebeple defterin tarihini 1483 olarak kabul ettik. 1483 tarihine yaptığımız atıflarda bu defter kastedilmektedir. Benzer bir defter olan 1483 tarihli Karaman ve Kayseri Eyaleti Vakıf Defteri için bk. F. Çoşkun, **888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996; İ. Çiftçioğlu, **Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2001; F. Bayram, **Zâviye-Khankahs and Religious Orders in the Province of Karaman: The Seljukid, Karamanoğlu and the Ottoman Periods, 1200-1512**, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008.

tariflendirilmektedir. Alanya sancağı mufassal tahrir defteridir. 127'den 147. varağa kadar Alanya Sancağı vakıfları da defterde kayıtlıdır⁵⁹.

5. Diğer Arşiv Vesikaları

Yukarıda açıkladığımız defterlere ek olarak kısmen faydalandığımız başka arşiv vesikaları da mevcuttur. 1547 yılında Alanya'da bulunan şaphane hakkında bilgi veren BOA MAD 385 numaralı defter bunlardan en önemlisidir. Ayrıca 1455 tarihli BOA MAD 14 numaralı defter de Manavgat vakıfları hakkında bilgi içermektedir. Bunların dışında Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan belgelerden de bu tezde faydalanılmıştır.

M. Kitabeler

Tezimizle alakalı olarak Selçuklu fethinden sonraki devirlere ait Alanya kitabeleri birçok araştırmaya konu olmuştur. Şehirdeki kitabelerden bahseden ve örnekler neşreden ilk kişi Evliya Çelebi'dir. Seyyah bölgeden geçerken dört tane kitabeyi kaydetmiştir. Bilimsel olarak kabul edilen ilk yayın ise Halil Edhem'e (Eldem) aittir. 1914 yılında TOEM'de beş adet kitabeyi yayımlamıştır. Sonra sırasıyla Rudolf M. Riefstahl (bu eserde kitabeler Paul Wittek tarafından okunmuştur), İbrahim H. Konyalı ve Seton Lloyd ile D. Storm Rice tarafından Alanya Kitabeleri çalışılmıştır. Buna rağmen bazı eksikliklerin de olduğu bilinmektedir⁶⁰. Okunamayan kitabeler de

⁵⁹ M. A. Hacıgökmen, **XVI. Yüzyıla Ait Alâiyye Sancağı Mufassal Tahrir Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1993.

⁶⁰ T. Baykara, "Alâiyye'de Bazı Yeni Kitabeler", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi**, 1982, S. XII, s. 581-583.

vardır. Ehmedek burcundaki Selçuklu Beyi Yinal Bey'e ait kitabe buna örnek gösterilebilir. Ayrıca genellikle çalışmalarda ağırlık Selçuklar ve Beylikler dönemine verilmiştir. Merhum Ali Yardım ise bu eksiklikleri göz önünde bulundurarak, Faruk Nafiz Koçak Bey'in de teşvikleriyle, 2002 yılında konu üzerine yapılmış son ve en geniş kapsamlı eseri yayımlamıştır. Bu tezde yukarıda bahsettiğimiz tüm eserler karşılaştırılarak kullanılmıştır. Aradaki okumaya dayalı farklar tezde belirtilmiştir. Esas olarak, Ali Yardım'ın çalışması takip edilmiştir⁶¹.

N. Meskûkât

Sikkeler Alanya Beylerinin isimlerini ve kısmen saltanat sürelerini belirlememize yarayan kaynakların başında gelmektedir. Alanya Beylerinin darp ettikleri paralar ilk olarak bir silsile çıkarmamızı sağlamaktadır. Sikkelerde Şemseddin Mehmed Bey'in⁶², oğlu Savcı Bey'in, onun oğlu Karaman Bey'in ve onun kardeşi Lütfü Bey ile onun oğlu Kılıç Arslan Bey'in isimleri geçmektedir. Bu paralar yukarıdaki gibi bir silsile çıkarmamıza yardım etmelerinin yanı sıra basıldıkları form ve şekil özellikleri itibariyle de beylerin teveccüh gösterdikleri dönemin güçlü devletlerini anlamamıza imkân vermektedir. Bunların dışında doğrudan Moğol ve Memlük Sultanları adına Alanya ve Manavgat'ta darp edilen paralar da bulunmuştur.

⁶¹ Evliyâ Çelebi, **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, 9. Kitap, İst. 2016, s. 171-172; H. Edhem (Eldem), "Anadolu'da İslami Kitabeler", **TOEM**, 1330 (1914), s. 154-158; R. M. Riefstahl, **Cenubi Garbi Anadolu'da Türk Mimarisi**, İst. 1941; İ. H. Konyalı, **Alanya (Alâiyye) Tarihi-Turistik Kılavuz**, İst. 1946; S. Lloyd- D. S. Rice, **Alanya ('Alâ'iyya)**, Ank. 1989; A. Yardım, **Alanya Kitâbeleri**, İst. 2002.

⁶² Beylik yaptığına ya da yapmadığına dair bir kayıt yoktur. Onu sadece Savcı Bey'in babası olarak tanımaktayız.

Bu paralar hakkında birkaç çalışma yapılmıştır. Tezimizde Garo Kürkman ve Ömer Diler tarafından yapılan 1981 tarihli çalışma ile Hüsnü Öztürk ve Halûk Perk tarafından 2015 tarihinde yapılan çalışma kullanılmıştır⁶³.

II. ARAŞTIRMALAR

Selçuklu Sultanları tarafından kışlak olarak kullanılan ve güzelliği ile İbn Bibi'nin övgülerine mazhar olan Ortaçağ Alanyası hakkında, şimdiye değin birçok önemli çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaları incelediğimizde daha çok yapılar ve kitabeler üzerine odaklandıkları görülmektedir. Fakat ekonomik ve siyasi tarih konusunda İ. H. Konyalı'nın çalışması ve birkaç ansiklopedi maddesi hariç tutulursa, konusu Alanya ve Alanya Beylerinin tarihi olan bir çalışma bulunmamaktadır⁶⁴.

Barbara Flemming'in çalışması Anadolu'nun güneyine ve güney sahillerine yoğunlaşan, genel bir tarih çalışmasıdır ve bu tezde detaylandırdığımız çoğu konuda kısa bilgiler vermektedir⁶⁵. Buna rağmen bölgenin Ortaçağ tarihi üzerine yapılmış en önemli çalışmadır. Konumuzla alakalı kısa bilgiler veren bir diğer çalışma H. Hellenkemper ve F. Hild tarafından yapılmıştır⁶⁶. Bu çalışmada, tezde ele aldığımız birçok konu hakkında kısa kısa bilgiler bulmak mümkündür. Bu tezle alakalı bir diğer

⁶³ G. Kürkman-Ö. Diler, **Alâiye Paraları**, İst. 1981; H. Öztürk-H. Perk, **Alâiye Beyliği Sikkeleri**, İst. 2015.

⁶⁴ İ. H. Konyalı, **Alanya (Alâiyye) Tarihi-Turistik Kılavuz**, İst. 1946; F. Taeschner, "Alanya", **EI²**, 1986 s. 354-355; M. H. Yinanç, "Alâiye", **İA**, I, İst. 1978, s. 287-289; E. Merçil, "Alâiye Beyliği", **DİA**, 2, 1989, s. 332-333.

⁶⁵ B. Flemming, **Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter**, Wiesbaden, 1964.

⁶⁶ H. Hellenkemper - F.Hild, **Tabula Imperii Byzantini 8, Lykien und Pamphylien**, Wien, 2004.

önemli çalışma, Kate Fleet tarafından Türk-Ceneviz ticareti hakkında yapılandır⁶⁷. Konuyu dolaylı olarak ele alan ve alanlarında birer başyapıt olan W. Heyd, Osman Turan ve M. C. Şehabettin Tekindağ'ın çalışmalarının ise Ortaçağ Alanya tarihi açısından yeterli olduğunu söyleyemeyiz⁶⁸. Fakat bu tezde verdikleri bilgilerden sıkça yararlanılmıştır. S. Redford'un Alanya üzerine yaptığı çalışmalar, tezin kapsamına çok fazla girmeyen, Selçuklu yerleşim tarihine yöneliktir⁶⁹. K. Z. Bilici'nin çalışmalarından ise, Alanya'nın ticaretini ve yollarını anlattığımız bölümlerde yeterli derecede istifade edilmiştir⁷⁰. Esasında saydığımız tüm isimlerin eserleri, ya daha farklı amaçlarla ya da genel bir tarih eseri olarak yazılmıştır. Bu nedenle İ. H. Konyalı'nın çalışması bu konuda yazılmış tek eser olarak kalmaktadır. Bu eser ise tarihsel yönünden çok, kitabeler konusunda verdiği bilgilerle öne çıkmaktadır. Kitabının iç kapağında "*içinde şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmayan birçok tarihî vesika ve fotoğraf vardır*" yazması boşuna değildir. İ. H. Konyalı, bunun yanı sıra eserini tarihî kaynaklar da kullanarak zenginleştirmiştir, fakat eksiklikleri yok değildir. Buna rağmen, şehir tarihi çalışmaları için erken sayılabilecek bir dönemde

⁶⁷ K. Fleet, **Erken Osmanlı Döneminde Türk Ceneviz Ticareti**, Çev. Özkan Akpınar, İst. 2009.

⁶⁸ W. Heyd, **Yakın-Doğu Ticaret Tarihi**, Ank. 2000; O. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İst. 2010; M. C. Ş. Tekindağ, **Karaman Beyliği, 13-15 Asırda Cenubi Anadolu Tarihine Dair Tetkik**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst. 1947.

⁶⁹ S. Redford, **Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye/Alanya)**, İst. 2008.

⁷⁰ Z. K. Bilici, **Kalenin Gemileri Alanya Kalesi'ndeki Gemi Graffiti**, İst. 2008; Z. K. Bilici, "Alanya'nın Fethi Meselesi: Bir Tesbit", **Adalya**, 1999-2000, IV, s. 287-292.

yazılan Alanya Tarihi, genel olarak başarılıdır ve olumlu bir etki yaratmıştır⁷¹. Bu çalışma dışında, tezimizle alakalı olabilecek çok sayıda bilimsel makale ve bildiri yayımlanmıştır. Gerekli görüldükçe bunlar kullanılmıştır. Bildiriler genellikle Faruk Nafiz Koçak'ın girişimleriyle düzenlenen Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri'nde sunulmuştur. Alanya'nın Ortaçağ tarihi konusunda bilgi verenler sayıca az olsa da, bu teze önemli katkılar yapmışlardır. Yukarıda açıkladığımız tüm çalışmalara rağmen yine de şunu belirtmek yanlış olmayacaktır: Tuncer Baykara'nın ifadesiyle “*Alâiye, Türkiye'mizin en iyi bilinen yerlerinden biri olmasına ve hakkında hayli çok neşriyat bulunmasına rağmen, bütün tarihi meseleleri yine de tam olarak aydınlanamayan şehirlerimizdendir*”⁷².

III. YÖNTEME DAİR

Bugüne kadar Alanya ile alakalı çalışmaları incelediğimizde bazı yanlışların sürekli tekrar edildiği görülmektedir. Bunlardan bir tanesi 1292 yılında Kıbrıs Kralı II. Henry'nin on beş gemi donatarak Alanya'yı kuşattığı bilgisidir. Bu şekilde anlatıldığında olay hiçbir anlam ifade etmemektedir, çünkü gerçekte olan çok daha farklıdır. Tezde uyguladığımız şekilde, olaya sebep - sonuç ilişkisi çerçevesinde yaklaştığımızda bu seferin, Akka'nın Memlükler tarafından ele geçirilmesinden sonra, Haçlı donanması tarafından yapılan bir misilleme hareketi olduğu ortaya çıkmıştır.

⁷¹ Tuncer Baykara eserin genel olarak yaptığı olumlu etkiden bahsettikten sonra, eserin olumsuz yönlerinden bir örnek olarak, Kız Kulesi ismini Kızıl Kule olarak yaygınlaştırdığını belirtmektedir. T. Baykara, 1982, s. 581.

⁷² Tuncer Baykara, a.g.e, s. 579; T. Baykara, **Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerinde Araştırmalar**, İzmir, 1990, s. 114.

Donanmayı bizzat Papa IV. Nicholas'ın oluşturduğu, buna da on beş gemi ile II. Henry'nin destek verdiği görülmektedir. Sonuç olarak bu saldırı, Akka'nın fethine yönelik, Haçlı donanması tarafından yapılan ilk misilleme hareketiyken, kendi gerçekliğinden koparılmış ve sadece, yanlış olarak, Kıbrıs Kralı'nın bir saldırısı gibi ele alınmıştır. Tezde bu ve buna benzer durumlar üzerinde daha fazla durulmuştur. Bu nedenle bazı konuların uzatıldığı söylenebilir. Mareşal Boucicaut'nun Alanya saldırısı (1403) buna örnek verilebilir, ama Akdeniz'deki Venedik – Ceneviz rekabeti dâhilinde konuyu anlamak adına, daha genel yaklaşım faydalı olmuştur.

Siyasi tarih dışında, ekonomik yönünü de açıkladığımız Ortaçağ Alanyası'nın tarihini anlayabilmek için, Arapça, Farsça, Türkçe, Latince, Fransızca, Rumca, İtalyanca, Ermenice dillerde tutulmuş kaynak eserlerden ve sonraki dönemlerin kaynaklarından olan Osmanlı arşiv belgelerinden, kıyaslama yapmak suretiyle faydalanılmıştır. Örneğin çok iyi bilinen kereste ve zift sevkiyatıyla alakalı olarak kullandığımız XV. ve XVI. yüzyıl Osmanlı tahrirleri, bölgede bu işleri yapan *bıçkıcı*, *çubukçu*, *dülgeran*, *ziftçi* ve *katrancı* gibi iş gruplarını görmemizi sağlamıştır. Bununla birlikte defterlerde geçmişe yapılan atıflar sayesinde Osmanlı'ya devreden, Selçuklu ve Beylikler döneminden kalma vakıflar da tespit edilmiştir. Bu nedenle, dönemleri geç Ortaçağ sayılabilecek bu belgeler de teze dâhil edilmiştir.

Alanya'nın Ortaçağ'da siyasi ve ekonomik tarihini açıkladığımız bu tez, tam olarak bir yerleşim tarihi değildir. Daha çok siyasi ve ekonomik tarih üzerinde durmaktadır. Bu nedenle dönemin *uluslararası* politikaları göz önünde tutularak olaylara yaklaşmıştır. Selçuklularla başlayan Alanya ve çevresinin Türkleşmesi, Selçuklular sonrasında kentteki beylerin yönetimi, tezin ana konusunu oluşturmaktadır. 1292 yılında Karamanoğulları'nın eline geçen Alâiyye'de bir süre

sonra *bey* ünvanıyla hüküm süren ve Karamanoğulları hanedan ailesine mensup Yusuf Bey'in hâkimiyeti görülmektedir. *Bey* ünvanı ise İbn Battûta'nın ifadesiyle “*hükümdar demektir*”. Yusuf Bey'in faaliyetleri hakkında detaylı bilgimiz olmasa da, oğlu Alâeddin Bey ve torunu Hüsameddin Mahmud Bey'in Kıbrıs Krallığı karşısında müstakil hareketleri görülmektedir. Tezin konusunu oluşturan Alâiyye Beyliğinin tarihi bu nedenle Yusuf Bey'den itibaren başlatılmıştır. Bu beyler 1471 yılına kadar kentte hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu dönem siyasi olarları tezde detaylı olarak açıklanmıştır. Bununla birlikte, bir bölümde kentteki ticaretin tarihine ayrılmıştır. Bu bölümde Alanya'nın, Mısır, Kıbrıs ve Batı ile devam etmekte olan ticari ilişkileri üzerinde durulmuştur. Mısır ile bilinen ticari aktivitelere dair yeni veriler eklenmiş ve Kıbrıs (Cenevizliler vasıtasıyla) ile yapılan ticarete dair vesikalar bu bölümde değerlendirilmiştir.

GİRİŞ: SELÇUKLU ÖNCESİ ALANYA’NIN KISA TARİHİ VE SELÇUKLU HÂKİMİYETİNİN TESİSİ

A. Coracessium/Korakesion

Antikçağda Alanya için kullanılan Coracessium/Korakesion isminin tam olarak hangi manaya geldiği bilinmese de, bu ismin *Çıkıntı Yeri* ya da *Karga Yeri* anlamlarında kullanıldığı tahmin edilmektedir⁷³. Bu dönemde, kentin Pamphylia bölgesine mi, yoksa Kilikya bölgesine mi dâhil olduğu tartışılmaktadır⁷⁴. Burada sorun, iki bölge arasındaki sınırın neresi olduğu konusunda, antik coğrafyacıların farklı görüşlere sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

İÖ. IV. yüzyılda Scylacis, Coracessium’u Pamphylia’nın en doğudaki sınır kenti olarak gösterir ve Selinus’dan (Gazipaşa) itibaren Kilikya sınırlarını başlatır⁷⁵. Bundan farklı olarak Strabon İS. I. yüzyıl başlarında, Dağlık Kilikya’nın (Cilicia Tracheia/Aspera) ilk kenti olarak Korakesion’u yazmıştır⁷⁶. Yakın tarihlerde Pliny de, Melas (Manavgat) Nehrini sınır kabul ederek kenti, Kilikya bölgesine dâhil etmektedir⁷⁷. Yaklaşık olarak bir yüzyıl sonra Ptolemy (Batlamyus) de aynı şekilde Melas Nehrini sınır kabul ederek kenti, Kilikya’ya dâhil edecektir⁷⁸. Antik coğrafyacıların genellikle Melas nehrini iki bölge arasında sınır olarak kaydettikleri ve

⁷³ B. Umar, **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, İst. 1993, s. 462.

⁷⁴ S.Lloyd- D. S. Rice, **Alanya (‘Alâ’iyya)**, Ank. 1989, s. 1.

⁷⁵ M. Arslan, “Pseudo-Skylaks: Periplous”, **MJH**, 2002, II/1, s. 251.

⁷⁶ Strabon, **Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap: XII-XIII-XIV)**, İst. 2012, s. 253.

⁷⁷ Pliny, **Natural History**, NY. 1893, s. 449.

⁷⁸ Claudius Ptolemy, **The Geography**, V, NY. Repr. 1991, s. 116

Korakesion'u genellikle Kilikya bölgesine ait olarak yazdıkları görülmektedir. Gerçekten de Melas Nehrinden itibaren Torosların daha fazla kıyıya sokulması, buradan itibaren düzlük Pamphylia Ovası'nın sona erdiğini ve Dağlık Kilikya'nın başladığını göstermektedir⁷⁹.

Mısır'da ele geçen papirüslerde, kent Helenistik dönemde Mısır'a şarap ve bal ihraç eden önemli bir liman olarak kayıtlıdır⁸⁰. Strabon bölgede kaliteli sedir ağaçlarının bulunduğunu ve buraların Marcus Antonius tarafından, filoların yapımı için Kloepatra'ya hediye edildiğini yazmıştır⁸¹. Ayrıca kentte dört yılda bir yapılan Agon yarışmaları da kitabelere yansımıştır. Oba Medresesinin duvarında bulunan Yunanca bir kitabe: *"Aurelius Obrimianus kendi arzusuyla Isis oyunlarının Agonotet'i iken, ölmez hatırası olan babası Bindemis'in oğlu Aurelius Pbrimianus'un kurduğu her dört yılda bir tertip edilecek müsabakaların ilki münasebetiyle; Pasikrates'in oğlu Aurelius Pasikrates, Korakesium İstişare Meclisi azası ve erkekler Pankration şampiyonu bu kitabeyi yazdırdı"* (Res 1) yazmaktadır⁸².

Sonraları kent Kilikya korsanlarının merkezi haline geldi⁸³. Bunun sebebi Roma'nın bölgede uyguladığı politikalarlardır. Bu dönemde Akdeniz'de önemli bir güç olan Rodos'un İÖ. II. yüzyılda Roma tarafından zayıflatılmasıyla Kilikya, Pamphylia

⁷⁹ G. Tigrel, "Alanya Yöresinde Antik Bir Liman", **Bellekten**, 1975, C.156, S.39, s. 163.

⁸⁰ H. Hellenkemper - F.Hild, **Tabula Imperii Byzantini 8, Lykien und Pamphylien**, Wien, 2004, s. 587; E. Akdoğu Arca- N. Gökalp-N. Tüner Önen, "Pamphylia Bölgesi'nin Mısır ve Kıbrıs ile Olan İlişkileri", **OLBA**, XIX, 2011, s. 293.

⁸¹ Strabon, 2012, s. 255-256.

⁸² S. Lloyd - D. S. Rice, 1989, s. 75.

⁸³ H. Hellenkemper - F. Hild, 2004, s. 587.

ve Likya'da korsanlığın arttığı görülmektedir⁸⁴. İÖ. 145-140 yıllarında Diodotos (Tryphon) adlı biri, Korakesion'u hareket üssü yaparak Suriye krallarına karşı seferler düzenledi. Daha sonra Antiokhos VI. Epiphanes (145-142) Diodotos'u bilinmeyen bir yerde kuşatarak intihara zorladı. Buna rağmen Diodotos'un bölgedeki korsanlar üzerinde cesaretlendirici bir etkisi oldu⁸⁵. İÖ. 102-101 yıllarında korsanların sayısının iyice artması ve Roma için giderek daha da tehlikeli hale gelmelerinden dolayı onlarla mücadele kararı alındı. Kilikya korsanlarına karşı Marcus Antonius (orator-hatip) liderliğinde bir ordu gönderildi, fakat onun uğraşları bir netice vermedi⁸⁶. Yaklaşık 20 yıl sonra korsanlar üzerine Servilius Vatis komutasında yeni bir ordu gönderildiyse de, o da korsanlığın azalmasını sağlayamadı⁸⁷. Hatta İÖ. 75-74 kışında Julius Caesar Rodos'a eğitim almaya giderken Kilikya'lı korsanlara esir düşmüş ve fidye ödemek suretiyle kurtulmayı başarmıştır⁸⁸. Bundan sonra korsanlık faaliyetlerinin giderek arttığı görülmektedir. Bu nedenle Roma, İÖ. 67 yılında korsanlara karşı Pompeius'u önemli yetkilerle donatarak Akdeniz'e gönderdi. Onun korsanları yenmek için yaptığı hazırlıklar ve isminin yarattığı korku, korsanların teslim olmasını sağladı. Bununla birlikte bir grup korsan birleşerek, Korakesion açıklarında Pompeius'la savaşmaya cesaret etti. Ancak korsanlar mağlup olarak Korakesion kalesine çekildiler ve daha

⁸⁴ M. Arslan, "İ.Ö. 188 Yılından, İ.Ö. 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları", **Adalya**, VI, 2003, s. 91-92; D. Abulafia, **Büyük Deniz Akdeniz'de İnsanlık Tarihi**, İst. 2012, s. 228.

⁸⁵ Strabon, 2012, s. 253-254; M. Arslan, a.g.m, s. 92.

⁸⁶ C. E. Bosch, **Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler**, Ank. 1957, s. 40-41; M. Arslan, a.g.m, s. 94.

⁸⁷ C. E. Bosch, a.g.e, s. 42; M. Arslan, a.g.m, s. 105.

⁸⁸ İ. H. Konyalı, **Alanya (Alâiyye) Tarihi-Turistik Kılavuz**, İst. 1946, s. 34; M. Arslan, a.g.m, s. 105-106; D. Abulafia, 2012, s. 229.

sonra teslim olmak zorunda kaldılar⁸⁹. Çok kısa sürede Pompeius'un Doğu Akdeniz'de korsanlara büyük bir darbe indirdiği görülmektedir⁹⁰. Bu harekâttan sonra korsanlar bir daha eski güçlerine kavuşamamışlardır.

Korakesion İS. VI. yüzyılda Hierokles tarafından geç antikçağ eyaleti Pamphylia'nın bir şehri olarak kaydedilmiştir. İznik Piskoposluk Konseyi kayıtlarında İS. XII. yüzyıla değin kent Pamphylia I Piskoposluğu'na (Metropolis Side) Korakesion/Korakision olarak kaydedilmiştir. Yeni ismi Kalan Oros (Gallianorum) ise ilk olarak Piskopos Eichstattlı Willibald'ın *Vita*'sında geçmektedir. Bu piskopos İS. 724 yılında Likya'dan Patara, Meloetai (Kyaneai) yoluyla Kalon Oros'a ulaşmıştır⁹¹.

B. Kalon Oros (Καλόν Ορος)

Bizans hâkimiyeti ile birlikte Rumca Kalon Oros⁹² ismini alan kentten ilk olarak bahseden Aziz Willibald, Alanya'ya geldiğinde şehir terk edilmiş ve savaşlarla yağmalanmış bir haldeydi. Denizden gelenlere erzak temini yapabilecek durumda değildi⁹³. Alanya'nın VIII. yüzyıldaki bu harap durumu, aslında o yıllarda Akdeniz çevresindeki çoğu kent için geçerliydi. Bunda Akdeniz'i çevreleyen coğrafyada, Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında yaşanan mücadelenin etkisi vardı.

⁸⁹ M. Arslan, a.g.m, s. 111; H. Hellenkemper - F. Hild, Wien, 2004, s. 587.

⁹⁰ C. E. Bosch, 1957, s. 44.

⁹¹ H. Hellenkemper - F. Hild, Wien, 2004, s. 587.

⁹² Kalon Oros, Türkçe "Güzel Dağ" anlamına gelmektedir. S. Lloyd – D. S. Rice, 1989, s. 2; İ. H. Konyalı, 1946, s. 58; B. Umar, 1993, s. 368.

⁹³ H. Hellenkemper - F. Hild, 2004, s. 587.

İslamiyet'in çıkışından önce Romalılar Akdeniz'e *Mare Magnum* (Büyük Deniz), *Mare Interum* (İç Deniz) veya *Mare Nostrum* (Bizim Deniz) diyorlardı. Akdeniz çevresindeki bütün kara parçalarının İS. I. yüzyıldan itibaren Roma denetimine girmesi Akdeniz'i bir *iç göl* haline getirmiş ve böylece Roma için Akdeniz gerçekten de bir *aile denizi*, *Mare Nostrum* (Bizim Deniz) haline gelmiştir⁹⁴.

V. yüzyılda Germanlar, ardından VII. yüzyılda Müslüman fatihler ve VIII. yüzyılda Şarlman (Charlemagne) ve Frank orduları *Mare Nostrum*'u ortadan kaldırmış ve Akdeniz'in bütünlüğünü dağıtmıştır⁹⁵. Özellikle İslamiyetin VII. yüzyılda hızlı bir şekilde İran'dan İspanya'ya kadar ulaşması, Akdeniz'i, Hristiyanlar'ın kendi arasında birleştirici bir alan olmaktan çıkarıp, Doğu ve Batı arasındaki bir engel haline getirmiştir⁹⁶. VIII. yüzyılın ortalarından itibaren Müslüman fetihleri eski hızını kaybetse de, bu dönemde Akdeniz'in, tıpkı Alanya'da olduğu gibi, terk edilmiş ıssız bir diyara döndüğü görülmektedir⁹⁷.

Özellikle Anadolu'nun güney kıyıları, iki taraf arasındaki mücadeleden daha fazla etkilendi. Abbasî kuvvetlerinin sürekli akınlar düzenleyerek Kilikya'da kendi kuvvetlerini kabul ettirme mücadelesi, Silifke'nin yaklaşık 30 km doğusundaki Lamos (Limonlu) kentini, Müslümanlarla, Hristiyanlar arasında sınır haline getirdi. İbn Havkal, Lamos'ta iki taraf arasında esir değiş tokuşunun yapıldığını belirtir.

⁹⁴ G. Rickman, "Mare Nostrum'un Yaratılması İÖ 300- İS 500", **Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları**, İst. 2005, s. 153-154; H. Pirenne, **Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, İst. 2013 s. 10; D. Abulafia, 2012, s. 243.

⁹⁵ D. Abulafia, a.g.e, s. 263

⁹⁶ H. Pirenne, **Ortaçağ Kentleri - Kökenleri ve Ticaretin Canlanması**, İst. 2014, s. 25-26; H. Pirenne 2013, s. 11.

⁹⁷ J. Pryor, "Parçalanan Akdeniz: 500-1000", **Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları**, İst. 2005, s. 162.

Denizlerde kuvvetlenen ve Kıbrıs üzerinde hâkimiyet kurabilen Abbasîler, 860 yılında Antalya'ya da (Ateleia) sefer düzenlediler. Müslümanlar 965 yılında hem Tarsus, hem de Kıbrıs'ı kaybedinceye değin bölgedeki hâkimiyetlerini güçlü bir şekilde sürdürdüler⁹⁸.

Akdeniz ve çevresindeki İslam fetihleri, tarihçileri, bu fetihlerin Akdeniz'i parçaladığı mı, yoksa burada yeni bir birliğin oluşmasını mı sağladığı konusunda paradoksa sürüklemektedir⁹⁹. Aslında her ikisine de sebep olmuştur. Fetihler VIII. yüzyıl boyunca özellikle ticareti asgari seviyeye indirdi, fakat neredeyse bir yüzyıl sonra Akdeniz'de kendine özgü bir ekonomi yeniden oluştu. İbn Hurdazbih daha IX. yüzyıl sonlarında Çin'den Avrupa'ya kadar etkinlik gösteren çok dilli Yahudi tüccarlardan bahsetmektedir¹⁰⁰. *“Bu tacirler Arapça, Farsça, Rumca, Efrencçe, Endülüslü dili ve Slav dili konuşabilmektedir. Bu tacirler, doğudan batıya ve batıdan da doğuya karada ve denizde yolculuk etmektedirler. Batıdan köle, esir, ipek, kumaş, işlenmiş deri, yaban eşeği, kürk ve kılıç getirmektedirler. Fehna'dan denize açılmakta ve Feramâ'da tekrar karaya çıkmaktadırlar. Ticaret eşyalarını sırtlarında Kulzum'dan Car ve Cüddeye taşımaktadırlar. Buradan Sind, Hind ve Çin bölgesine geçerler. Çin bölgesinden de misk, avd, kâfur ve çinevi gibi şeyler getirirler. Aynı yol üzerinde Kulzum'a geri dönüp yanlarındaki şeyleri Ferma'ya getirirler. Buradan*

⁹⁸ Abu'l-Farac aradaki sınırın Tarsus hududundaki Silavkia Nehri olduğunu belirtir. Gregory Abû'l-Farac (Bar Habraeus), **Abu'l-Farac Tarihi**, C.I, Ank, 1999, s. 231; İbn Havkal, **10. Asırda İslam Coğrafyası**, İst. 2014, s. 171; J. Pryor, a.g.e, s. 171.

⁹⁹ D. Abulafia, İst. 2012, s. 284.

¹⁰⁰ D. Abulafia, a.g.e, s. 286.

gemilere binerek Batı denizine açılırlar”¹⁰¹. Ek olarak Rus tacirlerin de izledikleri güzergâhları çizen Hurdazbih’in bu kayıtları, Akdeniz’de çok geçmeden ticaretin zayıf da olsa yeniden tesis edildiğini göstermektedir.

X. yüzyıldan itibaren Abbasî Halifeliğinin içinde bulunduğu durum ve Fatımîlerin gerek Doğu gerek de Batı ile ticareti geliştirme çabaları, dönemin ticari merkezinin Basra’dan, Mısır’a kaymasıyla sonuçlandı. Burayı elinde tutan Fatımîlerin güçlü ticari ilişkiler kurduğu Amalfi ve Venedikliler, Akdeniz’de önemli bir deniz gücü olarak ortaya çıktılar. Bir yüzyıl sonra Amalfiler geride kaldı, fakat Pisa ve Cenevizliler onların yerini aldı. Böylece Kahire ve İskenderiye’nin refahı arttı ve Doğu Akdeniz ticareti de giderek canlandı¹⁰².

Akdeniz’de ticaretin gelişmesi kuşkusuz Alanya’yı da etkiledi. X. yüzyıl başlarında Costantino Porfirogenito, Kalon Oros’u, Kibyrralıların deniz filolarının tedarik limanı olarak göstermektedir¹⁰³. Dolayısıyla yaklaşık bir yüzyıl önce tamamen terk edilmiş olan Alanya’nın zamanla çevresel faktörlerin de iyileşmesiyle, yeniden canlandığı anlaşılmaktadır. XI. yüzyılın ilk yarısında Fatımîler (909-1171) coğrafyasında muhtemelen 1050’lerden önce Arapça olarak tutulmuş, anonim bir

¹⁰¹ İbn Hurdazbih, **Yollar ve Ülkeler Kitabı**, İst. 2008, s. 130-131.

¹⁰² B. Lewis, “Fatımiler ve Hindistan Yolu”, **İÜİFD**, C.XI, 1952, s. 357-359; M. Balard, “Hristiyan Akdeniz: 1000-1500”, **Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları**, İst. 2005, s. 183; W. Heyd, **Yakın-Doğu Ticaret Tarihi**, Ank. 2000, s. 108-109, 117, 131.

¹⁰³ Constantinus Porphyrogenitus, **De Cerimoniis Aulae Byzantinae Libri Duo**, Vol I, 1829, s. 659; H. Hellenkemper - F. Hild, 2004, s. 587.

coğrafya eserinde Kalurus (Kalon Oros) Kalesi “*az suya sahip büyük bir liman*” olarak tasvir edilmiştir (Res 2)¹⁰⁴.

Bir süre sonra Kilikya bölgesine, Bizans’ın Doğu Anadolu’yu ilhak politikası sonucu, Ermeni göçleri yaşandı¹⁰⁵. XI. yüzyıl başlarında Bizans, Ermenistan toprağının büyük bir kısmını ilhak etti. Bu durum 1045 yılında Ermeni Kralı II. Gagik’in tahttan feragat etmesiyle sonuçlandı. Bu sürede Konstantin Monomakhos (1042-1055) Kapadokya ve Kilikya bölgesine Ermeni iskânını hızlandırdı. Yapılan göçler ve Bizans’ın Tarsus (1042-1055) ve Lampron (Namrun 1081-1118) gibi yerleşimleri, kendine tâbi olmak koşuluyla Ermeni ileri gelenlerine teslim etmesi, bölgede Hetumlular ve Rupenliler gibi sülalelerin hâkim olmasıyla sonuçlandı¹⁰⁶. Zamanla Bizans’ın bölgedeki hâkimiyetinin zayıflamasıyla, Ermeniler kendi krallıklarını kurdular. 1198’de II. Leon, Roma Kilisesine bağlanmak ve Alman İmparatoru’na itaat etmek şartıyla, Ermenistan Kralı olarak taç giydi ve onun taç giyme töreninde birçok Ermeni piskopos ve beyler hazır bulundu¹⁰⁷.

¹⁰⁴ حصن قلورس ميناء كبير قليل الماء Y. Rapoport – E. Savage-Smith, **An Eleventh-Century Egyptian Guide to the Universe-The Book of Curiosities**, Leiden, 2014, s. 150, 449.

¹⁰⁵ M. Ersan, **Selçuklular Zamanında Anadolu’da Ermeniler**, Ank. 2007, s. 108; T. S. R. Boase, “The History of the Kingdom”, **The Cilician Kingdom of Armenia**, London, 1978, s.1; R. W. Edward, **The Fortifications of Armenian Cilicia**, Washington, 1987, s.4.

¹⁰⁶ M. Ersan, a.g.e, s. 108-109; T. S. R. Boase, a.g.e, s. 1; R. W. Edward, a.g.e, s. 4.

¹⁰⁷ **Başkumandan Simbat Vekayinamesi (951-1334)**, TTK Yayınlanmamış Tercüme, Ter/68, 1946, s. 68; Connetable Sempad, “Chronique Du Royaume De La Petite Armenie”, **RHC. Des Croisades Documents Armeniens**, E. Dulaurier, 1869, s. 634; **Smbatay Sparapeti Taregirk**, Venedik, 1956, s. 208- 210.

Törende hazır bulunan dinî liderler ve beylerin listesi günümüze dek ulaşmıştır. Simbat'ın vakayinamesinde geçen bu listenin (nüsha farklılıklarından dolayı) birbirine içerik olarak yakın iki örneği vardır¹⁰⁸. Listeden anlaşıldığına göre Ermenistan krallığının sınırları Manavgat'a kadar uzanmaktaydı¹⁰⁹. Kalon Oros olarak adlandırılan Alanya, Ayzhutap (Aydab, İotape), Sop'e ve Noghlon (Nauloi), Godrad kentleriyle birlikte, Prens Kyr Vard (Ker'vard)'ın elindeydi¹¹⁰. Kyr Vard, Alâeddin Keykubâd kendisinden teslim alıncaya değin, 20 yılı aşkın süre boyunca Alanya'da hüküm sürdü. Aynı listeden Manavgad ve Alara'nın da Prens Mixayl (Michel) elinde olduğu anlaşılmaktadır¹¹¹.

¹⁰⁸ Simbat kroniğinin iki farklı nüshası bulunmaktadır. Geç dönemde tutulan nüsha *Ejmiatsin* ismiyle marufur ve Matenadaran-Erivan, Ermanistan'da bulunur. XIII. yüzyıl sonlarında tutulduğu anlaşılan diğer nüsha ise bugün Venedik'te San Lazzaro kütüphanesinde bulunmaktadır. 1956 yılında Venedik'te Serope Age'lean tarafından Ermenice olarak yayımlanmıştır. İngilizceye çevirisi ise Robert Bedrosion tarafından yapılmış ve sadece çevrimiçi olarak yayımlanmıştır. Fakat İngilizce çeviride sayfa numaraları eksik olduğu için atıflar 1956 tarihli Ermenice metne yapılacaktır.

¹⁰⁹ W. Heyd, sınırların Antalya'ya birkaç fersah kalıncaya kadar uzandığını, fakat Alâeddin Keykubad fütühatının onu Silifke'ye kadar gerilediğini belirtir. W. Heyd, 2000, s. 408; M. C. Ş. Tekindağ da aynı fikirdedir. M. C. Ş. Tekindağ, "Alâüddin Keykûbad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları", **İÜFTD**, C.1, S.1, 1950, s. 29-30; daha detaylı bilgi için bk. T. S. R. Boase, 1978, s. 23-25; R. W. Edward, 1987, s. 9.

¹¹⁰ *իշխ. կարաւոճւոնոյ ... կերվարդի = The Prince of Kalano'no'r'soy ... Kyr Vard (Ker'vard), Smbatay Sparapeti Taregirk*, Venedik, 1956, s. 210; *Ejmiatsin* nüshasında Kyr Vard sadece Agol (Nauloi) ve Godrad Baronu olarak kaydedilmiştir. Connetable Sempad, 1869, s. 638; Türkçeye "Ağol ve Godrad Senyörü Baron Kyr Vard" olarak çevrilmiştir. Simbat, 1946, s. 73.

¹¹¹ Connetable Sempad, a.g.e, s. 638; Simbat, a.g.e, s. 73; **Smbatay Sparapeti Taregirk**, 1956, s. 210.

Yapılan çalışmalarda Kyr Vard'ın Bizanslı bir Rum Beyi olduğu iddia edilse de bu pek mümkün görünmemektedir. Kyr (Kir) kelimesinin Rumcada *bey* demek olduğu, bu sebeple kalenin sahibinin aslında Rum kökenli olması gerektiği üzerinde durulmuştur¹¹². Buna rağmen daha önce belirttiğimiz gibi, Bizans'ın bölgedeki Ermeni beylerine, kendisine tabi olmaları koşuluyla, kalelerin yöneticiliğini verdiğini biliyoruz. Nitekim Simbat'ın vekayinamesinden Kyr Vard'ın ve diğer prenslerin Leon'un törenine katılan soylu Ermenilerden oldukları anlaşılıyor¹¹³.

Simbat kroniğinin *Ejmiatsin* nüshasında ayrıca Alâeddin Keykubâd'ın, Adom'un torunu olan Kyr Vard'ın elinden Alanya kalesini aldığı ve onun kızıyla evlendiği yazmaktadır. İbn Bibi'de ise Kyr Vard'ın iki aylık kuşatma sonunda kaleyi

¹¹² Yukarıda açıkladığımız gibi Kyr Vard'ın ünvanı (*h2ju*) *The prince* veya *baron*'dur. Buna rağmen onun genellikle Rum olduğu iddia edilmiştir. İ. H. Konyalı, 1946, s. 68; M. Ersan, 2007, s. 177; M. A. Hacıgökmen, "I. Alâeddin Keykubad'ın (1220-1237) Kayınpederi Kir Fard Hakkında Bir Araştırma", **MJH** II/1, 2012, s. 123; Osman Turan ise Kyr (Kyrios) ünvanından dolayı, Bizanslı olduğunu belirtir. Çünkü Kyr Vard muhtemelen Kalkhedon (Ortodoks) inancına mensup bir Ermeni'dir. Özellikle Kyr Vard döneminde Alanya'da yazılmış Yunanca bir kitabe buna işaret etmektedir. Bu konuda daha fazla bilgi için bk. G. Kiourtzian, "Selçukluları Beklerken: 1199'un Küçük Asya'sında Alanya Surlarından Bir Yazıt", **Adalya**, XV, 2012, s. 270-271; O. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İst. 2010, s. 357; S. N. Yıldız, "Reconceptualizing the Seljuk-Cilician Frontier: Armenians, Latins, and Turks in Conflict and Allianca during the Early Thirteenth Century", **Borders, Barriers, and Ethnogenesis**, **XII**, Turnhout, 2005, s. 99.

¹¹³ Connetable Sempad, 1869, s. 634-638; Simbat, 1946, s. 68-73; **Smbatay Sparapeti Taregirk**, 1956, s. 208-210. *Ejmiatsin* nüshası Ermeni Krallığı ileri gelenlerinden törende hazır bulunanları belirtirken, Venedik nüshası törene katılıp katılmadıklarını belirtmeksizin dinî ve mülki yöneticilerin ismini vermektedir. G. Kiourtzian, a.g.m, s. 269, dn 24.

teslim ettiğini ve daha önceden satın aldığı kölelerden (cariye) birini evlilik için hediye olarak Sultan'a gönderdiği yazılıdır¹¹⁴.

C. Kalon Oros'un Selçuklular Tarafından Fethi

¹¹⁴ Kaleyi Kyr Vard'ın elinden aldığı doğrudur, fakat onun kızıyla evlendiği konusunda ufak bir şüphe vardır. Simbat'ın Venedik nüshasında evliliğe dair bir bilgi yoktur. Kyr Vard'ın kızıyla evlendiği bilgisi, Türkçeye de çevrilen *Ejmsin* nüshasında mevcuttur. Connetable Sempad, a.g.e, s. 645; Simbat, a.g.e, s. 80; **Smbatay Sparapeti Taregirk**, 1956; İbn Bibi ise, her ne kadar birkaç satır önce arada akrabalık bağı kurulacağını belirtse de, ardından Alâeddin Keykubad'ın evlendiği kişinin aslında bir köle olduğuna işaret eder:

قا صد را برضا و اقرار طبع و طوع ارسال کرد خریدہ از مخدرات فرايد کرايم او در سلك عقود باقى بلا زمان حرم همایونء مطہرات حريم ميمون سلطانی بروفق امر شرع محمدي علی و اضعة التحیہ و الرضوان منتظم شد و شتاب امور کير فارد ندان ملتئم کشت = “(Kyr Vard) Haberciyi isteğe rıza gösterdiğini bildirmek için gönderdikten sonra daha önce satın aldığı edepli ve namuslu kadınlarının seçkinlerinden birini, Muhammed'in (A.S.) şer'i emirlerine uygun olarak hazırlayıp Sultan'ın kutlu haremının ve uğurlu ailesinin fertleri arasına katılmak üzere gönderdi.” demektedir. İbn-i Bibi, **El-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye**, Tıpkıbasım, Ank. 1956, s. 247; İbn Bibi, **El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umuri'l-Alâ'iyye Selçukname II**, Ank. 2014, s. 270. Bununla birlikte, İbn Bibi'nin muhtasar nüshasında ise “*Kir Fard'ın, kızlarından birini harem dairesi hizmetine gönderdiği*” kayıtlıdır. İbn Bibi, **Anadolu Selçukî Devleti Tarihi**, Ank. 1941, s. 97; Simon de Saint Quentin ise: “*Sultan Alâeddin ölürken, Babil Sultanı'nın (Mısır Eyyubi hükümdarı Adil) kız kardeşinden iki meşru oğlu olmasına karşı, gerçek mirasçısıymış gibi kılıcını gayrimeşru oğlu Gıyaseddin'e vermişti.*= *Cum enim Haladinus (Alâeddin) soldanus moriturus esset, dedit eidem filio suo Gaiasadino gladium suum tanquam vero heredi, cum tamen illegitimus esset et Haladinus ipse duos filios ex sorore soldani Babilonie legitimos habere?*” demektedir. Simon de Saint-Quentin, **Histoire Des Tartares**, Paris 1965, s. 72; Simon de Saint Quentin, **Bir Keşiş'in Anılarında Tatarlar ve Anadolu 1245-1248**, Antalya 2006, s. 52. Daha fazla bilgi için bk. N. Kaymaz, **Anadolu Selçuklularının İnhitatinde İdare Mekanizmasının Rolü**, Ank. 2011, s. 82.

Sultan I. İzzeddin Keykavus'un 1220 yılının başlarında veya biraz daha öncesinde vefat ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü Alâeddin Keykubâd'ın 8 Mart 1220'de Venediklilerle imzaladığı antlaşmadan ve Konya'da bastırıldığı sikkeden, 1220'nin başlarında tahtta olduğu görülmektedir¹¹⁵. Keykubâd tahta geçtikten sonra hilafet makamından Ömer b. Muhammed el-Suhreverdi elçi olarak onu ziyarete geldi¹¹⁶. Bu ziyaret sonrasında Alâeddin Keykubâd'ın ilk iş olarak Alanya'nın fethine giriştiği görülmektedir. Fetih tarihinin 1221 yılının kış ayları olduğu konusunda genellikle

¹¹⁵ E. Uyumaz, **Sultan I. Alaeddin Keykubad Devri (1220-1237)**, Mimar Sinan Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst. 1997, s. 23 dn. 59, s.27 dn. 79; O. Turan, **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar**, Ank. 1988, s. 124; A. C. S. Peacock, "Kırım'a Karşı Selçuklu Seferi ve Alaaddin Keykubad'ın Hâkimiyetinin İlk Yıllarındaki Genişleme Politikası" **TAD**, C.29, S.47, 2010, s. 252; M. E. Martin, "The Venetian –Seljuk Treaty of 1220", *The English Historical Review*, Vol 95, No 375, 1980, s. 324-325.

¹¹⁶ İbn Bibi'nin tarih vermediği bu ziyaret için, Müneccimbaşı H.617/M.1220-1 tarihini vermektedir. Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, **Câmiu'd-Düvel**, İzmir, 2001, s. 59; E. Uyumaz, **Türkiye Selçuklu Devletine Gelen ve Giden Elçiler**, İst. 2011, s. 52.

İbn Bibi'ye göre Ömer b. Muhammed el-Suhreverdi'yi uğurlayan Sultan emirlerine: *Halkın rahatını sağlamak ve cihangirlik görevini yerine getirmek için... Harekete geçip savaşa başlayalım* demiştir¹¹⁹. Bunun üzerine emirlerden Ayas-ı Mecnun adıyla bilinen Emir-i Ahur Esededdin ve emirlerin en büyüklerinden Mubarizeddin Ertokuş¹²⁰ Sultan'ın önünde diz çökerek:

Şiir: "Deniz kenarında bir şehir var. Oranın kışı insana mutluluk veren bahar gibidir.

Kırı, laleden lal rengine bürünmüş olup, güzelliğinden dolayı suyunda taş yoktur.

Orası çok latif ve taze açmış bir gül gibidir. Fakat var olan diken yüzünden rahat değildir.

Antalya gibi cennet güzelliğine sahip değilse de toprağı tamamen amber yapısındadır".

... Kalonoros kalesinin yanında, gök düz bir araziye benzer. Orası, geçit vermeyen dağlar, granit taşlardan yapılmış bir hisar ve deniz tarafından bir hendekle çevrilmiş olması yüzünden karada Sis topraklarına hâkim olmuş, deniz tarafından ise, Mısır padişahlarının üzerine ağır vergiler yüklemiştir. Yüksek yerleri yıldızlara değen o kale siz padişahımızdan başkasına taht yeri olamaz. Şimdiye kadar Kayser soyundan din, adalet, mal ve tedbir sahibi padişahların hiçbirinin aklına oraya asker çekmek gelmedi.

¹¹⁹ İbn Bibi, 2014, s. 259.

¹²⁰ I. Gıyaseddin Keyhüsrev, I. İzzeddin Keykavus ve I. Alâeddin Keykubad dönemlerinde Anadolu'nun güney sahillerinde görev yapan bu büyük emir hakkında daha fazla bilgi için bk. O. Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mubârizeddin Ertokuş ve Vakfiyesi", **Bellekten**, 1947, C.XI, S. 43, s. 415-429.

Şiir: “Çünkü o kalenin yolunda kartal uçamaz. Oranın ormanında güneş yolunu kaybeder.

Eğer deniz tarafından oraya yol ararsan, on çayı geçmen gerekir.

On çayın her biri Nil gibi dalgalı ve masmavi renkte. Onların dalgası karşısında fil aciz kalır”.

... Eğer siz Cihan Padişahımız biz kullarına emir verirse ... O kaleyi saltanat devletinin kullarının ipinin kemendine alalım ve o ülke denizinin incisini diğerlerinin sırasına dizelim” dediler.¹²¹

Sultan bu fikri uygun gördü ve birkaç gün eğlence meclisleri düzenledikten sonra, ordusuyla Konya’dan Alanya’ya doğru harekete geçti. Buna göre ordu üç koldan kaleye saldıracaktı: *bir grup kaplanlar gibi sarp kayalıklardan geçecek; bir grup timsahlar gibi deniz tarafından savaştacak ve bir grup da hızlı dalgalar gibi gemilerle kale üzerine yürüyecekti.* Gerçekten de yolda hiç zarar görmeden dağları ve nehri aşmış Alanya kalesi önlerine geldiler ve kaleyi kuşattılar¹²². Fakat kalenin denizden de kuşatıldığı konusunda, araştırdığımız kadarıyla, İbn Bibi’den başka bir veri bulunmamaktadır. Kuşkusuz denizden gelecek yardımlara karşı önlem almadan, kaleyi karadan kuşatmanın bir faydası yoktur. Bu şekilde kaleyi teslim almak çok zordur. Fakat seferin kış aylarında yapılmış olması belki de denizden gelebilecek yardımın önünü kesmek amaçlıdır. Her ne kadar kış mevsiminde gemiler denizlere açılabilir olsa da¹²³, özellikle bunu Antalya Körfezi’nde yapmak diğer bölgelere

¹²¹ İbn Bibi, 2014, s. 259-260.

¹²² İbn Bibi, a.g.e, s. 263-264.

¹²³ T. M. P. Duggan, “From Mid-October to the End of March-Voyaging in the Medieval Mediterranean”, **Cedrus** III, 2015, s. 277-306.

göre çok daha tehlikeliydi¹²⁴. Seferin, Antalya Körfezinde, denize açılmanın güç olduğu kış aylarına denk getirilmesi belki de bir plan dâhilindedir. Nitekim Antalya, Kıbrıs Krallığı tarafından ele geçirildikten sonra, Teke Bey 1361 kışında Antalya kalesine yiyecek satılmasını yasaklamış kış ayları dolayısıyla, Kıbrıs'tan Mayıs ayına kadar zahire gelmeyince kaledekiler büyük sıkıntı yaşamışlardır¹²⁵.

Peki, Selçuklular hangi kara yolunu kullanarak Konya'dan Alanya'ya ulaştılar? Bu konuda iki farklı yorum bulunmaktadır. İbrahim H. Konyalı, Alanya'nın doğusundaki Hadim- Mahmutlar (Gazipaşa) (Res 3) yolunu işaret etmektedir¹²⁶. Z. Kenan Bilici ise Alanya'nın batısındaki, Bozkır'dan Susam Beli'ne (Res 4), oradan da Kırk Dönmeler (Res 5) vasıtasıyla Alara Çayı'na inen yolu işaret etmektedir¹²⁷. Ordu muhtemelen sonbahar sonlarında batıdaki yol vasıtasıyla Alanya'ya ulaşmıştır. İbn Bibi'nin anlatısında geçen, ordunun geçtiği Kanlı Çay'ın Fığla burnundaki Kanlı Dere¹²⁸ olma ihtimali bu tahmini güçlendiren en önemli kanıttır¹²⁹, fakat her iki yolun da tarihi çok daha eskilere dayanmaktadır¹³⁰.

¹²⁴ T. M. P. Duggan, "A 14th Century Account of Antalya's Sunken Cities. A Historical Context and Literary Tradition", **Adalya**, VI, 2003, s. 319-320; E. Akdoğu Arca, vd., 2011, s. 288, dn.3.

¹²⁵ Leontios Makhairas, **Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled 'Chronicle'**, Oxford, 1932, s. 111.

¹²⁶ İ. H. Konyalı, 1946, s. 61.

¹²⁷ K. Bilici, "Alanya'nın Fethi Meselesi Bir Tesbit", **Adalya** IV, 1999-2000, s. 290.

¹²⁸ 1974 yılında bölgede yaptığı araştırmalarda Gülay Tigrel, Kanlı Dere olarak bilinen bir çaydan bahsetmektedir. G. Tigrel, **Belleten**, 1975, C.156, S.39, s. 620.

¹²⁹ K. Bilici, 1999-2000, s. 290.

¹³⁰ Bu yollar hakkında daha fazla bilgi için bk. **Kara Yolları** bölümü; G. Ercenk, "Pamphylia Bölgesi ve Çevresi Eski Yol Sistemi", **Belleten**, 1992, C. LVI. S. 216, s. 262-263; K. Hopwood, "The Links

Kale önüne gelen Selçuklu ordusu kış mevsiminde iki ay boyunca kaleyi kuşatmış ve en sonunda Kyr Vard'ın teslim olmasını sağlamıştır. Bundan sonra Sultan yönünü Antalya'ya çevirmiş ve yol üzerinde bulunan, Kyr Vard'ın kardeşinin elinde olan Alara Kalesini de ele geçirmiştir¹³¹. Böylece Alanya ile Antalya arasındaki sahil şeridi ele geçirilmiştir¹³².

D. Candelore (Candelor, Candelour, Escandelour, Kandelor ve Qandelor)

Alâiyye ismine geçmeden önce, aynı dönemde batılılar tarafından Alanya için kullanılan Candelore ismini kısaca açıklamak gerekmektedir. Bilindiği üzere Selçuklu fethi öncesi kentin ismi Kalon Oros'tu. Özellikle XIII. yüzyılda bölge ticaretinde İtalyan şehir devletlerinin etkisinin artmasıyla Kalon Oros ismi batı dilinde Candelore'ye dönüştü¹³³. Aynı dönemde şehir için hem Alâiyye ismi kullanılırken hem de Candelore ismi kullanılmaya devam etti. 1240'larda St. Quentin kent için Candalour veya Candelaria ismini kullanmaktadır¹³⁴. 9 Ağustos 1278'de Ayas'da (Laiazzo) düzenlenen Cenevizli Ottone Blancardo'ya (Otonis Blancardi) ait vasiyetnamede Alanya'dan Candelori olarak bahsedilmektedir¹³⁵. Kıbrıs'taki Ceneviz

Between the Coastal Cities of Western Rough Cilicia and the Interior During the Roman Period", **Anatolia Antiqua** 1 (1991) s. 306; H. Bahar "İlkçağda Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi Arasında Alanya'nın Stratejik Önemi". **8. Alanya Tarih ve Kültür Semineri**. Alanya, 1998, s. 327; H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 282.

¹³¹ İbn Bibi, 2014, s. 272-274.

¹³² Claude Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, İst. 2014, s. 76.

¹³³ H. Hellenkemper - F. Hild, 2004, s. 588.

¹³⁴ Simon de Saint-Quentin, 1965, s. 67, 72.

¹³⁵ L. Balletto, **Notai Genovesi in Oltremare Atti Rogati A Laiazzo**, Genova, 1989, s. 301.

noteri Lamberto Sambuceto da 1301 yılında Candelor ismini kullanır¹³⁶. XIV. yüzyıl başlarında Marino Sanudo dahi Candeloria (Quandeloria, Caneloro) ismini kullanmaktadır¹³⁷. Ortaçağ deniz haritalarına da kentin ismi Candelor olarak geçmiştir (Harita1). Ortaçağ tüccar kitaplarında ise Caneloro¹³⁸ ya da Chandelloro¹³⁹ isminin kullanıldığı görülmektedir. 1403 yılında Alanya'yı kuşatan Mareşal Boucicaud'un anonim biyografisinde kuşatmadan bahsedilirken Escandelour¹⁴⁰ ismi kullanılır, aynı kuşatmadan bahseden diğer kaynakların ise El Candelor¹⁴¹, Candelor¹⁴², Candiloro¹⁴³ isimlerini kullandıkları görülmektedir. 1437 yılında deniz yoluyla bölgeden geçen Pero Tafur da, Antalya ve Karaman'ın yanında güçlü bir bey olarak Candelor Beyi'nden bahseder¹⁴⁴. XVI. yüzyılda bir Danimarkalı seyyah hem Alaja'yı (Alaya,

¹³⁶ R. Pavoni, **Notai Genovesi In Oltremare Atti Rogati A Cipro Da Lamberto Di Sambuceto, (6 luglio – 27 ottobre 1301)**, Genova, 1982, Nr, 112, 132, 145, 153, 169, 173, 187; H. Hellenkemper - F. Hild, 2004, s. 588.

¹³⁷ Marino Sanudo, **The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross, Liber Secretorum Fidelium Crucis, Farnham**, 2011, s. 59, 148, vd.

¹³⁸ Francesco Balducci Pegolotti, **La Pratica Della Mercatura**, Massachusetts, 1936, s. 92.

¹³⁹ R. H. Bautier "Les Relations Economiques Des Occidentaux Avec Les Pays D'Orient, Au Moyen Age. Points de Vue et Documents", **Commerce Mediterranee et Banquiers Italiens au Moyen Age**, Hapshire, 1992, s. 317.

¹⁴⁰ **Le Livre Des Fais, Du Bon Messire Jehan Le Maingre, Dit Boucicquaut**, Genova, 1985, s. 221.

¹⁴¹ Morosini, A, **Chronique Antonio Morosini**, Vol I, (1396-1413), 1898, s. 56-57.

¹⁴² Ruy Gonzalez de Clavijo, **Narrative of the Embassy of Ruy de Gonzalez de Clavijo**, London 1859, s. 18.

¹⁴³ E. Piloti, **L'Egypte Au Commencement Du Quinzieme Siecle D'apres Le Traite d'Emmanuel Piloti De Crete (Incipit 1420)**, Kahire, 1950, s. 60.

¹⁴⁴ Pero Tafur, **Travels and Adventures 1435-1439**, London, 1926, s. 53.

Alanya) hem de Caneloro'yu kullanmaktadır¹⁴⁵. Sonraları bu isim daha az kullanılır olmuştur. XVII. yüzyıl başlarında, St. Stephen şövalyeleri tarafından yapılan Alanya saldırısı dolayısıyla çizilen haritada, Alaya'dan bozma Laia isminin kullanıldığına şahit olmaktayız¹⁴⁶. Bahsettiğimiz batılı kaynakların dışında, Anonim Selçukname'de de Canelore'nin bozulmuş şekli olan Kentalor'un kullanıldığı görülmektedir. Anonim Selçukname bu anlamda elimizdeki tek yerli kaynaktır. İbn Bibi ve diğer kaynaklar ise Alâeddin Keykubâd'ın fethi öncesi kalenin ismini Kalon Oros'a yakın bir şekilde telaffuz ederler¹⁴⁷.

E. Alâiyye (Alaya)

Alâeddin Keykubâd, Kalon Oros'u ele geçirdikten sonra şehre kendi adına mahsuben Alâiyye adını verdi. İbn Bibi bunu "*Ondan sonra o yerin adı, adımız ve*

¹⁴⁵ Thott 1294, fol. 5r.

¹⁴⁶ R. Mason, "The Medici-Lazara Map of Alanya", *Anatolien Studies*, vol. 39-1989, s. 85; XVI. yüzyılın ortalarında Toskana'da Medici ailesi tarafından kurulan ve Osmanlı kıyılarına yaptığı saldırılar ile ünlenen St. Stephen Şövalyelerinin seferleri hakkında bk. Fulvio Fontana, *I Pregi Della Toscana*, Floransa 1701, s.147.

¹⁴⁷ Anonim Selçuknamede Kentalor isminin kullanılması çok ilginçtir. Görebildiğimiz kadarıyla yerli kaynaklar arasında batılıların kullandığı Canelore ismini kullanan tek kaynaktır. Fakat Farsça metinde كَنْطَالُور olarak yazılmasına karşı Türkçe'ye yapılan her iki çeviride de Kentalo (Kentâlû) olarak kaydedilmiştir. (*Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, Ankara 1952, s. ٤٥ , 29); (*Anonim Selçukname*, Ankara, 2014, s. 41), İbn Bibi ve diğer kaynaklar ise Rumca Kalon Oros'a yakın olan Kelonoros ya da Kaloyorus (كلونوروس - كالويوروس) ismini kullanmaktadır. (İbn Bibi, 1956, s. 236, 243, 250).

lakabımızla şeref kazansın” şeklinde izah eder¹⁴⁸. Yazıcızâde Ali de benzer bir yorumda bulunmaktadır¹⁴⁹. Anonim Selçukname’de: “*Yapımı tamamlanınca bu şehre kendi adını koydurdu. Ona Alâ’iyye adını verdi*” yazmaktadır¹⁵⁰. Niğdeli Kadı Ahmed ise: “*Onun ismiyle yücelik kazanmış, onun şerefli işleri zümresinden olarak son derece hayret uyandıran parlaklığını ikmale erdirmiş, Arapça kelime yapım sanatı kalıbına uygun olarak türetilmiş kısım bilinsin diye bu nisbet “ya”sı sayesinde o hazret ile en yüksek derecede bağlantı kurulmuş ve fethin ismi olarak onun yâdını arşa dek ulaştırmış olan Alâ’iyye*” ifadesiyle Alâeddin Keykubâd’a kentin isminin aitliğini bildirmektedir¹⁵¹. Abu’l-Farac sadece “*Adrianaos denizinin sahili üzerindeki kuvvetli kaleyi alarak buraya Alâiye namını verdi*” demektedir¹⁵².

Bu tarz isim verme geleneği Memlûkler’de de vardır. Memlûk Sultanı Melik Mansur Seyfeddin Kalavun (öl. 1290) küçük yaşta Emir Alâeddin tarafından köle olarak satın alınmış, daha sonra sahibi Alâeddin ölünce o ve birkaç köle Necmeddin Eyyüb’ün emrine girmişlerdi. Eski sahipleri Alâeddin’den dolayı onlara Alâiyye denilmiştir¹⁵³.

¹⁴⁸ Alâiyye şeklinde Arapça isim verme geleneğine İbn Bibi de uymuştur. İbn Bibi’nin yazdığı eserinin başlığında geçen Alâiyye isminin ilki Alâeddin Keykubad’a, ikincisi de Alâeddin Ata Melik Cüveynî’ye aitlik bildirmektedir. (İbn Bibi, 2014, s. 3, 272).

¹⁴⁹ “*Andan sonra ol makamı kendi mübarek elkâb ve adıyla şerefi birle erzani kıldı*”. Yazıcızâde Ali, **Selçuk-nâme**, Ank. 2014, s. 179a.

¹⁵⁰ **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, 1952, s. 31; **Anonim Selçukname**, 2014, s. 41.

¹⁵¹ Niğdeli Kadı Ahmed, 2015, C. I, s. 442; C.II, s. 363.

¹⁵² Gregory Abû’l-Farac (Bar Habraeus), 1999, C.II, s. 516.

¹⁵³ Makrîzî, **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, 1970, C. I-3, s. 663.

Alâiyye isminin kısa bir süre sonra halk arasında Alaya şekline dönüştüğü görülmektedir. Dönemin Arapça yazılmış eserlerinde kentin ismi Alaya şeklinde geçmektedir. İbn Sa'id, Antakya'nın doğusunda Konya Sultanı Alâeddin tarafından inşa edilen Alaya'dan bahsetmektedir¹⁵⁴. İbn Davadari de H. 23 Zilhicce 702/M. 9 Ağustos 1303 sabahında özellikle Mısır ve Şam'da etkisini hissettiren çok şiddetli bir deprem vesilesiyle Alaya'dan bahsetmektedir. Bu deprem sebebiyle İskenderiye Feneri'nin dahi yıkıldığını kaydeden Davadari, haberlerin Antakya, Sis, Alaya ve Antalya'ya, hatta Büyük Konstantinople ulaştığını belirtir¹⁵⁵. Abul Fida "*Rum Selçuklu hükümdarlarından Alâeddin (Keykubâd) tarafından yeni baştan kurulan şehir, onun adına mahsuben Alâiyye ismini almıştır. İnsanlar bu ismi hafifletirerek Alaya şeklinde söylemektedirler*" demektedir. Aynı yorum Kalkaşendi'de ve Ömerî'de de mevcuttur¹⁵⁶. Makrîzî ise, H.834/M.1430-31 yılında Mısır topraklarında bir salgın hastalığın insanlar arasında yayıldığını belirttikten sonra, bu kötü haberin Frenk illerine, Rodos'a ve Alaya (Alanya) üzerinden Türkiye topraklarına yayıldığını

¹⁵⁴ İbn Sa'id, *Kitab al-Jugrafiya*, s.170-171; İbn Sa'id Antakya ile Antalya'yı karıştırmaktadır. C. Cahen, "İbn Sa'id sur L'Asie Mineure Seljuqide", **TAD, IV/10-11, 1968**, s. 47, dn. 46.

¹⁵⁵ İbn ad-Davâdârî, **Kenzü'd-Dürer ve Cami'ü'l-Gurer**, 9, Kahire, 1970. s. 100-102; S. Redford, **Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye/Alanya)**, İst. 2008, s. 46.

¹⁵⁶ Abul Fida, *Geographie D'Aboulfeda*, Paris 1890, s. 381; Kalkaşendi ise Alaya'nın isminin nasıl telaffuz edilmesi gerektiğini ve şehrin bulunduğu konumu bildirdikten sonra Abul Fida ile aynı bilgileri verir. Kalkaşendi, **Subhu'l-Aşa**, C. V, s. 347; Al-'Umarî, **Masâlik al-Absâr fi Mamâlik al-Amsâr**, Leipzig 1929, s. 23; Battûta'da da Alaya şeklinde geçmektedir. İbn Battûta, **İbn Battûta Seyahatnâmesi**, İst. 2014, İst. 2014, s. 273.

belirtmektedir¹⁵⁷. Batılı kaynakların Alanya için genellikle Candelor ismini kullanmasına rağmen, Kıbrıs kroniklerinde ise Alaya ismine rastlanmaktadır. Leontios Makhairas ve Strambaldi'nin kroniğinde Alaya'dan (Αλλάγια - Allagia) ilk olarak Aziz Mamas hakkında bilgi verilirken bahsedilmektedir. Buna göre Aziz Mamas'ın Alayalı olduğu ve buradan, Türkler geldiğinde kaçmaya çalıştığı kayıtlıdır¹⁵⁸. Görüldüğü gibi Sultanın ismini yüceltmesi ve şereflendirmesi için verilen Alâiyye adının, geniş bir coğrafyaya yayıldığı ve zamanla Alaya şekline dönüştüğü anlaşılmaktadır¹⁵⁹.

¹⁵⁷ و قدم الخبر بعظم الفناء ببلاد لفرنچ سيما رودوس و بشدة الغلاء ببلاد العلايا و نحوها من بر التركيه

Makrîzî, **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, 1972, C. IV-2, s. 594.

¹⁵⁸ Leontios Makhairas, 1932, s. 32-33, vd.; Strambaldi, **Chronique de Strambaldi**, II, 1893, s. 14 vd.

¹⁵⁹ Ortaçağ Alanyası'na ait olduğu düşünülmüş bir başka isim Cape Ubaldo/Castel Baldo'dur. İlk olarak F. Beaufort (1818) tarafından bu isim üzerinde durulmuştur. W. M. Leake de Cape Baldo'nun Alanya olması gerektiğini belirtmektedir. S. Lloyd ve D. S. Rice da yaklaşık bir yüzyıl sonra aynı görüşü tekrar etmektedirler. Fakat yaptığımız inceleme sonucu, burasının Alanya'dan başka bir yer olması gerektiğini farkettilik. Bu incelemenin sonuçlarını içeren bir makale tarafımızdan yayımlanmak üzere hazırlandı. Bu konuda ileride yayımlayacağımız makaleye bakılabilir. F. Beaufort Karamania, **A Brief Description of the South Coast of Asia Minor**, London 1818, s. 175-176; W. M Leake, **Journal of a Tour in Asia Minor with Comparative Remarks on the Ancient and Modern Geography of That Country**, London 1824, s. 126; . S. Lloyd – D. S. Rice, 1989, s. 6.

I. BÖLÜM: SELÇUKLU FETHİ SONRASINDA ALANYA'DA TİCARET VE TİCARİ YOLLAR

Alanya'nın fethini müteakip, kalenin güçlendirilmesi, tersanenin ve limanı koruyan kulenin yapılması Alanya'nın çehresini tamamen değiştirmiştir. Kent bundan sonra Selçukluların zenginliğini yansıtan bir yer olarak ön plana çıkmıştır. Jean de Joinville 1248 tarihinde: *“Kıbrıs'a vardığımız sıralar Konya Sultanı tüm pagan dünyasında en zengin hükümdardı. Bir keresinde, müthiş bir şey yapmıştı. Kendisine ait altının büyük bir kısmını erittirip uzak diyarlara şarap saklamak için kullanılan ve üç ya da dört büyük fıçılık alanı kaplayan türden çanak kavanozlara bu altını döktürdü. Bundan sonra kavanozları kırdırttı ve ortaya çıkan iri altın külçelerini kalelerinden birine, oraya giren herkesin görüp elleyebileceği bir yere bıraktı. Bu devasa parçalardan en azından altı ya da yedi tane vardı”*, demek suretiyle Sultan'ın zenginliğini ve bunu kalelerinden birinde sergilediğini belirtmektedir¹⁶⁰. Aynı tarihlerde Simon de Saint Quentin ise Sultan'ın haznesinin bulunduğu bu kentin Alanya olduğunu yazmaktadır: *“Sultanın, toprakları arasında, hazinesinin yer aldığı Alanya (Candelaria) adını taşıyan çok güçlü bir kalesi vardı. Hazinesinde değerli taşlar ve büyük miktardaki para dışında on altı küp dökülmüş saf altın olduğu söylenir”*¹⁶¹.

¹⁶⁰ S. Redford, 2008, s. 1; Jean de Joinville, **Bir Haçlının Hatıraları**, Ank, 2002, s. 83.

¹⁶¹ “Est autem in ejus regno fortissimum castrum, quod Candelaria dicitur ubi est thesaurus ipsius, et dicitur quod ibi sunt XVI pitharie plene auro depurato in ipsis liquato exceptis lapidibus preciosis et pecunia multa nimis”. Simon de Saint-Quentin, 1965, s. 71-72; Simon de Saint Quentin, 2006, s. 51.

Bu zenginlik kuşkusuz güvence altına alınan kara ve deniz ticari yolları sayesinde sağlanmaktaydı. Tüccarların zarar görmesi kabul edilebilecek bir durum değildi. Öyle ki, Alâeddin Keykubâd, biri kuzeyden Anadolu'ya gelirken, Hazar Denizi (Karadeniz) geçidinde, bir diğeri Halep'ten Anadolu'ya gelirken Leon'un ülkesinde (Küçük Ermenistan Krallığı) ve bir diğeri ise yakalandığı fırtına sonrası karaya çıktığı Akdeniz sahillerinde malları yağmalanan tacirlerin şikâyeti sebebiyle, bu bölgelere sefer yapma kararı almıştır. Sultan, tüccarın zararlarını devlet hazinesinden karşıladıktan sonra, bir orduyu Melikü'l-ümera Hüsameddin Emir Çoban komutasında Suğdak'a, bir diğeri Çarşnigir Emir Mübarizeddin Çavlı ve Emir Komnanos Mafarzum komutasında Ermenistan Krallığı (Çukurova) topraklarına ve sonuncusunu da Mübarizeddin Ertokuş komutasında Akdeniz sahillerine göndermiştir¹⁶². İbn Bibi'nin anlatısına göre sadece ticaret güvenliğini sağlamak için yapılan bu seferler sonucu, Suğdak'ta hâkimiyet tesis edilmiş, Çukurova'da 30'dan fazla kale ele geçirilmiş, sahilde ise Magfa, Aydos, Andusanc, Silifke ve Anamur'un içinde bulunduğu 40 kale fethedilmiştir¹⁶³.

Selçuklular liman kentlerini fethettikten sonra ticarete etkin olan güçlerle ticari antlaşmalar yapma yoluna gittiler. Antalya'nın fethini müteakip Venediklilerle bir antlaşma yapıldı. Bu antlaşma İzzeddin Keykavus ve Alâeddin Keykubâd (Mart 1220)

¹⁶² İbn Bibi, 2014, s. 317-321.

¹⁶³ İbn Bibi, a.g.e, s. 335-351. Bu kalelerin nereler olduğu hakkında daha geniş bilgi için, İ. Erdem, "Bir Ortaçağ Kenti Antalya: Geç Antik Dönem'den Selçuklular'ın Sonuna Genel Bir Yaklaşım (II), **Adalya** VI, 2003a, s. 296; S, Redford, 2008, s.47; T. M. P. Duggan, "Some Localizations in Western Cilicia Relating to the 1225 Campaign of Sultan Alâed-Din Keykubat" **Anadolu ve Çevresinde Ortaçağ** 5, Ank. 2011, s. 221-238.

tarafından da yenilendi¹⁶⁴. Ayrıca yine Antalya'nın fethini müteakip Kıbrıs'la mektuplaşmalar yoluyla ticari konularda güvence sağlandı¹⁶⁵. Venediklilerle 1220'de yapılan antlaşmada, Selçukluların, Venedikli tüccarlardan çok düşük bir vergi (%2) aldığı görülmektedir¹⁶⁶. Bu durum gemilere sağlanan güvenceyle de birleşince, Venedikliler üzerinde Selçuklu limanlarını tercih etmeleri konusunda cesaretlendirici bir etki yaratmıştır¹⁶⁷. Tüccarları kendi limanlarına çekmeyi başaran Selçuklular böylece Doğu Akdeniz ticaretinde söz sahibi olmuşlardır.

A. Doğu Akdeniz Ticareti

Önemli ticaret yollarının X. yüzyıldan itibaren, İran coğrafyasındaki siyasi istikrarsızlıktan dolayı Hint Okyanusu ve Kızıldeniz vasıtasıyla İskenderiye Limanı'na kayması, Akdeniz'de ekonominin gelişmesine sebep olmuş ve Akdeniz ticareti çok kazançlı hale gelmiştir. Bu kazançlı ticaretten faydalanmak isteyen Haçlı Devletleri'nin de Doğu Akdeniz'deki ticarete eklemlenmesiyle doğu-batı arasındaki ekonomik bağlar kuvvetlenmiş Mısır, Anadolu ve Batı arasında devam eden üç yönlü (triangular) bir ticaret sistemi oluşmuştur¹⁶⁸.

¹⁶⁴ Alâeddin Keykubad devrinde 1220 yılında yapılan antlaşmadaki “*Merhum babasının, kardeşinin ve kendisinin fermanları hükümlerine göre*” ibaresinden, Venediklilerle daha önce iki antlaşma yapıldığını anlamaktayız. O, Turan, 1988, s. 124, 144; M. E. Martin, 1980, s. 325.

¹⁶⁵ O. Turan, a.g.e, 1988, s. 109-146; O. Turan, “Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri”, **Belleten**, 1964, C. 28, S.110, s. 215.

¹⁶⁶ C. Cahen, 2014, s. 126.

¹⁶⁷ M. E. Martin, 1980, s. 327-329.

¹⁶⁸ D. Jacoby, “Byzantine Trade with Egypt from the Mid-Tenth Century to the Fourth Crusade”, **Commercial Exchange Across the Mediterranean**, Hampshire, 2005, s. 25-27.

Selçuklular bu ticareti desteklemek amacıyla Akdeniz’de, kendi sularında güvenliği sağlamaya çalışmışlardır. XIII. yüzyıl başlarında Kıbrıs Krallığı ile yapılan yazışmalar ve antlaşmada, gözetleme ve istihbarat toplamaya dayalı bir kıyı kontrol sistemi kurulduğu görülmektedir¹⁶⁹. Selçuklular bu kontrol sistemiyle muhtemel Haçlı saldırılarına karşı önlem almış olmakla birlikte¹⁷⁰ en azından kendi sularında ticaret için gerekli olan güvenliği de sağlamış bulunuyorlardı.

Bu dönemde Anadolu’dan kalkan gemiler genellikle Mısır’a gidiyor dönüşlerinde de getirdikleri ürünleri Batı’ya satıyorlardı. Alanya’dan, özellikle Mısır’a kereste ve zift sevk ediliyordu; çünkü Mısır’da bu ürünler çok az bulunuyordu. Bu ticaret sayesinde Alanya ve Antalya’da tüccarlar çok ciddi gelir sağlıyordu. Kayıtlardan anlaşıldığına göre Antalya ve Alanya, Mısır için sadece kereste tedariki anlamında değil, aynı zamanda Memlûk askerî teşkilatının temelini oluşturan kölelerin de temin edilmesi konusunda da hayati öneme sahipti. Antik çağda olduğu gibi¹⁷¹ bölge Mısır ile ticari bağına sıkı bir şekilde sürdürüyordu. Bu durumun farkında olan batılıların, Nisan 1289’da Memlûkler’in Trablusşam’ı alması karşısında Benedetto Zaccaria komutasında bir filo ile Alanya karşısında ticari ürün yüklü Mısır gemisine saldırması¹⁷² ve 1292’de Akka’nın fethini müteakip *Frenklerin* Alanya’ya saldırıp

¹⁶⁹ T. M. P. Duggan - M. E. Şen, “On the Exercise of Coastal Control Through Observation and Long Distance Communication Systems in Seljuk Territory in the XIIIth Century”, **Phaselis**, II, 2006, s. 10-11.

¹⁷⁰ T. M. P. Duggan – M. E. Şen, 2016, s. 10.

¹⁷¹ E. Akdoğu Arca vd. 2011, s. 289, 293.

¹⁷² W. Heyd, 2000, s. 466.

şehri kısmen ele geçirmesi¹⁷³ bir anlamda Alanya-Mısır arasındaki ticari yakınlıkla alakalıydı.

Yüklerini ihraç için Alanya'dan İskenderiye'ye sevk eden tüccarlar, dönüşlerinde gemilerini biber, şeker, keten ve kumaş gibi ürünlerle dolduruyorlardı. Alanya'ya getirilen bu ürünler, kara yoluyla Anadolu'nun içlerine ve deniz yoluyla batıya sevk ediliyordu¹⁷⁴. Kentte her açıdan kazançlı bir ticaret mevcuttu. Bu ticarete konu olan başlıca ürünler şunlardır:

1. Kereste

Kereste Ortaçağ'da birçok alanda kullanılan önemli bir üründür. Yakacak olarak ısınmada ve çeşitli metallerin eritilmesinde kullanılır. 10 kg demir üretimi için 150 metre küp odun gerekmektedir¹⁷⁵. Bununla birlikte yapı malzemesi olarak inşaatlarda ve suya karşı dayanıklı olan sedir ve Toros köknarı (*abies cilicia*) gibi ağaçların da gemi yapımında kullanıldığı görülmektedir¹⁷⁶. Fakat Ortaçağ'da özellikle İslam dünyası için kaliteli kereste bulmak ve bunu sevk etmek bir sorundur. Mezopotamya ve Suriye sahil şeridindeki ormanların Roma ve Bizans tarafından tüketilmesi¹⁷⁷ zaten bu anlamda fakir olan Mısır'ın kereste ihtiyacını daha da artırmıştır. Mısır'da köle olarak tutulan Brettenli Michael Heberer (1585-1588)

¹⁷³ B. Flemming, *Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spätmittelalter*, Wiesbaden, 1964, s. 62; O. Turan, 2010, s. 622.

¹⁷⁴ Marino Sanudo, 2011, s. 59; W. Heyd, 2000, s. 612; H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 588; S. Çavuşdere, “Selçuklular Döneminde Akdeniz Ticareti, Türkler ve İtalyanlar”, *Tarih Okulu*, IV, 2009, s. 67-68.

¹⁷⁵ M. Coğ, “İslam İdaresinde Ermeniler”, *Tarihte Türkler ve Ermeniler*, II, Ank. 2014, s. 46.

¹⁷⁶ S. Redford, 2008, s. 50, dn. 90.

¹⁷⁷ M. Coğ, 2014, s. 47.

anılarında bölgedeki kereste kıtlığına dikkat çekmektedir: “Araplar bizim çalışkanlığımızdan çok memnundular ve bize koltuğumuzun altına sığdırabileceğimiz kadar ufak tahtaları, çitaları, çalıştığımız yerden toplayıp beraberimizde götürmemize ve yolda satmamıza izin veriyorlardı. ... Mısır’da tahta ve odun çok kıt, hatta hemen hemen yok gibi ve bu sebeple hayli pahalı”¹⁷⁸.

Mısır’da az bulunan bir ürün olduğundan keresteden yüksek kazanç elde ediliyordu. Ancak kereste sevkiyatı yapmak biraz tehlikeliydi. Papalık sürekli yayınladığı kararnamelerle Hristiyan tacirlere kereste, silah, demir ve zift gibi ürünlerin Mısır’a ya da Müslümanlara satışını yasaklamaktaydı. Özellikle Kudüs’ün (1187) ve Akka’nın (1291) fethinden sonra bu yasaklar bir süreliğine genişletilip, Müslümanlarla ticaretin tamamen yasaklanmasına dönüşmüştür. 1340’larda gevşetirse de askeri amaçla kullanılabilecek kereste, demir ve zift gibi ürünlerin sevkiyatının üzerindeki yasak geçerliliğini korumuştur¹⁷⁹. Yakalananlar çeşitli cezalara çarptırılmakla veya dinden çıkarılmakla tehdit edilmiştir. Ancak cezaların yaptırım gücünün çok etkili olduğunu söylemek zordur¹⁸⁰. Kaynaklardan anlaşıldığına göre, yasaklara rağmen çok kâr getiren bu maddelerin ticareti, tehlikeli de olsa hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar tarafından bir şekilde sürdürülmüştür¹⁸¹.

¹⁷⁸ Brettenli Michael Heberer, **Osmanlıda Bir Köle Brettenli Michael Heberer’in Anıları**, 1585-1588, İst. 2010, s. 114.

¹⁷⁹ G. Poumarede, **Haçlı Seferleri’ne Son Çağrı Yeniçağ Avrupası’nda Osmanlı İmgesi**, İst. 2010, s. 280-281.

¹⁸⁰ G. Poumarede a.g.e, s. 284-288.

¹⁸¹ K. Fleet, **Erken Osmanlı Döneminde Türk Ceneviz Ticareti**, İst. 2009, s. 112-116; B. Flemming, 1964; s. 64.

Özellikle Anadolu'nun güneyinden Mısır'a doğru *yasak* eşya yüklü gemiler ticari maksatlarla sevk edilmiştir. Zengin ağaç çeşitliliğine sahip olan Alanya'dan Mısır'ın limanlarına, kereste ve buna bağlı ürünlerin ticareti aksamadan devam etmiştir. Böylece Ortaçağ boyunca kereste sıkıntısı çeken Mısır için Alanya önemli bir liman kenti haline gelmiştir¹⁸². Toroslardan kesilen ağaçların nehirler üzerinden yüzdürülerek sahile indirildiği ve satışının yapıldığı anlaşılıyor¹⁸³. Dim Çayı ağzındaki Buzağı Kalesi kereste ticareti hakkında bilgi verebilir¹⁸⁴.

Biblioteca Marucelliana de Florence kütüphanesinde elyazmaları c 226 numarada bulunan bir anonim defter Alanya-Mısır arasındaki kereste sevkiyatına değinmektedir. Ticari kayıtlar içeren bu defterin 1320'lerde tutulduğu tahmin ediliyor¹⁸⁵. Pegolotti'nin meşhur *Pratica Della Mercatura* adlı eseriyle benzerlik gösteren defterde Alanya'dan (Chandelloro) büyük miktarda kerestenin Dimyat ve İskenderiye limanlarına sevk edildiği yazılıdır¹⁸⁶.

Yakın tarihlerde şehri ziyaret eden İbn Battûta: "*Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarları bu şehre gelip alışveriş ederler. Kerestesi bol olduğu için buradan yüklenen balyalar İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderilir*" demektedir¹⁸⁷.

¹⁸² W. Heyd, 2000, s. 612.

¹⁸³ E. Akdoğu Arca, vd., 2011, s. 294.

¹⁸⁴ İ. H. Konyalı, 1946, s. 362; S. Redford, 2008, s. 20, dn.5.

¹⁸⁵ Anadolu ile alakalı kısımlar Robert-Henri Bautier tarafından orijinal dilinde yayımlanmıştır. R. H. Bautier, 1992, s. 313; D. Jacoby, "The Supply of War Materials to Egypt in the Crusader Period", **Commercial Exchange Across the Mediterranean**, Hampshire, 2005, s. 121.

¹⁸⁶ "Traxi del Chandelloro: lengname in grande quantita e di la si porta innella terra d'Egitto, cioe in Damia e in Alessandria". R. H. Bautier, 1992, s. 317.

¹⁸⁷ İbn Battûta, 2014, s. 274.

Bölgeyi iyi tanıyan Marino Sanudo da Antalya ve Alanya için yine aynı tarihlerde benzer bir tasvir yapar ve burarlardan birçok geminin kereste ve diğer ürünlerle dolu olarak Mısır'a gittiğini belirtir¹⁸⁸.

Kroniklerde de Alanya'dan Mısır'a kereste sevkiyatına değinilmektedir. 1427 yılının ilk yarısında İskenderiye'ye giden sekiz Müslüman gemisine Hristiyan korsanlar saldırmış ve gemiler ile içlerindeki mallara el koymuşlardır. Bu gemilerin içinde Alanya'dan İskenderiye'ye giden iki adet gemi de vardır¹⁸⁹. Eliyahu Ashtor bunların Mısır'a kereste taşıdığı görüşündedir¹⁹⁰. 23 Temmuz 1457 yılında Emir Yaş Bek Al-Fakih al-Muayyadî komutasında bir Memlük filosu, ağaç kesip getirmesi için Kahire Bulak'tan Alanya'ya gönderilmiştir¹⁹¹. Bu filo 7 Kasım 1457'de verilen görevi tamamlayarak geri dönmüş ve özel bir törenle karşılanmıştır¹⁹². Alanya-Mısır arasındaki bu ilişki XIX. yüzyıla kadar sürmüştür. 1846 ve 1847 tarihli iki tezkire, Mısır'daki Sefine-i Hümayun için gemi yapımında ve Nil Nehri'ne inşa edilecek on iki adet köprünün inşasında kullanılmak üzere Alanya, Antalya ve İçel havalisinden kereste tedarikine dair yazılmıştır¹⁹³.

Osmanlı idaresine kadar geçen süreçte, bu ağaçların nerelerden kimler aracılığıyla kesildiğine dair pek fazla kayıt yoktur. Strabon Hamaxia'da sedir

¹⁸⁸ M. Sanudo, 2011, s. 59.

¹⁸⁹ Makrîzî, 1972, C. IV-2, s. 744.

¹⁹⁰ E. Ashtor, **Levant Trade in the Later Middle Ages**, New Jersey, 1983, s. 295.

¹⁹¹ İbn Taghrî Birdî, **History of Egypt – an-Nujum az-Zahira**, vol VI, (1453-1461) Los Angeles, 1960, s. 68.

¹⁹² İbn Taghrî Birdî, a.g.e, s. 71.

¹⁹³ **BOA A.MKT.** 92, 29; **BOA.C..NF.** 43, 2131.

ağaçlarının olduğunu, bunların gemi yapımına uygun olduğunu ifade eder¹⁹⁴. İbn Said (öl. 1286) ise bölgenin Anadolu Selçukluları zamanında akınlarla Türkleştiğini ve buraya yerleşen Türkmenlerin kereste sattıklarını belirtir¹⁹⁵.

Kereste kesimi ve işlenmesiyle ilgili bilgiler Osmanlılar ile birlikte tutulan tahrirlerde mevcuttur. Alanya'dan çok daha önce Osmanlılar tarafından fethedilen Manavgat için 1455¹⁹⁶ ve diğerleri Alanya'yı da kapsayacak şekilde 1475 ve 1483 tarihli tahrirlerde *Baltacı*, *Bıçkıcı*, *Çubukçu* ve *Dülgerân* meslek grupları görülmektedir. Bunlar ağaç kesimi ve marangozluk işleri yapmakta ve bu uğraşları karşılığında bazı vergilerden muaf tutulmaktaydılar¹⁹⁷. Diğer vergilerinin de bir kısmını, para yerine kestikleri ağaçlardan bir miktar vererek ödemektedirler. Bıçkıcılar 1450'lerde vergi olarak Manavgat hisarına 1590 tahta verirlerken, diğerleri Akça Kale'ye 500 tahta ve 500 döğer (direk, kiriş) vermekteydiler ve bu gelenekleri eski tarihlerden itibaren devam etmekteydi¹⁹⁸. İsmi geçen cemaatlerin tümü Manavgat'a

¹⁹⁴ Strabon, 2012, s. 255-256; E. Akdoğu Arca, vd., 2011, s. 293.

¹⁹⁵ C. Cahen, 1968, s. 42.

¹⁹⁶ Manavgat Alanya'dan (1471) çok daha önce Osmanlılar tarafından fethedilmiştir. Bu yüzden daha eski Manavgat tahrir defterleri mevcuttur.

¹⁹⁷ M. A. Erdoğan, **Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala'yye Sancağı 1475 Tarihli Suret-i Defteri İcmal-i Vilayet-i Ala'yye (Metin ve İnceleme)**, Konya, 2013, s. 33-34.

¹⁹⁸ 1455 tarihli tahrirde şu kayıtlar vardır: “*bıçkıcıların öşrün ve çift akçasın ve bacın ve baki kalanını almazlarmış, (bıçkıcılar) yılda Manavgad hisarına 1590 tahta verirlermiş*”; bir başka kayıta “*bu zikr olan evler (bıçkıcılar) Akça Kale'ye yılda 500 tahta 500 döğer verirlermiş ... evvelden adetleri bunun üzerineymiş biz dahi bu resmi deftere yazdık*”. B. Karaca, **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası**, Isparta, 2009, s. 89, 101-102.

bağlı olarak kayıt altına alınmışlardır, ancak *yörüġân* olarak da adlandırılan bu insanların geniş bir coğrafyada ağaç kesme işiyle meşgul oldukları tahmin edilebilir.

1455'te henüz Alanya Osmanlı tarafından fethedilmemişken Manavgat'ta vergiye tabi tahtacı hane sayısı 62'dir. 1471'de Alanya'nın da Osmanlı tarafından fethedilmesiyle birlikte bu rakam 248 haneye, 1483'te ise 265 haneye çıkmıştır.¹⁹⁹ Hane sayısı artış gösterse de bunlar Manavgat merkez nüfusuna kayıtlı olarak yazılmaya devam edilmiştir, fakat tam olarak nerelerde ağaç kesimi yaptıkları belli değildir.

Kayıtlardan Selçuklulardan itibaren bölgedeki Türkmenlerin kereste ve diğer işler için teşkilatlandırıldıkları, çeşitli vergi muafiyetleri karşılığında görevlerini yerlerine getirdikleri ve bu durumun Osmanlı hâkimiyetinde de aynı şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır.

2. Katran ve Zift

Gemi kalafatlamada ve ateşli silahların yapımında kullanılan katran ve zift, Toroslardaki sedir ve ardıç ağaçlarından çeşitli yöntemlerle çıkarılmaktaydı. Aynı zamanda bu ürünlerden çeşitli şuruplar yapılarak hastalıkların tedavisinde de kullanılmaktaydı²⁰⁰. Bölgede bu işle meşgul *katrancı* ve *ziftçiyan* olarak adlandırılan çeşitli halk toplulukları vardı. 1300'lerin başında Alanya'da üretilen zift ve katranın bir kısmı gemilerle Mısır'a sevk ediliyordu²⁰¹. Sonraki yıllarda da zift üretiminin

¹⁹⁹ B. Karaca, a.g.e. s. 102-103, M. A. Erdoğan, 2013, s. 71, **MC YZ O0076 numaralı, Defter-i Evkaf-ı Vilayet-i Alâ'iyye**, s. 189a-191a, 203b. (Bundan sonra **MC YZ 076**)

²⁰⁰ A. Bakır, **Ortaçağ İslam Dünyasında İtriyat, Gıda, İlaç Üretimi ve Tağşişi**, Ank., 2000, s. 293.

²⁰¹ M. Sanudo, 2011, s. 59; W. Heyd, 2000, s. 612; H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 588; S. Çavuşdere, 2009, s. 67.

devam ettiği görülüyor. 1475 yılında zift ve katran çıkaran ahali, yaptıkları üretim karşılığında vergiden muaf olarak kaydedilmiştir. Kızılca Şehir, Dim Deresi, Turbelinas ve Keraliye köylerinde 95 hanelik bir grup zift çıkarmakla meşguldü²⁰². Alanya’da 1500’lerin ilk yarısında çıkarılan zift mahsulü yıllık 58 bin akçeyle mukataaya verilerek, hazineye gelir kaydedildi. Bu yıllarda iskeledeki en önemli gelir kaynağının zift olduğu anlaşılmaktadır²⁰³.

3. Demir Madeni

Ortaçağ’da çok önemli olan bir diğer ürün demir madeniydi. Toroslarda, Kapadokya’da ve Diyarbakır çevresinde çok kaliteli madenler bulunmaktaydı. Silifke ve Alanya limanlarının iç kesimlerinde yer alan Ermenek’te de önemli bir demir madeni vardı²⁰⁴. Buradan çıkarılan demir Ayas (Laiazzo) üzerinden gemilerle Mısır’a taşınıyordu²⁰⁵. Fakat Alanya’da demir ihraç veya ithal edildiğine dair bir kayıt yoktur, zaten ticareti yasaklı bir ürün olan bu maddenin ve diğer metallerin sevkiyatına dair belgelere Ortaçağ’da az rastlanmaktadır, bu sebeple tahminlerle fikir yürütülmektedir²⁰⁶.

Osmanlı döneminde tutulan kayıtlara göre Alanya’da şehir halkına ve belki de gemi yapımına yetecek miktarda demir çıkarıldığı anlaşılıyor. Sedre, Mahmud Seydi ve Dim Deresi Köyleri civarında oturan, *kiireciler* namıyla meşhur demirciler, taşları

²⁰² M. A. Erdoğan, 2013, s. 48.

²⁰³ “Mukataa-i İskele-i Limon-ı Alâiyye Hâss-ı Şâhi, fi sene gayr-ı ez mahsul-i zift 58000” **TKA. TT. 172**, s. 5; M. Akgül, **16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye’nin Sosyal ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı**. İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1989, s. 3.

²⁰⁴ D. Jacoby, 2005b, s. 122, dn. 118.

²⁰⁵ D. Jacoby, 2005b, s. 122-123.

²⁰⁶ K. Fleet, 2009, s. 118.

küreyip, eriterek, içerisinde bulunan demir madenini çıkarmaktaydılar²⁰⁷. Manavgat'ta ise 1450'lerden itibaren demirci ismiyle anılan gruplar mevcuttu²⁰⁸.

Ortaçağ'da demir işlemek için kâse şeklinde diyebileceğimiz fırınlar (bowl furnace) kullanılmaktaydı. Fırınların birçoğu özellikle akarsu kenarlarına kurulurdu. Burada amaç doğrudan sudan yararlanmak değil, su gücü ile çalışan körükler sayesinde en kolay ve ucuz şekilde ihtiyaç duyulan hava akımı gücüne ulaşmaktı²⁰⁹. Dim Deresi ve Sedre Çayı civarında kurulanların bu tür fırınlardan olduğu tahmin edilebilir.

4. Köle Ticareti

Ortaçağ'da Anadolu'nun birçok kentinde köleler satılmaktaydı. İşin ticaret kısmını Ceneviz ve Venedikliler ustalıkla yapmaktaydı. Özellikle Cenevizliler kölelerin satışını Karadeniz'den Anadolu'ya, oradan da Mısır'a doğru yönlendirebiliyorlardı²¹⁰. Memlük askeri teşkilatı için kölelik çok mühimdi ve sisteme sürekli yeni köle takviyesi yapmak gerekiyordu²¹¹. Mısır'a köle sevkiyatı özellikle Antalya ve Alanya limanları üzerinden yapılmaktaydı²¹². İbn Said bölgedeki savaşçı

²⁰⁷ "Adet-i hadid-i küreciyan, Sedre ve Mahmud Seydi ve Dim Deresi nam mahallerde, taş arasında demür madeni bulunur, kazub toprağın kaynadub, hâsıl olan demürün öşrün sahip-i tımar alır. Hâsıl 800" **TKA. TT. 172**, s. 67; tahrir defterindeki bu kayıt daha önce eksik ve hatalı okunmuştur bk. M. Akgül, 1989, s. 124.

²⁰⁸ B. Karaca, 2009, s. 102; M. A. Erdoğan, 2013, s. 71.

²⁰⁹ R. F. Tylecote, **A History of Metallurgy**, London, 1992, s. 75-76.

²¹⁰ K. Fleet, İst. 2009, s. 37.

²¹¹ A. Çetin, **Memlûk Devletinde Askeri Teşkilat**, İst. 2007, s. 70.

²¹² R. H. Bauteir, 1992, s. 317; K. Fleet, 2009, 38; M. Sanudo, 2011, s. 59; E. Piloti, 1950, s. 60; S. Çavuşdere, 2009, s. 70.

Türk beylerin uçlara (akritai) akınlar yaparak çocukları kaçırp, bunları Müslümanlara sattıklarına değinmektedir²¹³. Bu sebeple Sultan'ın ülkesine ekonomik bir darbe vurma planları yapan Marino Sanudo, Alanya ve Antalya limanlarında köleler ve diğer ürünlerle dolu birçok geminin bulunduğunu ve buraların hâkimine vurulacak bir darbenin aynı zamanda Mısır'a da vurulmuş olacağını belirtir²¹⁴. Böylece hem Türkler hem de Mısır Sultanı cezalandırılmış olacaktı. Daha önce belirtildiği gibi bu durum XIV. yüzyılda Anadolu ve Mısır arasındaki ekonomik yakınlıkla alakalıydı. XV. yüzyıl başlarında Alanya'da hâlâ köle ticareti yapılıyordu. Nitekim 15 Mayıs 1427'de Kıbrıs Kralı Janus (1375-1432) Khirokitia Savaşı'nı takiben düştüğü esaretten kurtulup, Kıbrıs'a döndükten sonra Memlüklerle bir antlaşma yapmış ve çok miktarda para harcayarak birçok Hristiyan köleyi kurtarmıştır. Kurtarılan kölelerin bir kısmının Alanya'da bulunduğu görülmektedir²¹⁵.

5. Günlük Ağacı Zamkı (Mey'a - Liquidambar Orientalis)

İbn Havkal'ın bahsettiğine göre Antalya'ya karadan ve denizden dört günlük mesafede olan Aciya (bazı nüshalarda Ahiya) şehrinden Mey'a²¹⁶ zamkı ihraç ediliyordu. Bu zamk dünyanın tüm kara ve denizlerinde rağbet görmekteydi²¹⁷. Peki, bahsedilen bu şehir tam olarak neresiydi? Bu sorunun kesin olarak bir cevabı olmasa da bazı tahminler ileri sürülmüştür. M. J. De Goeje, 1873 tarihinde neşrettiği İbn

²¹³ C. Cahen, 1968, s. 42.

²¹⁴ M. Sanudo, 2011, s. 59, 65.

²¹⁵ Leontios Makhairas, 1932, s. 679; Strambaldi, II, 1893, s. 287.

²¹⁶ Günlük (aselbent) ağacı reçinesi olarak da adlandırılan bu madde eczacılıkta ve bazı esansların yapımında kullanılmaktaydı. S. Mutçalı, Arapça – Türkçe Sözlük, İst. 1995, s. 857; A. Bakır, 2000, s. 103, 309.

²¹⁷ İbn Haukal, *Kitabü'l-Mesalik ve'l-Memalik*, Leiden, 1873, s. 134; İbn Havkal, 2014, s. 171.

Havkal'ın *Suretü'l-Arz (Kitab el Mesalik ve'l-Memalik)* adlı eserinde, Aciya'ya dipnot olarak "bugünkü Alanya (hodic Alaja)" notunu düşmüş ve buranın Costantino Porfirogenito'nun X. yüzyılda yazdığı *De Thematibus*'ta geçen Ayla (Hagia) ile aynı kent olması gerektiğini belirtmiştir²¹⁸. İ. H. Konyalı ise burasının Taşucu-Ağa Limanı (Liman Kalesi) olması gerektiği fikrindedir²¹⁹. Eldeki verilerin yetersizliğinden Aciya'nın bugün tam olarak neresi olduğu bilinmese de Ortaçağ'da itriyat ve ilaç sanayisinde kullanılan ve dünyada sadece Anadolu'nun güney sahil şeridinde yetişen günlük ağacı²²⁰ zamkından Alanya'da vergi alınmaktaydı. XVI. yüzyılın ilk yarısında şehirde günlük ağacından çıkarılan zamka 5 bin akçe değer yazılmıştır²²¹.

6. İpek, Deri, Dokuma Ürünleri ve Şap

1300'lerin başında Marino Sanudo ve daha sonra Emmanuel Piloti Alanya ve Antalya'dan ipek yüklü gemilerin Mısır Sultanı'nın limanlarına gittiğini

²¹⁸ İbn Haukal, 1873, s. 134; Ancak *Thematibus*'ta Alanya'dan (Καστελλιον οροç) ayrıca bahsedilmektedir. Dolayısıyla Goeje'nin *Thematibus*'a yaptığı atıf doğru değildir. Costantino Porfirogenito, **De Thematibus**, Vatikan, 1952, s. 79, 152.

²¹⁹ İ. H. Konyalı, 1946, s. 51, dn. 1. Aynı konuda Seton Lloyd ve D. S. Rice'in Alanya kitabına bir değerlendirme yazan Gülin Öğüt Eker, Havkal'ın Alanya'yı tasvir ettiğini yazsada bu hatalı bir tahmindir. Eker, Havkal'ın bahsettiği daha doğudaki Kalemeye'nin Alanya olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca aynı makale de Piri Reis'in bahsettiği Ahmedce (İotape, Aydab olmalı) kentinin de Alanya olması gerektiği üzerinde durulmuştur, fakat bu da yanlış bir tahmindir. Çünkü Piri Reis zaten bir sayfa ileride Alanya'yı ayrıca tanıtmaktadır. G.Ö. Eker, "Seyahatnamelerden Hareketle Seton Lloyd ve D. Storm Rice'nin Alanya (Alâiyya) İsimli Kitabı Üzerine Değerlendirmeler" **VD**, S. XVIII, 2004, s. 307-314.

²²⁰ E. Kâhya, "Günlük Ağacı (Liquidambar Orientalis, Sığıla)", **Dört Öge** 4/7, 2015, s. 16.

²²¹ **TKA. TT. 172**, s. 5. M. Akgül, 1989, s. 229.

yazmaktadır²²². Ayrıca E. Piloti ince yün ve halı almak talebiyle insanların bu şehirlere geldiğini belirtir²²³. Alanya’da kale içerisinde bulunan bir boyahane bu tarz dokuma ürünlerinin işlenip boyandığı anlaşılıyor. 1475’te boyahane ve mumhane birlikte 1400 akçeye mukataaya verilmiştir.²²⁴ Açıkçası bu rakam o tarihlerde çok yüksek bir rakamdır. 1568’de dahi Teke Sancağındaki (Antalya) boyahane vergisi 920 akçe civarındadır²²⁵. Bu durum Alanya’daki dokuma sanayinin gelişmiş olmasıyla alakalıdır. İpeklilerin ve diğer dokumaların boyanmasında ise kökboya, safran ve meşe mazısı kullanılıyordu²²⁶. Boyamada kullanılan meşe mazısı Toroslardan temin ediliyordu. Toplanan mazının bir kısmı limandan ihraç edilmekteydi²²⁷.

İhraç edilen bir diğer ürün keçi derisidir. Koyuna kıyasla bölgede keçi yetiştiriciliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bölgenin coğrafyası ve iklimi keçiler için daha uygundur²²⁸. 1320’lerde şehirde işlenmemiş, ham keçi derisi satılmaktadır. Anlaşıldığına göre bunu bir çeşit tuzlama yöntemiyle yapmaktadırlar²²⁹.

Dokuma sanayinde boya sabitleyicisi olarak kullanılan şap madeni ise Anadolu’nun çeşitli yerlerinden çıkarılıp, gemiler vasıtasıyla Kıbrıs, Mısır, Suriye ve

²²² “soye”, K. Fleet, 2009, s. 98, 100; M. Sanudo, 2011, s. 59; E. Piloti, 1950, s. 60.

²²³ “Tappedi, laine soubtile”, E. Piloti, 1950, s. 60; K. Fleet, 2009, s. 97, 100.

²²⁴ M. A. Erdoğan, 2013, s. 47.

²²⁵ B. Karaca, 2009, s. 160.

²²⁶ T. Baykara, “Kökboya”, **ARİŞ** 4, 1998, s. 64.

²²⁷ “Galle” E. Piloti, 1950, s. 60.

²²⁸ S. H. Özkan, “XVI. Yüzyılda Alâiye Sancağında Dokuma ve Tekstil Sanayisinde Kullanılan Ürünlerin Üretimi”, **ARİŞ** 5, 2011, s. 100.

²²⁹ “e becchine crude e salate asai” (R. H. Bautier, 1992, s. 317). Becchine=keçi derisi bk. (Francesco Balducci Pegolotti, 1936, s. 414).

batıya taşınmaktaydı²³⁰. Antalya’da ticaretinin yapıldığı görülüyor²³¹. Dokuma ürünlerinin satışının yapıldığı ve boyahanenin olduğu Alanya’da şap kullanıldığı muhakkaktır, fakat ticaretinin yapıldığına dair bir kayıt yoktur. Bununla birlikte Alanya’da geç dönemlerde bir şaphane mevcuttur. 1547 yılında Alanya ve Manavgat’ta yıllık 250 kantar (1 kantar 56.5kg.) şap çıkmaktaydı²³². Şaphanenin ne zamandan beri açık olduğuna dair elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat 1860 tarihli bir belgede, bundan 400 sene evvel Alanya’da *Sitti Zeynep Vakfına* ait olan bir bâb şaphaneden bahsedilmektedir. Bu belge sayesinde şaphanenin tarihi Osmanlı öncesine uzanmaktadır²³³.

7. Diğer Ürünler

Pegolotti XIV. yüzyılda Alanya ile Kıbrıs (Famagusta-Mağusa) arasındaki ticari yakınlığa dikkati çektiği eserinde, Alanya’da özel bir tahıl ölçüsü olarak kullanılan *scimeo*’dan bahsetmektedir²³⁴. *Scimeo* ile hangi tahılın tartıldığı bilinmese

²³⁰ K. Fleet, 2009, s. 83.

²³¹ R. H. Bautier, 1992, s. 317; Francesco Balducci Pegolotti, 1936, s. 370; K. Fleet, 2009, s. 86; S. Çavuşdere, 2009, s. 69.

²³² “*Emanet fîruht-ı şap Şaphane-i mezbure der dükkân-ı liva-i Alâiyye ve Manavgat der uhde-i Musa ez an sebep becihet-i an gurre-i ramazan sene 954 ila selase sinin 250 kantar şap fîruht iltizam gerde fi 5 zilkade sene 954 fi yevm 4*”. Bu kayıttan anlaşıldığına göre 1547 yılında üç yıllığına Alanya ve Manavgat Şaphanesi geliri mukataaya verilmiştir. Fakat daha önce sehven 230 kantar olarak okunmuştur, doğrusu 250 olmalıdır. H. İnalçık, **Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar**, İst. 2008, s. 129; **BOA MAD.d 385**, s. 78.

²³³ **EV. MKT.137-6,7**.

²³⁴ H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 589; İ. Erdem, “Türkiye Selçukluları ve Beylikler Devri ile Seyahatnamelerde Alanya (XIV-XVII. yy’lar)”, **5. Tarih ve Kültür Semineri**, Alanya, 1995a, s. 446; Francesco Balducci Pegolotti, 1936, s. 92.

de bölgede çok fazla yetiştirilen susamın dışarıya satılan ürünler arasında olduğu görülüyor²³⁵. Özellikle Manavgat'ta bol miktarda susam yetiştirilmekteydi, 1455'te yaklaşık 20 köyde susam üretiliyordu²³⁶. Susamla birlikte hem boyar madde hem de aromatik olarak kullanılan safranın da satıldığı görülmektedir²³⁷. Antik Çağda olduğu gibi²³⁸ şehirden bal ve balmumu da ihraç edilmekteydi²³⁹ Satılan mumların kale içinde bulunan bir mumhanede imal edildiği anlaşılıyor²⁴⁰.

Alanya'dan bahsettiğimiz ürünleri ihraç etmek için çıkan gemiler dönüşlerinde boş gelmemişlerdir. Özellikle Mısır'a giden gemiler biber, şeker, keten, çeşitli baharatlar ve kumaşlarla yüklü olarak dönmüşlerdir. Getirilen bu ürünler kara yoluyla Anadolu'nun iç kesimlerine taşınmış ya da batılı ülkelere satılmıştır²⁴¹. Benzer bir durum Antalya için de geçerliydi. XIII. yüzyılda İskenderiye'den dönen Konyalı Kadı Kürd ve bir grup tacir Antalya'ya, İskenderiye ve utabi kumaşından yapılmış elbiseler ve Mısır'ın yünlü giysilerini getirmişlerdir. Bu hediyeleri daha sonra kara yolu ile geçtikleri Konya'da Mevlana'ya sunmuşlardır²⁴².

Bunun dışında 1320'lerde tutulan Anonim tüccar defterinde Batılı tüccarlara Antalya ve Alanya'da satmak için, Altoluogho'dakine (Ayasuluğ-Selçuk) benzer ürünler götürmeleri önerilmiştir. Buna göre Altoluogho dolayısıyla Alanya ve

²³⁵ "susumani" E. Piloti, 1950, s. 60; K. Fleet, 2009, s. 27.

²³⁶ B. Karaca, 2009, s. 135.

²³⁷ E. Piloti, 1950, s. 60; K. Fleet, 2009, s. 27.

²³⁸ H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 587; E. Akdoğu Arca vd., 2011, s. 293.

²³⁹ E. Piloti, 1950, s. 60; K. Fleet, 2009, s. 34.

²⁴⁰ M. A. Erdoğan, 2013, s. 28.

²⁴¹ M. Sanudo, 2011, s. 59.

²⁴² Ahmet Eflâkî, **Ariflerin Menkıbeleri I**, İst. 1973, s. 434.

Antalya'ya da satılmak için götürülen ürünler şunlardır: Viyana, Ancona ve Puglia tarzı parçalanmış sert sabunlar, tüm renklerde sof kumaşı, her renkten ve her türden (yarı tüylü ne büyük ne de küçük) yünlü bezler, (çok iyi makaslanmış) ince kumaşlar, çubuk halde gümüş, bakır ve kalay²⁴³. Pegolotti de benzer şeylerin Antalya'da satılabileceğini belirtmektedir. Özellikle şehre götürülecek dokuma ürünlerini tüm özellikleriyle tarif etmektedir²⁴⁴. Bölgenin ticari canlılığını ortaya koyan bu kayıtların haricinde Venedik, Ceneviz ve özellikle Kıbrıs ile ticari faaliyetlere kanıt olarak gösterebilecek arkeolojik veriler de elde edilmiştir²⁴⁵. Bizim elde ettiğimiz vesikalar da bu ticareti destekler niteliktedir.

B. Alanya-Kıbrıs Ticari İlişkileri

Antikçağda Pamphylia bölgesinin Kıbrıs'la yoğun ticari ilişkilerinin bulunduğu bilinmektedir. Arkeolojik verilerden bu ticaretin Ortaçağ'da Alanya ile de sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Alanya kalesi kazılarında çok sayıda XIII. yüzyıl ve daha sonrası döneme ait Kıbrıs seramikleri bulunmuştur²⁴⁶. Buluntular Alanya Kıbrıs

²⁴³ “Sapone duro in pezzi di Vinega o d' Anchona o di Pugla, argento in vergha, e cambellotti e mezanine d'ongni cholore, e panni lani grossi d'ongni cholore e d'ongni ragone (e voglono essere ne troppo grossi ne tropo fini, e achonci a mezo pelo chella non v'e chi gli chonci), e alchuno panno fine (e voglono essere cimati una volta molto bene), e-rrame afinato in pani, e stango in vergha”. R. H. Bautier, 1992, s. 313, 317.

²⁴⁴ S Çavuşdere, 2009, s. 71-72.

²⁴⁵ Z. K. Bilici, **Kalenin Gemileri Alanya Kalesi'ndeki Gemi Graffitileri**, İst. 2008, s. 13, 24-25; S. Bilici, “Bazı Örnekleriyle Alanya Kalesi Kazılarında Bulunan İthal Kıbrıs Sırlı Seramikleri”, **Adalya XI**, 2008, s. 385.

²⁴⁶ E. Akdoğu Arca, vd., 2011, s. 289; S. Bilici, 2008, s. 378.

arasında gerçekleşen ticaretin varlığını kanıtlaya da, bu konudaki yazılı tarihsel veriler çok azdır. Bu sebeple, her ne kadar sayıları az da olsa, aşağıda açıklayacağımız, şimdiye kadar kullanılmamış olan noter belgeleri bu ticareti kanıtlamak adına çok önemlidir.

Alanya Kıbrıs ticari ilişkileri hakkında bugüne değin sadece Pegolotti'nin eseri örnek gösterilmekteydi. Pegolotti, XIV. yüzyılın ilk yarısında yazdığı eserinde tüccarlara kolaylık sağlamak maksadıyla, Alanya ile Mağusa ölçü ve para birimlerini kıyaslamıştı. Buna göre 1 Mağusa kantarı, 40 ya da 42 Alanya *rutolisi* (rulo?) etmekte; 1 Alanya *scimeo* (tahıl) ölçüğü 11 Mağusa *cafissi*'sine denk gelmekte ve 1 Mağusa bizanti ise 7 Alanya akçesi (aspri) etmekteydi²⁴⁷. Bununla birlikte Floransalı Pegolotti'nin, Alanya'yı neden sadece Mağusa ile kıyasladığı ise bilinmiyordu. Eldeki veriler sadece bununla ve İbn Bibi'nin Alanya Dizdarının ihaneti sebebiyle bahsettiği olayla sınırlıydı. İbn Bibi Alâeddin Keykubâd zamanında, Alanya dizdarının kentteki Kıbrıs'lı kumaş tüccarlarıyla gizlice anlaşarak Sultan'a ihanet ettiğini belirtmektedir²⁴⁸. Noter belgelerini incelediğimizde Kıbrıs'ta şirketlerden borç para olarak Alanya'da yatırım yapan Cenevizli tacirler görülmektedir. Bu tacirler Mağusa'dan, Alanya'ya ticaret için gelmişlerdir.

XIII. yüzyıl başlarında Cenevizliler, Venediklilerle aralarındaki sorunlar sebebiyle Karadeniz vasıtasıyla Türkiye ile irtibat kuramıyorlardı, fakat güney sahillerinden Türkiye içlerine hareket edebilmekteydiler²⁴⁹. Elimizdeki belgeler az olsa da, Cenevizlilerin, XIV. yüzyıl başlarında bölgede güçlerini koruduklarını

²⁴⁷ Francesco Balducci Pegolotti, 1936, s. 92.

²⁴⁸ İbn Bibi, 2014, s. 408-9.

²⁴⁹ C. Cahen, "13. Yüzyıl Başında Anadolu'da Ticaret", **Cogito**, 2001, S. 29, s. 139.

göstermektedir²⁵⁰. Bu dönemde Alanya’da Cenevizlilerin ticaret konusunda çok etkin oldukları söylenebilir²⁵¹. Bu etkinlik aynı zamanda Alanya – Kıbrıs (Mağusa) ilişkisini de açıklamaktadır.

Belgelerde girişimcilerin çeşitli miktarlarda ve çeşitli faiz oranlarında borç aldıkları ve bunun karşılığında Alanya’da yatırım yaptıkları anlaşılmaktadır. Maalesef biri dışında, tacirlerin bu paralarla ne iş yaptıkları belli değildir. 2 Ekim 1301 tarihinde Gugliemo Bisacia 832 bizant değerinde tohum (tahıl) almış ve bu tohumları Alanya ve Antalya’da işlemeye gitmiştir. Pegolotti’nin iki bölge arasındaki *scimeo* adlı tahıl için ölçüleri kıyaslaması, belki de bu tarz bir ticari ilişkinin daha sık yapıldığını akıllara getirmektedir. Adı geçen tüccar uzun süreli bir işe kalkıştığından olsa gerek, kârının sadece çeyreğini kendine alacağını belirtmiştir. Geri kalanını borç aldığı kişiye verecektir. Diğer belgelerde ise Alanya’daki yatırımlarına sermaye olması niyetiyle borç alınan paralar ve kişiler kaydedilmiştir. Bununla birlikte özellikle 132 numaralı belgeden Cenevizlilerin, Alanya’da para işlemlerini takip eden bir şubelerinin olduğunu anlamaktayız. Bu belgede alınan borç paranın gerekirse Alanya’ya da yatırılacağı anlaşılmaktadır. Muhtemelen borç alan kişiler Alanya’ya gittiklerinde, işlemlerini bu şubeler sayesinde yapıyorlardı. Maalesef Lamberto di Sambuceto’nun 1301 yılında tuttuğu belgelerde daha fazla detay verilmemektedir²⁵². Bu kayıtlar

²⁵⁰ C. Cahen, a.g.m, s. 139.

²⁵¹ Cenevizliler’in Alanya’daki etkinliği uzun süre devam edecektir. 1373 yılında Alanya’da etkin oldukları görülmektedir. Cenevizliler, Antalya’yı Teke Bey’e teslim eden bir grup Kıbrıslıya karşı Alanya’daki gemileriyle saldıracaklardır. Leontios Makhairas, 1932, s. 347-349; B. Flemming, 1964, s. 114.

²⁵² R. Pavoni, 1982, Nr, 112, 132, 145, 153, 169, 173, 187.

Romeo Pavoni tarafından yayımlanmıştır. Biz onun yayımladığı Latince belgelerin özetlerini kullandık. Bu özetler aşağıdaki gibidir:

Nr. 112²⁵³

13 Eylül 1301, Mağusa.

Genovalı Duobis Cavalis'ten gelen Stacinus, İacobo de Solario'nun kendisinden borç olarak üç adet kırmızıya boyalı deste halinde yedi yüz yetmiş beş beyaz bizant aldığını ve bu aldıklarını Alanya ve Antalya'daki pazarda tıpkı beraberindeki diğer mallar gibi işleme tabi tutabileceğini, ayrıca bu miktarları uygun gördüğü şekilde gibi değerlendirebileceğini fakat bu miktarların işletilmesinden elde edilen kârın bir çeyreğinin borç verene geri ödenmesi gerektiğini Giacomo (İacobo) de Solario'ya beyan eder. Corrado de Clavaro bu hususlara istinaden Stacinus adına garantör olarak hareket etmektedir.

Nr. 132²⁵⁴

19 Eylül 1301, Mağusa.

Gavi Markisi Tartaro bu belgeyle Raimondo de Gandulfo'nun sonraki oğlu olan Nicola'yı 600 beyaz bizantin değiş tokuşu fırsatıyla "Giovannino de Cruce'ye" borç olarak verilen alacağın tahsili için kendi vekili olarak tayin eder. Fakat adı geçen Giovannino'nun doğrudan seyahat aracılığıyla Kıbrıs'a dönmek istemesi durumunda vekil değiştirme işleminden kaynaklanan tüm para tutarını, eksiksiz bir şekilde Alanya'ya yatırmalıdır ve bunun sonucunda para tutarı yukarıda belirtilen Tartaro'ya iade edilmelidir. Eğer Giovannino Kıbrıs'a dönme niyetinde değilse, vekil Nicola bu

²⁵³ R. Pavoni, a.g.e, s. 143-144.

²⁵⁴ R. Pavoni, a.g.e, s. 166-167.

durumda Kıbrıs'ta işlem yapmak için kullanılacak olan parayı yukarıda adı geçen Tartaro'ya gönderebilir.

Nr. 145²⁵⁵ (Nr. 132 ile alakalı)

18 Eylül 1301, Mağusa.

İşbu belgeyle Giovannino de Cruce, Gavi Markisi olan Tartaro'nun nezdinde, kendisinden Kıbrıs'ta 600 beyaz bizanti borç para aldığını ve bu tutarın Alanya'da, Alanya'ya geldikten itibaren 8 gün içerisinde kendisine verilecek olan her bir 100 bizanti için 18 bizanti oranında olduğunu kabul eder; bu taahhüde uyulmadığı takdirde, adı geçen Giovannino Kıbrıs'ta veya bulunabileceği başka her bir yerde borç tamamen kapatılana kadar her bir 100 bizanti için 125 bizanti ceza ödeyecektir.

Nr. 153²⁵⁶

23 Eylül 1301, Mağusa.

Cenova vatandaşı Genovino Burnalescus işbu belgeyle Venedikli noter Stefano nezdinde, Kıbrıs'ta kendisine 1000 beyaz bizantin verildiğini ve bu paranın değiş tokuş niteliğini taşıdığını, bunun karşılığında kendisi, Mağusa'daki Cenova komününden Nicolini Binelli'nin buraya (Alanya) gelmesinden itibaren sekiz gün içerisinde her bir 20 bizanti için 123 (bir yanlışlık olmalı, muhtemelen %23 kast edilmektedir) bizanti olarak verileceğini kabul eder.

Nr. 153 a

25 Eylül 1301, Mağusa.

153 numaralı belge, borcunu ödediği için Stephano isimli noter tarafından verilen makbuza göre yeniden düzenlenmiştir.

²⁵⁵ Romeo Pavoni, a.g.e, s. 180-181.

²⁵⁶ Romeo Pavoni, a.g.e, s. 190-191.

1301 yılı, 25 Eylül. Borç alan İanuinus'un borcunu ödediğine dair tatmin edici ve makul kanıtları Stephano isimli noter nezdinde kanıtladıktan sonra noter tarafından ibra belgesi (borcun kalmadığına dair makbuz) düzenlenmiştir.

Nr. 169²⁵⁷

30 Eylül 1301, Mağusa.

Genovalı bir vatandaş olan Genovino Brunalescus ve saf Genovalı bir vatandaş olan Ottobono Nizola, müştereken, Venedikli Stefano Magnus nezdinde Kıbrıs'ta 1500 beyaz bizanti aldıklarını ve bu parayı "Santa Margherita" isimli kendi gemilerinin Alanya limanına boşaltma işlemi yapmak üzere girdiği günden itibaren, 20 gün içerisinde değiş tokuş adı altında eski 300 altın bizanti olarak geri ödeyeceklerini beyan ederler.

Nr. 173²⁵⁸

30 Eylül 1301, Mağusa.

İohanis Bononi di Arenzano'nun sonradan olma oğlu İachinus de Arenzano ile Savonali Lorenzo Curtus, Genovalı Nicola Cavazutus nezdinde, Alanya'da veya en elverişli yerde ticaret yapmak üzere iki kısım halinde, Zatherio'da 100 beyaz bizanti aldıklarını beyan ederler.

Nr. 173 a

16 Şubat 1302, Mağusa.

Borcun ödenmesi karşılığında Nicola'nın İachinus ve Lorenzo'ya borcun ödendiğine dair makbuz düzenlediğinden dolayı 173 numaralı belge tadil edilmiştir.

²⁵⁷ Romeo Pavoni, a.g.e, s. 207-208.

²⁵⁸ Romeo Pavoni, a.g.e, s. 211-212.

1302, 16 Şubat. Tüm diğer yükümlülüklerle birlikte borcun tamamlanmasından dolayı Nicola tarafından belge düzenlenmiştir. Şahitler: boyacı olan Maceus de Addo ve İohanes de Accon.

Nr. 187²⁵⁹

2 Ekim 1301, Mağusa.

Genova asıllı Savona'da ikamet eden Guglielmo Bisacia, Giacomo de Solario nezdinde kendisinden, borç olarak, 832 beyaz bizanti değerinde tohum (tahıl) aldığını ve almış olduğu bu tohumları Alanya ve Antalya'da ekip bunlarla ilgili ticaret yapacağını ve bu ticaretin sonunda elde edeceği karın bir çeyreğini kendisine ayıracağını kabul eder.

C. Alanya'ya Ulaşan Tarihi Yollar

1. Kara Yolları

Uzun mesafeli ticarete önemli bir yeri olan Türkiye Selçukluları; kuzey-güney ticari yol hattının giriş-çıkış kapıları olan Sinop ve Alanya gibi önemli liman kentlerini Konya merkez olarak, ticari ve askerî yollar vasıtasıyla birleştirmiştir. Bu yolların üzerine hem güvenliği sağlamak hem de ticareti canlı tutmak amacıyla han, menzil, köprü gibi askeri, sosyal-ekonomik yönleri olan yapılar inşa ettirmişlerdir²⁶⁰. Selçuklular, Roma ve Bizans döneminde açılan yolları kullanmakla birlikte merkez

²⁵⁹ Romeo Pavoni, a.g.e, s. 228-229.

²⁶⁰ K. Özcan, "Anadolu'da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekânsal Kademelenme", **METU JFA 23/2**, 2006, s. 24-30.

Konya ve çevresine odaklanan yeni yollar da açmışlardır²⁶¹. Böylece Pamphylia olarak tabir edilen bölgenin genel görüntüsü geliştirilmiş, inşaat faaliyetleriyle altyapı tamamlanmış ve ticaret için güvenlik sağlanmıştır²⁶².

Daha önce yapılan araştırmalarda yollar ve üzerindeki yapıların önemli bir kısmı incelenmiştir²⁶³. Bölgeyi en kaba haliyle üç önemli yol iç kesimler ile birbirine bağlamaktadır. Bu yollar kuzeyden Manavgat, Sarapsa Han ve Alanya'ya inmektedir (Harita 2)²⁶⁴. Özellikle Beyşehir ve Seydişehir üzerinden güneye inen yollar üzerindeki hanların sayıca fazlalığı yolun önemine işaret eder²⁶⁵. Yolun Konya'dan Bozkır'a oradan da Susam Beli üzerinden Gelesandıra Yaylasına ulaşıp Alara Kemer Köprüye inen kısmı Alâeddin Keykubâd tarafından, Alanya'nın fethi için takip edilen yoldur²⁶⁶. Burası İpek Yolu olarak bilinen uzun mesafeli ticaret yolunun bir uzantısı olup iç kesimler ile Alanya'nın bağlantısını sağlamaktadır.

Mahmutlar-Gazipaşa üzerinden Hadim'e ulaşan tarihî yol ise Alanya'nın doğusunun, yani bugünkü Demirtaş ve Gazipaşa bölgelerinin iç kesimlerle ulaşımını sağlamaktadır. Bu kısım diğer yollara göre daha az incelenmiştir. Alanya'nın doğusuna inen bu yolun Sapadere ve Karapınar arasında tespit ettiğimiz önemli mevkiiler sırasıyla (güneyden kuzeye): Sorgun Han, Katırizi, İncirkırı Hanı, Örüce

²⁶¹ N. Ş. Doğan, "Konya'dan Antalya-Alanya'ya Uzanan Kervan Yolları Hakkında Bazı Görüşler", **4. Alanya Tarih ve Kültür Semineri**, 1994, s. 382.

²⁶² H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 217.

²⁶³ O. Gümüşçü – İ. Yiğit, "XIII-XVI. Yüzyıllarda Alanya-Sinop Bağlantı Yolu", **Alanya XII. Tarih ve Kültür Sempozyumu**, Konya, 2012, s. 253-262.

²⁶⁴ H. Bahar, 1998, s. 327.

²⁶⁵ O. Gümüşçü – İ. Yiğit, 2012, s. 260.

²⁶⁶ K. Bilici, 1999-2000, s. 289-290.

Han, Seyir Kaşı, Efenin Hanı, Çaltı Yokuşu, Kaplan Han olarak adlandırılmaktadır (Res. 3)²⁶⁷. Yol Tırırlar Yaylası ve Sapa Dere'yi geçip bugünkü Kuşyuvası Geçidinin biraz doğusundan Karapınar'a ulaşmakta, oradan da Göksu nehrini takip ederek Tahtalı Dağ'ın eteklerinden Gevne Vadisi yoluyla Taşkent'e, oradan da Hadim ve dolayısıyla Konya'ya doğru devam etmekteydi²⁶⁸. Üzerinde bulunan yapıların çoğu geç dönem ve harap yapılar olmakla birlikte, tarihi yolun üstünde han ismi kullanılan birçok mevki bulunmaktadır ve araştırmalarda yolun ilk çağlardan itibaren kullanıldığı anlaşılmaktadır²⁶⁹.

Mahmutlar-Gazipaşa'dan çıkan bu yol aynı zamanda Ermenek'e giden yolun da önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu yoldan Taşkent'e gelmeden bir kol Ermenek'e dönmektedir. Evliya Çelebi bu yolu takip etmiştir²⁷⁰. Kuzey-güney istikametli diğer yollardan farklı olarak yatay seyreden yol Antalya'dan başlayıp Manavgat'a oradan da Alanya üzerinden Ermenek'e uzanmaktadır. Osmanlının tuttuğu belgelerde yol hakkında bilgiler mevcuttur. 1483 tarihli belgede yol üzerinde

²⁶⁷ 28.07.2014 tarihinde yoldan çektiğimiz bir fotoğraf için bk. Res 3. Yol üzerindeki "han" isimli mevkiler yaptığımız saha araştırması sırasında tespit ettiğimiz ve bugün hâlâ bölge halkı tarafından kullanılan isimlerdir.

²⁶⁸ H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 282; K. Hopwood, 1991, s. 306; H. Bahar, 1998, s. 327.

²⁶⁹ K. Hopwood, a.g.m, s. 306; H. Bahar, a.g.b. 1998, s. 327; Alanya'nın fethi için takip edilen yolun Alara Kemer Köprü'ye inen yol olduğunu daha önce belirtsek de, burada İ. H. Konyalı'nın ve yerel araştırmacıların fetih için Mahmutlar yolunun takip edildiğini yazdıklarını belirtmekte fayda görüyoruz. İ. H. Konyalı, 1946, s. 61; F. N. Koçak, **Tarihte Alanya**, Konya, 2013, s. 96.

²⁷⁰ **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, 2016, s. 171-176; C. Finkel, "With Evliya Çelebi from Alanya to Ermenek-An Initial Exploration of the Central Taurus Stages of His 1671 Pilgrimage Itinerary (October 2012)", **JTS/TUBA**, 2013, Vol.40, s.101.

Esen Gazi namıyla ünlü bir ailenin kervansaray inşa ettirdiğini görmekteyiz. Bu aile kendi alın teriyle yolun güvenliğini sağlayıp gelene gidene hizmet vermektedir. Bu durum 1483 tarihli belgeye şu şekilde yansımıştır: “ *Zikr olan altı nefer kimesne, kimsenin raiyyetleri olmayub, hariç-i defter olub, Esen Gazi demekle meşhur belde ki; Alâiyye ve Manavgat’tan ve Antalya’dan Larend’e giden yol üzerinde mütemekkin olub gelene ve gidene arak-ı cebinniyle hizmet edüb hasbin Allah karbansaray bünyad edüb harami havfından Müselmanları hıfz edegelmişler*”²⁷¹.

Genel olarak yolları incelediğimizde Alanya’dan, Bozkır ve Hadim vasıtasıyla Konya’ya, ayrıca Ortaçağ’da önemli bir demir madeni bulunan ve Karamanoğullarının merkezi olan Ermenek’e doğrudan karayollarının olduğu ve bu yolların ilk çağlardan itibaren kullanıldığı görülmektedir. Doğu-batı eksenli olarak adlandırdığımız bir yol da Antalya’dan Alanya’ya doğru devam etmektedir ve diğer yollarla belli noktalarda birleşmektedir. Selçuklular bu yolların kesiştiği noktaya Şarapsa Han’ı inşa etmişlerdir. Dolayısıyla bu han sadece Alanya-Antalya arasındaki yolu değil, aynı zamanda Alanya-Konya arasındaki yolu da güvence altına almaktadır²⁷². Ermenek’e devam eden yol üzerinde ise önemli bir yapı bulunmamaktadır. Bahsettiğimiz bu karayolları bir liman kenti olarak Alanya’nın iç kesimlerle iletişimini sağlamaktadır.

2. Deniz Yolları

Liman kenti olan Alanya’yı, kara kısmı kadar deniz tarafı da ilgilendirmektedir. Ortaçağ Akdenizi’nde teknolojik imkânların el verdiği ölçüde gemiler yapılmış ve bu gemilerin gidebileceği güzergâhlar çizilmiştir. Bu güzergâhları denizciler bilmektedir. Mevlana’nın ifadesiyle: “*Antalya’dan Mısır’a kadar olan*

²⁷¹ MC YZ 076, s. 203a.

²⁷² K. Bilici, 1999-2000, s. 290, dn. 23.

*denizdeki menzillerin nişanı (izi) belirsizdir, onları gemiciler bilir ve kara ahalisine söylemez; çünkü anlamazlar*²⁷³.

Anadolu'nun güney kıyılarında başlayan uzun mesafeli yolculuklar genellikle Mısır, Suriye ve Filistin'e doğru olmuştur. Kıbrıs ise bir ara duraktır²⁷⁴. Dönüşlerde ise Akdeniz'de saat yönünün tersine dönen akıntılar olduğundan kıyı kentleri takip edilerek bir yolculuk yapılmıştır²⁷⁵. Akıntılar sebebiyle saat yönünün tersine oluşan bu güzergâh İskenderiye limanından batıya doğru seyahat etmek isteyen bir gemiyi, önce kuzeye doğru Filistin ve Suriye kıyılarını takip etmeye, sonra da buradan batıya kıvrılıp Likya sahillerinden yolculuğuna devam etmeye zorlamaktaydı²⁷⁶. Kıyı kentlerini takip ederek yapılan bu yolculuk, mürettebatın su ve yiyecek gibi hayati ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde karşılanmasına imkân sağlıyor ve daha güvenli bir seyahati de mümkün kılıyordu. Bu sebeple XIII. yüzyılda İskenderiye'den batıya doğru kullanılan en sık rota Suriye ve Filistin kıyılarını takip edendi²⁷⁷. Antalya Körfezi (Gulf of Satalia) olarak adlandırılan, Alanya'nın da içerisinde bulunduğu kısım bahsettiğimiz bu deniz güzergâhı üzerinde yer almaktadır. Önemli hac yollarının da körfezden geçmesinin yanı sıra, Ortaçağ portolonları (deniz haritaları) da kıyıdaki menzilleri göstermektedir²⁷⁸. Bu da güzergâh olarak bölgenin tercih edilmesine bir nedendi.

²⁷³ Mevlânâ Celâleddin Rûmî, **Fîhi mâ Fîh**, İst. 1994, s. 47.

²⁷⁴ H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 283.

²⁷⁵ J. H. Pryor, 2004, s. 30; T. M. P. Duggan, 2003, s. 311.

²⁷⁶ T. M. P. Duggan, a.g.m, s. 311.

²⁷⁷ J. H. Pryor, 2004, s. 103.

²⁷⁸ T. M. P. Duggan, 2003, s. 309.

Önemli deniz güzergâhları üzerinde bulunan Antalya Körfezi aynı zamanda denizciler için tehlikeli de olabiliyordu. Aniden bastıran fırtınalar körfezde gemileri zor durumda bırakmaktaydı. Tarihî metinlerde birden çıkan bu fırtınalardan kurtulmaya çalışan insanların hikâyelerine sıkça yer verilmektedir²⁷⁹. Körfezin bu tehlikeli yönü zamanla efsanevi anlatılara konu olmuştur. Efsanelerde körfezdeki fırtınayı kimi zaman St. Helena dindiriyor²⁸⁰, kimi zaman da girdaba yakalanan denizcilerin imdadına Hz. Mevlana yetişiyordu²⁸¹.

Efsanelerin birinde Mevlana, İskenderiye dönüşlerinde körfezde girdaba yakalanan bir gemiye karadan elini uzatıp gemidekilerin sağ salim Antalya'ya ulaşmasını sağlamıştır: “... *Sonra Mevlana'nın bir ok atımı kadar bir mesafede, suyun üzerinde durduğunu gördüm. Elini uzattı, gemiyi o girdaptan dışarı çıkarıp hareket ettirdi. Gemiye arkasından itiyordu. ... Tanrı erenlerinin himmetiyle kurtulup geceleyin Antalya'ya geldik*”²⁸².

XVI. yüzyılda Mısır'a giden Jacob Ulfeldt de gemisiyle Antalya'dan ayrıldıktan kısa bir süre sonra fırtınaya yakalanmış ve kendisini Alanya kıyılarında bulmuştu²⁸³.

Thevenot 1665'te yayımlanan seyahatnamesinde körfezden geçerken benzer bir fırtınaya yakalanmış ve durumu şu şekilde izah etmiştir: “... *Satalie (Antalya) körfezine girdik. Burada, iki veya üç saat boyunca biraz deniz yaptı, çünkü bu körfezin*

²⁷⁹ T. M. P. Duggan a.g.m. s. 319-320; J. H. Pryor, 2004, s. 104.

²⁸⁰ E. Akdoğu Arca, vd., 2011, s. 288, dn. 3.

²⁸¹ Ahmet Eflâkî, I, 1973, s. 434.

²⁸² Ahmet Eflâkî, a.g.e. s. 434.

²⁸³ **Thott 1294 4 to. Fol 5r.**

akıntısı Venedik körfezinin ve batıdaki diğer yerlerin akıntılarıyla buluştuğu için deniz biraz çalkantılı olur. Eskiden bu geçit öyle tehlikeliydi ki, burada birçok gemi batıp gitmişti, ama deniz adamlarının anlattığına göre; Kudüs'ten dönen Azize Helena oraya İsa Efendimiz'in çarmıhı'ndaki çivilerden birini attığından beri tehlike azalmış"²⁸⁴. Buna benzer örnekler çoğaltılabilir. Bu durum aslında tehlikeli olmasına rağmen, doğu ve batı arasında önemli bir konumda bulunan bölgenin yine de denizciler tarafından tercih edildiğine işarettir.

Sonuç olarak, Selçuklular Alanya'yı fethettikten sonra, şehre ulaşan yollara hanlar inşa ederek ticaretin güvenliğini ve devamlılığını sağlamışlardır. Alanya'nın imarına da önem veren Selçuklular şehrin savunma sistemini güçlendirmiş ve tersanenin yapımını tamamlamışlardır. Tersanenin Alanya'ya yapılması gemicilikte gerekli olan kereste, zift, katran ve demir gibi madenlere yakın olan bölgeyi Selçukluların iyi tanımlarıyla açıklanabilir. Ayrıca bölgeye yerleştirilen halkın da *baltacı, bıçkıcı, çubukçu, dülgerân, ziftçi, katrancı ve demirci* gibi meslek gruplarına ayrılarak Ortaçağ ekonomisine uygun bir şekilde teşkilatlandırıldığı görülmektedir. Ticareti yapılan ürünler genellikle bu meslek gruplarının ürettiği ve gemi yapımında hayati öneme sahip ürünler olsa da, dokumacılıkta kullanılan ürünlerin de ticareti yapılmaktadır. 1300'lerden itibaren ipek ve deri daha sonra ise ince yün, halı, safran ve mazı gibi ürünlerin satışının yapıldığı görülmektedir. Bu durum aynı zamanda şehirde dokuma sanayisinin de gelişmiş olduğunu göstermektedir.

²⁸⁴ J. Thevenot, **Thevenot Seyahatnamesi**, İst. 2014, s. 162.

II. BÖLÜM: SELÇUKLULAR VE KARAMANOĞULLARI YÖNETİMİNDE ALANYA

A. Sultan'ın Kışlağı

İbn Bibi'nin “*oranın kışı insana mutluluk veren bahar gibidir*” diye bahsettiği Alanya, özellikle Selçukluların refah devrinde kışlak olarak kullanıldı. Alâeddin Keykubâd kış aylarının başlaması ile çoğu kez Alanya'ya gitti ve kışı burada geçirdikten sonra, güneş koç burcuna girdiğinde (21 Mart) bölgeden ayrıldı. Buradayken vaktini avlanarak ve eğlenerek geçirmekteydi. O kışlak olarak kimi zaman Kubadabad, Antalya ve Alanya'yı birlikte kullanıyordu. Bahar ve yaz aylarında ise Orta Anadolu'ya geçiyordu. Bu dönemde, Konya neredeyse, Kayseri ile Akdeniz'deki kışlaklar arasında bir durak olarak kaldı²⁸⁵.

Sultan'ın Alanya'da bulunduğu anları İbn Bibi çok renkli ve şiirlerle süsleyerek resmetmiştir. Onun verdiği bilgilerden hareketle Alâeddin Keykubâd'ın Alanya'dayken genelde avlanmaya gittiğini ve eğlence meclisleri düzenlediğini görmekteyiz²⁸⁶. Ayrıca bu bilgiler, Sultan'ın ne kadar sıklıkta şehre gittiğini de çıkarmamıza imkân vermektedir. Buna göre²⁸⁷:

- Suğdak Seferi öncesinde Sultan Alanya'da kışlamaktaydı²⁸⁸. (M.1223 öncesi)

²⁸⁵ A. C. S. Peacock, “Court and Nomadic Life in Saljuq Anatolia”, **Turco-Mongol Rules, Cities and City Life**, Boston, 2013, s. 217-218.

²⁸⁶ İbn Bibi, 2014, s. 293, 360, 368, 410, 433.

²⁸⁷ Sıralama İbn Bibi'yi takip ederek oluşturuldu. Bazı yıllarda Sultan'ın sadece Alanya'da kışlamadığı, Kubadabad, Antalya ve Alanya arasında dolaştığı görülmektedir. Ayrıca İbn Bibi'nin tarihi vermeden anlattığı Şikarhane ve Emir Kemaleddin Kamyar'la alakalı olan hikâye listeye dâhil edilmedi.

²⁸⁸ İbn Bibi, a.g.e, s. 316; A. C. S. Peacock, 2013, s. 217.

- Kubadabad Sarayı'nın yapılmasını takiben kışlamak için Alanya'ya geçti²⁸⁹.
 - Kadı Mucireddin Ömer b. Sa'd el-Harezmî'nin elçi olarak gelmesinden önce Alanya'da kışlamaktaydı²⁹⁰. (H.622/M.1225 öncesi)
 - Celâleddîn Harezmsâh'ın elçilerinin ikinci defa geldiklerinde Alanya'da kışlamaktaydı²⁹¹. (M.1228-29)
 - Alanya dizdarının ihanetini bastırdıktan sonra Alanya'da kışladı²⁹². (H.629/M.1231-32 öncesi)
 - Kemaleddin Kamyar'ı Gürcü ülkelerine fetih için gönderdikten sonra Alanya'da kışladı²⁹³. (M.1232-33)
 - Harran, Urfa, Rakka fethi öncesinde Alanya'da kışladı²⁹⁴. (M.1233-4)
 - Son olarak vefatından hemen önce Alanya'da kışladı²⁹⁵. (H.633/M.1235-36)
- Sultan Alâeddin Keykubâd'ın vefatına kadar sekiz defa Alanya'yı kışlak olarak kullandığı görülmektedir.

B. Uc İsyamları

²⁸⁹ Tarihsiz. İbn Bibi, 2014, s. 360.

²⁹⁰ İbn Bibi, 2014, s. 368; E. Uymaz, 2011, s. 58.

²⁹¹ İbn Bibi, 2014, s. 375; E. Uyumaz, a.g.e, s. 58-59.

²⁹² İbn Bibi, 2014, s. 409; A. C. S. Peacock, 2013, s. 218. Burada 1230 tarihi verilmektedir.

²⁹³ Kemaleddin Kamyar'ın, Moğol öncü birliklerinin H.629/M.1231-2 yılında Sivas'a saldırılarını müteakip Gürcü diyarının fethine giriştikten sonra Sultan kışlağa geçmiştir. Bu da 1232 kışına denk gelmektedir. İbn Bibi, 2014, s. 415.

²⁹⁴ İbn Bibi, 2014, s. 433.

²⁹⁵ İbn Bibi, 2014, s. 439.

Sultan'ın kışlağı olarak öne çıkan Alanya, özellikle Keykubâd'ın şüpheli ölümü²⁹⁶ üzerine başlayan sıkıntılı süreç ile birlikte, Türkmenlerin sorun çıkarttığı bölgenin bir parçası hâline geldi. Bu dönemden itibaren Antalya ve Alanya arasında kalan Pamphylia Ovası *uc* olarak adlandırılmaya başlandı²⁹⁷. A. C. S. Peacock bu dönemde *uc* kelimesinin sadece uzak ülke sınırlarını ifade etmediğini, aynı zamanda şehir çevrelerine yerleşmiş Türkmenleri de işaret ettiğini belirtmektedir. Kelimenin sadece coğrafi bir tanımlama olmadığını belirterek daha çok konar-göçerler için kullanılan yönüne vurgu yapar²⁹⁸.

Aksarayî'yi incelediğimizde Alanya, Antalya, Karaman ve Larende kimi zaman *uc bölgesi* olarak kayıtlıdır. Bölge halkı da *Uc Türkmenleri* veya *Beyleri* şeklinde adlandırılmaktadır. Bu kayıtlar, çoğunluğu Alâeddin Keykubâd tarafından fethedilen Pamphylia ve Dağlık Kilikya bölgesine, fethi müteakip yoğun bir Türkmen yerleşimi olduğunu göstermektedir²⁹⁹. İleride açıklayacağımız üzere çok sayıda Türkmen, Selçuklu idaresi zayıfladığında hoşnutsuzluklarını göstermekten çekinmeyeceklerdir.

²⁹⁶ Mîrhând ve Kazvînî, oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından zehirlendiğini belirtmektedir. Mîrhând, **Ravzatu's-safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye)**, Ank. 2015, s. 272; Hamdullâh Müstevfî-i Kazvînî, **Târîh-i Güzîde**, İst. 2015, s. 118.

²⁹⁷ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, **Müsâmeretü'l-Ahbar**, Ank. 2000, s. 32, 50, 53, vd.

²⁹⁸ A. C. S. Peacock, 2013, s. 200.

²⁹⁹ İbn Battûta 1333-4'te şehrin ahalisinin tamamının Türkmen olduğunu belirtmektedir. İbn Battûta, 2014, s. 274.

İlk olarak Köseadağ savaşının ardından Ahmed/Coterinus isimli biri, Alâeddin Keykubâd'ın oğlu olduğu iddiasıyla, Torosların güneyinde isyana başladı³⁰⁰. Alanya'dan Konya'ya kadar olan bölgede tahribat yaptı. Bu kişinin etrafına 20 bin kişi toplandı. Selçuklu ordusu hemen isyanı bastırmak için harekete geçse de, iki taraf karşılaştığında, Türkmenlerin gücü çok daha ağır bastı. Bu nedenle Selçuklu emirleri geri adım atarak, Türkmenleri çeşitli bahanelerle oyalamaktan başka bir şey yapamadılar³⁰¹.

Bunun üzerine Ahmed (Coterinus) üç gün içerisinde Konya'nın kendisine teslim edilmesi istedi. Konya'yı istemeye cüret etmesi muhtemelen Selçuklu emirlerinin, onu oyalamak için ses çıkarmamalarından kaynaklanıyordu. Bu sırada Keşiş Simon'a göre, Ahmed (Coterinus), Sultan'ın hazinesinin saklandığı kent olan Alanya'ya doğru harekete geçti. Selçuklular ise kendilerine tabi olan Lampron

³⁰⁰ Hem İbn Bibi'nin bahsettiği Ahmed'in, hem de Quentinli Keşiş Simon'un bahsettiği Coterinus adlı isyancının, Alâeddin Keykubad'ın oğlu olduğu iddiasıyla ortaya çıktığını belirtmeleri, bunların bahsettiği kişinin, aynı şahıs olduğunu gösterir. İbn Bibi İzzeddin Keykavus döneminde bu olayın meydana geldiğini belirtir. Anonim Selçukname'de de Uc Türklerinin yer belirtilmeden İzzeddin Keykavus (1246-60) döneminde tahribat yaptıkları kayıtlıdır. Quentinli Keşiş Simon ise bu olayın II. Gıyaseddin Keyhüsrev (1246'dan önce) zamanında olduğunu belirtiyor. Fakat bu doğru görünmemektedir, zaten Keşiş Simon'un isyanın bastırılması sonrasında IX. Louis'in VII. Haçlı Seferine (1248) atıf yapması, olayın İzzeddin Keykavus döneminde meydana geldiğini göstermektedir. C. Cahen, 2014; İbn Bibi, 2014, s. 546; **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, 1952, s. 33; Simon de Saint Quentin, 2006, s. 60.

³⁰¹ İbn Bibi, a.g.e, s. 546; Simon de Saint Quentin, a.g.e, s. 60; Claude Cahen, a.g.e, s. 125-126; H. Hellenkemper – F. Hild, 2004, s. 578.

(Namrun) senyöründen³⁰² yardım istediler. Selçukluların desteğiyle hâkimiyetini sürdüren Lampron senyörü, Ahmed'e (Coterinus) bir tuzak hazırladı ve onu ele geçirip kardeşiyle birlikte astı. Onun ve askerlerinin üç ay boyunca yaptığı hareket böylece sona erdi. Akabinde bölgeye Selçuklu/Tatar güçleri sevk edilmek suretiyle, Türkmenler perişan edildi³⁰³. İbn Bibi bu isyanın bastırılmasında yardım alınan Lampron Senyöründen hiç bahsetmez. Sahip Şemseddin Muhammed b. Bahaeddin Cüveyni'nin, Emir-i Dad Hatıreddin Zekeriya-ı Sucasi komutasında, Harezmi, Kürt ve Kıpçaklardan oluşan (seçkinlerden ve ücretlilerden) bir topluluğu yardım için gönderdiğini belirtir, sonunda ne olduğuna dair hiçbir bilgi vermez ve olayı burada keser. Birkaç sayfa sonra Oyuz (Vâyûz) Melik'in *Uc* tarafında yaptığı asiliğin karşısında, hak ettiği cezayı aldığını ve ezilip yok edildiğini belirtir³⁰⁴. Öncesinde Ahmed olarak bahsetti kişinin, sonra bahsettiği Oyuz Melik'le aynı şahıs olması gerekmektedir.

Uc bölgesine yapılan bu harekât sonucunda Keşiş Simon, Türkmenlerin sayılarının çok olmasına rağmen savaş gücünden yoksun bırakıldıklarına değinmektedir. Bu sebeple 1248 yılında VII. Haçlı Seferi'ni düzenleyen Fransa Kralı IX. Louis'in, tehlikelerle dolu Mısır'a gitmek yerine, Türkiye'ye gelmesi gerektiğini

³⁰² Bu sırada Lampron (Namrun) senyörü Ermeni Kralı Hetum'a karşı Selçukluların desteğini almış bulunuyordu. Hatta 1245'te Gıyaseddin Keyhüsrev, Ermenileri cezalandırmak için Toroslara sefer düzenlediğinde bu kişi onlara kılavuzluk yapmıştı. (O. Turan, 2010, s. 471). Lampron senyörünün Selçuklularla olan yakın ilişkileri hakkında bk. Genceli Kiragos, **Moğol İstilas Tarihi (1220,1265)**, Yayınlanmamış Tercüme, TTK/Ter 27, s. 52-53.

³⁰³ İbn Bibi, 2014, s. 566; Simon de Saint Quentin, 2006, s. 60.

³⁰⁴ "*Uc-ı Türk Ahmed nâm Huruc Gerde*" ve "*Oyuz Melik-i Harici*" için bk. İbn Bibi, 2014, s. 545, 556; İbn Bibi, 1956, s. 583, 596.

belirtir. Çünkü Türkiye'ye yapılacak bir sefer, ona göre, zayıflatılmış Türkmenlerin itirazsız olarak topraklarını teslim etmelerine sebep olacaktır³⁰⁵. Mart 1255'te Küçük Ermenistan'a ulaşan keşiş Rubruk da, bir Haçlı ordusunun sorun yaşamadan Anadolu topraklarında ilerleyebileceğini ve kutsal topraklara ulaşacağını belirtmektedir³⁰⁶.

İsyanın bastırılmasından sonra 1260'lara değin güney sahillerinde herhangi bir sorun çıktığına dair kayıt yoktur. 1260'ların başında ise Pervane, Sultan İzzeddin'i (1246-60) Antalya'da *Uc Türkmenleriyle* birleşerek Moğollara karşı isyan planlamakla suçlamıştır³⁰⁷. Her ne kadar Aksarayî ve İbn Bibi aslında bölgedeki isyanın Uc Emiri Mehmed Bey'in (Muhammed Bey el-Ucî) işi olduğunu ve Sultan'ın

³⁰⁵ Simon de Saint Quentin, 2006, s. 60.

³⁰⁶ W. Rubruk, Quentinli Keşiş Simon'un aksine, Anadolu'da fazla Müslüman'ın olmadığını, ekser nüfusun Ermeni ve Rum olduğunu belirttikten sonra, Haçlı ordusunun deniz yoluyla değil de, karadan Anadolu'yu aşarak Kutsal Topraklara ilerlemesi gerektiğini belirtmektedir. Aslında Ortaçağ'da Haçlı Seferlerinin nasıl ve nereden yapılması gerektiği tartışılan bir konu olmuştur. Padova'lı Fidenzio, Haçlı Seferlerinin nasıl yapılması gerektiği konusunda 1291 başlarında yazdığı "Liber Recuperationis Terre Sancte" adlı eserinde 3 tane yol önermiştir. Birincisi karadan Konstantinapol'e ulaşip tıpkı Rubruk'un istediği gibi oradan kara yolu ile Ermenistan'a ulaşıyordu ve buradan da Kutsal Topraklara yöneliyordu. İkincisi deniz yoluyla Venedik ve Cenova'dan doğruca kutsal topraklara gidiyordu. Üçüncüsü ise Konstantinapol'e kadar hem kara hem deniz yolunu kullanıyor sonrasında ilk yolun güzergâhını takip ediyordu. A. S. Atiya, **Crusade in the Later Middle Ages**, NY, 1965, s. 38-42; Wilhelm von Rubruk, **Moğolların Büyük Hanına Seyahat**, İst. 2012, s. 141-142.

³⁰⁷ Makrîzî ve Genceli Kiragos, Tatarların, İzzeddin Keykavus'un elinden Konya'yı (M.1256) aldıktan sonra, onun Alanya'ya kaçtığını belirtmektedirler. Fakat İbn Bibi ve Aksarayî bu konuda Antalya'yı işaret ederler. (Makrîzî, **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, 1957, C. I-2, s. 408); (Genceli Kiragos, TTK/Ter 27, s. 80); Osman Turan ise her iki kente de sığındığını belirtir. O. Turan, 2010, s. 498.

da bunlarla mücadele ettiğini belirtse de diğer kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. Onların, Sultan'ı aklama ve Pervane'yi suçlama gayretleri, eserlerini Pervane'nin gözden düştüğü dönemde yazıp, Moğol devlet adamlarına sunmalarından kaynaklanmaktadır³⁰⁸. Sultan İzzeddin gerçekten de Ayn Calut savaşı sonrasında, Moğollara karşı Memlükler'in desteğini aramıştır. Sultan Baybars'la karşılıklı olarak Antalya'dan deniz yoluyla elçiler gönderilmiş ve ittifak yoluna gidilmiştir³⁰⁹. Moğol tahakkümüne karşı bir başkaldırı planlayan Sultan'ın bölgedeki Türkmenlerin de desteğini almış olması gerekmektedir³¹⁰. Ancak, Moğollar böyle bir ittifakın gerçekleşmesine vakit bırakmadan harekete geçmişlerdi. İzzeddin Keykavus tedbir almaya çalışsa da çok geç kalmıştı. Moğol ordusunun Konya-Aksaray civarına geldiğini duyunca artık yapacak bir şey olmadığını farkedip, hızlıca harekete geçti ve Alanya'dan bir gemiye binerek İstanbul'a sığındı. Bu olaydan sonra Konya'da tahta

³⁰⁸ N. Kaymaz, **Pervâne Mu'inü'd-dîn Süleyman**, Ank. 1970, s. 83-84.

³⁰⁹ Makrîzî, 1957, C. I-2, s. 469-470; N. Kaymaz, a.g.e, s. 87-88; M. C. Ş. Tekindağ, "Karamanlılar", **İA**, VI, İst. 1977, s. 319.

³¹⁰ Bölgeye atanan beyler otoritenin zayıfladığı anlarda itaat dışına çıkabiliyorlardı. Nitekim Uc Emiri Mehmed ve diğer beyler, yukarıda izah ettiğimiz gibi, Sultan İzzeddin Keykavus'la Moğollara karşı iş birliğine gitmiştir. İzzeddin Keykavus'un ülkeden ayrılmasıyla da, Selçuklu Moğol ordusu tarafından cezalandırılmışlardır. Bundan sonra bölgeye atanacak olan *Emir-i Sevahil*'ler (Melik-i Sevahil) için de benzer bir durum geçerlidir. B. Flemming, Selçukludan az ya da çok bağımsız sahiller emirliğinden bahsetmektedir. Gerçekten de sahillerdeki yönetimin unvanı *Emir-i Sevahil* iken, daha sonra *Melik-i Sevahil*'e en sonunda da Teke Beyliği döneminde, *Sultanî's-Sevahil*'e dönüşmüştür. Böylece zamanla tam bir bağımsızlığı işaret eden bir vasıf kazanmıştır. Ayrıca bu unvan Selçuklu teşkilatının bölgedeki etkisinin uzun yıllar devam ettiğinin bir göstergesidir. P. Wittek, 1999, s. 32; B. Flemming, "Türkler – Anadolu Beylikleri", **İA**, XII/2, İst. 1988, s. 281; B. Flemming, 1964; s. 19-20; Fuad Köprülü, **Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri**, Ank. 2004, s. 77-78.

Rükneddin Kılıç Arslan çıktı. Bu durum Pervane'nin Anadolu'ya tek başına hâkim olduğu anlamına geliyordu³¹¹. Pervane aslında naib mertebesinde idi. Onun üzerinde İlhanlı merkezinden atanan bir vali bulunuyordu. İlk zamanlar bu valilerin doğudaki savaşlar yüzünden Anadolu'yla ilgilenememeleri Pervane'ye rahat hareket etme imkânı tanıdı³¹².

İzzeddin Keykavus'un İstanbul'a kaçmasından sonra, Pervane ve Konya'da tahta oturan Rükneddin Kılıç Arslan, ilk iş olarak *Uc*'lardaki *asileri* temizlemeye girişti. Alanya-Antalya arasına asker çekerek sorun çıkaran *Uc Türkmenlerinin* Emiri (Sipehdâr) Mehmed Bey başta olmak üzere, İlyas Bey, Salur Bey ve diğerlerini yakalattı. Anonim Selçukname'de beylerin ismi verilmez, fakat bunların Sultan İzzeddin'in adamları olduğu belirtilir³¹³.

Bölgede sükûnet sağlandıktan sonra Alanya ve Antalya'ya güvenilir kale muhafızları atanmış;³¹⁴ böylece güneydeki *Uc* sorunu bir süreliğine çözüme kavuşmuştur. III. Gıyaseddin Keyhüsrev saltanatının ilk yıllarında, *Uc* vergileri ile Antalya-Alanya gümrük vergileri, geçmişe göre biraz daha düşük olmakla birlikte,

³¹¹ O. Turan, 2010, s. 515; Nejat Kaymaz, a.g.e, s. 90, 91; Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, s. 50-53; **Anonim Selçukname**, 2014, s. 46-47; **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, 1952, s. 36; M. C. Ş. Tekindağ, 1977, s. 318; Kazvîni ve Mîrhand da, Pervane'yi devlet işlerinin sorumlusu (müdebbir-i mülk) olarak anmaktadırlar. Mîrhând, 2015, s. 273; Hamdullâh Müstevfî-i Kazvînî, 2015, s. 119.

³¹² İ. Erdem, **Türkiye Selçukluları-İlhanlı İlişkileri (1258-1308)**, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 1995b, s. 205-206.

³¹³ **Anonim Selçukname**, 2014, s. 46; **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, 1952, s. 36.

³¹⁴ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, s. 53.

sorunsuz bir şekilde merkeze ulaşmaktaydı³¹⁵. XIII. yüzyılın son çeyreğinde, önce Hatıroğlu, sonra Karamanoğlu isyanıyla devam eden bu süreç bozuldu. Baybars'ın Anadolu seferi ve Pervane'nin öldürülmesi, bu süreçteki en önemli olaylardır. Çünkü bu iki hadiseyi müteakip, Aksarayî'nin ifade ettiği şekilde, *Uc Türkmenleri*, “içinde buldukları şişeden çıktılar”.

O, ayrıca “*Süleyman gitti, şeytanlar çözülp serbest kaldı*” demek suretiyle, Pervane Muineddin Süleyman'ın ölümüne atıf yapıp, Türkmenlerin ayaklanmalarına dikkati çekmektedir. Aynı şiiri İbn Bibi de kullanır. Burada, Aksarayî ile İbn Bibi'nin, Cüveyni'den aldıkları aynı şiiri kullanmalarına rağmen, şiirin başında biri “*Uc*” kelimesini kullanırken, diğeri onun yerine aynı manada “*Türk*” kelimesini kullanmaktadır. Bu durum başta bahsettiğimiz Peacock'un *uc* kelimesi tasvirine uymaktadır³¹⁶.

C. Sultan Baybars'ın Anadolu Seferi ve Güney Sahillerinde Karamanoğlu Hâkimiyeti

³¹⁵ Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, s. 68.

³¹⁶ İbn Bibi'nin, Alâeddin Keykubad dönemi için, Kanî'nin yazdığı Selçukname'deki şiirleri aynen kullandığı bilinmektedir, fakat burada daha geç bir dönemde İbn Bibi ve Aksarayî'nin aynı şiiri kullandıkları görülmektedir. Bu şiiri yazan Şemseddin Muhammed b. Bahaeddin Muhammed Cüveyni (sahip)'dir. İki şiir arasındaki tek farklılık ise *uc* ve *Türk* kelimelerinin yer değiştirmesidir. Şiir şu şekildedir: “*Uc'un (Türk'ün) Saba'dan çıkışını gördüğüm zaman bu akli ve dini olmayan guruh hakkında. – Daha önce söylenmiş olan şu sözü üzüntülerimle kaleme aldım: Süleyman gitti, şeytanlar çözülp serbest kaldılar*”. Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî, 2000, s. 91; İbn Bibi, 2014, s. 628; A. C. S. Peacock, “Kırım'a Karşı Selçuklu Seferi ve Alaaddin Keykubad'ın Hâkimiyetinin ilk Yıllarındaki Genişleme Politikası”, **TAD**, 2010, C.29, S.47, s. 246; A. C. S. Peacock, 2013, s. 200.

İlk zamanlar, İlhanlı Hükümdarı tarafından merkezden atanan valilerin Pervane üzerinde etkilerinin olmadığını daha önce belirtmiştik, fakat 1271’de Samagar ve Acay’ın Anadolu’ya vali olarak atanması ve Naib Pervane ile çatışmaya başlamaları sorunları da beraberinde getirdi. Pervane, Acay’ın korkusundan Sultan Baybars’a mektuplar yazarak yardım istedi ve karşılığında çeşitli vaadlerde bulundu. Pervane’nin vaadleri karşısında hazırlıklarını tamamlayan Sultan Baybars, Anadolu’da başlayan ve zorlukla bastırılan Hatıroğlu isyanını müteakip Şubat 1277’de sefere çıktı³¹⁷.

Karamanoğlu Mehmed Bey ve kardeşleri Baybars’ın Anadolu’ya hareket ettiğini duyunca sahil ve ona bitişik çevrelerde Moğollara baskınlar düzenlediler. Sonra Sultan’a Moğolların elinden sahil şehirlerini ele geçirdiklerine dair bir mektup gönderdiler³¹⁸. Bu durum Baybars’ın hareketini teşvik eden bir başka etken oldu. Memlük ordusu H. Zilkade 675/M. Nisan 1277’de Elbistan Ovası’na ulaştı ve burada Moğol-Selçuklu ordusunu bozguna uğrattı³¹⁹.

Kayseri’ye ilerleyen Baybars ise Selçuklu tahtına oturdu³²⁰. Burada hapiste tutulan Karamanoğlu Şemseddin Mehmed Bey’in kardeşi Ali Bey’i serbest bıraktı. Ona ve kardeşlerine bizzat tevki’ler yazdırttı ve sancaklar gönderdi. Karamanoğulları bu dönemde Ermenek’ten sahile kadar olan yerlere hâkimdi. Ali Bey, bu sancaklar ve

³¹⁷ İ. Erdem, 1995b, s. 206-207.

³¹⁸ El-Yûnûnî, **Zeyl-i Mir’âtu’z-Zamân**, 1960, Vol. III. s. 167; İbn Şeddad, **Baybars Tarihi**, C. II, Ank. 2000, s. 76-77.

³¹⁹ El-Yûnûnî, 1960, Vol. III. s. 176-177; İbn Şeddad, 2000, s. 85-86; İbni Tagrıberdi, **En-Nücûmu’z-Zâhire**, İst. 2013, s. 54.

³²⁰ Baybars el-Mansûrî, **Et-Tuhfetu’l-Mulûkiyye fi’d-Devleti’t-Turkiyye**, Ank. 2016. s. 75.

tevki'lerle kardeşlerinin yanına döndü³²¹. Karamanoğulları'nın sahillerde sınırları nereye kadar uzanıyordu? Tam olarak belli değildir, fakat bölgedeki Türkmenlerin, Karamanoğullarına teveccüh gösterdiklerini düşünmek yanlış olmaz. Alanya'nın ilk olarak bu dönemde Karamanoğulları eline geçtiği düşünülmektedir. Kesin bir kanıt olmasa da bu doğru olabilir, fakat öyle olsa dahi bu hâkimiyetin uzun sürmediği, bir süre sonra bölgede Selçuklu-Moğol yönetiminin yeniden etkisini hissettirdiği görülmektedir. Karamanoğulları, her ne kadar Sultan Baybars'ın seferi sonrası Konya'yı ele geçirmişseler de bu başarıları kalıcı olmamıştır. Abaka'nın bizzat yaptığı bir sefer sonucu, Pervane'nin öldürülmesi ve kentlerin yağmalanmasıyla Anadolu'da yeniden Moğol hâkimiyeti kurulmuştur³²². Nitekim Kazvîni ve ondan naklen Bostanzâde Yahya, II. Mes'ud döneminde (1282-96, 1302-8) Menteşe ve Tuğrul (Ergun) Şah isminde iki beyin Antakya, Alâiyye ve Lazkiye'ye hâkim olduğunu belirtir. Tuğrul (Ergun) hakkında bilgimiz olmasa da, Kazvîni'de geçen bu bilgi Alanya'nın Karmanoğlu Mehmet Bey'den (öl.1277) daha sonraları ele geçirildiğini göstermektedir³²³. Bu durum ileride anlatacağımız 1292'de Mecdüddin Mahmud Bey'in Alanya'yı Haçlı donanmasından geri almasıyla alakalı olmalıdır.

³²¹ El-Yünûni, 1960, Vol. III. s. 182; İbn Şeddad, 2000, s. 88; İbni Tagrıberdi, 2013, s. 55; Makrîzî, Sultan Baybars'ın Kayseri'de iken Karamanoğullarına mektup yazarak kendi katına gelmelerini istediğini belirtir. Fakat Şemseddin Mehmed b. Karaman'ın cevabı, Sultan Kayseri'den ayrıldıktan sonra ona ulaşmıştır. Şemseddin Mehmed Bey gönderdiği mektupta, Sultan'ın hizmetine 20 bin süvari ve 30 bin piyade hazır ettiğini bildirmektedir. Makrîzî, 1957, C. I-2, s. 630, 633; M. C. Ş. Tekindağ, **Karaman Beyliği, 13-15 Asırda Cenubi Anadolu Tarihine Dair Tetkik**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst. 1947, s. 21.

³²² İ. Erdem, 1995b, s. 216-252.

³²³ Hamdullâh Müstevfî-i Kazvîni, 2015, s. 120; Bostanzâde Yahya, **Duru Tarih**, İst. 2016, s. 172.

Sonuç olarak bundan yaklaşık yirmi yıl kadar önce Antalya ve havalisindeki Türkmenlerin desteklediği Sultan İzzeddin Keykavus, Baybars’la ittifak yapmak istemiş, karşılıklı olarak elçiler gidip gelmiş fakat bir birliktelik sağlanamamıştı. Sonunda İzzeddin Keykavus İstanbul’a kaçmak zorunda kalmış; 1277 yılında Baybars’ın seferi neticesinde bu ittifak Karamanoğullarıyla kurulmuştur. Böylece bir süreliğine de olsa Moğol yönetimi engellenmiştir.

Anadolu-Mısır ittifakının ne denli tehlikeli olduğunu farkedene Moğollar, Türkmen Beylerini hem ekonomik hem de askerî yöntemlerle baskı altında tutmayı amaçladılar. Özellikle Pervane’nin yönetimi sonrasında daha fazla vergi toplamak için yeni yollar aranmaktaydı³²⁴. Anadolu’da bir başka güç olan Kilikya Ermeni Krallığı ise bunun aksine, Moğollarla kurduğu ittifak sayesinde, bir nebze daha refah içindeydi³²⁵. Köseadağ Savaşı sonrasında, Anadolu’da Moğolların hâkimiyetinin

³²⁴ Mengü Kağan’dan (1251-59) itibaren Moğol İmparatorluğunda iktisadi reformlar başladı ve nüfus tahrirleri yapıldı. İlhanlılar ile birlikte, artık ekonomisi iyice zayıflamış Selçukluların üzerine, her denileni yerine getiren ve daha iyi vergi toplayan Pervane Muineddin Süleyman genel vali olarak atandı, fakat bu ezici politikalara karşı, özellikle Türkmenler başkaldırdılar. İ. Erdem, 1995b, s.181-182, 216-219; İ. Erdem, “Türkiye Selçuklu-İlhanlı İktisadi, Ticari İlişkileri ve Sonuçları”, **TAD**, 2003b, C.21, S.33, s. 51-52.

³²⁵ Kral Hetum’un, Moğollarla ittifak girişimleri, özellikle topraklarının bütünlüğünü korumak ve ticareti geliştirmek anlamında faydalı oldu. Buna rağmen Kilikya Ermeni Krallığı da, yüksek oranlarda vergi ödemekten kurtulamadı. Genceli Kiragos özellikle bundan yakınmaktadır: “Argun’un tayin ettiği mali ve hafçuri (hayvanat) denilen vergilerden başka, Hülagu’nun emriyle tağar (çift hayvan) dedikleri, vergiyi de talep etmeye başladılar. Devletçe mukayyet olan her bir ferdden yüz litre buğday, elli litre şarap, iki litre pirinç ve zınzat (hububat), üç çuval, iki urgan, bir beyaz (akçe), bir ok, bir nal talep ediyorlardı. Ayrıca alınan rüşvetler de vardı. Bundan başka yirmi hayvandan birisini yirmi akçe ile

kurulduğunu gören Kral I. Hetum, öncelikle kardeşi Kumandan Simbat'ı Göyük Han'a gönderdi. Gerekli temasları sağlayan Simbat ülkesine döndükten sonra, bizzat Kral Hetum (1253-56) Göyük Han'ın halefi, Mengü Han'ın huzuruna gitti. Bu seyahatin en önemli sonucu, Tebriz'den Ayas'a (Laiazzo, Yumurtalık) devam eden ticaret yolunun açılmış olmasıydı³²⁶. Bu döneme değin batılı tüccarlar Çin ipeğini özellikle Antalya ve Alanya'dan temin ederlerken, yolun açılmasıyla, bu ticarete Ayas da eklenmiş oldu³²⁷.

Bu yolların en önemli tarafı kuşkusuz güvenliklerinin Moğollar tarafından, özenle sağlanıyor olmasıydı. Plano Carpini ve Quentinli Keşiş Simon (1245-48) hemen sonrasında Rubruk ve yüzyılın sonlarına doğru Marko Polo, Moğolların, Çin'e kadar uzanan ticari yollar üzerinde sağladığı güvenlik sayesinde, seyahatlerini gerçekleştireceklerdi³²⁸. Fakat bir müddet devam eden ve *Pax Mongolia* olarak adlandırılan bu süreç, Abu Said Bahadır Han (1305-35) döneminden sonra iyice bozuldu ve yollardaki güvenlik ortadan kalktı.

beraber alıyorlardı. Bu vergiyi vermeyenlerin kız ve erkek çocuklarını alıyorlardı. Böylelikle bütün memleket ızdırap ve azap içinde kaldı". Genceli Kiragos, TTK/Ter 27, s. 72, 80.

³²⁶ D. Jacoby, *The Economy of the Armenian Kingdom of Cilicia, Some Neglected and Overlooked Aspects, La Mediterranee des Armeniens*, Paris, 2014, s. 262-263; Kral Hetum'un seyahati hakkında daha fazla bilgi için bk. M. Ersan, 2007, s. 192-194; Korykoslu Hayton, *Doğu Ülkelerinin Altın Çağı*, İst. 2015; s. 96-106; Aknerli Grigor, *Okçu Milletinin Tarihi*, İst. 2012, s. 37-38, 45-49; Genceli Kiragos, TTK/Ter 27, s. 51-52, 74-76.

³²⁷ İ. Erdem, 1995b, s. 470, D. Jacoby, "Silk Crosses the Mediterranean", *Byzantium, Latin Romania and the Mediterranean*, Hampshire, 2001, s. 75-76.

³²⁸ D. Davide, "Pazarlar, Panayırlar ve Ulaşım Yolları", *Ortaçağ, Şatolar, Tüccarlar, Şairler*, İst. 2015, s. 202.

Celayirli Sultan Şeyh Üveys'in 1370'lerde Trabzon'daki Venedikli tacirlere yazdığı serbest seyahate dair iki mektuptan, yolun tüccarlar için ne kadar tehlikeli olduğu anlaşılmaktadır. Tebriz'i ele geçirdikten sonra şehri eski günlerindeki gibi canlandırmak isteyen Şeyh Üveys (1350-74); Abu Said Bahadır Han zamanında, Venedikli tacirlere verilen hakları gündeme getirir ve aynı hakları sağladığını belirtir. Ancak yol üzerinde tacirlere zarar veren eşkıyaların türediği görülmektedir. Her ne kadar eskisi gibi yolun güvenliğini sağladığını ve uğranılan zararları bizzat kendisinin telafi edeceğini belirtse de, Venediklileri ikna etmesinin kolay olmadığı anlaşılmaktadır.

Tebriz'den Anadolu'ya doğru devam eden bu yol hakkında önemli bilgiler içeren bu iki mektup ve Venediklilerin verdiği cevap daha önce Latince olarak yayımlanmıştır, bunları incelediğimizde, Üveys Han'ın yolu eskiden olduğu gibi, tacirlere açabilmek için ne kadar uğraştığını görmekteyiz:

Tebriz İmparatoru Oweis (Üveys) Han Tarafından Venediklilere verilen Seyahat Tezkeresi 1370? Mayıs

Ben İnan İmparatorluğunun hükümdarı kudretli Şeyh Üveys Han, Balyosa ve Tranzon'daki bütün Venedikli tacirlerle diğer tacirlere şeref, itibar ve rahah dileklerimi ve derin saygı ve selamlarımı iblağ eylerim. Daha önce imparatorluğumuza gelip gitmeleri için elçi gönderdiğimiz tacirlere, te'kidimizi gönderiyoruz.

Yol şimdiye değin çok emin değildi. Tanrının inayetiyle bu yolu emin kıldım. Şatolarda ve şehirlerde bulunan bütün beylere emrettim veya yazı ile tebliğ ettim ki, emniyet bakımından tacirler günden güne güven altında bulunmalıdırlar ve varacakları yere salimen varmalıdırlar.

Bu benim emrim olup, onu ben İmparator olarak yazdım. Tebriz'e gelecek tacirlere yardım hususunda size gelecek emir Abu Said İmparator olduğu zaman gidiş geliş hakkında verilen emre tekabül eylemektedir. Onlar gelirse daha az vergi ödeyecektir. Tacirler Tebriz'e gelince tarafımdan nasıl bir hüsnü kabule mazhar olacaklarını göreceklerdir. Bu emir Tebriz'de Mart ayında yazılmıştır.

Trabzon'daki Venedik Balyosunun Tebriz İmparatoruna Cevabı 22 Ağustos 1370 Yılı

Karşılık olarak bildiririz ki iki yıl oluyor birçok tacirlerimiz büyük bir kervanla gelmişlerdir. Onlar Trabzon'da oturmaktadırlar ve her gün hazırlanıyorlar, yollar emin görülüyor mu, emniyetle dönebilirler mi diye düşünerek hâlâ kervanın Tebriz'e gitmesini beklemektedirler.

Büyük kervanın harekete geçebilmesi bize mensup birçok kimselerin arzu ettikleri veçhile oraya gidebilmeleri için zati haşmetpenahilerinin gerekeni yapmalarını tevazu ile rica eyleriz. Mal yüklü daha 6 kadırğa bekliyoruz. 22 Ağustos.

Tebriz İmparatoru Üveys Han Tarafından Trabzon'da Venedik Balyosuna Gönderilen Serbest Seyahate Dair Mektup

Tebriz İmparatoru tarafından Trabzon'da Venedik Balyosuna ve sonra Dukalık hükümetine gönderilen mektuptur.

Ben Tebriz İmparatoru Üveys Han, Hristiyanlar'ın yüce sayın şefi Trabzondaki Venediklilerin şefi balyosa selam ve afiyet dileklerimi sunarım. Bu yolun evvelce olduğu gibi yeniden açılmasını istiyorum. Tacirlerinizin evvelce olduğu gibi şimdiden sonra da gelip gitmelerini istiyorum. Bu yolda bulunan kötü kimselerin Venedikli tacirlerinizi yakalayıp soymalarından dolayı kalbim derin bir üzüntü duymuştur. Bu iş için Chazipaychi bana geldi ve bana mezkûr hırsızlar tarafından çalınan bahsi geçen

şeyler hakkında mektubunuzu getirdi, bu hırsızlar Afnich? denilen bir yerde ikamet etmektedirler.

Abaram Coza? adında birini gönderdim ve bu yol üzerinde artık hiçbir kimsenin kötülük etmeğe cür'et etmemesi için bir ibreti müessire teşkil etmek üzere bahsi geçen hırsızları yakalayıp adaleti yerine getirdim...³²⁹

Mektup bu şekilde devam etmekte ve tacirlerin eskiden olduğu gibi Tebriz'e güvenle gelip gidebileceklerini belirtmektedir. Sonuç olarak bir zamanlar tüccarlar tarafından güvenle kullanılan yola, XIV. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren artık eşkıyaların hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Anadolu'dan Tebriz'e giden bu yolun, Kilikya Ermenistan Krallığı'na ulaşan ve Ayas'ın kalkınmasını sağlayan kısmı ise, muhtemelen, kuzeye göre daha önce, Memlük ve Türkmen akınlarıyla bozuldu. Bunda Kral I. Hetum'un Moğollarla ittifak kurmasının da etkisi vardı.

Kral I. Hetum, Moğollara duyduğu güven sebebiyle gelmekte olan Memlük tehlikesini fark edemedi. Moğollarla birlikte olup Halep ve Şam'ı yağmalamaya katıldı. Karamanoğullarına karşı mücadele etti, fakat başarısı kısa sürdü. O güne değin yenilmez olan Moğol ordusu Ayn Calut savaşında ezici bir mağlubiyet aldı. Memlükler'in, Moğolları yenerek, Suriye-Mısır birliğini sağlaması bölgenin kaderini değiştirdi. Memlüklere karşı İlhanlılarla işbirliği halinde olan Kilikya Ermenileri, yapılan çeşitli seferlerle cezalandırıldı. 1266'da Memlükler başkent Sis de dâhil olmak üzere Kilikya'yı yağmaladılar. Tekrarlanan saldırılar 1285'te II. Leon'u Kahire'de

³²⁹ G. M. Thomas, **Diplomatarium Veneto-Levantinum, 1351-1454 II**, (TTK Yayınlanmamış Tercüme) Paris, 1899, s. 158-159, 163 (92, 93 ve 97 numaralı belgeler).

Memlüklerle ağır bir antlaşma imzalamaya mecbur etti³³⁰. Daha sonra Moğolların İslamiyet’i kabulüyle birlikte, Kilikya Ermeni Krallığı’nın en önemli müttefiki de ortadan kalktı. M. Sanudo’nun “*Ermenistan dört canavarın ağzında olan bir ülkedir. Bir tarafta Tatar adlı aslan ki, Ermenistan Kralı ona yüksek miktarda vergi öder. Diğer tarafta ise Sultan isimli panter ki, her gün Hristiyanları ve ülkelerini tahrip eder. Üçüncü tarafta ise kurt lakaplı Türkler ki, onlar da ülkeyi ve egemenliğini yok ederler. Dördüncü tarafta ise yılan ki, Akdeniz’in korsanı olarak adlandırılırlar, her gün Hristiyan Ermenilerin kemiklerini kemirirler*” demesi boşuna değildir³³¹. Bu ahval içerisinde Ermeniler, son Kralları’nın Paris’e sığındığı 1375 yılına kadar sürekli iç ve dış sorunlarla uğraşacaktırlar. Ermenistan Krallığı sınırları içerisinde kalan limanların da bu kötü giden süreçten etkilenmeleriyle Alanya ve Antalya gibi limanlar XIII. yüzyılın yetmişli yıllarından itibaren daha fazla rağbet görecektir³³².

Tüccarların Alanya ve Antalya’yı tercih etmeleri için bir başka sebep ise; Memlükler’in, 1268’de Antakya’yı, 1289’da Trablusşam’ı ve 1291’de Akka’yı fethetmesi akabinde Papalık tarafından, Mısır Sultanına bağlı topraklara ticaret ambargosu konulmasıdır. Bu ambargo sebebiyle, Mısır’a gidemeyen tüccarların bir kısmı muhtemelen ihtiyaçlarını doğrudan Memlüklerle bağı olmayan Alanya’dan ve Anadolu’nun diğer liman kentlerinden karşılıyorlardı. Marino Sanudo (1306-9), “*Antalya ve Alanya’dan birçok gemi, kereste, zift, kız ve erkek köleler ile (Hristiyan ve*

³³⁰ M. Ersan, 2007, s. 198-213; C. Kanat, “Memlukler ve Çukurova”, **Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı**, İst. 2000, s. 93-94; F. A. Yiğit, **Memlukler Döneminde Çukurova**, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2011, s. 52-53, 84; R. W. Edwards, 1987, s. 9-10.

³³¹ M. Sanudo, 2011, s. 65.

³³² B. Flemming, 1964, s. 34-35, 62.

Pagan), ipek ve diğer ticari ürünleri Sultan'ın topraklarına, özellikle Mısır'a taşırlar. Taşıyıcılar burada yüklerini boşaltıp satarlar ve dönüşlerinde şeker, biber, keten ve diğer birçok şey götürürler. Bahsedilen limanlar (Antalya ve Alanya) bu mallar ile doludur, bu bolluk oralardan da, Anadolu'nun içlerine ve batıya ihraç edilir” demektedir. Benzer bir tasviri E. Piloti de (1420-38) yapmaktadır³³³. 1320'lerde tutulan anonim tüccar defterinde de, tıpkı İbn-i Battûta'da olduğu gibi, Alanya'dan büyük miktarlarda kereste yüklü gemilerin Mısır'ın Dimyat ve İskenderiye limanlarına gittiği yazılıdır³³⁴. Özellikle bölgeyi çok iyi tanıyan M. Sanudo'nun verdiği bilgiler, Mısır-Alanya ticari ilişkisini kesin olarak kanıtlarken, Çin'den Kızıldeniz vasıtasıyla İskenderiye limanına ulaşan baharat gibi yüksek ücretli ürünlerin, Alanya üzerinden batıya ihraç edildiğini göstermektedir.

Alanya, bu dönemde ticari olarak önem kazansa da, Mısır'la olan ticari yakınlığı, şehre ve tüccarlarına saldırıların da yapılmasına sebep oldu. 1289'da Trablusşam'ın fethini müteakip İskenderiye'den Alanya'ya gitmekte olan ticari emtia yüklü bir gemi, bölgedeki Ceneviz donanması tarafından ele geçirildi. Tüccarlara saldıran filonun başında Benedetto Zaccaria ve Paolino D'Oria bulunmaktaydı. Üç gemiden oluşan bu filo, Trablusşam'ın, Mısır Sultanı Kalavun tarafından fethedildiğini öğrenince Ermenistan Krallığı tarafına hareketlendiler, sonra Alanya'nın on mil açığında, İskenderiye'den gelen bir ticaret gemisini, içindeki değerli eşyalar ve insanlarla birlikte ele geçirdiler. Amaçları Trablusşam'ın fethinin intikamını almaktı, ancak bu durum Mısır Sultanı'nı kızdırmaktan başka bir şey yapmadı. Ceneviz

³³³ M. Sanudo, 2011, s. 59; E. Piloti, 1950, s. 60-61.

³³⁴ İbn Battûta, 2014, s. 274; R. H. Bautier, 1992, s. 317.

yıllığından anlaşıldığına göre, Sultan bu saldırıya karşılık İskenderiye’de bulunan ve olaydan habersiz olan Ceneviz tüccarlarını tutuklattı³³⁵.

D. Akka’nın Fethi

Trablusşam’ın Sultan Kalavun tarafından fethi, Alanya’ya gitmekte olan geminin yağmalanması dışında pek bir reaksiyona sebep olmadı. Avrupa ülkelerini özellikle Akka’nın fethi derinden etkileyecekti. Trablusşam onlar için sadece “Une cite d’oltre mer”³³⁶; fakat Papalık, deniz aşırı topraklarda karakol vazifesi gören kentleri korumak için harekete geçti. Çünkü Memlük Sultanı’nın ilerleyişi sonucunda bütün kentlerin elden çıkması kaçınılmazdı. Bu sebeple Papa IV. Nicholas bir Haçlı Seferi organize etmek istedi. Ordu kurabilmek için çağrıda bulundu; fakat Kutsal Topraklardaki kentlerin geleceğinden umutsuz olan Batı Avrupa’dan gelen cevaplar, tam bir hayal kırıklığı niteliğindedeydi. Sadece Venedikliler ve Kuzey İtalyanlar bu

³³⁵ W. Heyd, İskenderiye’den Alanya’ya giderken ele geçirilen bu geminin içerisinde şeker, biber ve keten yüklü olduğunu tahmin etmektedir. Bu tahmini M. Sanudo’nun ifadesinden dolayı yapmaktadır. Çünkü Sanudo’ya göre, Alanya’dan İskenderiye’ye giden gemiler dönüşlerinde bu ürünleri taşımaktadırlar. Ancak Ceneviz yıllığında geçen bu olayda, ele geçirilen geminin içinde hangi ürünlerin olduğuna dair bilgi yoktur. “*Cumque fuissent in partibus Candelor (Alanya) in Turchia, invenerunt in mari per miliaria circa decem navem unam Sarracenorum de Alexandria venientem et apud dictum Candelor euntem, eamque per vim prelii ceperunt, ac homines gladio trucidarunt et in Ianua vivos cum eorum mercibus in potestate comunis Ianue consignarunt.*” G. H. Pertz, **Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi Quingentesimo Usque ad Annum Millesimum et Quingentesimum**, Tomus, XVIII, Stuttgart, 1863, s. 324; W. Heyd, 2000, s. 466; R. Lopez, **Storia Delle Colonie Genovesi Nel Mediterraneo**, Bologna, 1938, s. 235-236.

³³⁶ S. Schein, **Fideles Crucis, The Papacy, The West, and the Recover of the Holy Land 1274-1314**, Oxford, 1991, s. 68.

çağrıya cevap verdiler. Onların desteğiyle asker dolu küçük bir donanma kuruldu, amaçları muhtemel bir saldırıda Akka'yı savunmaktı. Özellikle Lombardia ve Toskanalı askerlerden oluşan ordu, Ağustos 1290'da Akka'ya ulaştı. Avrupa kroniklerinin, 1290 Haçlı Seferi'ne katılan bu askerlere yönelik olumsuz bir bakış açısı vardır, onları *ayaktakımları* ve *işsiz yığınları* olarak tanımlamaktadırlar. Çünkü askerler Akka'ya ulaşip karaya ayak bastıklarında, ortada bir Memlük tehlikesi görmediler; ancak şehirde yapacak bir işleri olmadığından ve geçimlerini sağlamak zorunda olduklarından Müslüman tacirlere saldırdılar. Bu durum ise Sultan'a mantıklı bir savaş sebebi (*casus belli*) verdi, böylece Hristiyanlar Akka'nın fethi için kendi elleriyle sebep vermiş oldular³³⁷.

Makrîzî, H.689 yılının Şaban ayında (Ağustos 1290), Akka Franklarının Müslüman tüccarlara saldırdığını ve onları öldürdüğünü haber vermektedir, ayrıca Sultan'ın bu duruma çok kızdığını da belirtir. Haberi alan Sultan Kalavun, ilk olarak Şam'a mektuplar yazdı ve mancınıklar ile silahların hazırlanmasını istedi³³⁸. Sonra Sultan, Akka'yı fethetmek için yola çıkmak istese de, Şevvalin sonlarına doğru yakalandığı hastalık nedeniyle vefat etti ve Akka'nın fethi ise halefine kaldı³³⁹. Yerine geçen oğlu Melik Eşref Halil, babasının politikasına kaldığı yerden devam etti³⁴⁰. Akka Frenkleri özür dilemek için huzuruna gelse de, özürlerini kabul etmedi³⁴¹. Safer ayında (Şubat 1291) Akka'nın fethi için hazırlıklara başladı, ilk önce Şam'dan tedarik

³³⁷ S. Schein, a.g.e, s. 69-71.

³³⁸ Makrîzî, 1970, C. I-3, s. 753-754.

³³⁹ Makrîzî, a.g.e, C. I-3, s. 754.

³⁴⁰ Baybars el-Mansûrî, 2016, s. 117; İbni Tagrıberdi, 2013, s. 71.

³⁴¹ Makrîzî, a.g.e, C. I-3, s. 762; Baybars el-Mansûrî, 2016, s. 117.

edilen ağaçlar ile mancınıklar yapıldı ve gerekli olan askerler toplandı. Tam 92 mancınıkla kale kuşatıldı; 44 günün sonunda ise Akka ele geçirildi. Bunu müteakip civardaki diğer kaleler de teslim oldular³⁴². Böylece Kudüs'ün alınmasıyla başlayan, yaklaşık 200 yıllık bölgedeki Haçlı varlığı sona ererken, sahil şeridi de tamamen Memlükler'in eline geçti.

1. Akka'nın Fethine İlk Tepkiler: Ticari Ambargo ve Denizlerde Koruma Donanmasının Oluşturulması

Akka düştüğünde Papa, IV. Nicholas'tı. Onun politikasının en önemli parçası Mısır'a karşı uygulanacak ticari ambargoydu³⁴³. Ambargo fikri ise yeni bir şey değildi. Aynı yöntem geçmişte Roma ve Bizans tarafından da uygulanmıştı. O dönemde bu yaptırım "Roma halkının düşmanlarına" at, silah, demir, kereste vb. ürünlerin satılmasını yasaklamaya dayalıydı. Düşmanı savaş araç ve gereçlerinden mahrum bırakarak zayıflatmayı hedeflemekteydi. Geç Ortaçağlar'da, bu yasaklar Papalık tarafından da kullanıldı. Roma döneminde *halk düşmanlarına* karşı uygulanan bir yasakken, Ortaçağ sonlarında *din düşmanlarına* yönelik bir yasak haline geldi³⁴⁴.

1179'da III. Lateran Konsülünde Papa, Müslümanlara her türlü savaş malzemesinin satışını durdurmaya çalıştı. Çünkü bunlar Hristiyanlar'a karşı kullanılabilirdi. IV. Lateran Konsülü ile I. ve II. Lyon Konsüllerinde de (1245-74) Müslümanlara köle, silah, demir, kereste satanların aforoz edilmesi tartışıldı. Benzer

³⁴² Makrîzî, a.g.e, C. I-3, s. 763-765; Baybars el-Mansûrî, 2016, s. 118-119; İbni Tagrıberdi, 2013, s. 73-74.

³⁴³ S. Schein, 1991, s. 79.

³⁴⁴ G. Poumarede, 2010, s. 277-78.

cezalar Müslümanlar için tercümanlık yapanlar veya yardım edenler için de geçerli olmalıydı. Sonuçta Müslüman ülkelerine gemi göndermek, onlarla ticaret yapmak tamamen yasaklandı. Böylece Müslümanlar önemli ticari gelirlerden mahrum kalacak ve Hristiyanlar'ın savaş gemilerinin sayısı artacaktı. Bunu ticaret için kullanılmayan gemileri, savaş gemisi olarak kullanmayla yapacaklardı³⁴⁵. Fakat alınan kararlar başarılı olamıyordu, çünkü yapılan ticaret çok kazançlıydı ve aforoz edilmeye değecek riskteydi. Papalık buna rağmen inatla yasakları tekrar tekrar yayımlıyordu. Aslında bunların sürekli olarak yayımlanması da, bir anlamda geçersiz olduklarını göstermektedir.

Tüccarları gelirlerinden etmek ise ayrı bir sorundu. Zaten savaşmaya Kutsal Topraklara gidecek Haçlıları da, geçimini deniz ticaretinden sağlayan, denizci kavimler taşıyordu. Bu sebeple onların işine yasak koymak pek geçerli olmuyordu. Nitekim Papa III. İnnocent (1198-1216) yasaklar karşısında Venedik baskısını görünce geri adım attı ve yasakları sadece savaş malzemelerinin satışıyla sınırlamak zorunda kaldı³⁴⁶.

Akka'nın fethine kadar bu yasaklar, genellikle sadece savaş malzemelerinin ticaretini kapsıyordu, fakat fethi takiben IV. Nicholas, daha önce 1289'da uygulamaya çalıştığı yasakları yeniden gündeme getirdi. Ağustos 1291'de yayınladığı "Olim Tam in Generali" ile Sultan'ın ülkesine yapılacak ticareti, tamamen yasakladı³⁴⁷.

³⁴⁵ S. Schein, 1991, s. 80.

³⁴⁶ S. Schein, 1991, s. 81.

³⁴⁷ S. Schein, 1991, s. 83

Bu yasakları uygulayabilmek için de bir deniz filosunun oluşturulması kararlaştırıldı. Filonun amacı kuşkusuz Memlûklerle ticaret yapanları engellemektir³⁴⁸. Aynı zamanda Akka'nın düşüşüyle daha da önemli hale gelen Ermenistan Krallığı'nı ve özellikle Kıbrıs'a gelecek tehlikeleri de engellemeyi amaçlıyordu. Zaten 1268'de Antakya'nın Sultan Baybars tarafından fethedilmesiyle birlikte, Ayas'ın batılılar için değeri çok artmıştı. 1291 sonrasında ise, Akka'nın yerini alan Mağusa'nın önemi arttı³⁴⁹. Bunun farkında olan Mısır Memlûkleri, Ermenistan Krallığı'na sürekli akınlar düzenliyor ve Kıbrıs hakkında da yeni planlar yapıyorlardı.

Buraların da elden çıkma ihtimalinin telaşıyla Papa IV. Nicholas on adet gemi donattı ve donanmanın başına da Thodinolu Roger'i getirdi. Tam da bu sırada Papa

³⁴⁸ Fakat yasağı uygulayabilmek için Doğu Akdeniz'de oluşturulan bu filo gerekenleri tam olarak yapamamıştır, çünkü Müslümanlarla ticarete devam eden Latinler, Kilikya ve Likya sahillerinin girintili çıkıntılı yapısından faydalanıp, kontrol filosundan kaçmak için gizli demir atma yerleri bulmuşlardır. Kıyı şeridindeki Portus Pisanorum (Pisalıların), Portus Prodensalium (Provensallerin) ve Portus Januensis (Cenevizlilerin) limanları bu türden yerlerdi. B. Flemming, 1964, s. 63-64; W. Tomaschek, "Zur Historischen Topographie von Kleinasien im Mittelalter", **Sitzungsberichte der Philosophisch-Historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften**, Wien, 1891. s. 57.

³⁴⁹ İlk etapta Akka'dan kaçan Hristiyanlar Kıbrıs'a sığındıklarından bu Ada'da geçici bir fakirlik yaratsa da sonraları bu durum tersine döndü. Bölgeye 1340'larda seyahat eden Sudheimli Ludolf, Kıbrıs'ın zenginliğini tasvir etmektedir. Bu zenginlik kuşkusuz Akka'nın Memlûkler'in eline geçmesiyle alakalıydı. Çünkü Papaların Müslümanlarla olan ticarete yasaklar getirmesi, tüccarların, batılıların talep ettiği baharat ve diğer ürünleri, Kıbrıs'tan almasını sağlamıştır. Bu dönemde Kilikya ve Suriye kıyı kentlerinden bu ürünler Kıbrıs'a getirilmiş ve buradan da batıya ihraç edilmiştir. Bu dönemde Kıbrıs'ta, Ceneviz, Venedik, Florentina, Piza, Sicilya, Messina, Siraküza ve Palermolu vd. birçok tacir bulunmaktaydı. P. W. Edbury, **The Kingdom of Cyprus and the Crusades 1191-1374**, Cambridge, 1991, s. 151; E. Ashtor, 1983, s. 39.

IV. Nicholas (Nisan 1292) öldü, bunun üzerine oluşturulan filo Cenevizli Manuel Zaccaria ve Tedisio Doria'ya teslim edildi. Onların emri altında donanmadaki gemi sayısı yirmiye çıktı. Filo 1292'de Kıbrıs'a gitmek üzere demir aldı³⁵⁰.

2. Alanya Kuşatması (1292)

Akka'nın fethi sonrasında Hristiyanların Suriye'de sığınacakları bir avuç içi kadar toprak kalmadı. Buradan kaçanlar doğruca Kıbrıs'a sığındılar. Kıbrıs kroniğinde acı bir şekilde izah edilen bu durum, Kıbrıs'ın ekonomisini ilk etapta çok bozdu. Kral II. Henry ve Kraliçe artan fakirliği engellemek için çeşitli önlemler aldılar. Bu sırada Papa'nın Kıbrıs'a yardım için gemiler gönderdiği haberi geldi ve bu durum bir nebze olsun adadakileri umutlandırdı³⁵¹. Gerçekten de donanmanın asıl hedefi, zor durumdaki Ermenistan Krallığı'na ve Kıbrıs'a yardım etmektir. Çünkü ileride Kutsal Topraklar geri alınmak isteniyorsa, bu yerlerin elden kesinlikle çıkmaması gerekiyordu³⁵².

Amadi Kroniğine göre; Kıbrıs'a gelen ve aslında Papa IV. Nicholas'ın oluşturduğu donanmaya, Kıbrıs Kralı II. Henry de on beş gemi donatarak destek oldu. Böylece gemilerin toplam sayısı otuz beşe ulaştı. Benzer şekilde Anonim Kronik "Templar of Tyre" da Papa'nın gönderdiği on gemiye, Cenevizliler de on gemi

³⁵⁰ S. Schein, 1991, s. 77.

³⁵¹ Amadi, **Chronicle of Amadi**, Nicosia, 2015, s. 223 (475); **Templar of Tyre**, Hampshire, 2003, s. 119-120 (516).

³⁵² Kıbrıs Akka'nın fethi sonrası çok daha fazla önem kazandı. Batı için artık doğudaki bir duvar ve son Hristiyan toprağı olarak görülmekteydi. N. Housley, "Cyprus and the Crusades 1291-1571", **Cyprus and the Crusades**, Nicosia 1995, s. 188.

eklediler ve Kıbrıs'tayken bunlara Kral II. Henry de on beş gemi daha ilave etti, demektedir³⁵³. Oluşturulan bu 35 gemilik donanmanın amacı denizlerde güvenliği sağlamak ve Kıbrıs ile Ermenistan'a yardım etmek iken, doğrudan Alanya Kalesini kuşatmaya gitti³⁵⁴.

Yaptıkları hücumla, savaşarak deniz kenarındaki kuleyi (Kızıl Kule) ele geçirdiler. Sonra diğer kuleyi de ele geçirmeye çalıştılar. Fakat bu sırada kaledekiler gerekli önlemleri aldı ve dinç bir şekilde savunmaya geçtiler. Zaten donanmadakiler, ilk kuleyi ele geçirmek için çok uğraştığından ve fazla güç kaybettiğinden, artık pek bir şey yapamayacaklarını anladılar. Bu sebeple ele geçirdikleri kuleyi de boşaltarak geri çekilmek zorunda kaldılar³⁵⁵.

Kıbrıs kroniklerindeki bilgiler bununla sınırlı olmasına rağmen Anonim Selçukname'den Karamanoğullarının bu kuşatma sırasında Alanya'ya yardıma geldiğini ve kısmen *Frenklerin* ele geçirdiği şehri onlardan geri aldıklarını öğrenmekteyiz³⁵⁶. Kaleyi ele geçiren bey, Mecdüddin Mahmud b. Karaman'dır. Onu,

³⁵³ M. Sanudo, bu gemilerden yirmi beş tanesinin saldırı için gittiğini belirtmektedir. M. Sanudo, 2011, s. 370; Amadi, 2015, s. 223-224 (477-478); **Templar of Tyre**, 2003, s. 121 (524-525).

³⁵⁴ Bu faydasız saldırı Memlük Sultanı'ndan intikam almaya yöneliktir. H. Luke, "The Kingdom of Cyprus, 1291-1369" **A History of the Crusades, III**, London, 1975, s. 342; **Amadi**, 2015, s. 224, (478); **Templar of Tyre**, 2003, s. 121 (525).

³⁵⁵ **Amadi**, 2015, s. 224, (478); **Templar of Tyre**, 2003, s. 121 (525).

³⁵⁶ "*Frenkler denizden gelerek Alâiyye'yi aldılar, sonra Karamanoğulları bu şehri Frenklerden geri aldılar*", **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, 1952, s. 63; **Anonim Selçukname**, 2014, s. 66; O. Turan, 2010, s. 622.

Alanya'yı geri aldıktan sonra Kahire Sultanı (Melik el-Eşref Halil) adına hutbe okutturması nedeniyle tanımaktayız³⁵⁷.

Karamanlıların, Haçlı donanmasından kaleyi geri aldığı tarih her ne kadar Kıbrıs kroniklerinde 1291 olarak kayıtlı olsa da, hem Papa'nın verdiği emirlerden hem de Anonim Selçukname'deki bilgilerden, bu tarihin 1292 olduğu anlaşılmaktadır ve bir yıl sonra bu bilgi Şam'a ulaşmıştır. Sonuç olarak, 1292 yılında Alanya'nın Karamanoğulları eline geçmesiyle, Akdeniz sahil şeridindeki Selçuklu hâkimiyeti büyük oranda ortadan kalkmıştır³⁵⁸.

Kaleden çekilen Haçlı donanması ise İskenderiye'ye yöneldi, fakat hiçbir başarı elde edemedi Kıbrıs'a geri dönmek zorunda kaldı³⁵⁹. Donanma aslında Kıbrıs'ı ve Ermenistan Krallığı'nı korumak için Alanya saldırısına girişmiştir. Muhtemelen Kıbrıs'ın karşı kıyısında korunaklı bir yer ele geçirmeyi hedeflediler ve bu sayede Mısır ticaretini de sekteye uğratacaklardı. Ancak bu türden saldırılar sadece başarılı olursa işe yararmaktaydı. Aksi takdirde Mısır Sultanı'nın öfkesini üzerlerine

³⁵⁷ Mayıs 1293 tarihinde kaleyi ele geçirdiği ve hutbeyi Sultan adına okuttuğu bilgisi Şam'a ulaşmıştır.

(Sene H.692 /M.1293) :

وفي جمادى الآخرة وصل الخبر الى دمشق ان الأمير مجدالدين محمود بن قرمان تسلّم قلعه العلايا من بلاد الروم و انه خطب بها للملك الأشراف “*En Jumada II. (Cemaziyelahir) on apprend que Madj-ad-din İbn Qaraman a pris possession de la forteresse d'Alaya et y a fait la khotba au nom du Sultan du Caire*”, (El-Cezeri, **La Chronique de Damas, (Annees 689-698 H.)**, Paris, 1949, s. 29); Arapça metin İ. H. Uzunçarşılı'dan alınmıştır. İ. H. Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ank. 2003, s. 8, 92; İ. H. Konyalı, 1946, s. 81; O. Turan, 2010, s. 622.

³⁵⁸ B. Flemming, 1964, s. 63.

³⁵⁹ M. Sanudo, 2011, s. 370; **Amadi**, 2015, s. 224, (478); **Templar of Tyre**, 2003, s. 122 (525); P. W. Edbury, 1991, s. 102.

çekmekten başka hiçbir faydası olmuyordu. Tam da bu noktada N. Housley'in ifadesiyle Alanya saldırısı, Kıbrıs'ın nasıl savunulamayacağını ibretlik bir örneğidir³⁶⁰. Nitekim her ne kadar diğer kaynaklar tarafından doğrulanmasa da, Kıbrıs Kroniklerinde Sultan Melik Eşref Halil'in Alanya saldırısından sonra 100 adet gemi yaptırarak, Kıbrıs'a saldırma planları yaptığını görmekteyiz, fakat Sultan'ın bu planı, bir av esnasında emirleri tarafından öldürülmesiyle ortadan kalkmıştır³⁶¹.

E. Karamanoğulları Dönemi

1. Mecdüddin Mahmud Bey (1292-?)

Karamanoğlu Mecdüddin Mahmud Bey Alanya'da hâkimiyet kurduktan sonra 1300'lerde Karamanoğulları Beyliğinin başına geçti³⁶². Fakat bu dönemde kentte nasıl bir yönetim kurduğu konusunda bilgimiz yoktur. 1292'de Memlükler adına hutbe okutulmasına rağmen, yüzyılın sonlarında İlhanlılar, Gazan Han döneminde bölgede

³⁶⁰ N. Housley, 1995, s. 188-189.

³⁶¹ Makrîzî, H. 693 yılında Emir Baydara'nın, Emir Lâçin ve Karasungur ile birleşerek, bir kuş avı esnasında Sultan'ı öldürdüklerini anlatır, fakat Kıbrıs'a yapılacak olan bir seferden bahsetmez, İbn Tanrıberdi de Kıbrıs seferinden hiç bahsetmez. Buna rağmen, Kıbrıs kroniklerinde ve Marino Sanudo da: "*Sultan 100 emirine, 100 gemi yaptırmalarını emretti, emirler korkularından bunu yapacaklarına dair söz verdiler. Daha sonra emirler, Sultan'ın Kıbrıs'ı aldıktan sonra Bağdat'ı da ele geçirmek istediğini öğrendiler, fakat böyle bir seferi yapmak çok zor ve çok tehlikeli olacağından Sultan'ı öldürmeye karar verdiler*" yazmaktadır. Makrîzî, 1970, C. I-3, s. 788-790; İbni Tagrıberdi, 2013, s. 75-76; M. Sanudo, 2011, s. 371; **Amadi**, 2015, s. 224, (479-480); **Templar of Tyre**, 2003, s. 122 (526-527).

³⁶² M. C. Ş. Tekindağ, 1977, s. 320; İ. H. Uzunçarşılı, 2003, s. 8.

yeniden etkin oldular. H. 699/M.1299-1300 tarihinde Alanya'da Gazan Han adına bastırılan sikkeler vardır³⁶³. Bu süreç Manavgat'ta, H.710/M.1310-1 tarihinde Olcaytu Hudabende Muhammed adına bastırılmış sikkelerle devam eder³⁶⁴. Bu sikkeler, o dönemde Anadolu'da devam etmekte olan Moğol hâkimiyetinin bir yansımasıdır. Daha sonra Moğollar zayıfladığında Türkmenler yeniden ön saflarda yer aldılar. Nitekim Demirtaş'ın, düzeni yeniden sağlamak için Antalya'ya kadar geldiği görülmektedir. 1317-8 yıllarında Antalya, Hamidoğulları'ndan Dündar Bey'in eline geçmiş ve şehrin yönetimini kardeşi Yunus'a vermişti. Demirtaş bölgeye yaptığı seferle bu durumu sona erdirdi. Bölgedeki Moğol nüfuzu, 1322 yılında Demirtaş'ın Karamanoğullarıyla ittifak kurduğu ana değin sürdü³⁶⁵. Buna rağmen Alanya Beylerinin biraz daha evvel Moğollardan bağımsız hareket etmeye başladığı görülmektedir. H.719/M.1319 ve H.721/M.1321 tarihli Memlük Sultanı Nasırüddin Muhammed el-Melik en-Nasır'ın (1293-1340) üçüncü saltanat dönemine ait iki adet sikke mevcuttur³⁶⁶.

³⁶³ H. Öztürk-H. Perk, "Manavgat-Pazarcık", **Anadolu Sikke Monografileri II**, İst. 2011, s. 59; G. Kürkman-Ö. Diler, **Alâiye Paraları**, İst. 1981, s. 45.

³⁶⁴ İ. H. Konyalı, İst. 1946, s. 83; G. Kürkman-Ö. Diler, a.g.e, s. 46-47; M. İskender Targaç, "Anadolu'da Yeni Bulunan Bir 14. Yüzyıl Darphanesi: Manavgat", **Arkeoloji ve Sanat**, S. 92, 1999, s. 42-43.

³⁶⁵ İ. H. Uzunçarşılı, "Teke Oğulları", **Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi**, S.1, 1933, s. 96-97; M. C. Ş. Tekindağ, "Teke-Eli ve Tekeoğulları", **İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi**, S.7-8, 1976-7, s. 63-64; S. Kofoglu, "Tekeoğulları", **DİA**, 2011, s. 348; E. A. Zachariadou, "Karamanoğlu I. İbrahim'in Saltanatı'nın İlk Yılları", **EÜ TİD**, 1999, XIV, s. 265.

³⁶⁶ İ. H. Konyalı, 1946, s. 84; G. Kürkman-Ö. Diler, 1981, s. 64-66.

İlhanlı ve Memlûk hâkimiyeti döneminde, Mısır ve Kıbrıs'la olan ticari ilişkilerin kesintisiz bir şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır. 1299 (1300) yılında Alanya'dan Mısır'a gitmekte olan 30 mağribi taşıyan bir Müslüman gemisi, o sırada Suriye'nin sahil kentlerini yağmalamakta olan Kıbrıs donanması tarafından ele geçirilmiştir³⁶⁷. Ayrıca 1301 yılında Cenevizli noter Sambuceto'nun Kıbrıs'ta tuttuğu kayıtlarda Alanya'dan sıkça bahsedilmektedir. Buna göre Kıbrıs'tan belli oranlardaki faizle borç para veya tohum (tahıl) gibi ürünler alan Cenevizli tüccarlar Alanya'ya yatırım için gelmekteydiler. Yaptıkları yatırım karşılığında tekrar Kıbrıs'a dönüp borçlarını kapatabiliyorlardı³⁶⁸. Deniz vasıtasıyla ticaretin yapıldığına dair bu kayıtlar, kentte İlhanlı egemenliğinin olmasıyla birlikte, Kıbrıs ve Mısır'la ticaretin devam ettiğine işarettir. XIV. yüzyılın ortalarına doğru Pegolotti de Alanya ve Kıbrıs'ta kullanılan ölçü birimlerini ve para birimini kıyaslayacaktır³⁶⁹. Fakat bu yıllarda kalenin beyinin kim olduğu hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Sonraları İbn Battûta, Karamanoğlu Yusuf Bey'den bahsedecektir.

³⁶⁷ 1299'da Vâdi el-Hazindâr savaşı öncesinde Gazan Han Kıbrıs'a iki defa elçi göndermiş ve onları Memlûklere kıyıda saldırımları konusunda teşvik etmiştir. Fakat batılılar bu duruma hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu sırada Gazan han Memlûkleri yenmiş ve bir süre sonra çekilmiştir. Daha sonra yeterli miktarda bir donanma oluşturulunca, Kıbrıs Kralı II. Henry Suriye'deki Memlûk kuvvetlerinin mağlup olmasından faydalanarak kıyı kentlerine yağma harekâtı düzenlemiştir. Bu esnada Alanya'dan Mısır'a gitmekte olan bir gemi de ele geçirilmiştir. P. W. Edbury, 1991, s. 104; **Amadi**, 2015, s. 231 (493); N. Jorga, **Philippe de Mezieres 1327-1405**, Paris, 1896, s. 34-35.

³⁶⁸ R. Pavoni, 1982, Nr, 112, 132, 145, 153, 169, 173, 187.

³⁶⁹ Francesco Balducci Pegolotti, 1936, s. 92

III. BÖLÜM: ALÂİYYE BEYLİĞİ

2. Kuruluş ve Yusuf Bey Dönemi

İbn Battûta H.734/1333-4'te Alanya'ya geldiğinde şehir Yusuf Bey'in kontrolündeydi. Şehrin kadısı ise Celaleddin Erzincanî isminde birisiydi. Battûta kalede muhtemelen tüccar olan, Şemseddin b. Recîhânî adlı birinin evinde kaldı, bunun büyük babası Alâeddin İbn Köyük, Malli ülkesinde (Batı Afrika) vefat etmişti. Bu kişi muhtemelen şehrin önde gelen tüccarlarından. Malli ülkesi de o dönemde altın denildiğinde akla gelen yerlerdendi. İstirahatinden sonra İbn Battûta, şehrin beyi Karamanoğlu Yusuf Bey'in huzuruna çıktı; fakat o kalede değil de, şehrin on mil dışında bir yerde oturmaktaydı. Karamanoğulları döneminde Oba Mahallesi'nin geliştiğini görmekteyiz. Muhtemelen Yusuf Bey de Alanya'nın doğusunda Oba Mahallesi'ne yakın bir yerde oturmaktaydı. Saçlarını siyaha boyatmasından 1333-4'te biraz yaşlandığı tahmin edilmektedir. İbn Battûta onun taşıdığı bey unvanının Anadolu'da hükümdara denk düştüğünü de belirtmeyi ihmal etmez³⁷⁰. Ayrıca eserinde H.744/M.1343-44 tarihine kadar bilgiler veren Ömerî de, Yusuf Bey'in Alanya Beyi olduğunu belirtir. Ona göre, Yusuf Bey Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından bu göreve atanmıştır³⁷¹. Ömerî'deki kayıttan, en azından 1340'lara kadar Yusuf Bey'in

³⁷⁰ İbn Battûta, 2014, s. 274; İ. H. Konyalı, 1946, s. 86.

³⁷¹ Yusuf Bey'in 1277'de öldürülen Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından, Alanya'ya bey olarak atandığı bilgisi Ömerî'de geçmektedir. Fakat bu tarih çok erken bir döneme isabet eder ve o dönemde Alanya'nın Karaman elinde olduğunu söylemek zordur. Buna rağmen hem Oba-Gülefşen Cami, hem de Alanya Beyi Alâeddin Bey'in Türbe kitabesinde *Yusuf ibn Karaman* ifadesi yer almaktadır. Eğer bu Karaman Karamanoğullarının kurucusu Kerimüddin Karaman (Öl. 1263) ise Yusuf Bey de Mehmed Bey'in kardeşi olur ki 1340'larda yaşıyor olması ihtimali biraz daha zorlaşır. Her ne kadar Battûta'nın ziyaretinde saçlarını siyaha boyatmasından yaşlı olduğu tahmin edilse de, İbn Battûta'nın dikkatini

Alanya Beyi olduğu anlaşılmaktadır. İbn Battûta'nın Bey ünvanının hükümdara denk düştüğünü belirtmesi ve diğer kaynakların da Alanya Beyi olarak Yusuf Bey'in zikretmesi bu dönemden itibaren Alanya Beyliği'nin başladığını göstermektedir. İleri de açıklayacağımız üzere Yusuf Bey'in oğlu Alâeddin Bey ve torunu Hüsameddin Mahmud Bey devrinde Alanya Beyleri'nin müstakil olarak hareket ettikleri görülmektedir, bu da Alanya Beyliği'nin Yusuf Bey ve onun çocuklarıyla birlikte başladığını göstermektedir. Yusuf Bey'in tahta çıktığı tarih tam olarak belli olmadığından kesin bir tarih söylemek şimdilik mümkün değildir.

Yusuf Bey'in döneminde Alanya'nın ekonomik açıdan zenginleştiğine kuşku yoktur, çünkü daha önce sık sık bahsettiğimiz gibi özellikle kereste, zift, katran, ipek ve köle gibi pahalı ticari faaliyetlere ait kayıtlar 1300-1334 tarih aralığında yoğunlaşmaktadır. 1301 yılında Ceneviz Noteri Sambuceto, 1306-9 yıllarında Marino Sanudo, 1320'de anonim tüccar kitabı ve son olarak 1334'te İbn Battûta'da, kent ticaretiyle ön plana çıkmaktadır. Şüphesiz bu durum şehirdeki gelişmiş ticaretin bir yansımasıdır. Bu tarih aralığının önemli bir kısmında da Yusuf Bey'in hâkimiyetini görmekteyiz. Maalesef tam olarak hangi yıllar arasında Alanya Bey'i olduğu ise net değildir.

XIV. yüzyıl başlarından itibaren ticaretle ön plana çıkan kentin bir süre sonra Kıbrıs Kralı tarafından haraca bağlandığı görülmektedir. Bu dönemde oluşmaya

çekecek kadar yaşlı değildir. Sonuç olarak Ömerî'nin verdiği bilginin pek gerçekçi olmadığını kabul etmekle birlikte, kitabelerde geçen *Yusuf İbn Karaman* ifadesini İ. H. Konyalı gibi Karamanzâde yani Karamanoğlu Yusuf Bey şeklinde yorumlamaktayız, buradaki Karamanoğluna yapılan atıf, Alanya Beylerinin soyuna işaret etmektedir. İ. H. Konyalı, 1946, s. 86, 351; El-Ömerî, **Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım**, İst. 2014, s. 148; Al-'Umarî, 1929, s. 23.

başlayan Alanya-Kıbrıs yakınlaşması yüzyıl boyunca kimi zaman ticari olarak, kimi zaman da savaşlarla sürecektir. Bu dönemi anlamak için Kıbrıs Krallığı ile Anadolu Beyleri arasındaki ilişkileri genel olarak gözden geçirmekte fayda vardır.

Akka'nın fethinden sonra Kıbrıs önemli bir ticari merkez haline gelmiştir. Ada'nın yöneticileri de, bu zenginliği sağlayan Memlüklerle ilişkilerini bozmamaya gayret göstermişlerdir. Bu dönemde deniz yoluyla Kızıldeniz'e oradan da Kahire ve limanlarına ulaşan, Asya'nın baharatı ve batılılar tarafından talep gören diğer ürünler, yerel tacirler vasıtasıyla Kıbrıs'a taşınıyordu. Batılı tacirler ise genellikle buradan ürünleri satın alıyorlardı, çünkü Akka'nın fethi sonrası Müslümanlarla ticaret yapmak yasak olduğundan, Kıbrıs'ın limanları dururken çoğu tüccar diğer limanlara gitmiyordu. Kıbrıs da bu durumdan yararlanmasını iyi bildi. Özellikle I. Peter'in saldırgan politikası haricinde XIV. yüzyılda Mısır-Memlük politikası genelde gergin ama savaş çıkmadan devam etti. Buna karşı Anadolu ile olan münasebetleri genellikle savaş ve yağmaya dayanmaktaydı³⁷².

Kıbrıs Kralı IV. Hugh (1324-1359) 1341'de Limasol Psikoposunu Rodos, Venedik ve Avignon'a birleşik bir deniz filosu meydana getirmesi için gönderdi. Buradaki amacı özellikle Anadolu sahillerine yapılacak olan bir saldırı için destek aramaktı³⁷³. Bu ittifak arayışları İzmir'in 1344'te Latinler tarafından ele geçirilmesiyle sonuçlandı. İzmir'i Latinler, 1402'de Timur kendilerinden alıncaya değin ellerinde tutacaktı. İzmir Latinlerin eline geçtikten sonra, IV. Hugh kenti korumak için donattığı iki gemiyi, sürekli olarak yardım amacıyla kente gönderdi. Birleşik deniz filosuna

³⁷² P. W. Edbury, 1991, s. 163; N. Housley, 1995, s. 192.

³⁷³ P. W. Edbury, a.g.e, s. 158; N. Housley, a.g.e, s. 193.

verilen destek sayesinde, batı ile devam etmekte olan ticaret güvence altına alınmakla beraber deniz yolunun da güvenliği sağlanmış oluyordu³⁷⁴.

Kıbrıs'ın şansı 1250'lerde kurulan ve 1260'lardan itibaren Suriye ve Filistin sahillerini ele geçirmeye başlayan Memlükler'in deniz gücünden mahrum olmasıydı. Baybars'ın Kıbrıs'ı fethetmek için bir donanma oluşturması ve H.669/M.1270 tarihinde başarısızlıkla sonuçlanan hücumu hariç, XV. yüzyıla değin etkili başka bir deniz saldırısı gerçekleşmedi³⁷⁵. Bu sayede denizlerde gücünü kolayca artıran Kral Hugh, Anadolu'nun güneyindeki Türk Beylerinden, vergi de almaya başladı. Onun politikaları sonucunda adanın güney ve kuzeyindeki sularda Kıbrıs hâkimiyeti kuruldu³⁷⁶.

1336-1341 yılları arasında bölgeden geçen Ludolf von Suchem, Kıbrıs'ın zenginliğine dikkat çekmenin yanı sıra Candelor (Alanya), Scalnun (Anamur), Sickt (Sığ, Sichin?), Satalia (Antalya) ve buralara komşu olan diğer yerler ve kalelerin Kıbrıs'a haraç ödediğini belirtmektedir³⁷⁷. Buradaki haraç meselesi, savaş sonucu kurulan hâkimiyetle alakalı olsa da, bir süre sonra bölgede ticaretin güvenli ve barışçıl

³⁷⁴ N. Coureas, "Cyprus and the Naval Leagues 1333-1358", **Cyprus and the Crusades**, Nicosia, 1995, s. 100-111; B. Flemming, 1964, s. 82-83.

³⁷⁵ E. Buharalı, "Kıbrıs'ta İlk Türkler veya Kıbrıs'ın Memlük Hâkimiyetine Girişi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Nisan 1995, s. 83-85.

³⁷⁶ P. Edbury, "Introduction", **Guillaume de Machaut the Capture of Alexandria**, Aldershot, 2001, s.2.

³⁷⁷ Ludolph von Suchem, **Ludolph von Suchem's Description of the Holy Land and of the Way Thither**, Cambridge, 2013, s. 43.

bir ortamda devam etmesine vesile oldu³⁷⁸. Öyle anlaşılıyor ki, IV. Hugh'un amacı, bölgede güvenli bir ticareti mümkün kılmaktı, tahta ilk oturduğunda korsanlar ve hırsızlar üzerine hücum çıkması ve adanın çevresinde düzen sağlamaya çalışması bu anlamda önemlidir³⁷⁹.

Hugh'un Anadolu kıyılarını baskı altında tutup, batılılar ile işbirliği kurarak Akdeniz'de güvenliğini sağlaması Kıbrıs'a büyük bir zenginlik getirdi. İleride oğlu Kral I. Peter onun sağladığı koşulları yeniden tesis etmek için uğraşacaktır, çünkü 1350'lerden itibaren Kıbrıs'ın durumu bozuldu. Her ne kadar 1347 yılı bahsettiğimiz Latin deniz filosu için iyi başlasa da süreç aynı şekilde devam etmedi, 1347'de İmbros (Gökçeada) yakınlarında 118 Türk gemisini ele geçirdiler, büyük bir ganimet kazandılar. Bu kazanç hiçbir işe yaramadı, çünkü 1348'de başlayan veba salgını hem doğu, hem de batıya büyük bir darbe indirdi. Nüfusun yaklaşık üçte biri bu salgından

³⁷⁸ B. Flemming, 1964, s. 83; M. C. Ş. Tekindağ, Kral Hugh'un, Antalya (Karya – Muğla olmalı) civarında bir Türk filosunun ele geçirildiğini ve bundan sonra da Alanya ve diğer yerleri haraca bağladığını belirtmektedir. M. C. Ş. Tekindağ, "Karamanlı'ların Gorigos Seferi (1367)", **İÜEF Tarih Dergisi**, C.VI, S.9, 1954, s. 162; Aynı görüş Mas Latrie'de de vardır. L. De Mas Latrie, **L'île De Chypre, Sa Situation Presente Ses Souvenirs Du Moyen Age**, Paris, 1879, s. 249.

³⁷⁹ 1324 Ağustos'unda Venediklilerin, hem Kralın tahta çıkışı ve hem de yeni haklar elde etmek amacıyla Kıbrıs Kralı IV. Hugh'a gönderdiği elçilik heyetine şu cevap verilmiştir. "*Kral tahta yeni geçtiğinden, öte yandan tahta çıktığından beri adanın çevresindeki Sarrasinlerden ve diğer hasımlardan vaki olabilecek tehlikeler ve olaylardan dolayı, gerek dâhilde gerek hariçte Krallığın işlerine bir düzen vermek hususunda pek çok meşguliyeti olduğundan en uygun şekli bulmak için düşünmesine vakit lazımdır.*" G. M. Thomas, **Diplomatarium Veneto-Levantinum 1300-1350, I**, (Yayımlanmamış Tercüme) Venedik 1880, s. 197-199; Ayrıca Makhairas'tan bu hasımlar ve korsanlar üzerine sefer yaptığı da anlaşılmalıdır. Leontios Makhairas, 1932, s. 61.

doğrudan etkilendi³⁸⁰. Dolayısıyla büyük oranlarda nüfus kaybı ilk olarak ticareti etkiledi. Ayrıca 1350'lerden itibaren Venedikliler, Papa'dan ticaret yasaklarına karşı imtiyazlar da elde etti. Böylece Venedikli tacirler Kıbrıs'a gitmek yerine gemilerini doğrudan Mısır'ın limanlarına sürdüler, bu da Kıbrıs ekonomisine büyük zarar verdi³⁸¹. 1358'de I. Peter iktisadi vaziyeti bu şekilde olan Kıbrıs'ın tahtına oturdu. Kitabelerden anladığımız kadarıyla yakın tarihlerde Alanya Beyi de değişti. Yusuf Bey'in yerine oğlu Alâeddin Bey geçti.

3. Alâeddin Bey (öl. H.765/M. 1363-4) ve Hüsameddin Mahmud Bey Dönemi

Yusuf Bey'den sonra yerine oğlu Alâeddin Bey geçti, fakat Yusuf Bey'in ne zaman öldüğü ve yerine Alâeddin Bey'in ne zaman ve nasıl geçtiği konusunda hiçbir kayıt yoktur. Alaeddin Beyi sadece H.765/M1363-4 tarihli türbesinden ve H. Şevval 767/M.1366'da Memlük Sultanı tarafından oğluna gönderilen bir mektup vesilesiyle tanımaktayız. Kalkaşendi'nin bahsettiği mektup, Kıbrıs Kralı I. Peter'in İskenderiye seferi (1365) sonrasında Anadolu Beyleriyle ittifak kurmak maksadıyla, Mısır Sultanı Zeyneddin II. Şaban el-Eşref (1363-1376) zamanında yazıldı. Mektuptan bu tarihlerde Alanya Beyi olan Hüsameddin Mahmud'un babasının isminin Alâeddin olduğunu öğrenmekteyiz³⁸². Kitabelerde de Mahmud Bey'in babası olarak geçen Alâeddin Bey'in aynı zamanda, Yusuf Bey'in oğlu da olduğu kayıtlıdır. Kendi türbesinde *Karamanoğlu merhum Yusuf Bey oğlu merhum Emir Alâeddin Bey* olarak

³⁸⁰ N. Coureas, 1995, s. 112.

³⁸¹ P. Edbury, 2001, s. 3.

³⁸² Kalkaşendi, *Kitâb-ı Subhu'l-Aşâ*, C. V. Kahire 1915, s. 347; / C. VIII. Kahire, 1915, s. 12-18.

geçmektedir. 1373 tarihli Oba-Gülefşen Cami kitabesinde de *Alâeddin b. Yusuf* şeklinde zikredilir³⁸³.

Türbesindeki M.1363-4³⁸⁴ tarihi, Kıbrıs donanmalarının Antalya'nın fethi sonrası Akdeniz sahillerini baskı altında tuttuğu dönemde, bu beyin öldüğünü göstermektedir. Onun ölümünü müteakip yerine oğlu Hüsameddin³⁸⁵ Mahmud Bey geçmiştir. H. 767/M.1365-66 tarihinde Memlük Sultanı tarafından gönderilen

³⁸³ A. Yardım, 2002, s. 165, 329.

³⁸⁴ Bozuk bir hat ile yazılan ve zor okunabilen kitabede geçen tarih konusunda bir karışıklık vardır. Bu karışıklık İ. H. Konyalı'nın eserinde iki farklı tarih vermesinden kaynaklanmaktadır. İ. H. Konyalı her ne kadar Alâeddin Bey'in H.765 (1363-4) tarihinde ölmüş olduğunu belirtse de ("*Biz Alâüddin Bey'in türbesini ve kitabesini Alanya'nın Oba köyünün Gülefşan mevkiinde bulduk. 765 H. de ölmüştür*"), başka bir yerde aynı kitabe için H.775 (M.1373) yılını vermektedir. Ali Yardım da İ. H. Konyalı'nın, bizim tahminimize göre, hatalı okuduğu sayfaya atıf yaparak "*Kitabenin okunuşunda insanı tereddütte sevk eden yönler varsa da, rahmetli Konyalı'nın okuyuşuna aynen katılmaktan başka yapılacak bir şeyin olmadığını*" belirtir. S. Lloyd ve D. S. Rice ise İ. H. Konyalı'nın okuyuşunun şüpheli olduğuna dikkat çekerler. Şunu belirtmek gerekir ki, gerçekten de kitabedeki tarihi okumak çok zordur. Fakat Hüsameddin Mahmud Bey'in M. 1365-6'te Memlük Sultanı'ndan bey olarak mektup aldığını bildiğimizden bu tarihlerde Alâeddin Bey'in ölmüş olduğunu kabul ettik. Dolayısıyla kitabedeki tarihi de H.765/M.1363-4 olarak esas aldık. İ. H. Konyalı, 1946, s. 88, 351; A. Yardım, 2002, s. 165; S. Lloyd-D.S. Rice, 1989, s.73.

³⁸⁵ İ. H. Konyalı, Mahmud Bey'in bir diğer unvanının *Bedrüddin* olduğunu belirtmektedir. Fakat bu doğru değildir. İ. H. Konyalı, kitabedeki *بدر الدنيا و الدين Bedr'üd-dünyâ ve'd-dîn* ifadesini Mahmud Bey'in unvanı olarak yorumlamıştır. Fakat bu ifade *dinin ve dünyanın dolunayı* manasındadır. Ayrıca başka bir vakfiyeye dayanarak unvanın Bedrüddin olduğuna dair verdiği bilgiden, Karaman Beyi Bedrüddin Mahmud'un kastedildiği görülmektedir, dolayısıyla vakfiyede bahsedilen başkasıdır. Alanya Beyi'nin sadece Hüsameddin unvanı vardır. İ. H. Konyalı, 1946, s. 90, 349; A. Yardım, 2002, s. 329.

mektuptan bu tarihlerde Alanya Beyi olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen bu tarihten biraz daha önce başa geçmiştir.

Alâeddin Bey ve Hüsameddin Mahmud Bey döneminde en önemli sorun Kıbrıs Kralı I. Peter'in bölgedeki faaliyetleri oldu. İki taraf da birbirlerine karşı çoğu zaman gemilerle yağmalamaya dayalı bir savaş politikası izledi. Alanya beyleri bu dönemde özellikle Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey'in otoritesi altında Teke Beyleri ile işbirliği halinde oldular. Kimi zaman da I. Peter'in hâkimiyetini tanımak zorunda kaldılar. Nihayet 1373'te Antalya'nın tekrar Teke Beyi'nin eline geçmesiyle, Kıbrıs'ın baskısından kurtuldular. Muhtemelen Hüsameddin Mahmud Bey 1373-4 yılında Kıbrıs'ın egemenliğine son vermeleri sebebiyle Oba-Güleşen Cami'ni inşa ettirdi³⁸⁶.

a. Kıbrıs Alanya İlişkileri: I. Peter'in Seferleri

IV. Hugh 35 yıllık saltanattan sonra sağlığında oğlu Peter'e yönetimi devretti. I. Peter (1358-69) saltanatının ilk yıllarında, ilk başarısını Ermeni Krallığı'nın elinde olan Gorigos (Erdemli, Kızkalesi) üzerinde elde etti. Tahta çıktığında Gorigos halkı ondan Türklere karşı yardım istediler. Aynı isteği babası Hugh'a da bildirmişlerdi, fakat o akraba hanedanlar³⁸⁷ arasında böyle bir şeyin olmayacağını belirterek, bunu

³⁸⁶ B. Flemming, 1964, s. 90; H. Hellenkemper-F. Hild, 2004, s. 589.

³⁸⁷ II. Leon 1098'de Ermenistan Kralı olarak taç giydikten sonra Kıbrıs Kralı II. Amalrik'in kızlarından İsabella (Sybilla) ile evlenmişti. Aradaki akrabalık ilişkileri daha sonra da devam etmiştir. 1343 yılında Ermenistan Kralı olan Guy (öl. 1347), IV. Hugh kuzenidir. Her ikisi de III. Hugh'un torunudur. Leontios Makhairas, **Recital Concernin of Sweet Land Cyprus entitled "Chronicle"**, Vol II, Oxford 1932, s. 98(113-2).

reddetmişti. Peter ise Kıbrıs'ın karşısında bir üs ele geçirme fırsatını kaçırmadı³⁸⁸. Bu dönemde Ermeni Krallığı hem Türklerin hem de Memlûkler'in ilerleyişiyle iyice zayıflamış, kötü bir durumdaydı. Bir koruyucuya ihtiyaç duyuyorlardı, ilk olarak Avrupa'dan yardım beklese de bunu elde edemeyince Kıbrıs Kralları'na yöneldiler³⁸⁹. 8 Ocak 1360'ta Kral Peter'e, Gorigos halkı Michael Psararis ve Costas Philitsis'i yardım istemek maksadıyla elçi olarak gönderdiler³⁹⁰.

Kral, elçileri büyük bir sevinçle karşıladı. Sonra 15 Ocak'ta İzmir'e düzenli olarak gönderilen iki gemiyi Sir Robert de Lusignan'la birlikte Gorigos'a gönderdi. Bu sırada Papa'ya da haber gönderilerek, İzmir'e gönderdiği iki gemiyi Kıbrıs ve Gorigos'un korunması için kullanmak amacıyla izin istedi. Makhairas'a göre iki gemi yardım için uzun yıllar boyunca Gorigos'a gönderilecekti, çünkü Gorigos 1448 yılına değin Kıbrıs elinde kalacaktır³⁹¹.

Yüce Karaman (Great Karaman-Alâeddin Ali Bey) Gorigos'un Kıbrıs eline geçtiğini duyunca tehlikeyi fark etti. Alanya, Manavgat ve Antalya Beyleriyle (Lord) bir ittifak kurdu. Bunların Kıbrıs'a saldırmasından çekinen Peter, hemen savaş hazırlıklarına başladı. Rodos'ta 4 gemi desteği ile birlikte yaklaşık 120 gemiden oluşan

³⁸⁸ Leontios Makhairas, 1932, s.99, 101; N. Jorga, 1896, s. 111; H. Luke, 1975, 351-353; M. C. Ş. Tekindağ, 1954, s. 164; O. Turan, 1964, s. 222.

³⁸⁹ Leontios Makhairas, 1932, s. 99; N. Jorga, 1896, s. 110; M. C. Ş. Tekindağ, a.g.e, s. 61.

³⁹⁰ Strambaldi, bu elçileri şehrin kadınlarının gönderdiğini belirtmektedir. "le donne de Curico", Strambaldi, II, Paris, 1893, s. 43; Leontios Makhairas, 1932, s. 99-101; Amadi, 2015, s. 374; N. Jorga, 1896, s. 111; A. S. Atiya, 1965, s. 323-324.

³⁹¹ Machaut, I. Peter'in kaleyi Türklerin elinden aldığını belirtmektedir. **Guillaume de Machaut**, 2001, s. 31; Leontios Makhairas, 1932, s. 101; N. Jorga, 1896, s. 112-113; G. Hill, **A History of Cyprus**, Vol. II, 1972; s. 320; M. C. Ş. Tekindağ, 1977, s. 325.

bir donanma oluşturuldu. Öyle anlaşılıyor ki Teke Bey (Mubarizeddin Mehmed Bey), Antalya'ya saldırı yapılacağını önceden haber aldı. İki defa elçi göndererek Peter'i bu hedefinden vazgeçirmeye çalıştı veya bu şekilde vakit kazanmak istedi. Kıbrıs nezdinde bu girişimler hiç işe yaramadı, donanma uygun rüzgârı yakaladığı anda Antalya'ya doğru hareket etti. 23 Ağustos 1361 Pazartesi günü Türkiye sahillerinden Tetramili³⁹² isimli bir yere çıktılar. Kral ilk önce kardeşini birçok atlı ve piyade ile öncü olarak gönderdi. Bir gün sonra kendisi de ordusuyla dinlenmiş olarak geldi. Aynı gün kuşatma sonuç verdi, akşama Antalya düştü (24 Ağustos 1361). Bu Peter'in kazandığı ilk zafer oldu³⁹³.

Dönemin kaynaklarında Antalya'nın acımasızca nasıl yağmalandığı anlatılmaktadır. Froissart şehirde kimse kalmayınca değin, herkesin katledildiğini anlatmaktadır³⁹⁴. Benzer bir tasviri Antalya'nın ele geçirilişi ile ilgili bir şiir yazar Machaut da yapmaktadır: *“İkinci yılında, uzaklara yelken açtı (I. Peter), o ve adamları Antalya'ya gitti. Büyükçe, kuvvetli ve korunaklı bir Türk şehriydi. Fakat hiçbir savunma yoktu! Duvarlar, kapılar veya adamlar işe yaramazdı; o şehri ele geçirip yerle bir etti, halkını öldürdü ve yakıp kül etti. Orada ışıl ışıl ipek kumaşlar ve pırıl*

³⁹² *Tramil* olarak da geçmektedir. Strambaldi, II, 1893, s.47.

³⁹³ Leontios Makhairas, 1932, s. 103-107; Amadi, 2015, s. 374; Strambaldi, II, 1893, s. 45; N. Jorga, 1896, s. 123; G. Hil, I II, s. 320-2; S. F. Erten, **Antalya Livası Tarihi**, Ekim, 1997, s. 66; M. C. Ş. Tekindağ, “Teke-Oğulları”, **İA**, Cilt 12/1, İst. 1979, s. 130; M. C. Ş. Tekindağ, 1976-7, s. 65; O. Turan, 1964, s. 222; A. S. Atiya, 1965, s. 324-326.

³⁹⁴ *“The Kyne of Cypre had newly taken the strong cyte of Salate (Antalya) agaynst the enemyes of God and slayne all that ever were within none except”* **Froissart, The Chronicle of Froissart**, Vol. II, London 1901, s. 91.

*pırıl altından giysiler vardı. Kadınlar, Türkler, çocuklar, Müslümanlar, genç kızlar ya ateşi ya da kılıcı tattılar*³⁹⁵.

Teke Bey saldırı olduğunda şehrin dışında, Stenon'daydı (Istanoz, Korkuteli). Olanları haber alınca hızlıca harekete geçti. Kıbrıs kroniklerine göre: “*gizlice şehre geldi, gördü ki kendi bayraklarının yerine Kıbrıs Krallığı'nın bayrakları asılmış, hüsrân içinde kaldı ve Narraws adlı yere döndü*”³⁹⁶. Aslında tam olarak böyle olmadı, Stenon'dayken haberi alınca 3 bin kadar asker topladı ve hızlıca kaleye yöneldi. Diğer Kıbrıs askerleri Antalya'yı ele geçirmenin mutluluğunu yaşarlarken, Türkleri iyi tanıyan Rodos şövalyeleri, tedbiri elden bırakmamışlardı. Teke Bey'in geldiğini görünce harekete geçtiler ve ona karşı durdular, Teke Bey de çekilmek zorunda kaldı, fakat yine gelecektir³⁹⁷.

³⁹⁵ And in the second year? He sailed away,
he and his men, to Satalie, a large,
strong, well-defended city of the Turks.
But they had no defence! Walls, gates or men
did them no good; he took and razed the place,
slew its inhabitants, and burned it down.
There you'd have seen silk fabrics all ablaze
and glittering cloths of gold; fair women died,
Turks, children, Saracens, young girls, by fire
or by the sword. The king went home again,
making no other raid”.

Guillaume de Machaut, 2001, s. 31.

³⁹⁶ Leontios Makhairas, 1932, s. 107; Strambaldi, II, 1893, s. 47.

³⁹⁷ N. Jorga, 1896, s. 124; M. C. Ş. Tekindağ, 1979, s. 130.

Şehri ele geçirdikten sonra Peter, Türkopol³⁹⁸ Messire James de Nores'i yönetici olarak atadı. Birçok askeri kaleye yerleştirdi, 3 tane gemiyi de şehri savunması için orada bıraktı³⁹⁹, bu üç gemi bölgede devriye atacaktı⁴⁰⁰, fakat savunma için yapılan tüm bu yatırımlar ileride Kıbrıs ekonomisi için büyük bir yük olacaktı.

Alanya ve Manavgat emirleri de şehrin düştüğünü duyunca itaatlerini bildirdiler. Her yıl bir miktar vergi ödeme sözü verdiler. Ayrıca Kral'ın bayrağını kendi kalelerine çekeceklerdi. Bunun üzerine Kral bayraklarını onlara gönderdi. Beyler de kendi bayraklarının daha üstüne bunları astılar. Alanya ve Manavgat beylerinin itaat bildirmesiyle, Gorigos'un Peter eline geçtiğinde kurulan Karamanoğlu ittifakı da bir süreliğine bozulmuş oldu⁴⁰¹.

8 Eylül 1361'de Peter Antalya'dan çıktı, yerinde görmek istediği Alanya'ya geldi. Alanya Beyi (Alâeddin Bey olmalı) onu saygıyla karşıladı, Makhairas'a göre kalenin anahtarını da teslim etmek istedi, fakat Kral bunu kabul etmedi. İki taraf arasında bir antlaşma yapıldı. Alanya Beyi, Kral'ın hizmetinde olmayı kabul etti. Kral Peter orada bir gün geçirdikten sonra, Ousgat (Manavgat, Melas) nehrine geçti, Manavgat Beyi de hediyelerle elçilerini gönderdi. Fakat kendisi bizzat karşılamaya gitmedi, bundan dolayı özür dileyerek, kendisine bağlı kalacağını dair sözler verdi. Sonrasında 22 Eylül günü Peter, Antalya'dan Kıbrıs'a döndü. Nichola Jorga'nın

³⁹⁸ Τουρκόπουλοι = Türkopolier. *Türkoğlu* manasına gelen bu kelime, Haçlı ordusunda kullanılan, paralı Türk veya Müslüman askerlerin başına atanan, Frenk komutana verilen unvandır. Bu sistem Bizans'tan alınmıştır. Leontios Makhairas, 1932, Vol II, s. 77(58-1).

³⁹⁹ Leontios Makhairas, 1932, s. 107-109; N. Jorga, 1896, s. 125.

⁴⁰⁰ Florio Bustron, **Chronique De L'île de Chypre**, 1886, s. 260.

⁴⁰¹ Leontios Makhairas, 1932, s. 124; Amadi, 2015, s. 375; N. Jorga, 1896, s. 109; Florio Bustron, 1886, s. 260; A. S. Atiya, 1965, s.327.

ifadesiyle Alanya ve Manavgat emirleri ucuz birkaç şey vad ederek kurtuldular, nitekim verilen bu sözlerin tutulacağına dair bir garanti yoktu. Hatta Manavgat Emiri, Kralı karşılamaya dahi gitmedi⁴⁰². Buna rağmen, eğer Peter'in amacı tıpkı babasının döneminde olduğu gibi vergi toplamak ve bölgedeki emirleri baskı altına almak ise bunu fazlasıyla başardı. Dahası Antalya'yı da ele geçirdi⁴⁰³. Ancak onun faaliyetleri bölgedeki ticareti etkiledi. Türk Beyler ile Kıbrıslılar, ileride açıklayacağımız üzere, birbirlerine sık sık korsan saldırılar düzenleyen iki taraf haline geldi. Antalya Körfezi bu dönemde, iki tarafın sık sık denizlerde çarpışmalarına sahne olacaktır. Dolayısıyla I. Peter'in yöntemlerinin, yağmaya dayalı, uzun soluklu bir savaş hali ortaya çıkarttığını görmekteyiz. Denizlerin güvensiz hâle gelmesi ise ilk olarak ticareti, yani alınacak vergileri etkilemiş olmalıdır.

I. Peter Kıbrıs'a döndükten sonra Teke Bey'in bir ordu toplayarak şehri kuşatmaya geldiği haberi ulaştı, fakat Kralın Kıbrıs'ta bıraktığı garnizon Teke Bey'i geri çekilmeye zorladı. Teke Bey çekilirken savaş araç gereçlerinin önemli bir kısmını geride bırakmak zorunda kaldı. Bu onun ikinci defa şehri geri alma girişimiydi. Bu başarısız girişimden sonra Teke Bey, önlem olarak Türklere şehirdeki kimseye yiyecek içecek satılmamasını emretti, bu durum çok etkili oldu, insanlar aç kaldı; çünkü kış gelmişti ve Kıbrıs'tan gelecek zahire, gemilerin denize açılmamasından dolayı geleliyordu. Kaledeki atların açlıktan turunç ağacı (citron tree) yapraklarını yedikleri kayıtlıdır⁴⁰⁴.

⁴⁰² Leontios Makhairas, a.g.e, s. 109; N. Jorga, a.g.e, s. 124-125.

⁴⁰³ T. M. P. Duggan, 2003, s. 315.

⁴⁰⁴ Leontios Makhairas, 1932, s. 111; N. Jorga, 1896, s. 126; O. Turan, 1964, s. 223.

Şehirdeki durumu yakından takip eden Teke Bey bu durumu görünce büyük bir ordu meydana getirdi, fakat saldırıya geçmeden önce Antalya'daki yönetici Türkopol'e bir elçi göndererek şehri teslim etmesini istedi. Türkopol ise buna sert bir cevap verdi. Bunun üzerine Teke Bey üçüncü defa kaleye saldırdı, fakat yine amacına ulaşamadı ve çekilmek zorunda kaldı. Bunu müteakip Teke Bey, şehre giden suyu da kestirdi. Kıbrıslılar ise buna karşılık surları yükseltiler, kaleyi ve garnizonu güçlendirdiler. Ayrıca saldırılar esnasında Türklerin saklanmalarına imkân veren şehir çevresindeki ağaçlar kesilerek, hendekler de dolduruldu. Teke Bey'in adamları bunlar sayesinde gizlice şehre yaklaşip zarar vermekteydiler⁴⁰⁵. Kıbrıs'tan beklenen yardım ise ancak 9 Mayıs 1362'de ulaştı. Kral dört kadirga, altı nakliye ve dört tane de korsan gemisi gönderdi⁴⁰⁶ ve şehrin yöneticisi olarak Türkopol yerine Sir John de Sur atandı⁴⁰⁷.

Şehre atanan yeni yönetici ilk olarak askerlerini Myra'ya (Demre) yöneltti ve orayı Türklerden aldı⁴⁰⁸. Myra'yı ele geçirdikten sonra burayı tamamen harabeye

⁴⁰⁵ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 111; N. Jorga, a.g.e, s. 126-127.

⁴⁰⁶ Florio Bustron, Antalya'nın alınışını takip eden yıl, 8 kadirga ve 4 Fusta (yük) gemisinin gönderildiğinden bahseder, *L'anno sequente, il re fece armar otto galee e quattro fuste*. Amadi ise, 9 Mayıs'ta 4 kadirga, 4 fusta ve 6 griparie gönderildiğinden bahsetmektedir. Florio Bustron, 1886, s. 260; Amadi, 2015, s. 375.

⁴⁰⁷ Şehrin yöneticileri ileride görüleceği üzere Kral tarafından sık sık değiştirilmiştir. Belli ki bu plan dâhilinde yapılan bir değişikliktir. Muhtemelen kaledeki vazife zor olduğundan yöneticileri burada tutmak pek kolay olmuyordu. Ayrıca Kral da, Antalya yöneticisinin bir süre sonra Teke Bey ya da Cenevizlilere kaleyi teslim edeceğinden korkuyordu. Bu sebeple şehrin yöneticileri sık sık değiştiriliyordu.

⁴⁰⁸ Amadi, bu saldırıyı eski yönetici Turkopol'un yaptığını belirtmektedir. Amadi, 2015, s. 375.

çevirdiler, hatta şehirden ayrılırken kaleyi yakmayı ihmal etmediler. Şehirde bulunan Aziz Nicholas resmini de Mağusa'ya gönderdiler. Teke Bey bu haberi duyar duymaz şehre yönelse de, Myra'ya ulaştığında insanları esir edilmiş ve şehri harap hale getirilmiş olarak buldu. Bunun üzerine Teke Bey, Antalya'nın yöneticisine haber göndererek, fidye karşılığında kenti kendilerine teslim etmelerini önerdi. Aksi halde Antalya'yı geri almak için elinden ne geliyorsa yapacağını belirtti, fakat yine sonuç alamadı⁴⁰⁹.

Kral Peter Antalya'yı ele geçirip çevredeki beyleri kendi itaati altına aldığını hissettiğinde, meşhur Avrupa seyahatine başlamak için hazırlandı, fakat yola çıkmadan evvel Antalya yöneticisi olarak diğerinin yerine Sir John Carmain'i atadı. Kıbrıs'a da kendi yerine bir naib bıraktı. Yeni yönetici Antalya'ya giderken Peter de Avrupa'ya yelken açtı. Makhairas'a göre Avrupa yolculuğunun sebebi Papa'nın onu çağırmasıydı, fakat Papalık arşivlerinden elde edilen bilgiler başka bir şeye işaret etmektedir. Peter'in amacı gerçekte, elde ettiği başarılarla dayanarak, (özellikle Gorigos ve Antalya) Müslümanlarla savaşmak için daha fazla destek toplamaktır. Ekim 1362'de Kıbrıs'tan yola çıkan Kral Peter, Mart 1363'te Avignon'a ulaştı. Burada yeni Papa V. Urban için bir yemek dahi verdi. İngiltere, Fransa, Almanya, Bohemya, Polonya, Avusturya ve Venedik'i ziyaret etti. Haziran 1365'e değin iki buçuk yılını Avrupa'da destek arayarak geçirdi. 1365 yılının sonlarına doğru İskenderiye seferi için gerekli gücü bulduğunda geri dönecekti⁴¹⁰.

Konumuza dönersek, Antalya'nın yeni yöneticisini biraz daha güvenli bir kent bekliyordu. O şehre ulaştığında eski yönetici Sir John de Sur şehirde yeni yapılar inşa

⁴⁰⁹ Leontios Makhairas, 1932, s. 113; N. Jorga, 1896, s. 127; O. Turan 1964, s.223.

⁴¹⁰ P. Edbury, 2001, s. 3-5; A. S. Atiya, 1965, s. 331-336.

ettirmiş ve özellikle kale ile iç kalenin duvarlarını sağlamlaştırıp, yükseltmişti⁴¹¹. Ancak bu durum Teke Bey'i rahatsız etmekteydi. Nihayetinde Amadi'nin ifadesiyle, gece ve gündüz Antalya'yı geri almak için planlar yapan Teke Bey⁴¹², şehirdeki bu yapılaşmayı duyduğunda, bu sefer Alanya Bey'i ile bir ittifak akdedip, Antalya üzerine yürüdü. Böylece Alanya Beyinin, Kıbrıs'la olan antlaşması da bozuldu ve Kıbrıs Kralı'nın hizmetinden çıktı. Teke Bey'in asker sayısı 45 bine ulaşmaktaydı. Alanya Beyi de sefer esnasında denizden sekiz gemi ile eşlik ediyordu. Fakat Antalya yöneticisi bu harekâtı önceden haber aldı ve Kıbrıs'tan yardım istedi. Türkler şehri kuşatmadan bir gün evvel üç gemilik bir yardım şehre ulaştı. Yardım ulaştıktan bir gün sonra Teke Bey tarafından hem denizden hem de karadan kale kuşatıldı. Kurulan mancınıklarla taşlar atılarak kale surları dövüldü, fakat kaledekilere çok zarar verilemediği anlaşılmaktadır. Bu sırada kaleden atılan bir taş gülle Teke Bey'in çadırına düştü ve büyük zarar verdi ama Teke Bey'e bir şey olmadı. Kaledekiler Türkler surlara yanaşincaya değin pek hareket etmediler, Türk ordusu surlara dayandığında ise oklarla cevap verdiler. Bu durum orduya zarar verdiği için bir telaş hâli oldu, sonra kaledeki şövalyeler dışarı çıkarak Türkleri püskürttüler, Teke Bey çok yakın bir akrabasını da kaybederek geri çekilmek zorunda kaldı⁴¹³.

Savaş karada devam ederken denizden hareket eden Alanya Beyi'nin sekiz gemilik donanması da, Messire John de Bire komutasındaki Kıbrıs filosuyla savaşıyordu. Karadakinin benzer bir sonuç denizde de baş gösterdi. Türk donanması

⁴¹¹ Leontios Makhairas, 1932, s. 117.

⁴¹² Amadi, 2015, s. 391.

⁴¹³ Leontios Makhairas, 1932, s. 117; N. Jorga, 1896, s. 274.

Yerakies'e (muhtemelen antik Coracesium) doğru geri çekildi, fakat onları takip eden Kıbrıslılar gemileri bir yerde sıkıştırıp yaktılar⁴¹⁴.

Bu savaştan sonra bölgede veba salgını baş gösterdi. Salgın 1363 yılının Mart ayıyla birlikte başladı⁴¹⁵. Antalya yöneticisi John de Carmain de vebadan öldü (Mart 1363). Yerine oğlu yönetici olarak atandı⁴¹⁶. Bu sırada Kral Peter'in Avrupa'da olduğunu ve vebanın özellikle Kıbrıs'ı etkilediğini öğrenen Türkler, on iki gemilik bir filo oluşturdular, başlarına da Mahomet⁴¹⁷ (Mehmed ya da Mahmud) Reis'i getirdiler. Mahomet Reis'in filosu Pendaya'da (Yeşilyurt) karaya çıktı, büyük bir baskın yaptılar ve birçok kişiyi esir aldılar, ardından Anadolu'ya döndüler. Kıbrıslılar bunu duyduklarında sefer çoktan bitmişti⁴¹⁸. Bu sırada Antalya'da idare tekrar değişti ve

⁴¹⁴ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 119; N. Jorga, a.g.e, s. 274.

⁴¹⁵ Amadi, 2015, s. 376.

⁴¹⁶ Leontios Makhairas, 1932, s. 119.

⁴¹⁷ Bu filonun Alanya Beyi tarafından oluşturulmuş olması gerekmektedir. Çünkü bunların faaliyetlerine karşı, Kıbrıslılar tarafından yapılan saldırılar genelde Alanya ve Anamur'a yönelik olmuştur. Filonun başına getirilen ve kaynaklarda ismi *Μαχομετ-Machomet* olarak geçen Reis'in (gemi kaptanı) kimliği ise net değildir. Makhairas onun Karaman Beyi'nin (Great Karaman) oğlu olduğunu belirtmektedir: "Great Karaman the father of Mahomet Pasha (Reis)". Her ne kadar bizim aklımıza ilk olarak, tam da bu sıralarda Alanya Beyi olarak başa geçen Hüsameddin Mahmud Bey gelse de, Makhairas'ın verdiği bilgi, bu ihtimali zayıflatmaktadır. Çünkü Hüsameddin Mahmud Bey Alanya Beyi Alâeddin Bey'in oğludur. Ayrıca *Mahomed Reis*'in Osman Turan'ın ifade ettiği gibi, Mübarizeddin Mehmed Bey (Teke Bey) olma ihtimali yoktur. Çünkü Kıbrıs kroniklerinde ikisinden ayrı kişiler olarak bahsedilmektedir. Ayrıca Mubarizeddin Mehmed Bey Hamidoğlu, kaynaklarda geçen Mahomet Bey ise Karamanoğludur. O. Turan, 1964, s. 223; Leontios Makhairas, 1932, s. 101.

⁴¹⁸ Leontios Makhairas, 1932, s. 121, N. Jorga, 1896, s. 275; M. C. Ş. Tekindağ, 1979, s. 130; M. C. Ş. Tekindağ, 1976-7, s. 66; A. S. Atiya, 1965, s. 329.

Messire Badin de Brie yeni yönetici olarak atandı. Mart ayına doğru görev değişikliği yapıldı (1364).

Kıbrıs'a sefer düzenleyen Mahomet Reis ise Türkiye'de "*Kıbrıs'ın boş kaldığını ve onları koruyacak kimsenin olmadığını*" haberini yaymaktaydı. Aldığı destekle altı gemilik bir filo daha oluşturdu. Bunlar Karpasi (Karpaşa) tarafına gitti ve oraya çıkarma yaptılar. Birçok esir aldılar, hatta az kalsın bölgedeki şatonun sahibesi dahi esir edilecekti. Bunun üzerine Peter'in yerine bıraktığı naib dört gemi hazırlattı ve ikisini Alanya, diğer ikisini ise Baf tarafına gönderdi. Baf tarafına giden iki gemi Kormakitis'e (Koruçam) giderken, iki tane Türk gemisine denk geldiler. Gemilerden biri boş, biri doluydu. Boş olan geminin mürettebatı karaya çıkmış saldırıyorlardı. Kıbrıs gemileri hemen harekete geçip hazırlıksız yakaladıkları Türkleri kuşattılar ve boş olan gemiyi ateşe verdiler. Karada kalan Türkler bir tepeye mevzilendiler, gemidekiler ise başka türlü kurtuluş olmadığını gördüler ve saldırıya geçtiler. İlk Kıbrıs gemisinin kaptanı Sir Franchis Spinola'yı öldürdüler. Spinola'nın gemisindekiler diğer gemiye kaçtılar. Burada birleşerek tekrar saldırdılar. Türk gemisini devirdiler ve bu geminin kaptanını da öldürdüler. Sonra diğer Kıbrıs gemilerinin de gelmesiyle, karada ve denizde sağ kalan Türkler yakalandı ve öldürüldüler⁴¹⁹.

Bu saldırılardan⁴²⁰ sonra Kıbrıs'ta da sekiz gemilik bir donanma hazırlandı ve bunlar Anamur'u yağlamak için açıldılar, saldırı esnasında Mahomet Reis'in Kıbrıs'ı tekrar yağmaladığı haberi ulaştı. Bunun üzerine geri döndüler. Mahomet Reis

⁴¹⁹ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 121-125; N. Jorga, a.g.e, s. 275.

⁴²⁰ Amadi, Teke Bey'in birçok defa Antalya'ya saldırdığını ve mağlup olduğunu belirtir. Ayrıca Kıbrıs'a baskın için filo oluşturulduğundan da bahseder, fakat detay vermez. Amadi, 2015, s.376.

gemilerin kendisini aradığını fark ettiğinde Trablusşam'a sığındı. Bunu öğrenen Kıbrıslılar onun teslimini istediler, fakat Anamur'da yaptıkları yüzünden bu istekleri kabul edilmedi⁴²¹.

1364 yılının sonuna doğru Kıbrıs'ta Cenevizlilerle problemler çıktı. Adadan Cenevizlileri uzaklaştırma kararı alındı. Aynı tarihlerde Antalya'ya Sir Paul de Bon yönetici olarak atandı. Dört gemi yeni yöneticiyi Antalya'ya götürmekle görevlendirildi. Bu gemiler şehre ulaştığında üç tanesi Alanya'ya kadar kıyı şeridini yağmalayarak geldiler (Eylül 1364). Alanya limanına girerek kaleye saldırdılar, bu sırada üç Türk gemisi ortaya çıktı ve savunmaya geçtiler. Sonra iki Türk gemisi daha yardıma geldi. Bunun üzerine Sir Nicholas Lase, diğer geminin kaptanına Türk gemilerinden birine çarpma emri verdi. Fakat geminin kaptanı Sir John Genome bunu reddedip, kaçarak uzaklaştı. Diğer Kıbrıs gemileri de onu takip ettiler. Bunlar hızlıca Kıbrıs'a ulaştılar. Emre uymayan Sir John Genome burada cezalandırıldı. Bu sırada Kıbrıs'ta iki gemi daha donatılarak gelen üç gemiyle birlikte beş gemilik bir filo oluşturuldu, başına da Sir Roger de la Colie atandı. Bu filonun oluşturulma sebebi Alanya limanında savaştıkları beş geminin Kıbrıs'a geleceklerini tahmin etmelerinden kaynaklanmaktaydı. Nitekim bekledikleri gibi oldu, onların etrafından gizlice geçen Türk gemileri Kıbrıs'a yağma için çıkartma yaptılar ve birçok esir elde ettiler. Ancak daha sonra Kıbrıs filosu, onları işlerini bitirmiş, birçok esir alıp dönerlerken denizde yakaladılar. Alanya'da olduğu gibi Kıbrıs filosunun kaptanı gemilerine hızla Türk gemilerine çarpma emri verdi. Her ne kadar Türk gemilerinin içlerinde Kıbrıslı Hristiyan esirler olduğundan bunu yapmak istemeseler de, sonunda emre uymak zorunda kaldılar. Çarpışma sonunda bir Türk gemisi parçalandı. Peşi sıra başka

⁴²¹ Leontios Makhairas, 1932, s. 125; N. Jorga, 1896, s. 275-276.

gemilerin de yardıma gelmesiyle, sayıca daha fazla hale gelen Kıbrıslılar Türkleri esir ettiler. Bu saldırı Türkler tarafından adaya yapılan son saldırı oldu (Kasım 1364)⁴²².

1365 yılında Avrupa seyahatini tamamlayan I. Peter, topladığı yardım ve şövalyelerle adaya döndü. Avrupa'nın çoğu yerinden askerler toplamıştı. Ordusunda İngiliz şövalyeler dahi bulunmaktaydı. Gelen bu askerler İskenderiye, Gorigos, Ayas ve Alanya'da savaşıyorlardı⁴²³. I. Peter'in faaliyetleri sonucu Kıbrıs, Haçlı Seferleri'nin merkezi haline gelmiş oldu⁴²⁴. İlk önce Suriye'ye sefer yapacağı haberini yaydı, fakat Peter'in donanması doğrudan İskenderiye'ye gitti. Burada çok büyük bir zafer kazandılar. Üç gün boyunca, o zamanlar dünyanın en zengin yerlerinden biri olarak gösterilen kenti yağmaladılar. Çok büyük miktarlarda ganimet elde ettiler, yaptıkları katliamlar da, o miktarda büyük oldu⁴²⁵. Sonra donanma ve askerler Kıbrıs'a döndü. Bu zafer Avrupa'da büyük bir yankı uyandırdı. Hatta Hristiyanlar için bir nevi ilk galibiyet gibiydi. Çünkü uzun zamandır Memlûklere bu denli zarar verilmemişti⁴²⁶.

Bölgeyle iyi ticari ilişkileri olan Venediklilerle, Cenevizliler ise aslında bu seferden pek memnun kalmadılar. Çünkü hem Sultan acısını onların tüccarlarından

⁴²² Leontios Makhairas, a.g.e, s. 127-135; N. Jorga, a.g.e, s. 276.

⁴²³ Geoffrey Chaucer, hikâyesinde şövalyesini hem İskenderiye'de hem de Ayas ve Antalya'da savaştırmaktadır. I. Peter'in seferlerinin Ortaçağ İngiliz Edebiyatına yansımaları bu eserde görülmektedir. Geoffrey Chaucer, **Canterbury Hikâyeleri**, İst. 2015, s. 34.

⁴²⁴ A. Luttrell, "English Levantine Crusaders, 1363-1367", **Renaissance Studies** Vol 2, No 2, 1988, s. 144-145.

⁴²⁵ E. Buharalı, 1995, s. 85.

⁴²⁶ Leontios Makhairas, 1932, s. 151-155; N. Jorga, 1896, s. 305.

çıkartıyor, hem de yapılan bu seferler güvenli ticaret ortamını bozuyordu⁴²⁷. Buna rağmen Nisan 1366'da bu sefer Beyrut'a saldırı emri verildi, fakat sefer başlamadan Venedikliler devreye girdiler. Kral Peter'e giderek, İskenderiye seferi sonrası, Mısır Sultanı'nın eline düşen ve esir edilen tüccarlarının, eğer Beyrut'a saldırı yapılırsa daha da kötü duruma düşeceklerini belirttiler. Aslında Peter de Sultan'ı daha fazla sınırlendirmek istemiyordu. Bu şekilde devam edilirse Sultan'ın Ermenistan üzerine yürümesi an meselesiydi⁴²⁸. Bu sebeple yeni bir plan yapan Kral, Mağusa'da bekleyen filonun kaptanı Sir Peter Monstri'ye bir mektup gönderdi ve *“dostlarımız Venediklilerden dolayı, Kahire Sultan'ına zarar vermeye taraftar değilim, bu sebeple denize açılın ve Türkiye bölgesine gidin, verebileceğiniz zararları Türklere verin”* dedi⁴²⁹. Kaptan da bunun üzerine Alanya'ya yöneldi.

b. Alanya Saldırısı (1366)

Alanya'ya saldırılarının sebebi, Kral Peter Avrupa'da iken Alanya Beyi'nin Teke Bey'le ittifak yapıp Antalya'ya ve Kıbrıs'a saldırmasıydı. Ayrıca Alanya düşerse

⁴²⁷ Makhairas'ın, Venediklileri Kral Peter hakkında yalan haber yaymakla suçlaması boşuna değildir. O, Venediklileri, batılıların Peter'e desteğini kesmek için, onun Mısır Sultanı'yla anlaşma halinde olduğu yalan haberini yaymakla suçlar. Leontios Makhairas, a.g.e, s. 157; N. Jorga, a.g.e, s. 306.

⁴²⁸ N. Jorga, a.g.e, s. 318.

⁴²⁹ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 159; Amadi, 2015, s. 378; Machaut, Türklerin büyük bir filo oluşturduğunu bu nedenle, Kral Peter'in doğrudan Türkler üzerine sefere çıkılmasını emrettiğini belirtmektedir. *“Definite word has reached us that the Turks have a large fleet and they mean to sail for Babylon. Put out to sea; take no excuses, pick brave men, active and daring, to attack the Turks. Look for their galiotes, find them, don't leave a stick of them unburnt!”* **Guillaume de Machaut**, 2001, s. 94; G. Hil, II, s. 339.

Antalya'dan Gorigos'a uzanan sahil şeridi neredeyse ele geçirilmiş olacaktı, hem de Mısır Sultanına doğrudan saldırılmadan bir şehir yağmalanacaktı.

Kıbrıs Kroniklerinden elde ettiğimiz bilgilerden yukarıdaki sonuç çıkmaktadır. Machaut ise daha farklı bir noktaya dikkati çekmektedir. Bilindiği gibi İskenderiye'nin I. Peter liderliğindeki Haçlılar tarafından yağmalanmasından sonra, Mısır Sultan'ı Anadolu Beylerinin çoğuna mektuplar yazdı (Şevval 767-Temmuz 1366). Burada özellikle Kıbrıs ve Rodos'a karşı bir ittifak kurmak amaçlanmaktaydı. Kalkaşendi'nin Taskif adlı kaynağında aktardığı bilgilerle bu mektuplardan haberdar olmaktadır. Fakat Anadolu Beyleriyle kurulmak istenen bu ittifak, Mart 1366'dan itibaren batılıların haberdar oldukları bir durumdur. Raimond Berenger tarafından uyarı niteliğinde yazılan mektupta: Memlük Sultanı'nın arka arkaya elçiler gönderdiği, bu sayede Türklerin gemiler donatarak, Sultana gittikleri haber verilmektedir. Eğer Papa'nın ve Katolik Krallıkları'nın buna engel olmazlarsa, takip eden baharda Kıbrıs ve Rodos için her şeyin çok kötü olacağı belirtilmektedir. Bu noktada Machaut'un verdiği bilgiler önem kazanmaktadır. Machaut, Alanya saldırısı öncesi *"kesin bilgi bize ulaştı, Türkler büyük bir filo oluşturdular ve Kahire Sultanı'na gitmek isterler"* demektedir. Bunun üzerine Kral Peter de Türklerin donanmasının yakılmasını ve buldukları Türklere zarar verilmesini emretmiştir⁴³⁰. Bu bilgiler Alanya saldırısının

⁴³⁰ Kalkaşendi bilgileri aldığı Taskif'te mektuplar gönderilen Anadolu beyleri zikredilmektedir. Bu mektuplar, I. Peter'in İskenderiye seferi sonrası, Memlükler'in kurmaya çalıştığı ittifak sebebiyle gönderilmiştir. Amaçları Kıbrıs'ı cezalandırmaktır. Fakat kurulacak bu ittifaktan daha Mart 1366'da batılılar haberdardır. Bu konuda bir mektup yazan, Raimond Berenger, Memlük Sultanı'nın Türkiye'nin bütün beylerine elçiler gönderdiğinden bahsetmektedir. Paul Wittek bu mektubu Türkçe olarak yayımlamıştır, fakat Machaut'un eserini göremediğini belirtmektedir. Paul Wittek, 1999, s. 72-73, dn.

aslında, sadece Beyrut'ta etkin olan Venediklilerin işlerinin bozulmaması için değil de, aynı zamanda muhtemel Anadolu – Mısır ittifakının da kurulmaması maksadıyla yapıldığını göstermektedir. Kereste açısından fakir olan Mısır için donanma hazırlayan Türk Beyleri hazırlıklarını yapmış, büyük bir donanma meydana getirmişti.

Türkler tarafından hazırlanan bu filonun muhtemelen önemli bir kısmı Alanya'da oluşturulmuştu. Haçlı donanması bundan haberdardı, çünkü denize açıldıktan sonra Türk gemilerini gerçekten de buldular. Yakalananlar Haçlı donanması tarafından yakıldı. Bu görevi tamamlayan Haçlılar sonrasında çok uzakta olmayan Alanya'ya doğru ilerlediler⁴³¹.

Alanya önlerine gelen Haçlı ordusu, karaya çıkıp saldırıya başladı, limanı kolayca ele geçirdiler, şehri koruyan hendeği de aştılar. Bundan sonra kaleyi ele geçireceklerini sansalar da Türklerin ok yağmuruna karşı koyamadılar.

Makhairas bu saldırı hakkında pek detay vermez, sadece pek zaman olmadığı için kuşatmanın kaldırıldığını belirtir⁴³². Machaut ise Alanya saldırısı hakkında uzunca bir şiir yazmıştır. Bu şiirden Haçlı ordusunun Alanya'ya saldırmadan önce kaleyi ele geçirmeye ne kadar niyetli oldukları ve kaleyi kolayca ele geçirebileceklerini sandıkları anlaşılmaktadır, fakat o da uğranılan mağlubiyet hakkında detay vermez.

Çok güzel bir kale yakında duruyordu. Adını gizlemeyeceğim oranın ismi Alanya'ydı (Candelore). Amiral kendi bölüğüne dedi ki:

249; **Guillaume de Machaut**, a.g.e, s. 94; Memlük Sultanı'nın mektup gönderdiği Anadolu beyleri için bk. Kalkaşendi, **Kitâb-ı Subhu'l-Aşâ**, C. VIII. Kahire, 1915, s. 12-19; M. C. Ş. Tekindağ, 1979, s. 130.

⁴³¹ Seferlere katılan şövalyelerden bilgiler aldığı için ve de döneme çağdaş olduğu için Machaut'un verdiği bilgiler güvenilirdir. **Guillaume de Machaut**, 2001, s. 94

⁴³² Leontios Makhairas, 1932, s. 161.

Bizi güvende tutan Tanrı'nın sayesinde, çok şükür denizi geçtik ve inanıyorum ki ona hizmet ettiğimiz için, O bizden yardımını esirgemeyecek.

Şimdi Alanya'yı şan ve şöhret için düzene sokalım. Haydi! Eminim ki orayı teslim alırken hiçbir problemle karşılaşmayacağız. Kimse bundan şüphe etmedi, zihinlerini Alanya için yordular. Şehre yakın bir yerde, karaya ayak basana kadar kürek çektiler. Kimse, yapılacak saldırı dışında bir şey düşünmüyordu. Başaracaklarını biliyorlardı.

Onların tümü akın ettiler ve gözetleme kulesini aldılar, fakat sonrasında yenildiler, o kale çok güçlüydü ve iyi donatılmıştı. Kimsenin kuşatma ya da saldırıyla orayı almak için umudu kalmadı. ... Sonra saldırıyı durdular ve gemilerine döndüler. Sonra da evlerine gittiler, en azından zarara uğramadılar⁴³³.

⁴³³ "A fine strong castle stood
not far away. I won't conceal its name –
it was called Candelore. The admiral
spoke to his company,
'My lords, we've crossed
the sea, thanks to be God. It was Our Lord
who led us, kept us safe, and I believe
he'll go on leading us, because it's him
we serve. Now let's make straight for Candelore,
for glory and for fame! Let's go! I'm sure
we shan't have any problem taking it.
Nobody argued and they set their minds
and course for Candelore. They rowed and sailed
until they landed near it. No one thought
of anything except the attack. They knew

Hem İskenderiye, hem de bu saldırıya bizzat katılan Mezeires'in gönderdiği bir mektupta Türklerin kale dışına çıkmadan savaştıkları belirtilse de⁴³⁴, İbn Kadı Şuhbe, Karamanoğullarının da desteğiyle Alanyalılar'ın, kaleden huruç ederek Haçlı ordusunu sahile kadar sürdüğünü ve ele geçirdikleri bazı Haçlı ordusu mensuplarını da kalenin burçlarına astıklarını belirtmektedir. Ayrıca bazı gemileri de ele geçirdikleri anlaşılmaktadır⁴³⁵.

Makhairas, Machaut ve Mezieres mağlubiyet konusunda pek detay vermeseler de Haçlıların saldırıdan pişman oldukları ve Alanya'nın müstahkem kalesini ele

*it could not fail. In they all rushed and took
the barbican. Now for the fort itself –
but they were beaten off. The place was strong,
well garrisoned, they had no hope at all
of taking it, whether by siege or storm.
To justify themselves, they said, 'A fool's
plans may fall short!', called off the attack and went
back to their boats, and home, having at least
not suffered loss”.*

Guillaume de Machaut, 2001, s. 95.

⁴³⁴ “Christianis castrum de Candelor (Alanya) debellantibus, magnanimus Jacobus firmiter stetit, nec tela Turchorum timuit, artem sue milicie demonstrando ac viriliter dimicando. Strenuitatem ejus non defuit nec latuit: nostris etenim importune terga vertentibus, meis oculis videntibus, quasi solus Jacobus firmiter stetit, non tela Turchorum timuit, artem sue milicie demonstrando”. N. Jorga, 1896, s. 320 dn. 2.

وفي هذا الشهر (رمضان): أُرْسِلَ صاحبُ فَيْرُسَ إِلَى الْعَلَايَا اثْنَيْنِ وَعِشْرِينَ غُرَابًا ، فقاتلهم أهلُ العَلَايَا ، ونجدهم ابنُ قرمان ، ⁴³⁵ فكَسَرُواهُمْ وَكَسَرُوا بَعْضَ غُرَبَانِهِمْ وَأَسْرَوْا مِنْهُمْ جَمَاعَةً وَعَلَّقُوهُمْ بِالْأَسْوَارِ إِلَى أَنْ مَاتُوا ؛ وَرَجَعَ بَقِيَّةُ الْغُرَبَانِ إِلَى فَيْرُسَ فِي أَسْوَا
Kadı Şuhbe, **Tarih-i İbn Qadı Suhbe**, III, Şam 1994, s. 276; İ. H. Konyalı, 1946, s. 89; M. C. Ş. Tekindağ, 1954, s. 168.

geçirmenin ne kadar zor olduğunu kabul ettikleri görülmektedir. Tıpkı 1292’de Haçlı donanmasının ve bu saldırıdan yaklaşık 50 yıl sonra Mareşal Boucicaut’nun yaptığı saldırılardaki gibi kalenin ele geçirilemez olduğu yönüne vurgu yapılmıştır⁴³⁶.

Alanya saldırısının başarısızlıkla sonuçlanmasının bölgedeki Türkler üzerinde önemli etkileri oldu. Bu durum daha önceden Memlük Sultanı’nın Anadolu Beylerini ittifaka çağırmasıyla birleşince, 1367 yılı başlarında Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey Gorigos için harekete geçti. Fakat uzun süren bir savaştan sonra geri çekilirken bozguna uğradı (14 Mart 1367)⁴³⁷.

Teke Bey de Antalya’yı yeniden ele geçirmek için girişimlerine başladı. Antalya’daki Kıbrıs askerlerinin bu dönemde gerekli yardımlar ve ödemeler yapılmadığı için huzursuzlandıkları görülmektedir. Bu ortamda Peter Canel⁴³⁸ isimli bir asker kaleyi Türklere vermek için çalışıyordu. Öyle anlaşılıyor ki, Antalya’yı elde tutmak biraz masraflı oluyordu ve kentteki askerler gerekli ödemeleri alamadıklarında isyana meyilliydiler. Kral Peter, 26 Mayıs 1367’de Gorigos’ta Alâeddin Ali Beyi yendikten sonra Peter Canel’in yaptıklarından haberdar oldu ve Antalya’ya hareket etti. İlk iş olarak Peter Canel adlı askeri yakalattı ve astı. Şehirde düzeni sağladı, sonra Rodos’a geçti.⁴³⁹ Kral Peter bundan sonra Ayas (İyas) ve Trablusşam üzerine seferler yaptı⁴⁴⁰, fakat Teke Bey’le bundan önce antlaşma yapmayı ihmal etmedi. Kıbrıs

⁴³⁶ **Guillaume de Machaut**, 2001, s. 95; Leontios Makhairas, 1932, s. 159-161; N. Jorga, 1896, s. 319; Florio Bustron, 1886, s. 263.

⁴³⁷ Leontios Makhairas, 1932, 175-177; M. C. Ş. Tekindağ, 1954, s. 172-173.

⁴³⁸ Amadi’de bu isim Peter Cavello olarak geçmektedir. Amadi, 2015, s. 379.

⁴³⁹ Machaut bu isyandan hiç bahsetmez. Leontios Makhairas, 1932, s. 181-183.

⁴⁴⁰ E. Buharalı, 1995, s. 89.

kroniklerinde Teke Bey ve Peter'in bir görüşme yaparak barış antlaşması yaptıkları kayıtlıdır⁴⁴¹. Ancak bu barış antlaşması uzun sürmedi, Kral Peter bir süre sonra uykusunda kendi hanedanının diğer üyeleri tarafından boğularak öldürüldü⁴⁴².

Peter'in ölümünü haber alan Teke Bey tekrar Antalya için harekete geçti, şehre bir gece baskını düzenledi. Kale kapısını ateşe verdi ve surlardaki 14 burcu ele geçirdi (1370-1). Kroniklerde bu olay biraz daha canlı anlatılır. Buna göre Teke Bey, bir Türkü Hristiyan kılığına soktu ve şehre gönderdi. O kişi herkesin, şehrin yöneticisinin dahi güvenini kazandı. Bundan sonra Teke Bey adına şehirde millete çeşitli sözler verip, eğer Teke Bey şehre hâkim olursa bu sözlerin tutulacağını öğütledi. Bir kısım şehir ahaliyle bu yolla bir ittifak kuruldu. İttifak sebebiyle Antalya halkının bir kısmı gece baskınında Teke Bey'in yanında yer aldılar. Bu saldırıda Teke Bey biraz daha fazla zarar vermeyi başarsa da, içlerinde çok yakın bir akrabası olmak üzere pek çok kayıp verdi ve yine geri çekildi⁴⁴³.

⁴⁴¹ Leontios Makhairas, 1932, s. 189; Amadi, 2015, s. 379; A. Luttrell, 1988, s. 150.

⁴⁴² “Kıbrıs Kralı Peter

Ey kıymetli Peter, ey Kıbrıs Kralı,

Ey İskenderiye'yi ele geçiren zorlu

Kumandan, nice bir küffara kan kusturdun fakat

En yakın adamlarının içini kaplayan haset

Sonun oldu, varmadan sabaha, sabahın eşiğinde,

Öldürdüler seni daha uykudayken döşğinde.

İşte böyle, Felek çarkını böyle döndürür,

Döndürür neşeyi hüzne, yaşama sevincini söndürür”

Geoffrey Chaucer, 2015, s. 272-273.

⁴⁴³ Leontios Makhairas, 1932, s. 303-305; Amadi, 2015, s. 391.

Kronikteki bu hikâyeden, şehir yönetiminden, bir grup Antalya halkının memnun olmadığı sonucu çıkartılabilir. Hatta yeni Kıbrıs Kralı II. Peter, ilk olarak Antalya'ya kendilerinin atadığı yöneticiden şüphelendi. Fakat daha sonra onun suçsuz olduğunu anladı. Antalya'daki bu hoşnutsuzluğun sebebi muhtemelen daha önce çıkan isyanda da belirttiğimiz gibi maddi sebeplere dayanmaktaydı. Buna bir de Teke Bey'in usanmadan yaptığı kuşatmalar eklenince işler daha da zorlaşıyordu. Böyle bir ortamda kaledekiler şehri kolayca Cenevizlilere teslim edebilirlerdi. Hatta Teke Bey'e dahi teslim edebilirlerdi. Fakat bu teslimi yapan şehirdeki yönetim değil de, bizzat Kıbrıs Kralı olacaktı. Nitekim Kıbrıs-Ceneviz ilişkileri gerildiğinde Antalya'nın Ceneviz eline geçmesinden korkan Kıbrıs Kralı, Teke Bey'e şehri teslim etmeyi daha faydalı buldu⁴⁴⁴. Böylece şehrin iaşesi için yaptıkları masraftan kurtulacaklar, ayrıca teslim karşılığında Teke Bey'den belirli bir miktar ücret dahi alacaklardı. Bununla birlikte Antalya'daki askerleri de Kıbrıs'a çekerek Cenevizlilere karşı güç kazanmış olacaklardı. Kıbrıslılar bu konuda hemfikir olunca, Mağusalı Sir Biden Mistakheli ve Lefkoşeli George Pissalogos'u Teke Bey'in huzuruna gönderdiler. Teke Bey'e şehri belli bir ücret karşılığında teslim edeceklerini, ayrıca Teke Bey'in düzenli olarak yıllık bir ücret ödemesi gerektiğini de belirttiler⁴⁴⁵. Şartları kabul eden Teke Bey, 14 Mayıs 1373 tarihinde Antalya önlerine geldi. Birçok değerli hediyeleri ve teslim için gereken ücreti elçilerle birlikte şehre gönderdi. Özellikle gönderilen hediyeler arasında çok ağır ve bir o kadar da değerli, ayaklı bir gümüş kâse dikkati çekmekteydi. Makhairas, Türklerin bunu misafirlerine kepçe ile şarap ikram etmek için kullandıklarını

⁴⁴⁴ B. Flemming, 1964, s. 89.

⁴⁴⁵ Leontios Makhairas, 1932, s. 345-347; Amadi, 2015, s. 401.

belirtmektedir⁴⁴⁶. Teke Bey üzerine düşeni yaptığında Kıbrıs ordusu da şehri ona teslim etti ve adaya döndü. Böylece bölge üzerindeki Kıbrıs baskısı da sona ermiş oldu. Daha önce bahsettiğimiz gibi Hüsameddin Mahmud Bey 1373-4 yılında Kıbrıs'ın egemenliğine son vermeleri sebebiyle Oba-Gülefşen Camisini inşa ettirdi.

Hüsameddin Mahmud Bey'den sonra Alanya Tarihi için bilgi olmayan karanlık bir dönem başlar. 1373-4'te başta olduğunu gördüğümüz Hüsameddin Mahmud Bey'in yerine kimin, ne zaman geçtiği belli değildir. Bu dönem 1400'lerin başına dek sürecektir. Alanya Beyleri hakkında bilgi sahibi olmadığımız bu karanlık süreç, Anadolu için önemli gelişmelerin olduğu bir dönem olmuştur. Bölgede Osmanlı ilerleyişi söz konusudur.

1370'lerde Osmanoğulları'yla, Anadolu Beylikleri'nin ilişkileri genel olarak dostane devam etmekteydi. I. Murad'ın, oğulları Yakup Çelebi ve Bayezid Çelebi için yaptırdığı sünnet düğününe Alâiyye, Hamid, Aydın, Karaman, Karesi, Menteşe, Teke ve Saruhan Beyleri elçiler gönderseler de⁴⁴⁷, I. Bayezid'in (Yıldırım) tahta geçmesiyle durum tersine döndü. Osmanlılar, Germiyan hanedanına kız vermek, Hamidoğulları'ndan da satın almak yoluyla topraklar kazandılar. Nitekim

⁴⁴⁶ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 347.

⁴⁴⁷ Aleyye vü Hamid, Aydın, Karaman

Karasi, Menteşe, Teke, Saruhan,

Erişdi elçisi İsfendiyar'un

Yetişdi Germiyan'un her Diyârun. Hadîdî Tarihi, **Manzum Osmanlı Tarihi 1285-1523**, İst. 2015, s. 85; Akın, H. **Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma**, İst. 1946, s. 57; B. Flemming, 1964, s.101.

Hamidoğulları toprakları yüzünden Karamanoğulları ile aralarında sorun çıkacaktı⁴⁴⁸. Fakat I. Bayezid'in ilerleyişi zamanla kendini iyice kabul ettirecektir. Bu dönemde Osmanlılar'ın ilerleyişinin Manavgat sınırlarına dek uzandığı görülmektedir. Osmanlı tahrir defterlerinde geçen kayıtlarda, I. Bayezid'in bölgede verdiği haslara atıf yapılmaktadır⁴⁴⁹. I. Bayezid sadece güney kıyılarında değil, aynı zamanda Orta-Kuzey ve Doğu Anadolu'da kısmen hâkimiyetini kabul ettirdi. Ancak Memlükler'in nüfuzu altındaki bölgelere pek karışmadı⁴⁵⁰. Alanya da muhtemelen o dönemde Karaman, Dulkadir ve Ramazanoğulları gibi Memlükler'in etkin oldukları sahaya dâhildi.

Anadolu Beylikleri aleyhine devam eden Osmanlı yayılması, 1402'de Ankara Savaşı'yla sona erdi. Timur, I. Bayezid'i esir ettikten sonra Kütahya'ya geldi. Buradan ülkenin dört bir tarafına şehzadelerini ve emirlerini, ganimet kazanmaları için gönderdi. Konya, Akşehir, Karahisar, Alanya ve Antalya'ya, Şehzade İskender, Süleymanşah Bek, Rüstem Tagay Buga, Seyyid Hoca Şeyh Ali ve diğer beyler yağma yapmaları maksadıyla gönderildi⁴⁵¹.

Ganimet için gönderilen bu beyler dönüşlerinde çok sayıda zenginliğin yanında I. Bayezid tarafından Bursa'da hapiste tutulan Karamanoğlu Mehmed'i (Muhammed) de getirdiler. Emir Timur ona, altın kemer, zerdüz hilat ve taç vermek suretiyle, Karaman, Konya, Larende, Aksaray, Antalya ve Alanya'yı, nahiye ve köyleriyle

⁴⁴⁸ B. Flemming, İst. 1988, s. 284; D. E. Pitcher, **Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası**, Ank. 2013, s. 84.

⁴⁴⁹ Latif Armağan, **XVI. Yüzyılda Teke Sancağı**, Ankara Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ank. 1996, s. 44-48; B. Karaca, **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası**, Isparta 2009, s. XV, 25.

⁴⁵⁰ B. Flemming, 1988, s. 284; D. Edgar Pitcher, 2013, s. 86-89.

⁴⁵¹ Şerefüddin Ali Yezdî, **Emîr Timur (Zafername)**, İst. 2013, s. 394.

birlikte bağışladı⁴⁵². Buna rağmen Timur'un askerlerinin bölgedeki yağması bir süre daha devam etti⁴⁵³. Şahmelik Bek tarafından, Keçiborlu, Aktağ ve Antalya'da yağmaya devam edildi. Bölgedeki beyler karşı koyarak Şeyh Ali Salay ve Şeyh Hacı Süldüz'ü öldürseler de Timur'un ordusu karşısında çaresizlerdi⁴⁵⁴.

Timur'un çekilmesini müteakip Anadolu Beyleri yeniden canlandılar. Bunların içinde özellikle Karamanoğulları ön plana çıkmaktadır. Karamanoğlu II. Mehmed Bey ve İbrahim Bey, Selçuklu sultanlarının unvanlarını kullanmaya başladılar⁴⁵⁵. Beylikler bu dönemde her ne kadar rahatlasalar da, Fetret Devrine giren Osmanlı'nın yeniden toparlanması uzun sürmeyecektir. 1426'ya kadar sırasıyla Saruhan, Menteşe ve Aydın ilini ele geçireceklerdir. Karamanoğulları ile süren mücadeleyi de 1470'lerde Osmanlılar kazanacaktır.

4. Savcı Bey b. Şemseddin Mehmed Dönemi

Timur'un Anadolu seferi sonrası, Alanya için karanlık olarak adlandırabileceğimiz, yaklaşık otuz yıllık dönem sona ermiştir. XIV. yüzyılın başlarından itibaren basılan sikkelerde Savcı b. Şemseddin (Mehmed) Bey'in ismi geçmektedir. Fakat ondan önce kimin hüküm sürdüğüne dair bilgi yoktur. Şecerede

⁴⁵² Şerefüddin Ali Yezdî, a.g.e, s. 398; İbni Arabşah, *Acâibu'l-Makdûr Fî Nevâib-i Timûr*, İst. 2012, s. 317-318.

⁴⁵³ “(Timur), askerleri Menteşe'nin dört bir yanına dağıldılar. Dağ, taş, çukur, bayır demeden her yere ulaştılar. Birileri beyliğin alını durumundaki dağlara, kâkülü durumundaki tepelerine çıkarken, diğerleri kapıları durumundaki kulaklarına asıldı, başka bir grup evleri durumundaki eteklerine yapıştı, bir diğer grup göğsüne ve omuzlarına bindi; sonra sahillerine saçıldılar.” İbni Arabşah, 2012, s. 320.

⁴⁵⁴ Şerefüddin Ali Yezdî, a.g.e, s. 400-401.

⁴⁵⁵ B.Flemming, 1988, s. 285.

bir kopukluk oluşmaktadır. Sikkelerde ismi geçen Savcı Bey'in babası Şemseddin Mehmed Bey'in ise Alanya'da beylik yaptığına dair şimdilik hiçbir kayıt yoktur⁴⁵⁶.

Savcı Bey'i ele geçen sikkeler vasıtasıyla tanımaktayız. İlk olarak eski bir Selçuklu ananesini canlandırmış ve *Emirü's-Sevâhil* unvanını kullanmıştır⁴⁵⁷. Daha sonra muhtemelen üzerinde hissettiği baskıdan kurtulunca *es-Sultani* unvanını kullanmaya başlamıştır, darp ettirdiği paralarda bu durum açıkça görülmektedir⁴⁵⁸.

⁴⁵⁶ Şemseddin Mehmed Bey'in Karaman Hükümdarı Bedreddin İbrahim Bey'in oğlu olduğu kabul edilmektedir. Şemseddin Mehmed Bey'in Şikarî'de geçen bir kayıttan H.753/M.1352 tarihinde kardeşi tarafından zehirlenerek öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Savcı Bey'in hükümdarlığı ile babasının ölümü arasındaki tarih aralığı çok açık olsa da, eldeki veriler şimdilik bundan başka bir şey söylememize imkân vermemektedir. Bu beyin ismi Savcı Bey'in bastırdığı paralarda Şemseddin, oğlu Karaman Bey'in bastırdığı paralarda Mehmed (bazen Şemseddin Mehmed) olarak geçtiğinden Şemseddin Mehmed Bey olarak anılmaktadır. Savcı Bey'in parasında: *Savcı b. Şemseddin*; Karaman Bey'in parasında: *Karaman b. Savcı b. Mehmed* olarak geçmektedir. Şikarî, **Karaman Oğulları Tarihi**, Konya 1946, s. 60; H. Öztürk-H. Perk, **Alâiye Beyliği Sikkeleri**, İst. 2015, s. 17, 40-45; İ. H. Uzunçarşılı, 2003, s. 95; İ. H. Konyalı, İst. 1946, s. 88.

⁴⁵⁷ Savcı Bey ilk olarak bastırdığı paralarda kendi ismini kullanmadan, sadece emirü's-sevahil unvanını kullanmıştır. Sonraları kendi ismiyle birlikte bu unvanı beraber kullanmaya başlamıştır. Emirü's-sevahil bölgeye Selçuklular tarafından atanan beylere verilen bir unvandı. Ankara Savaşı sonrası Karamanoğulları da benzer bir yol izleyerek Selçuklu sultanlarının unvanlarını kullanmıştır. B. Flemming, 1988, s. 285.

⁴⁵⁸ 1- *Emirü's-sevahil*, 2- *Emirü'l-a'zam Savcı*, 3- *es-Sultânî Savcı b. Şemseddin* (arka yüzde: *Emirü's-sevahil*) sikkelerde geçen Savcı Bey'in kullandığı unvanlardır. Bununla birlikte Sultan unvanının Memlük Sultanları'na atfen kullanıldığı belirtilmektedir. K. Solak, "Memlükler ve Alâiyye", **Tarih Okulu**, S. XII, 2012, s. 124; G. Kürkman-Ö. Diler, 1981, s. 74, 84-91; H. Öztürk-H. Perk, 2015, s. 40-42.

Savcı Bey'in ne kadar hüküm sürdüğü belli değildir. H.827/M.1423 tarihli bir kitabeden anlaşıldığına göre bu tarihten önce iktidarı sonlanmış olmalıdır, çünkü bu dönemde oğlu Karaman Bey yöneticidir. Mezkûr kitabede Savcı Bey *el-mevlevî* nisbesiyle anılmaktadır⁴⁵⁹. Bizce bu unvan doğrudan şehirdeki Mevlevilerle alakalıdır. XIV. yüzyılın başlarında özellikle Arif Çelebi (öl. 1319) Mevleviliği yayma gayesiyle seyahatler yapmıştır. Bu seyahatlerden birinde Alanya'ya da gelmiştir. Fakat şehirde, propaganda amaçlı bir etkinlik yapmaktan çok, hastalığa yakalandığı ve burada uzun süre hasta olarak kaldığı kayıtlıdır⁴⁶⁰. XV. yüzyılda Osmanlı'nın tuttuğu kayıtlardan Karamanoğulları zamanında şehirde bir Mevlevihane vakfı olduğu görülmektedir⁴⁶¹. Arif Çelebi'nin şehre ziyaretinin bu vakıfla ve şehirdeki Mevlevilerle bir alakası var mıdır, tam olarak belli değildir, ancak şehirdeki Mevlevilerin Osmanlı öncesi varlığı kesindir. Biz Savcı Bey'in el-Mevlevî nisbesini Alanya'daki Mevlevilere yormaktayız⁴⁶².

Savcı Bey tahta oturduğunda ilk problemi kardeşiyle olmuştur. 1403 yılı Haziran ayı sonlarında Alanya'ya saldıran Ceneviz yöneticisi Boucicaut'nun biyografisinde; şehre saldırı yapıldığında Bey'in (Savcı Bey olduğunu tahmin etmekteyiz) kardeşiyle bir savaşta olduğu, bu savaş sebebiyle kale kuşatıldıktan ancak beş gün sonra şehre ulaşabildiği bilgisi yazılıdır⁴⁶³. Savcı Bey'in mücadele ettiği

⁴⁵⁹ A. Yardım, İst. 2002, s. 167-168; İ. H. Konyalı, 1946, s. 91.

⁴⁶⁰ Ahmet Eflâkî, **Ariflerin Menkıbeleri II**, İst. 1973, s. 288; B. Flemming, 1964, s. 73-74.

⁴⁶¹ İ. H. Konyalı, 1946, s. 91.

⁴⁶² Mevlevihane vakfı hakkında daha fazla bilgi için bu tezde bk. **Vakf-ı Mevlevihane**

⁴⁶³ "Ou temps que ceste chose avint, le seigneur de L'Escandelour (Alanya) avoit guerre contre un sien frere, et tenoit les champs atout grant ost a. 5 journees de la". **Le Livre Des Fais**, 1985, s. 226.

kardeşinin kim olduğuna dair bir bilginiz yoktur, fakat Alanya tahtı için mücadele ettikleri aşikârdır. Savcı Bey, kardeşinin yarattığı tehlikeyi ortadan kaldırdıktan sonra Alanya'ya yönelmiş ve Mareşal Boucicaud'un ordusuyla savaşmıştır.

a. Akdeniz'de Venedik - Ceneviz Rekabeti

1. Mareşal Boucicaud

Boucicaud olarak adlandırılan Jean Le Meingre, 1366'da Fransa'da doğdu. Babasıyla aynı ismi taşıdığından II. Jean Le Meingre olarak da adlandırılmaktadır⁴⁶⁴. Erken yaşlardan itibaren savaşlarda cesaretini gösteren Boucicaud, 1382'de Roosebeke Savaşı'nın ardından henüz daha 16 yaşında iken *şövalye* unvanını aldı⁴⁶⁵. 1391 yılında Fransa Kralı tarafından Fransa Mareşallığı ile onurlandırıldı. Bundan beş yıl sonra Macar Kralı Sigismund'un çağrısıyla Osmanlı'ya karşı toplanan Haçlı ordusuna katılan Boucicaud, savaşın sonunda Osmanlı'ya esir düştü⁴⁶⁶. Fidyeye ödemek suretiyle serbest kalsa da, Niğbolu Savaşı'nda Fransız üst tabaka soylu sınıfının ortadan kalkışını gördüğünden⁴⁶⁷, şövalyelik değerlerine daha fazla bağlandı ve sıkı bir Haçlı Seferi taraftarı oldu. Esaretten kurtulan Boucicaud, Fransa Kralı VI. Charles tarafından, 1399 yılında Yıldırım Bayezid'in kuşatması altındaki İstanbul'a yardım etmek

⁴⁶⁴ M. Daş, "Fransız Mareşali II. Jean Le Meingre Boucicaud'ya Göre Osmanlı Türkleri ve Bizansla İlişkileri", **XV. Türk Tarih Kongresi**, C.III. 2006, s. 667.

⁴⁶⁵ N. Housley, "One Man and His Wars: The Depiction of Warfare by Marshal Boucicaud's Biographer", **Journal of Medieval History**, 29:1, 2003, s.28; D. Nicolle, **Niğbolu 1396**, İst. 2014, s. 25.

⁴⁶⁶ M. Daş, 2006, s. 667.

⁴⁶⁷ "Bu durumda onun şövalyelik yanlısamalarını gözden geçirmesi beklenmez miydi? Fakat hiç de öyle olmamıştır". J. Huizinga, **Ortaçağın Günbatımı**, Ank. 1997, s. 116.

amacıyla gönderildi ve görevini yerine getirdikten sonra 1400 yılında Fransa'ya döndü⁴⁶⁸.

Mareşal 1401 yılına gelindiğinde Fransız idaresine geçen (1396-1409) Cenova'ya genel vali olarak atandı. Bu görevdeyken ilk faaliyeti Cenevizlileri Kıbrıs'tan uzaklaştırmak isteyen Kıbrıs Kralı Janus'a karşı oldu⁴⁶⁹, fakat daha genel çerçevede amacı, Sarezen olarak adlandırılan Müslümanlara zarar vermektir⁴⁷⁰. Bunu yapabilmek için de en iyi yolun yağma olacağına karar vermiş olmalıdır. Kıbrıs'ı barışa zorlamak için çıktığı seferde Alanya, Trablusşam, Batroun, Beyrut ve Sayda limanlarına taarruzda bulunmasından bunu anlamaktayız. Ancak verdiği zararlar, daha çok bölge ticaretinde etkin olan Venediklileri etkiledi. Hayatı savaşlarda geçen Mareşal, 1415'te Agincourt Savaşı'nda İngilizler'e tutsak düştü ve altı yıllık esaretten sonra 1421'de öldü.

Mareşal'in hayatını ve Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerini, onun sağlığında, muhtemelen bir hayranı tarafından tutulan biyografisinden öğrenmekteyiz. Biyografinin adı "*Cenova Genel Valisi ve Fransa Mareşali Bouicicaut Namıyla Meşhur Asil Jean Le Meingre'nin Kahramanlıkları*"dır⁴⁷¹. *Livre des fais* olarak da bilinir⁴⁷². Eser, Mareşal'in çocukluğundan, Cenova'nın Fransa'nın elinden çıktığı 1409 yılına kadar geçen olayları kapsamaktadır. Biyografi Mareşal'in hayatı ve savaş

⁴⁶⁸ M. Daş, 2006, s. 668; M. Daş, "XIV. Yüzyıl Fransız Kaynaklarına Göre Türk-Fransız Askeri Temasları", *Eskiçağ'dan Modern Çağa Ordular*, İst. 2008, s. 286-287.

⁴⁶⁹ N. Housley, 2003, s. 28.

⁴⁷⁰ N. Housley, 2003, s. 28.

⁴⁷¹ M. Daş, 2006, s. 668.

⁴⁷² **Le Livre Des Fais Du Bon Messire Jehan Le Maingre, Dit Bouciquaut, Mareschal de France Et Gouverneur de Jenes.**

tecrübeleriyle doludur ve Boucicaut'nun ün, şöhret ve şanını artırmayı amaçlamaktadır. Metinde Boucicaut erken kalkan, günde üç saatini ibadete ayıran ve ne işi olursa olsun günde iki defa diz çöküp *missa* dinleyen bir kişidir. Bununla birlikte erdemli bir şövalyenin taşınması gereken tüm vasıflara haizdir. Kadınlara değer verir, onlar için bir tarikat dahi kurmuştur⁴⁷³.

Huizinga tüm bu methiyeleri ve kahramanlık öykülerini gerçeğin üzerine perde çekmek olarak yorumlar. Çünkü biyografide Niğbolu'da uğranılan müthiş bozgun birkaç cümle ile yer almaktadır. Bu nedenle Huizinga, XV. yüzyılda şövalyelik kültürünün duygusallıkla – alay arasında bir yerde dengelendiğini belirtir⁴⁷⁴. Mareşal'in şövalyeliğini ve ahlakını ön plana çıkaran biyografi bu anlamda dikkatli kullanılmalıdır. Çünkü metinde bazı olaylar abartılırken, Niğbolu mağlubiyeti gibi olumsuz olaylar ve başarısızlıklar görmezden gelinmektedir.

Boucicaut'nun Doğu Akdeniz Seferleri'ni incelerken karşılaştığımız bir diğer sorun ise dönemin Venedik kaynaklarında ortaya çıkmaktadır. Bu kaynaklara Venedik ve Cenova arasında devam eden rekabet bir şekilde yansımıştır⁴⁷⁵. Cenevizlilerin

⁴⁷³ J. Huizinga, 1997, s. 108, 116.

⁴⁷⁴ J. Huizinga, 1997, s. 107, 115.

⁴⁷⁵ XIV. yüzyılda Doğu Akdeniz'de Cenevizlilerin karşısında, bölgeyi neredeyse tekeline almış Venedikliler vardır. Venedik'in bu üstünlüğü Cenova'nın Fransa işgali altında olduğu yıllarda da (1396-1409) devam etmiştir. Mareşal'in Doğu Akdeniz'de yaptığı saldırılar bu sebeple bölgeyle çok iyi ticari ilişkileri olan Venediklileri çok kızdırmıştır. Deniz Cumhuriyetleri arasındaki rekabet için bk. C. Di Girolamo, "Deniz Cumhuriyetleri Arasındaki Rekabet", **Ortaçağ, Şatolar, Tüccarlar, Şairler**, İst. 2015, s. 34-38.

başarı olarak gördüğü olaylar, Venedik kaynaklarına başarısızlık olarak geçmiştir⁴⁷⁶. Örneğin biyografide Alanya saldırısı başarıyla sonuçlanan büyük bir olayken, Morosini'nin yazdığı Venedik kroniğinde aynı olay, Cenevizlilerin uğradığı büyük bir mağlubiyet olarak kayıtlıdır⁴⁷⁷. Bu durum işimizi zorlaştırırsa da, Ruy Gonzalez de Clavijo'nun seyahatnamesi⁴⁷⁸, Makrîzî'nin *Kitab el-Sülûk*⁴⁷⁹ adlı kroniği ve XV. yüzyılın başında yazılan Giritli Emmanuel Piloti'nin eseri⁴⁸⁰ Mareşal'in seferleri hakkında karşılaştırma yapabilmemize imkân vermektedir.

2. Boucicaut'nun Doğu Akdeniz Seferi ve Alanya Kuşatması (1403)

1401 yılında, daha önce Fransız egemenliğine geçen Cenova'ya, Fransa Kralı VI. Charles'in genel valisi olarak atanan Boucicaut'nun ilk büyük problemi, Cenevizlileri Mağusa'dan uzaklaştırmaya çalışan Kıbrıs Kralı Janus'la oldu. Mareşal, Janus'a karşı bir cezalandırma hareketine geçmeden önce, Venediklilerle bir görüşme yaptı ve onlardan Kıbrıs'ı desteklemediklerini öğrendi. Böylece gelebilecek herhangi bir Venedik tehlikesini ortadan kaldırdıktan sonra, filosuyla 1403 yılının Haziran ayında Rodos'a geldi. Aynı zamanda Kıbrıs'ı baskı altına almak için bir heyet gönderdi ve Kıbrıs'ın da barış yapmaya istekli davranmasıyla müzakerelere başlandı⁴⁸¹. Kıbrıs ile görüşmelere başlanması ve Kıbrıs sorununun bu şekilde

⁴⁷⁶ “His attack on Scandalore is described as a success by the Genoese, as a failure by the Venetian sources” G. Hill, II, 1972, s. 454.

⁴⁷⁷ Morosini, A, I, 1898, s. 57-59.

⁴⁷⁸ Ruy Gonzalez De Clavijo, *Narrative of the Embassy of Ruy Gonzalez de Clavijo*, London, 1859.

⁴⁷⁹ Makrîzî, *Kitâb el-Sülûk li-Marifet Düvel el-Mülûk*, C. III-3, Kahire 1971.

⁴⁸⁰ E. Piloti, 1950.

⁴⁸¹ G. Hill, II, 1972, s. 451-454.

çözülüyor olması onu Anadolu sahillerine yapacağı saldırı için serbest bıraktı⁴⁸². Timur'un Ankara Savaşı'nda Osmanlı'yı yenmesi ise, onu sefer için teşvik eden bir diğer etkendi⁴⁸³.

Mareşal, donanmasını ilk olarak Alanya (Escandelour) üzerine sevk etti (Haziran sonları). Biyografisinde bu durum şu şekilde anlatılmaktadır: *Mareşal'in en büyük isteği Müslümanlara zarar vermektir. O şövalyelerine saldırı yapmak için hangi bölgeye gitmeleri gerektiğini sordu. Onlar Türkiye'de Escandelour (Alanya) diye anılan güzel bir kalenin olduğunu, eğer oraya gidilirse güzel bir fetih yapılacağını belirttiler*⁴⁸⁴. Bunun üzerine hızlıca Rodos'tan ayrıldılar, yolda bir Müslüman gemisini savaşıarak ele geçirdiler. Sonrasında şehrin önüne geldiler. Biyografiye göre Alanya'nın görüntüsü şu şekilde idi: limanı koruyan bir kule vardı ve şehri koruyan yüksek dağlar boyunca uzanan büyük bir kalesi vardı. Daha aşağı tarafta ise deniz boyunca toprak dümdüz görülüyor ve burada bahçelerin olduğu güzel bir bitki örtüsü vardı. Burayı ele geçirmek için Mareşal şövalyelerini düzenledi ve kuvvetlerini üç bölde. İlki Chateamouran komutasında liman'a saldırı yapacaktı. Diğerleri Louis de Culan emrinde geçiş yolunu koruyacak ve şehre girişi engelleyecekti; Mareşal ve yanlarında Guillaume de Naillac ve Chateaubrun'un olduğu üçüncü grup ise kaleye (kapıya) saldıracaktı. İlk gün pek bir başarı elde edilemedi; çünkü limanın kulesi çok

⁴⁸² N. Housley, 2003, s. 28.

⁴⁸³ Biyografide Timur bir inançsız bir kişi olarak değil de "Tanrı'nın Kırbağı" olarak adlandırılmaktadır. Özellikle Niğbolu savaşını kazanan Bayezid'in cezalandırıcısı olarak tasvir edilmektedir. N. Housley, 2003, s. 33.

⁴⁸⁴ Piloti, eğer Alanya ele geçirilirse kentin Rodos'a verileceğini ve bunun karşılığında Rodos yöneticilerinin de Mareşal'e 11 bin altın düka vereceğini belirtir. E. Piloti, 1950, s. 88.

iyi korunuyordu ve duvarlar askerlerle güçlendirilmişti. Ertesi gün Chateauroran limanı ele geçirip aşağı şehre girmeyi başardı. Böylece çarşı ve dükkânlar Cenevizliler'in eline geçti, yağmalandı, limandaki Alanya gemileri ateşe verildi. 4 fustes (fusta), 2 kadirga, 1 hafif kadirga ve 2 büyük gemi (naves) yakılan gemilerdi.

Biyografiye göre: *bu olay esnasında Alanya Beyi kardeşiyle savaş durumundaydı. Fakat Mareşal'in adamlarının geldiğini duyduğunda derhal onlara doğru yöneldi. Sık sık büyük çarpışmalar oldu, Alanya Beyi'nin askerleri bir süre sonra kaçarak şehir kıyısındaki bahçeliklere çekildiler. Mareşal'in adamları ansızın, Müslümanlar (çekilen askerler) dinlenirken ve silahlarını bırakmışlarken baskın yaptılar, birçoğunu öldürdüler. Alanya Bey'inin uğradığı büyük yenilgiyle askerlerinin çoğu dağlara kaçtı. Fakat Mareşal bunları takip etmek niyetinde değildi. Çok güzel sarayı, büyük konakları ve güzel bahçeleri ateşe verilen Alanya Beyi bu kadar büyük bir savaşın çıkmasına hayret ederek barış istedi. Alanya Beyi Cenevizlilere istedikleri yardımı yapacağını, Mareşal isterse Kıbrıs Kralı'na karşı yapılacak saldırıda tüm güçleriyle Mareşal'in yanında yer alacağını belirtti. Bunun üzerine Boucicaud en iyi seçeneğin barış olacağına karar kıldı. 14 günlük Alanya seferi sonrasında Mareşal ordusu ve kadirgaları ile geri döndü⁴⁸⁵.*

Biyografi esas alındığında, genel seyri bu şekilde özetlenebilecek olan Alanya Seferi, görüldüğü üzere, Mareşal açısından düşmana diz çöktürülen büyük bir zaferle bitmiştir, fakat devrin diğer kaynaklarında daha farklı bilgiler mevcuttur.

Morosini'nin Venedik kroniğinde Alanya Kuşatmasının Mareşal için büyük bir hüsrân olduğu ve donanmasının verdiği kayıplar sonrası, onun şehri terk etmek zorunda kaldığı belirtilmektedir. “*Boucicaud Alanya'ya saldıranın karaya*

⁴⁸⁵ **Le Livre Des Fais**, 1985, s. 221-229.

çıkamayacağını ve buranın ele geçirilemez olduğunu kabul etti” denmektedir⁴⁸⁶. Buna ek olarak, aynı kuşatma ile alakalı daha farklı bir anlatı, Clavijo’nun seyahatnamesinde geçmektedir. Onun aktardığı bilgilerden Mareşal’in 12 gün boyunca Alanya’yı (Candelor) kuşattığı, fakat Alanya Beyi’nin bir süre sonra kale dışına çıkararak Fransız ve Cenevizlilere büyük zararlar verdiği anlaşılmaktadır⁴⁸⁷.

Kaynaklardaki bilgileri bir araya getirdiğimizde Mareşal’in gerçekten de yaklaşık iki hafta boyunca Alanya’yı kuşattığı, şehri ve çevresini yağmaladığı, fakat Alanya Beyi’nin bir süre sonra yetişerek kuşatmayı bozduğu ve bunun üzerine donanmanın çekildiği anlaşılmaktadır. Ancak Hristiyanlık ve Kutsal Savaş değerlerini yücelten biyografide, kuşatma sonunda Alanya Beyi ile bir anlaşmaya varılması, hatta Kıbrıs’a yapılacak bir seferde Alanya’nın kullanım açısından iyi bir yer olacağına ima edilmesi bir hayli ilginçtir⁴⁸⁸. Çünkü Kutsal Savaş iddiasıyla çıkılan bir harekâta Hristiyan Kıbrıs’a karşı, Müslümanlarla işbirliğine gidildiği ortaya çıkmaktadır. Esasında bu durum, daha önce belirttiğimiz gibi, biyografinin tarihsel kaynak olarak sorunlu yönlerine işaret etmektedir. Anlatıda Alanya Beyi’nin yalvararak barış istemesi, belki de aldıkları başarısız sonucun üzerini örtmek için yazılmıştır.

Mareşal Alanya saldırısı sonrasında, Kıbrıs’la devam eden barış görüşmelerinin sonuçlandığını ve 7 Temmuz’da bir anlaşmaya varıldığını haber aldı. Bu antlaşmayla aslında Mareşal’e yaklaşık 150.000 duka ödeyecek olan Kıbrıs Kralı

⁴⁸⁶ Morosini, A, I, 1898, s. 59.

⁴⁸⁷ Ruy Gonzalez de Clavijo, 1859, s. 18.

⁴⁸⁸ **Livre des Fais**, 1985, s. 229; K. M. Setton, “Manuel II, Marshal Boucicaut, and the Clash between Venice and Genoa”, **The Papacy and The Levant (1204-1571)**, Vol. 1, Philadelphia, 1976, s. 386.

Janus, yapılacak seferlerin masrafını ödemeyi kabul etmiş oluyordu⁴⁸⁹. Yapılan barış antlaşmasının verdiği rahatlıkla, Mareşal hedefine İskenderiye'yi koydu ve İskenderiye yönüne bir filo gönderdi. Daha sonra bu filodan aldığı haberlerden, rüzgârların bu yönde ilerlemek için çok ters olduğunu öğrendi⁴⁹⁰. Bu durumu Tanrıdan gelen bir işaret olarak değerlendiren Boucicaut, İskenderiye saldırısını ertelemiş, donanmasını başka hedeflere yönlendirmiştir⁴⁹¹.

3. Trablusşam (Tripoli) Seferi

İskenderiye seferinden vazgeçen Boucicaut donanmasını Suriye kıyılarına yöneltmiş ve 6 Ağustos'ta Trablusşam'a ulaşmıştır. Fakat Mareşal'in hesap edemediği bir sorun söz konusudur. O da Venediklilerdir. Çünkü bölgeyle iyi ticari ilişkileri olan Venedikliler, düzenlerinin bozulmasını istemiyorlardı. Bu sebeple yapılacak saldırıları önceden Memlük Sultanı'na ve beylerine haber veriyorlardı. Dönemin bölgedeki Venedik yöneticisi Carlo Zeno, Mısır'ın ve Suriye'nin sahil şeridini saldırı öncesinde uyarılmıştı⁴⁹². Mareşal ilk etapta Venediklilerden şüphelenmemiştir, fakat Beyrut seferinde ele geçirdiği bir Venedik gemisinden aldığı bilgilerle, Venediklilerin "hainliğini" fark etmiştir. Venediklilere gönderdiği bir mektupta bu durumdan şikâyet etmektedir⁴⁹³.

⁴⁸⁹ K. M. Setton, a.g.e, s. 386.

⁴⁹⁰ **Livre des Fais**, 1985, s. 230-231.

⁴⁹¹ N. Housley, 1995, s. 200.

⁴⁹² **Livre des Fais**, 1985, s. 233; D. Lalande, **Jean II Le Meingre Dit Boucicaut (1366-1421)**, Genova 1988, s. 111.

⁴⁹³ **Livre des Fais**, 1985, s. 277-191.

Mareşal gerçekten de 6 Ağustos'ta Trablusşam'a ulaştığında Müslümanlar savunma durumuna geçmişler, saldırıyı bekliyorlardı. Biyografiye göre Mareşal karaya çıkmak için zorlu bir savaş vermiş ve Müslümanlar çekilmek zorunda kalmıştır, böylece Mareşal ve adamları tıpkı Alanya saldırısında olduğu gibi, yapılan savaştan galip çıkmıştır⁴⁹⁴.

Makrîzî de Hicri 806 yılının Muharrem ayında Trablusşam'da Frenklerle Müslümanların savaştığını belirtir. Makrîzî'de durum şu şekilde izah edilmektedir: *“Trablus'taki Frenk Savaşı bu ayda yaşandı. Frenkler, otuz büyük gemi ile Trablus'a geldiler. O sırada Emir Demirtaş ülkede yoktu. İnsanlar, ayın on ikinci ertesi salı (1 Ağustos 1403) gününe kadar Frenklerle şiddetli şekilde savaştılar. Emir Demirdaş, Baalbek'te iken bu olaydan haberdar oldu. Bunun üzerine Emir Demirdaş, Şam Emiri yardımcısı Şeyh'ten yardım istedi ve Trablus'a doğru hareket etti. Ayın yirminci günü (9 Ağustos 1403) olan Perşembe günü Trablus'a vardı. ... Bu sırada Frenkler, Beyrut'a ulaşmışlardı”* demektedir⁴⁹⁵.

Kıbrıs'taki Venedik yardımcı balyosu Bernardo Morisini ise mektuplarında, Trablus Beyi'nin Boucicaut'yu şehir dışındaki bahçelere yerleşerek beklediğini, sonrasında yapılan savaşı Hristiyanların kaybettiğini belirtmiştir. Yüzün üzerinde kayıp ve yaralı veren Boucicaut'nun çekilmek zorunda kaldığını ifade eder⁴⁹⁶. Seyyah Clavijo da benzer bir yorumda bulunur; Mareşal'in hücum eden ordusuna Trablus

⁴⁹⁴ **Livre des Fais**, a.g.e, s. 233-243; D. Lalande, 1988, s. 111-114.

⁴⁹⁵ Makrîzî'de daha önce de belirttiğimiz gibi sahil şeridinin Venedikliler tarafından uyarıldığına dair bir bilgi yoktur, buna rağmen iki taraf arasında meydana gelen çarpışmaları çok detaylı olarak tasvir eder. Makrîzî, 1971, C. III-3, s. 1114.

⁴⁹⁶ D. Lalande, 1988, s. 113.

halkının, şehrin yakınında akan bir ırmağı geçerek saldırıda bulunduğunu ve bu sebeple Mareşal'in ordusuna büyük zararlar verdiklerini belirtir⁴⁹⁷. Öyle anlaşılıyor ki Mareşal Trablusşam seferinde de istediğini elde edememiş; buna rağmen liman kentlerine yaptığı saldırılara devam etmiştir.

4. Batroun, Beyrut, Sayda ve Lazkiye Saldırıları

Biyografiye göre Mareşal, Trablusşam'dan ayrıldıktan sonra yolda denk geldiği bir Müslüman gemisini yağmalamış ve tayfasını kılıçtan geçirmiştir. Daha sonra muhtemelen 7-9 Ağustos'ta savunması zayıf olan bugün Lübnan'da bir liman kenti olan Batroun şehrini yağmalamıştır⁴⁹⁸. 10 Ağustos'ta çok sayıda Venedik dükkânının bulunduğu, Suriye için önemli bir liman olan Beyrut'a gelmiştir. Makrîzî de Trablus sonrası Beyrut'a gittiğini belirtir⁴⁹⁹. Ancak burada da Venediklilerin önceden haber vermesi dolayısıyla şehir terk edilmiş, değerli ticari ürünler uzağa taşınmıştı. Mareşal yine de şehre girip yağmaladı ve yaktı, bulduğu her şeyi gemilerine naklettirdi. Yağmalananlar arasında Venedik baharatları da vardı⁵⁰⁰. Piloti'ye

⁴⁹⁷ Ruy Gonzalez De Clavijo, 1859, s. 18.

⁴⁹⁸ Makrîzî Batroun şehrine yapılan saldırı hakkında bilgi vermez.

⁴⁹⁹ Makrîzî Beyrut'ta yapılan yağmayı şu şekilde anlatır: “*Bu sırada Frenkler, Beyrut'a ulaşmışlardı. Demirtaş ile Frenkler arasında büyük bir savaş meydana geldi. Bu savaşta iki Müslüman öldü ve bazı Müslümanlar yaralandı. Emir Şeyh Trablus'a ulaştığında olay bitmişti. Bunun üzerine Beyrut'a hareket etti ve ayın yirmi birinci günü (10 Ağustos 1403) Cuma öğlen vakti Beyrut'a vardı. Müslümanlar ile Frenkler arasındaki savaş dünden beri devam ediyordu. Frenklerin savaşçıları evleri yaktılar ve yaktılar. Emir Şeyh, Frenklerin peşine düştü*”. Makrîzî, 1971, C. III-3, s. 1114.

⁵⁰⁰ D. Lalande, 1988, s. 114; Morosini, A, I, 1898, s. 61-66.

inanacak olursak Mağusa meydanında bu ganimetler açık artırma ile satıldı⁵⁰¹. Fakat bu yağmalamalar Venedik-Ceneviz ilişkisini daha da kötü duruma soktu. İleride bahsedeceğimiz üzere Venediklilerin hâkim olduğu coğrafyada Cenova valisi Boucicaut'un böyle bir tahribat yapması iki devleti Modon'da karşı karşıya getirecekti.

Beyrut'un yağmalanmasından sonra Boucicaut, 12 Ağustos'ta daha güneydeki Sayda (Sidon) kentine ulaştı. Müslümanlar orada onu bekliyordu. Karaya çıkma emri verilse de aniden çıkan ve ters esen rüzgârlar bir süre sonra bu harekâtı engelledi. Biyografinin yazarı karaya çıkmak isteyen Haçlıları Thermopylae'de Pers İmparatoru 1. Serhas'a karşı savaşan, Leonidas ve onun 300 askeriyle kıyaslar⁵⁰². İki taraf arasındaki mücadele beş saat kadar sürmüş, fakat burayı ele geçirmek elverişsiz olacağından kuşatma kaldırılmıştır⁵⁰³.

Biyografiye göre Mareşal bundan sonra kuzeydeki Lazkiye kentine bir sefer yapmak istemiş fakat donanmasının artık yavaş yavaş dağılmasından dolayı başarılı olunamayacağını anlayınca, seferi yarıda kesip, dinlenmek için Kıbrıs'a yönelmiştir. Lazkiye, Mareşal'in Suriye kıyısında yaptığı son girişimdir. Sonrasında Mareşal

⁵⁰¹ E. Piloti, 1950, s. 91; D. Lalande, 1988, s. 115.

⁵⁰² K. M. Setton, 1976, s. 387.

⁵⁰³ K. M. Setton, a.g.m, s. 387; Makrîzî ise Sayda şehrinde Frenklerin yenildiğini belirtse de, yaptıkları yağmadan ve halkı kılıçtan geçirdiklerinden de bahseder: “*Ardından Sayda şehrine gittiler. Birçok yeri yaktılar ve Dimyat'tan gelen değerli eşya yüklü bir kervanı ele geçirdiler. Sayda halkını öldürdüler. Emir Şeyh onlarla ikinci vakti karşılaştı ve daha karadalarken onlarla savaştı. Frenkleri binekleri ile birlikte hezimete uğrattı. Ardından Beyrut'a gittiler. Beyrut'ta onlara yetiştirdi ve savaşa girdi. Ardından Frenkler, Trablus tarafına ilerlediler ve oradan geçerek Mağusa tarafına gittiler. Bunun üzerine Emir Şeyh, Beyrut ve Sayda şehirlerine birer birlik yerleştirerek Safer ayının ikinci günü Şam'a geri döndü*” Makrîzî, 1971, C. III-3, s. 1114.

Mağusa'ya dönmüştür.⁵⁰⁴ Burada Kıbrıs Kralı ile görüşmelere devam eden Mareşal, Eylül ayında Rodos'a ulaşmış ve orada 10 gün kalmıştır. Sonrasında Cenova'ya dönmek için denize açılmıştır.

Sonuç olarak Mareşal'in biyografisini, Makrîzî'nin kroniği ve diğer eserlerle karşılaştırdığımızda genel olarak Doğu Akdeniz seferinin aslında pek de başarılı olmadan bittiğini görüyoruz. Mareşal'in planı, aslında İskenderiye'nin⁵⁰⁵ ele geçirilmesini hedefleyen bir Haçlı seferiyken, liman kentlerini ve denizde denk geldiği gemileri ele geçirmeye dayalı bir korsanlık ve yağma hareketine dönüşmüştür. Aslında bu açıdan bakıldığında başarılı bir harekât sayılabilir. 1365'te I. Peter'in meşhur İskenderiye seferi, böyle bir girişimin ne kadar kazançlı olabileceğini göstermiştir, fakat Kutsal Toprakların ele geçirilmesi anlamında hiçbir başarısının olmadığını söylemek zor değildir.

Emmanuel Piloti de bu durumdan yakınmaktadır. İskenderiye'nin ve daha sonra da Kutsal kentlerin ele geçirilerek, yeniden Haçlı Devletleri'nin kurulmasını arzulayan Piloti, XV. yüzyılda yazdığı eserinde Mareşal'i Haçlı hedeflerinden sapmakla suçlamaktadır. Mareşal'i, başarısız seferlerinin Hristiyanlar arasındaki ayrılığı daha da derinleştirdiği gerekçesiyle eleştirmektedir⁵⁰⁶. Barbara Flemming de benzer şekilde, Boucicaut'nun seferlerinin Venedik – Ceneviz mücadelesine dönüştüğünü belirtir⁵⁰⁷. Gerçekten de Mareşal'in Doğu Akdeniz'de yaptığı seferler

⁵⁰⁴ D. Lalande, 1988, s. 116.

⁵⁰⁵ 1407 yılında Boucicaut yeniden İskenderiye seferine girişmiştir. Fakat Kıbrıs Kralı Janus'tan beklediği desteği göremediğinden bu sefer de yarım kalmıştır. N. Housley, 1995, s. 200.

⁵⁰⁶ D. Lalande, 1988, s. 116.

⁵⁰⁷ B. Flemming, 1964, s. 114.

bölge ticaretine hâkim olan Venediklileri çok rahatsız etmiştir. Bir donanma hazırlayan Venedikliler aradan çok zaman geçmeden 7 Ekim 1403 tarihinde Mora Yarımadasında, Modon şehri yakınlarında Boucicaud'nun donanmasına saldırmış ve onlara büyük zararlar vermişlerdir. Böylece ticaretlerini baltalayan Mareşal'den intikamlarını almışlardır. Bu da Doğu Akdeniz'de Venedik hâkimiyeti adına atılan bir adım olmuştur, fakat her iki deniz gücü de Türklerin ilerleyişi karşısında çaresiz kalacaktır⁵⁰⁸.

Bunun dışında, Savcı Bey döneminde gelişen olaylar hakkında bildiklerimiz çok sınırlıdır. Muhtemelen Mareşal'in saldırısında Alanya'da bey olarak o oturmaktaydı. Alanya Beyi'nin, Karamanoğullarının, Memlûkler'e karşı olan 1418-19 yıllarındaki Tarsus mücadelesinde⁵⁰⁹ nasıl bir pozisyon aldığı bilinmemektedir. Fakat 1421 tarihinde küçük yaşta Mısır Sultanı olan Nasirüddin Muhammed Es-Salih adına Alanya'da paralar basılması, ilişkilerin bozulmadığını göstermektedir. Bundan önce, Memlûkler'in 1414'te Kıbrıs'a yaptığı saldırıda Alaiyye Beyi'nin Mısırlılarla birleşmeyerek tarafsızlığını muhafaza ettiği iddia edilmiştir⁵¹⁰, fakat bu doğru değildir. Loredano'nun, *Lusignan Kıbrıs Kralları Tarihi* adlı eserine atıfla bahsedilen bu olay yanlış anlaşılmış olmalıdır. İlk olarak eserde olayın geçtiği yıl 1414 değil, 1426'dır. Loredano aslında Sultan Barsbay'ın üçüncü Kıbrıs Seferini (Khirokitia Savaşı) anlatmaktadır. Zaten 1414 yılında bir saldırı değil de, bir barış antlaşması imzalanmıştır. Ayrıca Khirokitia Savaşı'nda Alanya Beyi olan Karaman Bey'in

⁵⁰⁸ C. Di Girolamo, 2015, s. 38.

⁵⁰⁹ K.Y. Kopruman, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, Ank. 1989, s. 166-168.

⁵¹⁰ M. H. Yinanç, 1978, s. 288

tarafsızlığını korumak bir tarafa, savaş öncesinde Mısır'a bizzat giderek Sultan'ı Kıbrıs'a karşı harekete geçirmek için çabaladığı görülmektedir⁵¹¹.

5. Karaman Bey (1423?-1444-6) Dönemi

Savcı Bey'den sonra yerine oğlu Karaman Bey geçmiştir. Onun en azından H. 827/M.1424 tarihinden itibaren başa geçtiği bilinmektedir. İç kalede yaptırdığı onarım vesilesiyle yazılan kitabeden bu tarih çıkmaktadır⁵¹². Eğer İ. H. Konyalı'nın bahsettiği gibi bir tadilâta giriştiyse, bunu muhtemelen bölgedeki Osmanlı ilerleyişine karşı yaptırmıştır⁵¹³.

Onun kitabeyi yazdırdığı 1424'ten itibaren başa geçtiğini kabul edersek, karşılaştığı ilk önemli olay, Kıbrıs'ın Memlükler tarafından fethedilmesi olmuştur. Bu fetih esnasında tarafsız kalamayan Karaman Bey'in mühim bir rol oynadığı görülmektedir. Kıbrıs kroniklerine göre Alanya Beyi Karaman Bey (le seigneur d'Allagia) Haziran 1426'dan önce iki gemi ile İskenderiye'ye gitmiş ve Sultan

⁵¹¹ Bu savaş hakkında ileride daha fazla bilgi verilecektir. G. F. Loredano, **Histoire Des Rois De Chypre De La Maison De Lusignan**, Kıbrıslı Henri Gıblet, Vol II, 1732, s. 152.

⁵¹² Ali Yardım, bu kitabenin Oba Mahallesi'ne ait olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla kitabenin İ. H. Konyalı'nın iddia ettiği gibi bir onarım vesilesi ile tutulmadığını belirtmektedir. A. Yardım, 2002, s. 167-168; İ. H. Konyalı, 1946, s. 91.

⁵¹³ Bu tarihte Antalya, Osmanlı elindedir. Karmanoğlu II. Mehmed Bey, Tekeoğullarıyla birleşerek orayı ele geçirmek için uğraşsa da, kuşatma esnasında atılan bir güllenin çarpması sonucu ölecektir. İ. H. Konyalı, 1946, s. 91; K. Y. Kopruman, **El-Aynî'nin İkdu'l-Cumân'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar**, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1971, s. 31; A. Darrag, **L'Égypte Sous Le Regne De Barsbay (825-841/1422-1438)**, Şam 1961, s. 387.

Barsbay El-Melik el-Eşref'e (1422-1438) Kıbrıs'a saldırması için destek vermiştir⁵¹⁴. Fakat bu bilgiye Kıbrıs kronikleri dışında başka kaynaklarda rast gelinmemektedir⁵¹⁵.

Memlûklerle, Kıbrıs arasındaki sorun aslında 1410'lara değin geri gitmektedir. Sultan Ferec, Kıbrıslıların ve bölgedeki Hristiyan unsurların yaptığı saldırılar sebebiyle 1410 ve 1411 yıllarında Kıbrıs'a iki donanma göndermiştir. 1414 yılında da Şeyh Müeyyed el-Mahmudi (1412-21) Kıbrıs'ı fethetmek istese de sonrasında Kıbrıslıların barış isteğini kabul etmiştir⁵¹⁶. Buna rağmen Kıbrıs yöneticileri batıdan da aldıkları destekle Sultan Barsbay iktidarı döneminde, Müslüman limanlarına ve tacirlerine yağma yapınca işler değişmiştir. Sultan Barsbay bu sorunu tamamen ortadan kaldırmak maksadıyla adaya üç sefer düzenlemiş ve 1426 yılında Kıbrıs Kralı Janus da esir edilerek, adada hâkimiyet tesis edilmiştir⁵¹⁷.

Karaman Bey, bu savaşın öncesinde ve sonrasında Memlûk Türkleri'nin yanındaydı. Elimizde çok az bilgi olsa da, sefere en azından gemileriyle ve askerileriyle iştirak ettiğini düşünmekteyiz. Nitekim Makhairas kroniğinde "*Alanya Beyi Karaman Bey de iki gemisiyle birlikte İskenderiye'deydi. Sultan'ı filolarını Kıbrıs'a göndermesi için zorlamaktaydı*" denilmektedir⁵¹⁸. Bu ifade Karaman Bey'in

⁵¹⁴ Leontios Makhairas, 1932, s. 653; Amadi, 2015, s.458; Florio Bustron, 1886, s. 361; Strambaldi, II, 1893, s. 276-277.

⁵¹⁵ A. Darrag, Alanya Beyi'nin aslında saldırı öncesi Kahire'ye gelmediğini belirtmektedir. Fakat ilerde açıklayacağımız üzere savaşta esir olan Kıbrıslıların Alanya'da bulunuyor olması, Karaman Bey'in savaşa iştirak etmesiyle alakalı olmalıdır. Bu nedenle özellikle döneme çağdaş olan Makhairas'taki bu bilgiyi doğru olarak kabul etmekteyiz. A. Darrag, 1961, s. 255.

⁵¹⁶ E. Buharalı, 1995, s. 90.

⁵¹⁷ E. Buharalı, a.g.e, s. 90-107.

⁵¹⁸ Leontios Makhairas, 1932, s. 653.

de en azından doğrudan görev aldığını düşünmemize sebep olmaktadır. Ayrıca Karaman Bey'in savaşa katıldığını gösteren bir diğer etken de, Kral Janus'un fidye karşılığında esirlikten kurtulup Kıbrıs'a döndükten sonra, savaşta esir edilen tebasını yüksek ücretler ödeyerek, diğer bölgelerle birlikte Alanya'dan da kurtarmasıdır⁵¹⁹. Ortaçağ savaş hukukunda esirler ganimet olarak görüldüğünden savaşa katılanlar, ele geçirdikleri esirleri satabiliyorlardı. Savaş sonrası Alanya'da kölelerin bulunuyor olması ve bu bilgiyi dönemin şahidi olan Makhairas'ın vermesi Karaman Bey'in bu savaşta yer aldığını göstermektedir.

Memlükler'in yanında yer aldığını gördüğümüz Karaman Bey'e karşı, Teke Bey'in oğlu olarak geçen birisi de Kıbrıs ordusunda görev almıştı. Bu kişinin ismi hakkında bir bilgi yoktur, onun kroniklerde Kıbrıs Kralı Janus tarafından Memlüklerle savaşmak için kiralandığı ve Hristiyan olduğu belirtilmektedir. Fakat savaş esnasında çıkan karışıklıkta, Memlük askeri sanıldığından, Kıbrıslılar tarafından öldürülmüştür⁵²⁰. Nitekim Memlük kaynaklarında da Kıbrıslıların para karşılığında Türkmenleri istihdam ettiğine dair bilgiler vardır⁵²¹. Hristiyan olmuş Antalya Beyi'nin oğlu (le fils de Tacca) ile alakalı biraz daha erken tarihte geçen, benzer bir hikâye daha vardır. Genç Marino Sanudo (1466-1536 M. Sanuto the Younger) Mayıs 1409'da İstanbul'da bulunan Venedik Balyosundan bir mektup geldiğini ve bu mektupta Antalya'nın Türk hükümdarının vaftiz olmak ve Hristiyanlığa geçmek istediğini belirtmektedir. Varisinin olmaması dolayısıyla da mal varlığını *Sinyora*'ya bırakma

⁵¹⁹ Leontios Makhairas, 1932, s. 679; Strambaldi, II, 1893, s. 287.

⁵²⁰ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 663; Amadi, 2015, s. 460; Florio Bustron, 1886, s. 364-365; Strambaldi, II, 1893, s. 280.

⁵²¹ K. Y. Kopruman, 1971, s. 32; E. Buharalı, 1995, s. 104.

teklifinde bulunmuştur. Böylece kent Venediklilere geçecektir. Maalesef M. Sanudo'nun bahsettiği olay burada kesilir ve bu beyin ismi hakkında hiçbir malumat verilmez⁵²². Kıbrıs'ta Memlükler'e karşı savaşıyan kişi ile bu kişi aynı mıdır bilinmemektedir. Fakat savaşa katılan beyin hakkında iki tahmin vardır. Barbara Flemming onun Osman Çelebi; Şehabettin Tekindağ ise Osman Çelebi'nin oğlu Mustafa Bey olduğunu düşünmektedir⁵²³.

Teke Bey'in oğullarının kenti teslim etmeleri ve 1426 yılı savaşında Kıbrıs'ın yanında yer almaları, muhtemelen bölgedeki Osmanlı ilerleyişine karşı destek almak amacıyla yapılmaktaydı. Nitekim 1427 yılında Alanya Beyi de kenti Memlüklere 5 bin dinara satacaktır⁵²⁴. Bu sayede Sultan Baybars fethettiği Kıbrıs'ın karşısında önemli bir üs elde ederken, Alanya Beyi de Osmanlılara ve kimi zaman da Karamanoğullarına karşı arkasına önemli bir güç almış olacaktı.

1427'de Alanya ile birlikte iki kale daha Memlüklere satıldı. Kaleye azat edilen Memlüklerden Ayas, *naibü's-saltana* olarak atandı. Kale için belirlenen 5 bin dinarlık ücret Karaman Bey'e ödendi. Kalenin teslimi ise Aralık 1427 tarihinde Mısır'dan gönderilen bir filo yapıldı⁵²⁵. Yalnız bu durum egemenliğini tamamen teslim etmesi anlamına gelmiyordu. Bunu kendi adına Alanya'da darp ettirdiği sikkelerden

⁵²² B. Flemming, 1964, s. 114; N. Jorga, 1896, s. 125 dn. 3.

⁵²³ B. Flemming, a.g.e, s. 114; M. C. Ş. Tekindağ, 1976-7, s. 70.

⁵²⁴ A. Darrag, 1961, s. 388; B. Flemming, a.g.e, s. 115; K. Solak, 2012, s. 124; F. A. Yiğit, 2011, s. 162.

⁵²⁵ Kalenin Memlükler'e satılış tarihi olarak Makrîzî H. 17 Zilhicce 830/M.9 Ekim 1427 tarihinden öncesini işaret etmektedir. Aynı ise H. 831/19 Aralık 1427 safer ayının son gününde bir ekibin satın alınmış ve parası Karaman Bey'e ödenmiş kaleyi, teslim almak için gittiğini belirtir. K. Y. Kopruman 1971, s. 33-179; Makrîzî, 1972, C. IV-2, s. 752.

anlamaktayız. H. 832/1428-9 tarihinden itibaren Karaman Bey adına Alanya darplı sikkeler bulunmuştur⁵²⁶. Bundan dolayı Memlûk Sultanı'nın Alanya'da bir naib bulundurmakla birlikte, Karaman Bey'in de yönetimine devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu satış işlemi daha çok Memlûkler'in hâkimiyetini tanımak, limanları Memlûkler'in donanmasına açık bulundurmak ve gerekli görüldüğü durumlarda yardıma koşmak anlamındaydı. Yaklaşık on beş yıl sonra Karaman Bey'in tüm bunları yerine getirdiğine şahit olmaktayız.

Seyfeddin Çakmak (1438-1453) döneminde, Doğu Akdeniz'i tamamen kendi hâkimiyetlerine almak isteyen Memlûkler, bu amaçla Rodos'a üç defa sefer düzenlemişler ve bu seferlerde Alanya'dan gerekli yardımları almışlardır. 1440 yılında düzenlenen ilk seferde Alanya Beyi donanmanın ihtiyaçlarını gidermekle beraber, sefere iki adet de gurab (kadirga) donatarak katkı sağlamıştır. 1443 yılındaki ikinci Rodos Seferi'nde de Memlûk donanması takviye amacıyla Alanya'dan geçerek gitmiştir. Sefer sonbahara denk geldiği için, bir süre sonra geri dönmek zorunda kalan donanmadakiler kışı Alanya'da geçirmeyi kararlaştırmış, fakat çıkan fırtınalar sebebiyle dağılarak zar zor Mısır'a dönmüşlerdir⁵²⁷. Çok açık bir şekilde Mısır için Alanya, kereste bakımından öneminin yanısıra, seferler esnasında yardım alabileceği bir üs hâline de gelmiştir. Benzer bir durum Kıbrıs için de geçerlidir. Özellikle Rodos seferleri esnasında Kıbrıs da bir üs olarak kullanılmıştır⁵²⁸.

⁵²⁶ H. Öztürk-H. Perk, 2015, s. 47.

⁵²⁷ Makrîzî, **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, 1973, C. IV-3, s. 1210; B. G. Erol, **Memlûk Deniz Kuvvetleri**, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2012, s. 179-184.

⁵²⁸ G. Hill, III, 1972, s. 516.

Memlûklere olan bu bağılığa rağmen, Alanya Beyleri'nin kısmi olarak bağımsız hareket ettikleri de görülmektedir. Kıbrıslılar 1444 yılında Alanya Beyi'nin adayı işgale kalkışacağından endişelenmektedirler⁵²⁹. Bu korku Kral II. John'un batıdan daha fazla yardım talep etmesine sebep olacaktır, ancak bu yardım talebine çok fazla olumlu cevap alınamamıştır. Bu dönemde Kıbrıs'a yardım etmek konusunda batılılar pek heyecanlı değillerdi. Hatta Gorigos 1448'de Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından alındığında dahi, Kıbrıs Kralı'na Memlûk Sultanı'ndan yardım istemesi önerildi⁵³⁰.

Kıbrıs'ın içinde bulunduğu bu durumun, Alanya Beyi'ni daha da cesaretlendirdiği anlaşılmaktadır. Neden olduğu pek belli olmasa da Kıbrıs'ın 1448 tarihinde Alanya Beyi'ne 5 bin düka haraç ödediği görülmektedir. Bu haraç yıllık mıdır yoksa bir defaya mahsus bir ödeme midir, tam olarak belli değildir. Karamanoğlu II. İbrahim Bey'in Gorigos'un fethi öncesi huzuruna gelen Kıbrıs elçilerine, Alanya Beyi'ne ödenen haracın kendine de ödenmesini istemesi, düzenli ödenen bir haraca işaret etmektedir⁵³¹.

Alanya'nın kaderini bundan sonra Osmanlı, Karamanoğulları ile Memlûkler arasındaki mücadele belirleyecektir. Alanya'nın Memlûkler ve Osmanlılarla yakınlaşması ileride Karamanoğlu İbrahim Bey için sorun olmuştur. 1456'da Tarsus'u ele geçirmek için Memlûklerle mücadele eden Karamanoğulları'nın,⁵³² bundan daha

⁵²⁹ G. Hill, III, 1972, s. 517.

⁵³⁰ N. Housley, 1995, s. 193; G. Hill, III, 1972, s. 520.

⁵³¹ G. Hill, III, 1972, s. 518.

⁵³² Tarsus için Karamanoğlu Mehmed Bey döneminde 1415 tarihinden itibaren Memlûkler ile mücadele edildiği görülmektedir. Özellikle Seyfeddin İnal el-Eşref (1453-1461) döneminde Karamanlıların

önce Alanya için de girişimde buldukları görülmektedir: Fatih Sultan Mehmed'in hâkimiyet devrine ait, Feridun Bey münşeatinde geçen bir mektup ve ona yazılan bir cevapta; Karamanoğlu desteğiyle Lütfü Bey'in, kırk beş kişiyle gizlice basarak, kardeşi⁵³³ olan Karaman Beyi öldürdüğü kayıtlıdır. Fatih Sultan Mehmed bu durum vesilesiyle gönderdiği mektupta, gerçekte olayın nasıl cereyan ettiğini bilmek istediğini belirtmektedir. Karamanoğlu II. İbrahim Bey de cevabında bu olaya bir dahlinin olmadığını, bütün işi Lütfü Bey'in kendisinin yaptığını belirtmektedir⁵³⁴. Mektuplar tarihsizdir. Bu sebeple Fatih Sultan Mehmed'in ilk mi (1444-1446) yoksa ikinci mi (18 Şubat 1451-1481) saltanat devrine ait olduğu belli değildir. Fakat elimizde Lütfü Bey'in 7 Eylül 1450 tarihinde Kıbrıs Kralı'yla imzaladığı bir antlaşma bulunmaktadır. Dolayısıyla bu mektuplar Fatih Sultan Mehmed'in ikinci saltanat dönemine ait olamayacağından, ilk defa tahta oturduğu 1444-1446 yılları arasına ait olmalıdır⁵³⁵.

İbn Kemal (Kemal Paşazâde) bu konuda “*mezkur diyarun Karaman Beğ dirler emâret emrinde müstakil bir şehriyârı vardı, merhum ve mağfur Sultân Murad Han'a itâ'at etmişdi, sâyir ümerâ-yı Osmanî gibi evâmir-i hakanîye mutî olub ferman-bürdârdı; Karaman-oğlı İbrahim Beg'ün ittifakiyle karındaşı Lûtfî Beg'ün elinde*

Tarsus'a karşı hücumları dikkati çekmektedir. M. C. Ş. Tekindağ, 1977, s. 326; F. A. Yiğit, 2011, s. 153-154, 171-173.

⁵³³ Sikkelerden kardeş oldukları belli olmaktadır. Her ikisinin babası da Savcı Bey'dir. *Lûtfî b. Savcı H. Öztürk-H. Perk*, 2015, s. 53.

⁵³⁴ İ. H. Konyalı, 1946, s. 98-99; Feridun Ahmed Bey, **Mecmua'î Münşeati's-Selatîn-i Feridun Bey**, C.1, s. 264-265.

⁵³⁵ Antlaşma metnin ileride tercümesi verilecektir. F. Babinger, **Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı**, 2013, s. 55-58, 74.

makhûr olupdururdu; ol hal üzerine çok zaman geçmeyüb mezkûr bed-fi'âl dahi dehr-i pür kahrîn pençe-i şikencesine düşüb ölüpdururdu. Ol öliceğ oğlu Kılıç-arслан Beg yerine şehriyar oldı” demektedir⁵³⁶. Hayrullah Efendi de İbn Kemal'den özetleyerek “iş bu Alâiyye hisarı ve nevahisi Karaman Bey namında bir emirin olub Sultan Murad Han Hazretlerine itaat üzere hareket etmekte olduğundan Karamanyan familyasından İbrahim Bey, mezkûr Karaman Bey'in biraderi Lütfü Beyi idma' ile iğfal eyleyüb biraderini izâle ettirmiş.” demek suretiyle Karaman Bey'in vefatının en azından Sultan Murad Han'ın sağlığında olduğunu belirtmektedir⁵³⁷. Bundan dolayı Lütfü Bey'in şimdiye kadar kabul edilen tahta çıkış tarihi olan 1450 yılını, 1444-6 yılları arasına çekmek gerekmektedir.

6. Lütfü Bey (1444/6-1453) Dönemi

Kardeşi Karaman Bey'i öldürerek başa geçen Lütfü Bey'in diğer Alanya beyleri gibi, tam olarak hangi tarihte tahta çıktığı belli değildir. Bursa'daki mezar taşında H. 857 yılı Recep ayı ortalarında vefat ettiği yazılıdır (Temmuz 1453)⁵³⁸. Mezarını kitabesinden anlaşıldığına göre kızının kocası olan, Osmanlı sadrazamlarından Rum Mehmed Paşa yaptırmıştır⁵³⁹.

⁵³⁶ İbn Kemal, **Tevârih-i Âl-i Osman**, VII. Defter, Ank. 1991, s. 309-310.

⁵³⁷ Hayrullah Efendi (öl.1866), **Tarih-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye**, C.8, s. 137; İ. H. Uzunçarşılı, 2003, s. 93.

⁵³⁸ İ. H. Konyalı, 1946, s. 101.

⁵³⁹ Aşıkpaşazade'de bu konuda iki farklı bilgi bulunmaktadır. İlk olarak Rum Mehmed Paşa'nın Lütfü Bey'in kızı ile evli olduğunu belirtmektedir. Fakat daha sonra Karamanî Nişancı Mehmed Paşa'nın Alanya Beyi'nin kızı ile evli olduğunu belirtir. Karamanî Mehmed Paşa'nın eserlerini anlatırken de onun vakıflara yönelik hasmane tutumundan bahsettikten sonra, öldüğünü ve mezarını da hatunu,

Lütfü Bey döneminde, kardeşi Karaman Bey zamanındaki Kıbrıs'ı baskı altında tutma politikası devam ettirilmiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi 1448 yılında Kıbrıs'tan haraç alınmaktaydı. 1450 yılında Lütfü Bey'in diğer Türk Beylerinin desteğini alarak, Kıbrıs'ı baskı altında tutmak için bir saldırı planladığı görülmektedir. Lütfü Bey'in bu saldırısında Karamanoğlu İbrahim Bey'in etkili olduğunu düşünmek yanılıcı olmaz, çünkü Memlüklere karşı, İbrahim Bey'in bu dönemde saldırgan bir politika izlediği görülmektedir. İbrahim Bey'in, Lütfü Bey'i, Memlük kontrolündeki Kıbrıs'a saldırmaya teşvik ettiği anlaşılmaktadır.

Alanya Beyi'nin saldırısından haberdar olan Kıbrıs Kralı da tekrar batıdan yardım istemiştir. Gorigos'un 1448'de Karamanoğulları tarafından ele geçirilmesinden dolayı, Kıbrıs'ın batı için önemi daha da artmıştı. Bu sebeple Rodos'tan ve Aragon Kralı'ndan adaya hemen yardım gönderilmiştir. Aynı zamanda Mısır Sultanı'nın da bir filo ile harekete geçtiği haberi Alanya Beyi'ne ulaşmıştır. Alanya Beyi de bu durumdan çekinmiş ve Kıbrıs Kralı ile bir barış antlaşması imzalamıştır⁵⁴⁰. Antlaşmayla Karamanoğulları ile olumlu devam eden ilişkiler de bozulmuştur. Bu antlaşma o dönemde Memlük hâkimiyetinde olan Kıbrıs Kralı II. John (1423-58) ile Eylül 1450 yılında imzalanmıştır. İmzalanan antlaşma aşağıdaki maddeleri içermektedir.

Alâiyye (Aleyye) Beyi'nin kızının yaptığını belirtir. **Aşıkpaşazade Tarihi (Osmanlı Tarihi 1285-1502)**, İst. 2013, s. 247, 299; Çeviride “kızı” kelimesi okunmamıştır. Bu nedenle Osmanlıcası için bk. a.g.e, s. 326b.

⁵⁴⁰ G. Hill, III, 1972, s. 520-521.

7 EYLÜL 1450⁵⁴¹

Karamanya'da Alanya emiri Lütfü Bey (Λουφτουμπην) ve Kıbrıs Kralı arasında yapılan barış antlaşması;

Tanrı'nın adı ile 7 Eylül 1450 yılı

- Bu yazı, çok yüce ve çok dürüst olan Kıbrıs Kralı Jean ve çok soylu ve varlıklı olan Alanya Emiri Lütfü Bey arasında biçimi ve üslubu aşağıda belirtildiği gibi nihayete erdirilmiş barış antlaşmasıdır:
- Öncelikli olarak belirtmek gerekir ki, Kıbrıs Kralı bugünden itibaren, Alanya Beyi ile dostça ilişkilerini koruyacağına, kardeşçe ve onunla iyi birer komşu olarak kalacağına ve Alanya Emiri ve Alanya vatandaşları ya da Alanya gemileri, pazarları hakkında hiçbir önyargı ya da istekte bulunmayacağına dair yemin etmiştir.
- Fakat buna karşılık, onların Kıbrıs adasına ve limanlarına gelebileceklerini, ticaret yapıp giriş ve çıkışta bulunabileceklerini ve hiçbir engelleme ile karşı karşıya kalmayacaklarını belirterek buna dair de yemin vermiştir. Sonuç olarak Kıbrıs Kralı tüm bu kuralları gözeteyeceğine dair ant içmiştir. Bunun dışında, eğer Alanya Beyi Kıbrıs Beyleri tarafından yahut herhangi bir Kıbrıslı tarafından zarara uğratılırsa, Kral zararı ödemekle yükümlüdür.
- Bundan ötürü Alanya Beyi Lütfü Bey de, bugünden itibaren Kıbrıs Kralı ile dostça komşuluk ilişkileri içinde olacağına dair yemin etti. Ayrıca ne Krala ne onunla ilgili konulara, ne de ticari pazarlar ve gemilerine hiçbir zararda bulunmayacağını bildirdi. Fakat onlardan farklı olarak Alanya

⁵⁴¹ Antlaşmanın metni için bk. ekler bölümü, M. E. De Mas Latrie, **Histoire de L'île De Chypre**, III part I Documents II, 1855, s. 64-67.

topraklarına kendi beyliğini kapsayan yerlere gelebileceklerini, limanlarına giriş çıkış yapabileceklerini, pazarlarını hiçbir kısıtlamayla karşı karşıya kalmadan kullanabileceklerini belirtti. Ayrıca Alanya Beyi her şeyi gözlemleyeceğine dair yemin etti. Buna ek olarak Kıbrıs Beyi gibi, Alanya Beyliği tarafından veya herhangi bir Alanyalı tarafından zarara uğratıldığı takdirde zararları Alanya Beyi tarafından karşılanacaktır.

- Ayrıca Kıbrıs Kralı Alanya Beyi'ne zarar vermek isteyen herhangi bir düşman sezinlerse veya öğrenirse olabildiğince erken Alanya Beyi'ni uyaracağına dair de söz verdi. Alanya Beyi de aynı şekilde Kıbrıs Kralı'na zarar vermek isteyen herhangi bir düşman olduğunu öğrendiği vakit Kıbrıs Kralı'nı uyaracağına dair yemin etti.
- Alanya Beyi ve Kral arasındaki bu antlaşmayı iki taraf karşılıklı anlaşarak Rodos senyörünün eline yazılı olarak teslim ettiler. Eğer taraflardan biri yukarıda belirtilen antlaşmaya karşı gelirse Rodos senyörü kendisine teslim edilen antlaşmayı uygulayabilecek ve yargı hakkına sahip olacaktır.

Antlaşmanın maddelerini incelediğimizde her iki ülke tüccarlarına karşılıklı olarak serbest ticaret hakkı, uğranılacak zararlar karşısında güvence sağlanması, can ve mal güvenliklerini kapsadığı görülmektedir⁵⁴². Bununla birlikte denizlerden gelebilecek tehlikelere karşı birbirlerini uyarmayı da kabul etmişlerdir. Herhangi bir sorun çıkması durumunda da Rodos Senyörü yetkili kılınmıştır.

⁵⁴² M. H. Yinanç, 1978, s. 288; M. Delilbaşı, "Ortaçağ'da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış", **Belleten**, 1983, C.XLVII, S.185, s. 98.

Yapılan bu antlaşma Karamanoğlu İbrahim Beyi rahatsız etmiştir. Bu dönemde Karamanoğullarının Memlûklerle arasının iyi olmamasının da bunda etkisi olmalıdır. Alanya Beyi'nin Memlûk kontrolündeki Kıbrıs'la uzlaşmasının, bu sebeple İbrahim Bey'i rahatsız ettiği anlaşılmaktadır⁵⁴³. Nitekim antlaşmadan bir yıl sonra İbrahim Bey, II. Mehmed'in Osmanlı tahtına yeniden geçmesini fırsat bilerek Alanya'yı kuşatmaya gelmiştir. Alanya Beyi'nin maruz kaldığı bu tehlike hakkında Aşıkpaşazâde ve Neşrî daha detaylı bilgiler vermektedir. Onların verdiği bilgilerden Fatih Sultan Mehmed'in ikinci defa Osmanlı tahtına geçmesini fırsat olarak değerlendiren İbrahim Bey'in, bizzat Alanya üzerine yürüdüğü anlaşılmaktadır: *Bir gün nâgâh haber geldi kim Karamanoğlu İbrâhim'ün karnı yarıldı, haramzâde oğlanlar doğurdu. Germiyanoglu dedüğine bir oğlunu koşdu, Kütahiyye'ye göndürdi. Ve birin dahi Aydınoğlu'nun iline göndürdi. Biri dahi Menteşeoğlu'dur dedi. Anı dahi ol vilayete göndürdi. Kendü Alâiyye'ye yürüdü*⁵⁴⁴.

⁵⁴³ M. C. Ş. Tekindağ bu antlaşmanın Karamanoğlu İbrahim Bey'in teşviki ile yapıldığını belirtse de bu doğru değildir. Nitekim antlaşmadan bir yıl sonra Alanya Beyi, İbrahim Bey'in şehri kuşatmasına karşılık Kıbrıs'tan yardım isteyecektir. M. C. Ş. Tekindağ "Son Osmanlı – Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar", *İÜEFTD*, 1963, C. 13, S. 17-18, s. 45.

⁵⁴⁴ Fatih'in ikinci defa tahta geçişinden sonra yaşanan ilk hadise olarak Aşıkpaşazade bu olayı anlatmaktadır. Aşıkpaşazâde Tarihi, 2013, s. 189; M. M. Neşrî, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, İst. 2013, s. 282; Hadîdî ve İdris-i Bitlisi ve Oruç Bey tarihinde de benzer bir anlatım söz konusudur, fakat İbrahim Bey'in Alanya üzerine seferinden bahsedilmez. Hadîdî Tarihi, 2015, s. 208; İdris-i Bitlisi, *Heşt Behişt*, VII. Ketîbe, Ank. 2013, s. 97; *Oruç Beğ Tarihi*, İst. 2014, s. 71.

Lütfü Bey de bu kuşatma üzerine, antlaşmanın verdiği güvenle Kıbrıs'tan yardım talebinde bulunmuştur⁵⁴⁵. Bu talep karşısında Kıbrıs Kralı hemen Rodos'tan yardım istemiştir. Rodos büyük üstadı da Türköpol William Dawnayi'yi gemilerle birlikte yardıma göndermiştir. Kıbrıs Kralı da yardıma gelen bu filo ile Anamur'a hareket etmiştir. Fakat Alanya Beyi'ne yardım için yapılan bu seferin sonuçları hakkında bir bilgimiz yoktur. Aynı zamanda Venediklilerin de bir elçilik heyeti göndererek İbrahim Bey'i barış yapmaya zorladıkları bilinmektedir⁵⁴⁶. Zaten İbrahim Bey de, Fatih Sultan Mehmed kendi üzerine bizzat sefere çıktığından topraklarını savunmaya geçmiştir. Bundan dolayı Alanya Kalesini uzun süre kuşatamadığı anlaşılmaktadır.

Kıbrıs ile Alanya'nın 1450'de başlayan bu ittifakı daha sonraları da devam edecektir. Kılıç Arslan Bey döneminde de Kıbrıs'ın, Alanya'ya yardımları görülmektedir. Ancak bu durum daha çok Doğu Akdeniz'deki Memlük hâkimiyetiyle alakalıdır. Nitekim her iki tarafın da hamisi Memlüklerdir⁵⁴⁷.

Lütfü Bey'in Kıbrıs'la antlaşmanın yanı sıra Osmanlılarla da yakınlaştığını görmekteyiz. Nitekim kızını Fatih'in vezirlerinden Rum Mehmed Paşa'ya vermiştir⁵⁴⁸. Ayrıca Aşıkpaşazade Alanya'dan bu dönemde bir Osmanlı toprağı gibi bahsetmektedir. Bu durum iki taraf arasındaki yakınlığa işarettir. Lütfü Bey'in

⁵⁴⁵ I. Bosio, *Dell' İstoria Della Sacra Religione Et Ill. Militia Di San Giovanni Gerosolimitano*, II, Roma, 1594, s.181; G. Hill, III, 1972, s. 522.

⁵⁴⁶ G. Hill, III, 1972, s. 522.

⁵⁴⁷ K. Solak, 2012, s. 126.

⁵⁴⁸ Ya da Karamanî Mehmed Paşa, *Aşıkpaşazade Tarihi*, 2013, s. 299, 326b.

faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi bulunmamaktadır. Yalnız 1453 tarihli mezarı Bursa'dadır. Onu takiben yerine oğlu Kılıç Arslan Bey geçmiştir.

7. Kılıç Arslan Bey (1453-1471?) Dönemi

Lütfü Bey'den sonra yerine, oğlu Kılıç Arslan Bey geçti. Lütfü Bey'in sağlığında kentin yönetimini oğluna bıraktığı ve Bursa'ya gittiği anlaşılmaktadır. Onun yerine geçen Kılıç Arslan Bey, babası döneminde, 1450 tarihli antlaşma ile başlayan Kıbrıs'la dostane ilişkileri devam ettirmiştir. Kıbrıs Kralı II. James (1439-73) 1466 yılında Mısır, Karaman ve Alanya arasında bir ittifak yapma girişiminde bulunmuştur. Çünkü bu dönemde herkesin ortak korkusu Konstantinopolis'i ele geçiren Osmanlılardır. 1466 yılında bu amaçla Alanya'ya bir keşif heyeti göndermiştir. II. James planlarını gerçekleştirebilmek için Rodos merkezli Hospital Şövalyelerine ve Venedik'e güvenmekteydi. Bu yüzden Venedik senatosuna bir mektup yazarak iki gemilik bir yardım istemiştir⁵⁴⁹.

Denizlerde durum böyle iken, karada Osmanlı ilerleyişi devam etmektedir. II. İbrahim Bey'in 1464 yılında ölmesiyle, Karamanoğulları Beyliği kardeşler arasında baş gösteren mücadeleler nedeniyle iyice zayıflamıştı. Karamanoğulları son çare olarak Memlükler, Ak-Koyunlular ve Venedikliler nezdinde yardım arayışlarına girişeler de, bölgedeki Osmanlı ilerleyişine karşı koyamadılar⁵⁵⁰. Her ne kadar Kasım Bey yeniden harekete geçerek Osmanlı ilerleyişine karşı dursa da, başarılı

⁵⁴⁹ G. Hill, III, s. 622-23.

⁵⁵⁰ M. C. Ş. Tekindağ, 1963, s. 49-54.

olamayacaktır. Kasım Bey'in giriştiği mücadelede Alanya Beyi'nin de yardımını aldığı görülmektedir⁵⁵¹.

Alanya Beyi Kılıç Arslan Bey de Kıbrıs'tan yardım almaktaydı. Kıbrıs Kralı II. James'in yardımları ise boşuna değildi. Adanın kuzeyinde kuvvetli bir Osmanlı Beyliği, kendilerinin de sonunu getirebilirdi. Bu nedenle Alanya Beyi'ne yardım amacıyla, hatta Alanya, Karaman, Mısır ve Kıbrıs arasında bir ittifak kurmak için uğraşmaktaydı. 16 Kasım 1470 tarihinde bu uğraşlarının semeresini aldı. St. John Şövalyeleri konsülü onun planlarına desteğini açıkladı⁵⁵². 25 Ekim 1471 tarihli Venedik Senato kararında da Osmanlılara karşı Alanya Beyi'ne verilecek destek üzerinde durulmaktadır⁵⁵³. Bunun akabinde Kıbrıs Kralı'nın harp malzemesi ile birlikte üç yüz okçudan (arbalesters) oluşan bir yardımı Alanya'ya gönderdiği görülmektedir⁵⁵⁴.

Karaman bölgesine, 1472'de, Osmanlıların hâkimiyetini getiren son savaştan önceki olayların tarihi tam olarak belli değildir. Nitekim kroniklerde tarih verilmeyen ve Osmanlılar için başarısızlıkla sonuçlanan bir Alanya Seferi söz konusudur. Fatih Sultan Mehmed bu sefer için Rum Mehmed Paşa'yı (öl.1469) görevlendirmiştir; fakat Paşa, Kılıç Arslan Bey'in kardeşi ile evli olduğu için kaleyi fethetmek adına isteksiz davranmıştır⁵⁵⁵. F. Babinger, Venedik'te sunulan bir raporda, M.1468 tarihinde

⁵⁵¹ M. C. Ş. Tekindağ, a.g.e. s. 59.

⁵⁵² M. E. De Mas Latrie, 1855, III, s. 321, dn. 2.

⁵⁵³ M. E. De Mas Latrie, a.g.e, s. 321-323.

⁵⁵⁴ G. Hill, III, s. 622-23.

⁵⁵⁵ Aşıkpaşazâde Tarihi, 2013, s. 247; İbn Kemal, 1991, s. 310; Neşri, 2013, s. 317.

Osmanlılar tarafından Alanya'ya yapılan bir seferden bahsedildiğini belirtmektedir⁵⁵⁶. Fetih öncesi kaynaklara yansıyan başka Alanya seferi olmadığından, verilen 1468 tarihi, Rum Mehmed Paşa'nın yaptığı seferin tarihi olmalıdır.

Başarısız olunan bu seferden sonra Osmanlılar kalenin önemini iyi bildiklerinden yeni bir sefer düzenlemişlerdir. Dönemin çağdaşı İdris-i Bitlisî, kalenin önemini uzun uzun anlatmaktadır. Ona göre, Frenk ve Arap gemileri Alanya'dan geçtikleri için burası Anadolu açısından bir tehlike oluşturmaktaydı. Eğer Karaman memleketine hâkim olunmak isteniyorsa, Alanya ele geçirilmeliydi. Böylece Karamanoğullarının Frenklerle olan münasebetleri kesilmiş olacaktı⁵⁵⁷. Bu sebeple Fatih Sultan Mehmed, Karaman Valisi Gedik Ahmed Paşa'yı kaleyi almakla görevlendirdi. Ancak Paşa'ya, mümkünse kaleyi savaşarak değil de inayet ve ihsanlarla almaya çalışmasını öğütledi⁵⁵⁸. Gedik Ahmed Paşa bunu, daha kolay mümkün kılmak için kuvvetli bir ordu meydana getirdi. Çok sayıda askerle kalenin önüne geldi ve cenk için hazırlıklara başladı. Kılıç Arslan Bey de kaleye çekilmek zorunda kaldı. Osmanlı ordusu kaledekilerin korkması için toplarını özellikle sergilediler. Kaledekiler, topları görünce savaşmanın faydasız olacağını anladılar. Bu nedenle Kılıç Arslan Bey'i kaleyi teslim zorladılar. Bu durum karşısında Kılıç Arslan Bey kale dışına çıkarak, H. 876/M.1471-2 yılında Gedik Ahmed Paşa'ya şehri

⁵⁵⁶ Fr. Babinger, 2013, s. 241.

⁵⁵⁷ İdris-i Bitlisî, 2013, s. 194; Gelibolulu Mustafa Ali de Anadolu memleketlerinin emniyeti için şehrin önemine dikkati çekmektedir: “Zira ol diyâr-ı Karaman vilayetinin hirasetine ba'is ü medâr ve umumen Anatoli memâlikinin emniyetine kâr-sâz-ı nusret-âsâr tasavvur olunup alınması vacibâtdan bilindi.” Gelibolulu Mustafa Âlî, **Kühü'l-Ahbâr**, C.II, Ank, 2003, s. 148.

⁵⁵⁸ Hadîdî Tarhi, 2015, s. 259; , İdris-i Bitlisî, 2013, s. 194.

teslim etti⁵⁵⁹. Kıbrıs Kralı'nın gönderdiği üç yüz kişilik yardım ise Osmanlılar tarafından tutsak edildi. II. James, Fatih Sultan Mehmed'e bir elçi göndererek, bunların serbest bırakılmasını istedi, fakat bu isteği sert bir şekilde reddedildi⁵⁶⁰.

Kaleyi teslim alan Gedik Ahmed Paşa ilk önce surları berkitti ve şehri Osmanlı idaresine göre düzenledi⁵⁶¹. Fatih Sultan Mehmed döneminin bir politikası olarak şehirdeki vakıfların bir kısmı nesh (iptal) edildi⁵⁶². Ayrıca yapılan tahrirlerde Alanya kalesine, Osmanlı gulam sistemi içerisinde yetiştirilmiş, Rumeli kökenli askerlerin yerleştirildiği görülmektedir. Karaman bölgesinde yetişmiş ve genellikle Osmanlı arşiv vesikalarında sipahizâde olarak adlandırılan, eski nüfuzlu ailelerden ise çok az kişi yerinde bırakılmıştır⁵⁶³.

Kılıç Arslan Bey ise Fatih Sultan Mehmed'in huzuruna gönderilmiştir. Kaleyi sulh ile teslim ettiği için kendisine çok iyi davranılmış ve Gümölcine'de tımar verilmiştir. Kılıç Arslan Bey burada fazla durmamış, muhtemelen yeniden Alanya'yı

⁵⁵⁹ Hadîdî Tarihi, 2015, s. 260; İbn Kemal, 1991, s. 311; Aşıkpaşazade Tarihi, 2013, s. 248; Neşrî, 2013, s. 317; Oruç Beğ Tarihi, 2014, s.107; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenüt-Tevârîh**, Ank. 2006, s. 488; Tursun Bey, **Târîh-i Ebü'l-feth**, İst. 2013, s. 188; Bunun aksine İdris-i Bitlisî şehrin mektuplaşma yoluyla kolayca alındığını belirtmektedir. İdris-i Bitlisî, 2013, s. 194-195; Aynı bilgiyi ondan alarak Gelibolulu Mustafa Âlî de tekrarlamaktadır. Gelibolulu Mustafa Âlî, 2003, s. 149.

⁵⁶⁰ Fr. Babinger, 2013, s. 261.

⁵⁶¹ Tursun Bey, 2013, s.188; İbn Kemal, 1991, s. 311.

⁵⁶² Fatih Sultan Mehmed, Franz Babinger'in ifadesiyle *tasavvufî hareketlere açıkça düşmandır*. Halktan saygı gören bu zümrelerin ülkede yayılmasından kaygılanan Sultan, bu tarikatların bir kısmının mallarına el koymuştur. Vakıflar el konulan bu malların başında gelmektedir. Alanya'da da bazı vakıflar iptal edilmiştir Bu konu hakkında vakıfları anlattığımız bölümde daha fazla detay verilecektir. Bk. Bu tez: Vakıflar. Fatih'in politikası hakkında daha fazla bilgi için F. Babinger, 2013, s. 353-355.

⁵⁶³ M. A. Erdoğan, 2013, s. 34-35.

ele geçirmek için bir gemi ile buradan Mısır'a kaçmıştır; fakat bu seferden de bir başarı elde edememiştir. Bir süre sonra vefat etmiştir⁵⁶⁴. Böylece Alanya Beylerinin tarihi de kapanmıştır.

⁵⁶⁴ Aşıkpaşazâde Tarihi, 2013, Tursun Bey, 2013, s. 188; s. 248-49; Hadîdî Tarihi, 2015, s. 261-262; İbn Kemal, 1991, s. 311-312; İdris-i Bitlisî, 2013, s. 195; Neşrî, 2013, s. 318; Gelibolulu Mustafa Âlî, 2003, s. 149; Hasan-ı Rumlu, 2006, s. 488; İ. H. Konyalı, 1946, 113-115.

IV. BÖLÜM: YAPILAR VE VAKIFLAR

A. Yapılar

Alanya'nın Selçuklu eline geçmesiyle birlikte şehirde büyük bir imar faaliyeti başlamıştır. H. 623/M.1226 yılından itibaren kaleyi oluşturan çok sayıda burcun, Kızıl Kule'nin ve sonrasında tersanenin inşa edildiği görülmektedir⁵⁶⁵. İnşaat faaliyetleri sonraları da devam etmiştir. Ehmedek Burcu H.624 yılında, Akşebe Mescidi H.628/M.1231 yılında, Andızlı Cami H.676/M.1277 yılında tamamlanmıştır⁵⁶⁶.

Kızıl Kule'nin mimarı Halepli Ketencizade Değirmencioğlu Ebu Ali isimli bir kişidir. Bu isme Sinop'taki kitabelerde de rastlanmaktadır⁵⁶⁷. Mimar olarak yalnızca onun hakkında bilgimiz vardır. İnşaat masraflarını karşılayanlar hakkında ise daha

⁵⁶⁵ İ. H. Konyalı, 1946, s. 164, 213; S. Lloyd – D. S. Rice, 1989, s. 60-61; A. Yardım, **Alanya Kitâbeleri**, İst. 2002, s. 85-86.

⁵⁶⁶ Sadece kitabesinde tarih olan eserler sıralanmıştır. Bunun dışında kuşkusuz kale içinde daha başka yapılar da inşa edilmişti. Örneğin Alâeddin Cami buna örnek gösterilebilir. R. M. Riefstahl, **Cenubi Garbi Anadolu'da Türk Mimarisi**, İst. 1941, s. 74-80; S. Lloyd – D. S. Rice, a.g.e, s. 54-76; A. Yardım, a.g.e, s. 75-147.

⁵⁶⁷ Ebu Ali Halepli bir mimardır. Mimarın Suriye asıllı olduğu ve Selçuklular tarafından kullanılan ilk Suriye asıllı mimar olmadığı belirtilmektedir. S. Lloyd – D. S. Rice, Ank. 1989, s.60; Riefstahl'ın Anadolu - Suriye ilişkileri bakımından yaptığı tespit çok yerindedir: “Çünkü yeni keşifler Selçuk vazoculuğunun Acemlerden gelmediğini gösterecektir ve şimdiye kadar Suriye tesirinin takdir edilmediği meydana çıkacaktır. Anadolu'nun cenup sahilleri şimdi de olduğu gibi Suriye limanları ile daimi sıkı bir irtibata maliktir”. R. M. Riefstahl, a.g.e, 1941, s. 44; Nitekim biz de araştırmalarımızda bölgedeki ticari ilişkilerin daha çok Suriye ve Mısır limanlarıyla yoğun bir şekilde sürdürüldüğünü gördük. Eyyubî-Selçuklu İlişkileri bağlamında, Halepli tüccar Ebu Ali hakkında daha fazla bilgi için bk. S. Redford, **İktidar İmgeleri Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları**, İst. 2014.

fazla bilgiye sahibiz. Masrafların önemli bir kısmı Sultan tarafından karşılanıyordu. Bunun yanı sıra ileri gelen emirler de önemli miktarlarda harcamalar yapmaktaydı⁵⁶⁸. Anonim Selçukname’de bu durum çok açık bir şekilde izah edilmiştir. “*Kentâlor (Kentâlûr) Kalesini, Kirvad’dan aldı. Emirlerle, bir şehir inşa edilmesini buyurdu. Konya’daki hisar burçlarının sayısı kadar burç yaptılar. Köşk ve konaklardan oluşan, tarifi mümkün olmayan bir takım yapılar inşa ettiler. Emirlerin geri kalan malları da buraya harcandı*”⁵⁶⁹. Emirlerin ellerindekilerin önemli bir kısmını inşaat faaliyetlerine vakfettikleri görülmektedir.

Bu emirlerden bazılarının isimleri kitabelere kazınmıştır. Nitekim Alâeddin Keykubâd, Konya burçlarının tamirinden sonra emeği geçen emirlerin isimlerini *sanları kalsın* diye, bir taş üzerine yazmalarını buyurmuştur. Surlara yazılmış isimlerden, benzer bir durumun Alanya için de geçerli olduğunu anlamaktayız⁵⁷⁰. Alanya iç kale kapısının dış yüzündeki duvarda Yâkût Otakbaşı ismi geçmektedir. Kitabe H.623/M.1226 tarihlidir⁵⁷¹. Kale girişinin dış kapısı üzerinde de Karaca isimli bir kulun ismi kayıtlıdır⁵⁷². Ehmedek burcundaki kitabede ise Kemterîn-i Bendeğân Yınal isimli bir emirin ismi ve elkâbı kayıtlıdır⁵⁷³. Akşebe isimli bir beyin 1231 yılında Akşebe Mescidini yaptırdığı görülmektedir. 1277 yılındaysa Emir-i Sevahil Bedreddin

⁵⁶⁸ Osman Turan, “Keykubâd I”, **İA**, 1977, VI, s. 647.

⁵⁶⁹ **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, 1952, s. 30.

⁵⁷⁰ İbn Bibi, 2014, s. 277.

⁵⁷¹ A. Yardım, 2002, s. 111; İ. H. Konyalı, 1946, s. 186; S. Lloyd – D. S. Rice, 1989, s. 66.

⁵⁷² Evliyâ Çelebi, **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, 9. Kitap, İst. 2016, s. 171; A. Yardım, a.g.e, s. 107.

⁵⁷³ A. Yardım, a.g.e, s. 115.

Ömer tarafından Andızlı Cami yaptırılmıştır⁵⁷⁴. İsim geçmeyen kitabeler de dâhil edilerek genel bir değerlendirme yapıldığında Alâeddin Keykubâd'ın hükümranlığı süresince şehirde yoğun bir inşaat faaliyetinin yürütüldüğü ve bunun sonralarında devam ettiği anlaşılmaktadır.

1. Alanya Tersanesi

Alanya tersanesinde üretilen gemiler hakkında Ortaçağ kaynaklarında çok az bilgi vardır. Makrîzî 1440 yılında Rodos seferine giden Memlûk donanmasına Alaiyye Beyi'nin iki *gurâb* yani kadirga temin ettiğini belirtmektedir⁵⁷⁵. Kronikte verilen bilgi tersanede ne tür gemiler yapıldığını saptamak adına çok önemlidir. Bunun dışında L. Makhairas da Alanya'daki gemilerden bahsetmektedir. Bilindiği gibi I. Peter'in Antalya'yı (1361-1373) ele geçirmesi üzerine, Türklerin elinde Akdeniz sahilinde kalan en önemli sahil kenti Alanya olmuştur. Özellikle bir donanma oluşturmak için daha uygun bir yer kalmamıştır. Makhairas'ın kroniği bu noktada faydalı bilgiler sunmaktadır. İlk kayıt Antalya'yı geri almak için, Teke Beyi ile ittifak yapan Alanya Beyi'nin sekiz gemi (galley, kadirga) donattığı ve Teke Beyi'ne denizden yardıma gittiği hakkındadır⁵⁷⁶. Bir diğeri fetihten iki yıl sonra 1363 yılında Kıbrıs'ta veba çıktığını ve Kıbrıs Kralı'nın Fransa'da olduğunu duyan Türklerin, bu fırsattan istifade ederek, on iki gemi donatıp bu gemilerle Pendaya'ya baskın yapıp, hızlıca kaçtıkları

⁵⁷⁴ Aynı kişinin bir başka kitabesi *Melik es-Sevahil* unvanıyla Uluborlu'da bulunmaktadır. P. Wittek, **Menteşe Beyliği**, Ank. 1999, s. 30; A. Yardım, 2002, s. 114-123.

⁵⁷⁵ Makrîzî, 1973, C. IV-3, s. 1210; *Gurâb* için bk. B. G. Erol, **Memlûk Deniz Kuvvetleri**, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2012, s. 51-52, 179.

⁵⁷⁶ Leontios Makhairas, 1932, s. 117-119.

hakkındadır. Konuyla alakalı son kayıt ise, Mahmud (Mahomed) Reis'in altı gemi donatarak Karpas'ı yağmalamaya çalışması ve başarısız olarak kaçmak zorunda kalmasıyla alakalıdır. Kaçan Mahmut Reis'i takip için, Kıbrıs donanması peşinden iki gemiyi Alanya, iki gemiyi de Baf'a tarafına göndermiştir⁵⁷⁷.

Kronikte geçen ve 1361-1363 arasına tarihlenen bu bilgilerden, Alanya'da üretilen gemilerin öncelikle savaşmak için yapıldığı anlaşılmaktadır. Diğer özellikleri hızlı bir baskında kullanılmış olmalarıdır ki bu da manevra yeteneklerinin iyi olduğunu göstermektedir. Yukarıda belirttiğimiz bu gibi özellikler Ortaçağ kürekli kadırgalarına özgüdür. Bu gemiler insan gücüyle, kürek çekmek suretiyle çalıştıkları için çok daha hızlı ve kıyılara yapılacak saldırılar için çok daha uygundu. Bunlar savaş amaçlı kullanılmalarına rağmen sık sık ticari malların taşınmasında da kullanılabilirlerdi. Bu tür gemilerde özellikle yükte hafif, pahada ağır ürünler taşıyordu. Fakat yüksekliğinin düşük, gövdesinin dar olması nedeniyle dalgalı denizlerde yan yatma ihtimalleri, diğer gemilere göre daha yüksekti⁵⁷⁸.

Ortaçağ'da, hatta Osmanlılar tarafından XVIII. yüzyıla değin kullanılan kadırgaların boyutlarını incelediğimizde çıkan sonuçların, Alanya tersanesindeki gözlerin boyutlarıyla uyum sağladığı görülmektedir⁵⁷⁹. Michel Balard'ın aktardığı, Aziz Louis'in Ceneviz tersanelerine gönderdiği ölçümlerden anlaşıldığına göre, XIII.

⁵⁷⁷ Leontios Makhairas, a.g.e, s. 121-123.

⁵⁷⁸ J. F. Guilmarti, Jr. **Kalyonlar ve Kadırgalar**, İst. 2010, s. 116.

⁵⁷⁹ Aynı yöntem daha önce Jeremy Johns tarafından uygulanmıştır. Burada onun uyguladığı yöntemi aynı şekilde tatbik etmekle birlikte, konuya katkı sağlayacak yeni kaynaklar da eklemekteyiz. J. Johns, "The Tersane at Alanya and the Galleys of Charles d'Anjou", **Ricoveri Per Navi Militari Nei Porti Del Mediterraneo Antico e Medievale**, 2010, s. 185-188.

yüzyıl kadirğası 40 metre boyunda, 5,5 metre genişliğindedir⁵⁸⁰. Sicilya Kralı Anjou’lu Charles’ın 1275’de sipariş ettiği listeye göre ise, kadirğanın uzunluğu 39,30 metre, genişliği 4,45 metre ve yüksekliği 3,58 metredir⁵⁸¹. Bu ölçümler Alanya tersanesinin gözleri ile kıyaslandığında, tersanenin kadirga yapımı için çok uygun bir yer olduğu anlaşılmaktadır⁵⁸².

Tersanenin 5 gözü vardır. Bunlardan, güneydeki 3 göz farklı uzunluklardadır. Bu üçünün boyutları 31 metreden 38 metreye çıkmaktadır. Kuzeydeki, kızıl kuleye yakın olan diğer iki göz ise 40’ar metre uzunluğundadır. Her bir gözün genişliği 7,5 metre ve yüksekliği 9,5 metredir. Gözler ile Ortaçağ kadirgalarının boyutlarını karşılaştırdığımızda tersanede ne tür gemilerin yapıldığı ortaya çıkmaktadır⁵⁸³. Gemilerin yapımı muhtemelen bu gözlerde büyük ölçüde tamamlanıyor, sonra dışarıda kürekleri ve direği dikiliyordu. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Evliya Çelebi de tersane hakkında “*Kalenin doğu tarafında beş göz tersane limanları var. Daha önce orada kadirgalar yapılmış*” demek suretiyle tersanede kadirgalar yapıldığını ifade etmektedir⁵⁸⁴.

B. Vakıflar

⁵⁸⁰ M. Balard, 2005, s. 192.

⁵⁸¹ Çok detaylı olan bu liste John Pryor tarafından yayımlanmıştır. J. H. Pryor, **Akdeniz’de Coğrafya Teknoloji ve Savaş, Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler**, İst. 2004, s. 77.

⁵⁸² J. Johns, 2010, s. 185-186.

⁵⁸³ J. Johns, a.g.m, s. 186.

⁵⁸⁴ **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, 2016, s. 173.

Tarihte birçok uygarlıkta karşımıza çıkan vakıflar, özellikle şehirlerin kuruluşu ve gelişiminde önemli roller oynamıştır. Günlük hayatın şekillenmesinde de pay sahibi olan bu yapılar, İslamiyet’le birlikte, teorik olarak varlığını kıyamete kadar devam ettirebilecek haklara kavuşmuşlardı⁵⁸⁵. Bu haklar gereğince Selçuklular ya da Beylikler devrinde tesis edilen vakıflar, kuruluş şartları doğrultusunda, Osmanlı döneminde de haklarını korumaya devam ettiler.

Osmanlı’ya devreden vakıflar, çeşitli sebeplerle tutulan defterler veya kayıtlar sayesinde tespit edilebilmektedir. Bu kayıtların başında *tahrir defterleri* gelmektedir. Tahrir defterleri tımar uygulanan bölgelerde vergi yükümlülüğü olan kişilere ait, çeşitli bilgileri ihtiva eden dokümanlardır⁵⁸⁶. Bir bölgenin fethedilmesiyle birlikte tahrirler yapılır ve bunu çeşitli vesilelerle yapılan yeni tahrirler izlerdi. Bu tahrirler esnasında kaydedilen bilgiler ise *mufassal*, *icmal*⁵⁸⁷ ve *evkaf* gibi farklı defterlerde toplanırdı.

Konumuzla alakalı en önemli bilgiler İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı’nda bulunan Mc. Yz. O0076 nolu *Suret-i Defter-i Evkâf-ı Vilayet-i Ala’iyye* adlı evkaf defterindedir. Sancağa ait bulabildiğimiz en eski evkaf defteridir. II. Bayezid (1481-1512) döneminde tutulduğu anlaşılmaktadır⁵⁸⁸. Karamanoğlu

⁵⁸⁵ F. Köprülü, “Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti”, **VD**, 1938, S.1, s.1-2; B. Köprülü, “Tarihte Vakıflar”, **AÜHFD**, C.8, S.3, 1951, s. 494.

⁵⁸⁶ M. Öz, “Tahrir”, **DİA**, 2010, s. 425-426.

⁵⁸⁷ Bu çalışmada kullanılan icmal defter 1530 yılına tarihlenen fakat 1520’lerdeki tahrirlerin sonuçlarını ihtiva eden, *mufassal icmal* olarak da adlandırılan, *TT. 166 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defterleri*’dir. Bu defterlerin diğer icmallere farklı olup, özel bir sebeple tutulmuş oldukları tahmin edilmektedir. M. Öz, a.g.m, s. 428.

⁵⁸⁸ Alanya’ya ait elimize geçen en eski evkaf defteridir. Tarihi kesin olarak belli olmasa da II. Bayezid döneminde tutulduğu açıktır. Mehtap Akgül defterin 1502 tarihinden önce tutulmuş olduğunu belirtir.

dönemine yaptığı atıflar ve II. Mehmed döneminde Alanya alınca, vakıfların tımara verilmesi hususunda içerdiği bilgiler, defterin önemini artırmaktadır. Bu defter 1475 tarihli Alanya icmal defteriyle kıyaslandığında, tımara verilen vakıfların kayıtlarını da görmek mümkün olmaktadır⁵⁸⁹.

XVI. yüzyılın ilk yarısında Ala'iyye Sancağı vakıfları üzerine İ. Hakkı Konyalı, Mehtap Akgül, M. Ali Hacıgökmen ve Behset Karaca tarafından araştırmalar yapıldıysa da fetih öncesinden devreden vakıflara ilk defa burada değinilecek ve bu vakıfların şehir hayatına ne yönde etkileri olduğu açıklanacaktır.

1. Osmanlıya Devreden Vakıflar

II. Mehmed Alanya'yı alınca şehirdeki vakıfların birçoğunu ortadan kaldırdı veya tımara verdi. II. Bayezid ise barışçıl politikası gereği, yürürlükten kaldırılan veya tımara verilenleri tekrar vakıf statüsüne geçirdi. Bu yapılırken vakıfların sahihliğinin

Defter içerik bakımından 1483 tarihli Karaman ve Kayseri Evkaf defteri ile benzerlik gösterir. Yazı türleri de benzemektedir. Muhtemelen aynı tarihlerde tutulmuştur. Bu sebeple defterin tarihini 1483 olarak kabul ettik. 1483 tarihine yaptığımız atıflarda bu defter kastedilmektedir. Benzer bir defter olan 1483 tarihli Karaman ve Kayseri Eyaleti vakıf defteri için bk. F. Çoşkun, **888/1483 tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1996; İ. Çiftçioğlu, **Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Isparta 2001; F. Bayram, **Zâviye-Khankahs and Religious Orders in the Province of Karaman: The Seljukid, Karamanoğlu and the Ottoman Periods, 1200-1512**, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2008; M. Akgül, 1989, s.XXVI.

⁵⁸⁹ 1475 tarihli icmal defter, M. Akif Doğru tarafından yayımlanmıştır. M. A. Erdoğan, 2013.

belgelerle tescillenmesine önem verildi. Tescil için kullanılan belgelerin başında Karamanoğulları döneminde tutulan defterler veya Osmanlı öncesinde yazılan vakfiyeler gelir. Bu belgelerin bir zamanlar var olduklarını, Osmanlı tarafından geçmişteki defterlere yapılan atıflardan anlamaktayız.

Vakıf kayıtlarını içeren evkaf defterleri, mümkünse vakfiyeler veya vakfa ait belgeler ya da şahitler vasıtasıyla tescillenerek tutulurdu. Bu sayede geçmişte elde ettikleri haklar, vakıflara iade edilebilirdi. Alanya ile ilgili incelediğimiz defterlerde bu durum açıkça görülür. Sancaktaki vakıflara hakları iade edilirken “*Karamanlı Oğlu'nun yazduğu defter*⁵⁹⁰”, “*vakfiyetini kemâkân mukarrer dutup*” veya “*Kadimü'l-eyyam vakf imiş Ala'yye alınıncak nesh (iptal) olup*” gibi ifadelerle fetih öncesi dönemden kalan belgelere ve şahitlere yapılan atıflar dikkat çeker. Osmanlı öncesinde şehirde varlığı tespit edilen vakıflar şunlardır:

a. Vakf-ı Cami-i Sultan Alâeddin

Cami 1230'larda Sultan Alâeddin Keykubâd zamanında yapıldı. Selçuklu sonrası varlığını Osmanlıya kadar sürdürdü. Daha sonra kalenin yüksekçe bir yerinde olduğundan şimşekler sebebiyle yıkıldı ve Kanunî devrinde tamirat görerek yeniden yapıldı⁵⁹¹. II. Mehmed döneminde cami vakfının 300 akçelik geliri olan İncirkırı'nda iki ve Mavras'ta bir tahinhanesi⁵⁹² hisar erlerine tımara verildi. İncirkırı ve Mavras köyleri 1477'de hisar erleri olan Yakub Arnavud, İbrahim Trabzonî, Ahmed Niş,

⁵⁹⁰ Fatih Sultan Mehmed zamanında 1475 tarihli Alanya İcmal Tımar-Tahrir Defteri hazırlanırken Karamanoğlu İbrahim Bey'in oğlu Mehmed Bey'in elinde bulunan bilgilerden faydalanılmış ve bu bilgi Osmanlı, tarafından deftere yazılmıştır. M. A. Erdoğan, 2013, s. 22, 47.

⁵⁹¹ İ. H. Konyalı, 1946, s. 293-294.

⁵⁹² Tahinhane susam öğüten ve yağını çıkartan bir tür değirmendir. B. Karaca, 2009, s. 158.

Hamza Laz ve Atmaca Honza'ya timara emrolundu. Atmaca Honza'nın hissesi 1477 de vefat ettiğinden Sofyalı Yusuf'a verildi⁵⁹³. II. Bayezid timara verilen bu 300 akçelik geliri 1483'te tekrar vakfa hüküm kıldı. Tahinhane gelirlerinin vakfa aktarılmasıyla toplam vakıf geliri 675 akçeye ulaştı⁵⁹⁴. 1530 yılında 730,⁵⁹⁵ 1550'lerde ise vakfin toplam geliri 850 akçe oldu⁵⁹⁶.

b. Vakf-ı Mevlevihane (Taş Bazarı'ndaki Hamamın Nısf Hissesi)

Bir diğer önemli kayıt ise Taş Bazarı'ndaki hamama aittir. Hamamın 1483'te toplam 1500 akçelik bir geliri vardı. Bu gelirin yarısı Taş Bazarı'ndaki Mevlevihane vakfına, diğer yarısı da Oba Medresesi vakfına aitti. II. Mehmed 1471'de Mevlevihane vakfına ait olan 750 akçelik geliri iptal etti. Böylece Mevlevihane önemli bir gelir kaynağını kaybetti. Bu durum Fatih'in tasavvufi hareketlere yönelik olumsuz bakışına örnek sayılabilir⁵⁹⁷. Diğer iptal edilen vakıflarda olduğu gibi II. Bayezid Mevlevihanenin hamam gelirini tekrar vakfa dönüştürdü. Böylece Mevlevihanenin geliri 1483'te 920 akçeye ulaştı⁵⁹⁸. 1530'larda ilginç bir durumla karşılaşmaktayız; vakıf kurallarına aykırı bir şekilde hamamın Mevlevihaneye ait olan yarım hissesi Mevlana Kemal Kadı medresesine ait olarak kayıtlara geçmiştir. Bu nedenle Mevlevihane vakfının geliri de 635 akçeye gerilemiştir⁵⁹⁹. 1550'lerde yarım hamam

⁵⁹³ M. A. Erdoğan, 2013, s. 66

⁵⁹⁴ MC YZ 076., s. 183a.

⁵⁹⁵ BOA. TT. 166., s. 620.

⁵⁹⁶ TKA. TT. 172., s. 130.b

⁵⁹⁷ F. Babinger, 2013, s. 353-358.

⁵⁹⁸ MC YZ 076., s. 183.b.

⁵⁹⁹ BOA. TT. 166., s. 620.

hissesi hâlâ Kemal Kadı Medresesine ait gözüke de Mevlevihanenin geliri 1195 akçeye çıkmıştır⁶⁰⁰.

c. Oba Medresesi Vakfı (Hamam-ı Taş Bazarı Diğer Nısf Hissesi)

Hamamın gelirinin diğer yarısının ait olduğu Oba Medresesi ise XIV. yüzyılın ikinci yarısında Karamanoğulları devrinde inşa edildi. Medresenin kitabesi olmasa da taş tezyinatı ve binanın yapımında kullanılan devşirme malzemeler ile dikkati çeker⁶⁰¹. 1483 yılında medresenin 1115⁶⁰², 1530'larda 4950⁶⁰³ ve 1550'lerde 3510 akçe⁶⁰⁴ gelire sahip olduğu görülmektedir. Medresenin geliri zamanla, diğer vakıflara göre çok yüksek bir oranda artış göstermiştir.

d. Başhane Dükkânı

Alanya Kalesi içinde hayvan ürünlerinin satıldığı bir adet Başhane dükkânı⁶⁰⁵ dikkat çekmektedir. Burası Karamanoğlunun yazdığı defterde Ahi Ahmed zaviyesine aitti. Şehir Osmanlı eline geçince başhane dükkânı da tımara emrolundu⁶⁰⁶. Fatih Sultan Mehmed döneminde 1000 akçelik hâsıl ile tımar kaydı mevcuttur⁶⁰⁷. 1483'e gelindiğinde Başhane'nin geliri 640 akçe gerileyerek 360'a düştü. Ayrıca hükm-ü hümayunla Oba Müderrisi Mevlana Abdülaziz'e sadaka olundu. Bu tarihten itibaren

⁶⁰⁰ TKA. TT. 172., s. 132.b

⁶⁰¹ A. Kuran, "Karaman Medreseleri", VD, 1969, S.VIII, s. 215.

⁶⁰² MC YZ 076., s. 182b.

⁶⁰³ BOA. TT. 166., s. 620.

⁶⁰⁴ TKA. TT. 172., s. 132.

⁶⁰⁵ M. A. Erdoğan, 2013, s. 27.

⁶⁰⁶ MC YZ 076., s. 182b.

⁶⁰⁷ M. A. Erdoğan, 2013, s. 87.

başhane dükkânı Oba Medresesine gelir olarak yazıldı⁶⁰⁸. 1530'larda dükkânın gelirinin düşüşü devam ettiyse de 1550'lerde 600 akçeye yükseldiği görülmektedir⁶⁰⁹.

e. Ahi Ahmed Zaviyesi

Başhane dükkânına ait kayıt sayesinde Alanya'da Ahi Ahmed adlı bir zaviye daha olduğu görülmektedir. Kayda göre Karamanoğulları'nın yazdığı defterde bu zaviyenin adı Ahi Ahmed olarak geçmektedir. Fakat Osmanlı ile birlikte Ahi Ahmed Zaviyesi'ne bir daha rast gelinmemektedir. İlgili kayıt şu şekildedir: “*Nefs-i Ala'iyye'de Ahi Ahmed zaviyesinin bir başhanesi varımış Karamanlı oğlu yazduğu defterde meşihati hükm-ü hümayunla Hoca Hamza oğlu Ahi Ahmed tasarrufundadır deyu kayd olunmuş sonra evkaf nesh (iptal) olıcak, bu dahi nesh olub, tımara emr olunmuş şimdiki halde mezkûr başhane, ber-muceb-i hükm-ü hümayun bervech-i zamime mezkûr Oba müderrisi Mevlana Abdülaziz'e sadaka olunmuş*”⁶¹⁰.

f. Vakf-ı Zaviye-i Hızır İlyas

Anadolu şehirlerinde suyun ve yeşilliğin bol olduğu yerlerde, yazın gelişiyle Hıdırellez Bayramı kutlanmaktaydı. *Hıdırlık* olarak da bilinen bu yerlerde Hızır-İlyas'a ithaf olunan makamlar bulunmaktaydı⁶¹¹. Alanya'daki Hızır-İlyaslık Meydanı tersanenin arkasındaydı. Burada tersane duvarına muttasıl Hızır İlyas zaviyesi vardı⁶¹². Bu zaviyenin reayası da aynı şekilde *kadimü'l-eyyamdan* vakıfıydı. Muhtemelen fetihle

⁶⁰⁸ MC. YZ. 076., s. 182b.

⁶⁰⁹ TKA. TT. 172., s. 132b.

⁶¹⁰ MC. YZ. 076, s. 182b.

⁶¹¹ T. Gökçe, “Hızır İlyas Kültürünün Yerleşim Birimlerine Yansıması: Osmanlı Döneminde Anadolu Şehir ve Kasabalarında Hıdırlık”, *Türkiye'de İskân ve Şehirleşme Tarihi*, İst, 2012, s. 48-49.

⁶¹² M. A. Hacıgökmen “XVI. Yüzyılda Alâiyye Sancağı'ndaki Vakıflara Dair Bir Araştırma”, *5. Alanya Tarih ve Kültür Semineri*, Alanya, 1996, s. 439.

birlikte, 4 nim, 2 bennak ve 4 mücerred olan reayası, sancak beyine *hassa* kaydoldu. II. Bayezid ise geçmişten gelen haklarını teslim etti ve zikr olan reayaları, yeniden vakfa hüküm kıldı⁶¹³. 1530'larda 224⁶¹⁴ akçelik geliri gözüксе de 1550'lerde tersane ayağında, leb-i deryadan kale duvarıyla ma'an bina olmuş bir büyük mescit olup, içinde namaz kılınmadığından ve kimse sakin olmadığından geliri çok fazla olmayan Sultan Alâeddin Cami'ne ilhakı münasip görülmüştür⁶¹⁵.

g. Cemaleddin Seydi Zaviyesi

Reayasının bolluğuna işaret edilen Cemaleddin Seydi zaviyesi de Ala'iyeye alınınca karye-i Göresinli ve Aksaz'a ilhak olunarak timara emrolundu. Bayezid devrinde Cemaleddin Seydi evladından Mevlana Bedrüddin'e zaviyeyi ihya edip, imamet ve hitabet hizmetini eda etmek karşılığında, 12 nim ve 1 mücerred hanesi ve toplamda 408 gelir akçesiyle devrolundu⁶¹⁶. Bu durum kayda şu şekilde yansıdı: "*Nahiye-i Ala'iyeye'de Cemaleddin Seydi zaviyesinin Mezra-ı Manastır ve Karye-i İki Hisarlıkda mütemekkin olan reaya an kadimü'l-eyyam vakf imiş **Ala'iyeye alıncak** nesh olub karye-i Göresinli ve Aksaza ilhak olunub timara emr olunmuş, şimdiki halde Padişah-ı âlem penah hâlledet hilafetehu hazretlerine arz olunub **vakfiyyetini kemakan mukarrer dutub** mezkur Cemaleddin Seydi evladından hakkı's-saliha Mevlana Bedrüddinin eline hükm-ü cihan muta virüldüğü ecilden, defter-i cedide sebt olundu ki mezkur zaviye ihya edüb ve camide imamet ve hitabet hizmetini eda ide.*

⁶¹³ MC. YZ. 076, s. 185b

⁶¹⁴ BOA. TT. 166., s. 620.

⁶¹⁵ İ. H. Konyalı, 1946, s. 286, TKA. TT. 172., s. 131a.

⁶¹⁶ MC. YZ. 076., s186a.

Reaya boldur ki zikr olunur.” Zaviyenin geliri 1530’larda 1110 akçeye⁶¹⁷ ve 1550’lerde 2311 akçeye⁶¹⁸ çıktı. Yıllar içerisinde zaviyenin nefer sayısı ise 32’ye yükseldi⁶¹⁹.

Cemaleddin Seydi’ye ait bir de mescid vakfı mevcuttur. Bu vakıf da Bayezid devrinde Cemaleddin Seydi oğlu Mahmud Fakih’e devredildi ve mescide Mahmud Fakih imam ve hatip tayin olundu. 1483’te gelir yazılmasa da⁶²⁰ 1530’larda 500⁶²¹, 1550’lerde ise 860 akçe⁶²² olarak gelir yazıldı.

h. Sitti Zeynep Türbesi Vakfı

Nefs-i Ala’iyye’de Taş Bazarı’nda İmam Zeynel Abidin’in kızının mezarı ya da makamı olduğu söylenir. Bu mezar “Sitti Zeynep Türbesi” olarak meşhurdur. Fakat 1483 yılında vakıf kayıt edilirken Sitti Zeynep adıyla değil de sadece Zeynel Abidin’in kızının mezarı olarak kayıt edilmiş, gelir de yazılmamıştır. Sitti Zeynep ismi sonraki kayıtlarda ortaya çıkmış gözükmemektedir. 1483’teki tahrirdeki kayıt şu şekildedir: “*Nefs-i Ala’iyye’de (Uzun Sitde?) merhum mağfur Zeynelabidin Rahmetullâhi Aleyh ver-Rıdvan kızının mezarı varımış elan meşihatı hükmü hümayun der tasarruf Mevlana Taceddin Yekdest*”⁶²³. Kayıttan anlaşıldığına göre türbenin şeyhliği Mevlana Taceddin’e bırakılmıştır. 1530’larda vakfın geliri 270 akçedir⁶²⁴. 1550’lerde Hacı Ali

⁶¹⁷ BOA. TT. 166., s. 621.

⁶¹⁸ TKA. TT. 172., s.147b.

⁶¹⁹ TKA. TT. 172., s. 147a.

⁶²⁰ MC. YZ. 076., s. 186b.

⁶²¹ BOA. TT. 166., s. 621 .

⁶²² TKA. TT. 172., s.147b.

⁶²³ MC. YZ. 076., s. 184a.

⁶²⁴ BOA. TT. 166., s. 620.

adlı kimse şeyhliğini yapmakta ve tevliyetini ise Salih adlı kişi yürütmektedir. Fakat vakfin mahsulü çok olmadığından tevliyeti kaldırılıp, bu görev de türbeye şeyh olana aktarılmıştır. Sonraları türbeyi Evliya Çelebi de ziyaret etti. O geldiğinde türbeyi Bektaşiler beklemekteydi⁶²⁵.

1. Mahmud Seydi Zaviyesi Vakfı

Seyid Harun menakıpnamesinde ismi geçen Pir Mahmud Seydi, Seyid Harun tarafından Alanya'ya gönderildi⁶²⁶. Onas Köyünde zaviye, cami, çeşme ve köprü kuran Mahmud Seydi buraları iskâna açarak bir vakıf kurdu⁶²⁷. Kurduğu vakıf 1550'lerde yapılan tahrir esnasında tescillendi. Defterdeki kayıttan anlaşıldığına göre vakfin Sultan II. Mehmed döneminde iptal edilip II. Bayezid devrinde tekrar vakıf statüsüne kavuşturulmuş olması gerekmektedir. 1550'lerde tahrir yapılırken vakfiyesine bakılarak Onas Karyesinin yarısı Mahmud Seydi'nin zaviyesine ve diğer yarısı ise camisine hükm kılınmıştır⁶²⁸. Vakfiyesi H.866 (M.1462) tarihli olmasına rağmen elimize ulaşan belge aslı değil, bir kopyasıdır. Kötü bir şekilde kopya edilen bu vakfiye, bir takım üslup ve tarihsel hatalara sahiptir⁶²⁹. Ayrıca bu vakfiye 1550'den önce yapılan iki tahrirde de işlem görmemiştir. Bu durum vakfiyenin esası konusunda bir takım şüphelerin oluşmasına meydan vermektedir.

⁶²⁵ İ. H. Konyalı, 1946, s. 336; **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, 2016, s. 173.

⁶²⁶ Abdülkerim B. Şeyh Musa, **Makâlât-ı Seyyid Harun**, Ank. 1991, s. 58-59.

⁶²⁷ İ. Erdem, "Alanya'da Kolonizatör İki Türk Dervişi Mahmut Seydi ve Şeyh Zekeriya", **7. Alanya Tarih ve Kültür Semineri**, Alanya 2004, s. 241.

⁶²⁸ **TKA. TT. 172**, s.133a, İ. H. Konyalı, 1946, s.103, Bu kayıta göre II. Bayezid devrinde tekrar vakıf statüsü kazanmıştır. Fakat elimizdeki II. Bayezid devri tahrir defterinde böyle bir bilgi yoktur. Bu da vakfiyenin gerçekliğine şüphe düşürmektedir.

⁶²⁹ İ. H. Konyalı, 1946, s. 348.

k. Zekeriya Seydi Tekkesi/Zaviyesi Vakfı (Mezra-i Zaviye-i Beleni)

XIV. yüzyılın ilk çeyreğinde Horasan'dan gelerek Seydişehir'i kuran Seyyid Harun'un Manavgat'a mesken tutması maksadıyla, Zekeriya Seydi'yi gönderdiği görülmektedir⁶³⁰. Şikarî'nin Karamannamesinde bir taht mücadelesi vesilesiyle ismi geçen Zekeriya Seydi⁶³¹ Belen Mezrasında bir zaviye kurdu. Bu zaviye 1455 tarihli tahrirde Manavgat vakıfları arasında kaydedildi. Bu kayda göre vakıf, Zekeriya Seydi ölünce oğlu İlyas Seydi'nin tasarrufuna geçti. O da ölünce kardeşi Aşık Seydi'ye devroldu. 1455'te Aşık Seydi'nin tasarrufunda 6 hane ve 308 akçelik bir geliri mevcuttu⁶³². 1483'te Aşık Seydi'nin oğlu Seydi Ahmed tasarrufunda 300 akçelik geliriyle kaydedildi. 1550'lere gelindiğinde ise vakfın geliri 100 akçeye geriledi.

Manavgat kazasında Zekeriya Seydi'den hariç evvelden vakıf olagelen başka zaviyeler de vardır. Bu zaviyelerin tesis tarihleri hakkında kesin bilgimiz olmamakla birlikte kadimden vakıf olageldikleri aşikârdır. Bunlar Kızılca Köy'deki Emre Seydi Zaviyesi, Yakaçadır Köyü'ndeki Süleymanoğlu Zaviyesi ve Kiçi Köy'deki İshak Seydi Zaviyesidir. Bu zaviyeler *kadimü'l-eyyamdan* vakf olagelmişlerdir. Osmanlı döneminde de aynı şekilde kaydedilmişlerdir⁶³³.

2. Osmanlı Öncesi Alanya'daki Vakıfların Genel Özellikleri

Bu dönem vakıfları incelendiğinde ibadete ve hayra yönelik vakıfların (*şer'i vakıf*) çokluğu dikkati çekicidir. Özellikle Anadolu'ya Türklerin yerleşmesinde etkili

⁶³⁰ Abdülkerim b. Şeyh Musa, 1991, s. 59.

⁶³¹ Şikarî, *Karamannâme (Zamanın Kahramanı Karamanîler'in Tarihi)*, 2005, s. 203; İ. Erdem, 2004, s. 241.

⁶³² B. Karaca, 2009, s.68, **BOA. MAD. 14**, s. 225b.

⁶³³ B. Karaca, 2009, 68-69; **BOA. MAD. 14**, s. 225b-226b.

olan zaviye-hangah-ribat-dergâh, han ve kervansaray gibi yapıların vakıflar yoluyla kurulduğu görülür. Anadolu'ya doğru devam eden göçler, bu yapılar sayesinde daha kolay olmuştur⁶³⁴. Karaman coğrafyasında olduğu gibi Alanya'da da zaviyeler sayıca daha fazladır. Bu zaviyelerden ikisi çok önemlidir. Bunlar Mahmud Seydi ve Zekeriya Seydi zaviyeleridir. Seyid Harun'un dervişleri olan Mahmud Seydi ve Zekeriya Seydi, mesken tutmak amacıyla Alanya ve Manavgat'a gönderilmiştir. İki de gönderildikleri yerde zaviyeler kurmuşlar, bölgelerinde güç sahibi olmuşlar ve beyler arasındaki taht kavgalarında etkili olacak duruma gelmişlerdir⁶³⁵. Zaviyelerin yanı sıra cami, mevlevihane ve medrese vakıflarının da Alanya'da Osmanlı öncesi sosyal hayatında yer aldıkları görülmektedir. Adı geçen vakıflara başhane dükkânı, hamam ve tahinhane, bağ, bahçe, tarla, değirmen gibi mülkler gelir olarak yazılmışlardır.

⁶³⁴ Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi (1243-1453)**, C. 1, , İst. 1977, s. 38

⁶³⁵ İ. Erdem, 2004, s. 241.

SONUÇ

Alâeddin Keykubâd tarafından fethedilen ve Selçuklar sonrası Karamanoğlu M. Mahmud Bey'in oğullarının hâkimiyetine geçen Alanya, Doğu Akdeniz'de Mısır, Anadolu ve Avrupa arasında devam eden kara ve deniz ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Selçuklu tahkimatı sonrasında kent savunmaya elverişli bir liman kenti olarak öne çıktı. Kentin bu yapısı barış dönemlerinde olumlu bir etki yarattı. Böyle dönemlerde deniz yolu ile Mısır ve Kıbrıs ile ticari ilişkiler gelişti. Yusuf Bey dönemine ait olması gereken ve ilk defa bu tezde yayımlanan belgeler özellikle Kıbrıs ve Mısır ile olan ticari ilişkilere yeni katkılar yapmaktadır.

Kentin zenginliğinin Alanya'yı cazip kılması aynı zamanda bir takım sorunları da ortaya çıkardı. Akka'nın fethinden sonra, Kıbrıs Kralı I. Peter zamanında ve Mareşal Boucicaut tarafından 1403 yılında Haçlı orduları kente saldırdı. Alanya Beyleri bütün bu saldırılara karşı kenti başarıyla savundular. İskenderiye'yi ele geçiren I. Peter'in Haçlı ordusu Alanya'yı ele geçiremedi. Kayıplar vererek çekilmek zorunda kaldı.

Yazıcızade'nin ifadesiyle: Alâeddin Keykubâd yaptırdıktan sonra doğudan *ulu ve kuvvetli yâğı (büyük kuvvetli düşman)* saldırdığında evladı ve ahvadının saldırılara dayanamazlarsa korunmaları için buraya çekilmesini öğütlediği kale⁶³⁶, koruma anlamında görevini yerine getirdi. Sadece beylerini düşmana karşı korumakla kalmadı, Antalya'nın Kıbrıs eline geçtiği (1361-1373) dönemde Türklerin Doğu Akdeniz'deki en önemli limanı olarakta kaldı. Hatta Kıbrıs'ın bölgedeki yayılmasına karşı, faaliyet

⁶³⁶“(Sultan Alâeddin Keykubad): maşrik tarafından ulu ve kuv(v)etlu yâğı Rum Memalikingine hücum idüb bizim evlad ve ahfadumuz mukavemet idemeyüb hezimet bulacak olurlarsa bazı(sı) bu kaleye ve bazı(sı) Sinob'a iltica kılalar didi”. Yazıcızâde Alî, 2014, s. 179a.

merkezinin üssü olarak görev yaptı. Selçuklu yapısı olan tersanede yapılan gemiler Kıbrıs donanmasıyla mücadeleye giriştiler.

Kıbrıs tehlikesi 1373'te Antalya'nın Teke Bey'in eline geçmesiyle ortadan kalktıktan bir süre sonra, bölgede Osmanlı tehlikesi hissedilmeye başlandı. Osmanlı, Karamanoğulları, Memlükler gibi büyük güçlerin arasında kalan Alanya Beyleri de karada ve denizde kendi çıkarları doğrultusunda bir politika izlediler. Kimi zaman Karaman, kimi zaman Osmanlı, kimi zaman da Memlükler ve onların kontrolündeki Kıbrıs ile yakın ilişkiler kurdular. İzledikleri politikalar sayesinde 1471 yılına kadar varlıklarını korudular, fakat nihayetinde Osmanlı'ya karşı koyamadılar.

Sonuç olarak Alanya'nın Geç Ortaçağlar'daki siyasi ve ekonomik tarihini incelediğimiz bu tezde daha önce değinilmemiş yeni bilgiler ortaya çıktı. Kıbrıs'la ve Mısır'la olan ticari ilişkilere dair yayımladığımız belgeler bu anlamda önemlidir. Kereste ve ağaç ürünleri ticaretine dair bilinenlere eklenen yeni kanıtların yanı sıra, dokuma sanayine dair yeni veriler de literatüre eklenmiş oldu. 1292, 1366 ve 1403 tarihli Alanya Kalesine yapılan saldırılar hakkında eksik ve hatalı bilgiler de düzeltildi. Bunların bilinenin aksine bireysel birer taaruz değil, uzun uğraşlar sonucu oluşturulan Haçlı ordularının yaptığı saldırılar olduğu ortaya çıkartıldı. Böylece Geç Ortaçağlar'da Akdeniz tarihine katkı sağlandı. Şehir tarihi olarak da, kentin gelişiminde önemli görevleri olan vakıflar ve kısmen yapılar ele alındı ve Alanya şehir tarihi konusundaki yeni veriler yayımlandı.

KAYNAKÇA

ARŞİV VESİKALARI

- BOA. MAD. 14. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Maliyeden Müdevver Defterler. No 385 (1450)
- MC YZ 076 İstanbul-Taksim Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, MC YZ 00076 numaralı Defter-i Evkaf-ı Vilayet-i Alâiyye ve Manavgat Kazası Mufassal Tahrir Defteri (1483)
- TKA. TT. 172 Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi, 172 Numaralı Tapu Tahrir Defteri (1550)
- BOA MAD.d 385. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Maliyeden Müdevver Defterler. No 385 (1547)
- Thott 1294 4 to. Jaccob Ulfeldt'in Seyahati (1588-1589). Thot 1294 4to. Det Kongelige Bibliotek (Danimarka Kraliyet Kütüphanesi).
- BOA. A.MKT. 92,29. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Saderet Mektubi Kalemî Evrakı. Dosya 92/ Gömlek 29 (1847).
- BOA.C..NF. 43, 2131. Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Cevdet Nafia. Dosya 43/ Gömlek 2131 (1846).
- EV.MKT.137-6,7 Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakfiye Arşivi (1860)

KAYNAK VE ARAŞTIRMA ESERLER

- Abdülkerim B. Şeyh
Mûsâ
ABU'L-FİDA
ABULAFİA, David
Ahmed Eflâkî
AKDAĞ, Mustafa
AKDOĞDU Arca, E.
vd.
AKGÜL, Mehtap
AKIN, Himmet
AKNERLİ GRİGOR
AL-'UMARÎ
- Makâlât-ı Seyyid Hârûn**, haz. Cemâl Kurnaz, Ank.
TTK Yay. 1991.
- Geographie D'Aboulfeda**, ed. M. Reinaud, Paris 1840.
- Büyük Deniz - Akdeniz'de İnsanlık Tarihi**, Çev, Gül
Çağlalı Güven, İst. Alfa Yay. 2012.
- Âriflerin Menkıbeleri I-II**, Çev. Tahsin Yazıcı, İst.
Hürriyet Yay. 1973.
- Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi (1243-1453)**, C.
1, İst. Cem Yay.1977.
- "Pamphylia Bölgesi'nin Mısır ve Kıbrıs ile Olan
İlişkileri" **OLBA**, 2011, XIX, s. 287-312.
- 16. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarına Göre Alâiyye'nin Sosyal
ve Ekonomik Hayatı ile Nüfus ve İdari Taksimatı**.
İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi,
1989.
- Aydın Oğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma**, İst.
1946.
- Okçu Milleti Tarihi**, Çev, Hrant D. Andreasyan, İst.
Yeditepe Yay. 2012.
- Bericht über Anatolien in Seinem Werke Masâlik al-
Absâr fî Mamâlik al-Amsâr**, Haz, Franz Taeschner,
Leipzig 1929.

AMADÎ	The Chronicle of Amadi , Cyprus Research Centre Texts and Studies in the History of Cyprus LXXIV, Çev. Nicholas Coureas, Peter Edbury, Nicosia, 2015.
Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III	Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III , Anadolu Selçukluları Gününde Mevlevî Bitikleri 5, Çev. Feridun Nâfiz Uzluk, Ank. 1952.
Anonim Selçuknâme	Tarih-i Âli Selçuk, Anonim Selçuknâme , Çev. Halil İbrahim Gök, Fahrettin Coşguner, Ank. Atıf Yay. 2014.
ARMAĞAN, Latif	XVI. Yüzyılda Teke Sancağı , Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 1996.
ARSLAN, Murat	“İ.Ö. 188 Yılından, İ.Ö. 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları” Adalya , 2003, VI, s. 91-118.
-----	“Pseudo-Skylaks: Periplus” MJH , 2002, II/1, s. 239-257.
ASHTOR, Eliyahu	Levant Trade in the Later Middle Ages , New Jersey, Princeton University Press, 1983.
Aşıkpaşazâde Tarihi	[Osmanlı Tarihi (1285-1502)] , haz. Necdet Öztürk, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2013.
ATİYA, Aziz Suryal	Crusade In the Later Middle Ages , Second Edition, NY, 1965.
BABİNGER, Franz	Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı , çev. Dost Körpe, 8 Baskı, İst. Oğlak Yay. 2013.

- BAHAR, Hasan “İlkçağda Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi Arasında Alanya'nın Stratejik Önemi”. **8. Alanya Tarih ve Kültür Semineri-1998**, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, ed. Faruk Nafiz Koçak, 2004, s. 327-329.
- BAKIR, Abdulhalik **Ortaçağ İslam Dünyasında İtiryat, Gıda, İlaç Üretimi ve Tağşişi**, Ank. 2000.
- BALARD, Michel “Hristiyan Akdeniz: 1000-1500” **Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları**, haz. David Abulafia, İst. Oğlak Yay. 2005, s. 183-219.
- BALLETO, Laura **Notai Genovesi in Oltremare Atti Rogati A Laiazzo**, Collana Storica Di Fonti E Studi, 53, Genova. 1989.
- BAUTIER, Robert-Henri “Les Relations Economiques Des Occidentaux Avec Les Pays D'Orient, Au Moyen Age. Points de Vue et Documents”, **Commerce Mediterranéen et Banquiers Italiens au Moyen Age**. Hapshire, 1992. s. 263-331.
- BAYBARS el-Mansûrî **Et-Tuhfetü'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye**, Çev. Hüseyin Polat, Ank. TTK Yay. 2016.
- BAYKARA, Tuncer “Kökboya”, **ARİŞ**, 1998, I-4, s. 64-71.
- “Alâiye'de Bazı Yeni Kitabeler”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi**, 1982, S. XII, s. 579-586.
- **Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerinde Araştırmalar**, İzmir, Ege Üniversitesi Bas. 1990.

- BAYRAM, Fatih **Zâviye-Khankahs and Religious Orders in the Province of Karaman: The Seljukid, Karamanoğlu and the Ottoman Periods, 1200-1512**, Bilkent Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2008.
- BEAUFORT, Francis **Karamania, A Brief Description of the South Coast of Asia Minor**, London 1818.
- BİLİCİ, Sema “Bazı Örnekleriyle Alanya Kalesi Kazılarında Bulunan İthal Kıbrıs Sırlı Seramikleri” **Adalya**, 2008, XI, s. 373-397.
- BİLİCİ, Z. Kenan “Alanya’nın Fethi Meselesi: Bir Tesbit” **Adalya**, 1999-2000, IV, s. 287-292.
- **Kalenin Gemileri Alanya Kalesi’ndeki Gemi Graffitileri**, İst. Ege Yay. 2008.
- BLİZNYUK, Svetlana “Actes de Famagouste du notaire Genoıs Lamberto di Sambuceto (decembre 1299-septembre 1300)”, **Mediterranean Historical Review**, 29,1, 2014, s. 92-94.
- BLUMENFELD-Kosinski, Renate and Petkov, Kiril **Philippe de Mezieres and His Age, Piety and Politics in the Fourteenth Century**, ed. Renate Blumenfeld-Kosinski and Kiril Petkov, Brill, Leiden 2012.
- BOASE, T. S. R. The History of The Kingdom”, **The Cilician Kingdom of Armenia**, Scottish Academic Press, London, 1978, s. 1-33.
- BOSCH, Clemens **Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler**, Ank. TTK Yay. Ank. 1957.
- Emin

BOSÍO, Iacomo (Giacomo)	Dell' Istoria Della Sacra Religione Et ILL. Militia Di San Giovanni Gierosolimitano , II, Roma, 1594.
BOSTAN, İdris	“Alanya”, DİA , 1989, C.2, s.339-341.
Bostanzâde Yahya	Duru Tarih / Tarih-i Sâf, Çev. Necdet Sakaoğlu, İst. Alfa Yay. 2016.
BUHARALI, Eşref	“Kıbrıs'ta İlk Türkler veya Kıbrıs'ın Memlük Hâkimiyetine Girişi”, Türk Dünyası Araştırmaları , Nisan 1995, s. 82-120.
CAHEN, Claude	“Ibn Sa'id sur L'Asie Mineure Seljuqide”, TAD , 1968, IV/10-11, s. 41-50.
----	“13. Yüzyıl Başında Anadolu'da Ticaret” Cogito, Selçuklular , 2001, S.29, s. 132-143.
----	Osmanlılardan Önce Anadolu , Çev. Erol Üyepazarcı, 5. Baskı, İst. Tarih Vakfı Yurt Yay. 2014.
CLAVİJO, Ruy Gonzalez de	Clavijo, Ruy Gonzalez de. Narrative of the Embassy of Ruy de Gonzalez de Clavijo , The Hukluyt Society, London, 1859 (Digitally Repr. 2009).
----	Anadolu Orta Asya ve Timur , çev. Ömer Rıza Doğrul, İst. Ses Yay. 1993.
----	Timur'un Hayatı ve Kadiz'den Semerkant'a Seyahatler , Çev. Zeynep Ertan, İst. Pozitif Yay. 2008.
CONSTANTİNUS Porphyrogenitus	De Cerimoniis Aulae Byzantinae Libri Duo , Vol I, 1829.

- COSTANTINO
Porfirogenito
COUREAS, Nicholas
ÇAVUŞDERE, Serdar

ÇETİN, Altan
ÇİFTÇİOĞLU, İsmail
ÇOĞ, Mehmet
ÇOŞKUN, Fahri
- De Thematibus**, ed. A. Pertusi, Vatikan, 1952.
- “Cyprus and the Naval Leagues 1333-1358” **Cyprus and the Crusades**, 1995, Nicosia, s. 107-124.
- “Selçuklular Döneminde Akdeniz Ticareti, Türkler ve İtalyanlar”, **Tarih Okulu**, 2009, IV, s. 53-75.
- Marino Sanudo Torsello’nun Gözünden XIV. Yüzyılın Birinci Yarısında Ege’de Egemenlik Mücadelesi, 1291-1353, Latinler, Denizci Türkmen Beylikleri ve Haçlılar**, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014.
- Memlûk Devletinde Askerî Teşkilât**, İst. Eren Yay, 2007.
- Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta, 2001.
- “İslam İdaresinde Ermeniler”, **Tarihte Türkler ve Ermeniler II**, Ank. TTK Yay. 2014, s. 21-47.
- 888/1483 tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İst. 1996.

- DALE, Sharon, vd. **Chronicling History, Chroniclers and Historians in Medieval Renaissance Italy**, ed. Sharon Dale, A. W. Lewin, D. J. Osheim, Pennsylvania 2007.
- DARRAG, Ahmad **L’Egypte Sous Le Regne De Barsbay (825-841/1422-1438)**, Şam, 1961.
- DAŞ, Mustafa “Fransız Mareşali II. Jean Le Meingre Boucicaut’ya Göre Osmanlı Türkleri ve Bizansla İlişkileri” **XV. Türk Tarih Kongresi**, C.III. 2006.
- “XIV. Yüzyıl Fransız Kaynaklarına Göre Türk-Fransız Askeri Temasları” **Eskiçağ’dan Modern Çağa Ordular**, ed. Ferifun M. Emecen, İst. 2008.
- DAVİDE, Diego “Pazarlar, Panayırlar ve Ulaşım Yolları”, **Ortaçağ, Şatolar, Tüccarlar, Şairler**, İst. Alfa Yay. 2015, s. 201-205.
- DELİLBAŞI, Melek Ortaçağ’da Türk Hükümdarları Tarafından Batılılara Ahidnamelerle Verilen İmtiyazlara Genel Bir Bakış, **Bellekten**, 1983, C.XLVII, S. 185, s. 95-103
- DOĞAN, Nermin “Konya’dan Antalya-Alanya’ya Uzanan Kervan Yolları Hakkında Bazı Görüşler”, **4. Alanya Tarih ve Kültür Semineri**, 1994, s. 381-386.
- DUGGAN, T. M. P. “A 14th Century Account of Antalya’s Sunken Cities. A Historical Context and Literary Tradition” **Adalya**, 2003, S. VI, s. 305-336.

- “Some Localizations in Western Cilicia Relating to the 1225 Campaign of Sultan Alaed-Din Keykubat”, **Anadolu ve Çevresinde Ortaçağ 5**, Ank. 2011, s. 221-238.
- “From Mid-October to the End Of March Voyaging in The Medieval Mediterranean”, **Cedrus**, 2015, **S. III**, s. 277-310.
- DUGGAN, T. M. P. – Şen, M. E. “On The Exercise of Coastal Control Through Observation and Long Distance Communication Systems in Seljuk Territory in the XIIIth Century” **Phaselis**, 2006, S. II, s. 9-29.
- EDBURY, Peter **The Kingdom of Cyprus and the Crusades 1191-1374**, Cambridge, 1991.
- “Introduction”, **Guillaume de Machaut The Capture of Alexandria**, Aldershot, 2001.
- “Machaut, Mezieres, Makhairas and Amadi Constructing the Reign of Peter I (1359-1369)”, **Philippe de Mezieres and His Age Piety and Politics in the Fourteenth Century**, ed. R. Blumenfeld-Kosinski and K. Petkov, Brill, Leiden, 2012 s. 349-359
- EDHEM (Eldem), Halil “Anadolu’da İslami Kitabeler” **TOEM**, Sene 5, Numara 27, 1330 (1914), s.135-158.
- EDWARD, Robert W. **The Fortifications of Armenian Cilicia**, Dumbarton Oaks Studies XXIII, Washington D.C. 1987.

- EKER, Gülin Öğüt “Seyahatnamelerden Hareketle Seton Lloyd ve D. Storm Rice’nin Alanya (Alâiyya) İsimli Kitabı Üzerine Değerlendirmeler” **VD**, S. XVIII, 2004, s. 307-314
- El-Cezeri **La Chronique de Damas, (Annees 689-698 H.)**, çev. J. Sauvaget, Paris, 1949.
- El-Ömerî Şihabeddin b. Fazlullah, **Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım Mesâlikü’l Ebsar**, Çev. Ahsen Batur, İst. Selenge Yay. 2014.
- El-Yûnûnî **Zeyl-i Mir’âtu’z-Zamân**, Vol. III. Dairatu’l-Ma’arifi’l-Osmania, Hyderabad, 1960
- ERCENK, Giray “Pamphylia Bölgesi ve Çevresi Eski Yol Sistemi”, **Bellekten**, 1992, C. LVI, S.216, s. 361-370.
- ERDEM, İlhan “Türkiye Selçukluları ve Beylikler Devri ile Seyahatnamelerde Alanya (XIV-XVII. Yy’lar)”, **5. Tarih ve Kültür Semineri**, Alanya, 1995a, s. 445-449.
- **Türkiye Selçukluları-İlhanlı İlişkileri (1258-1308)**, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 1995b.
- “Bir Ortaçağ Kenti Antalya: Geç Antik Dönem’den Selçuklular’ın Sonuna Genel Bir Yaklaşım (II), **Adalya**, 2003a, VI, s. 293-303.
- “Türkiye Selçuklu-İlhanlı İktisadî, Ticari İlişkileri ve Sonuçları”, **TAD**, 2003b, C.21, S.33, s. 49-67.

- “Alanya’da Kolonizatör İki Türk Dervişi Mahmut Seydi ve Şeyh Zekeriya”, **7. Alanya Tarih ve Kültür Semineri**, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, 2004, s. 240-241.
- ERDOĞRU, Mehmet **Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala’iyye Sancağı Akif 1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmal-i Vilayet-i Ala’iyye (Metin ve İnceleme)**, haz. Faruk Nafiz Koçak, Konya, 2013.
- EROL, Burak Gani **Memlûk Deniz Kuvvetleri**, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2012.
- ERSAN, Mehmet **Selçuklular Zamanında Anadolu’da Ermeniler**, Ank. TTK Yay. 2007.
- ERTEN, S. Fikri **Antalya Livası Tarihi**, Haz. Abdullah Tekin, Ekim, 1997.
- Evliyâ Çelebi **Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, 9. Kitap, Haz. Seyit Ali Kahraman, ed. Sabri Koz, İst. YKY Yay. 2016.
- Feridun Ahmed Bey **Mecmua’i Münşeatü’s-Selatîn-i Feridun Bey**, C.1. H.1274 (M.1858).
- FİNKELE, Caroline “With Evliya Çelebi From Alanya to Ermenek-An Initial Exploration of The Central Taurus Stages of His 1671 Pilgrimage Itinerary (October 2012)”, **JTS/TUBA, Defterology Festschrift In Honor of Heath Lowry**, 2013, Vol.40, s. 97-117.

- FLEET, Kate **Erken Osmanlı Döneminde Türk Ceneviz Ticareti**, Çev. Özkan Akpınar, İst. Türkiye İş Bankası Yay.2009.
- FLEMMING, Barbara **Landschaftsgeschichte von Pamphylien, Pisidien und Lykien im Spatmittelalter**, Wiesbaden, 1964.
- “Türkler – Anadolu Beylikleri”, **İA**, 1988, XII/2, s. 280-286.
- Florio Bustron **Chronique De L’île de Chypre**, ed. M. Rene de Mas Latrie, Collection des Documents Inedits du l’histoire de France Melanges Historiques 5, 1886.
- FONTANA, Fulvio I Pregi Della Toscana, Floransa 1701.
- Froissart **The Chronicle of Froissart**, Vol. II, Çev. Sir John Bouchier, Lord Berners, London, 1901.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, **Kühü’l-Ahbâr**, C.II, Fatih Sultan Mehmed Devri, 1451-1481, Haz. M. Hüdai Şentürk, Ank. TTK Yay. 2003.
- Geoffrey Chaucer **Canterbury Hikâyeleri**, Çev. Nazmi Ağıl, İst. YKY Yay. 2015.
- GİROLAMO, C. Di “Deniz Cumhuriyetleri Arasındaki Rekabet”, **Ortaçağ, Şatolar, Tüccarlar, Şairler**, İst. 2015.
- GÖKÇE, Turan “Hızır İlyas Kültürünün yerleşim birimlerine yansımaları: Osmanlı döneminde Anadolu Şehir ve Kasabalarında Hıdırlık”, **Türkiye’de İskân ve Şehirleşme Tarihi**, ed. Mehmet Ali Beyhan, İst. Kitabevi Yay.2012.

- Gregory Abû'l-Farac (Bar Habraeus) **Abû'l-Farac Tarihi**, C. I-II, Çev. Ömer Rıza Doğrul, 3. Baskı, Ank. 1999.
- Guillaume de Machaut **Guillaume de Machaut The Capture of Alexandria**, Çev. Janet Shirley, Ashgate, Aldershot, 2001.
- GUİLMARTİ, John F. Jr **Kalyonlar ve Kadırgalar**, Çev. Ali Özdamar, İst. Kitap Yay. 2010.
- GÜMÜŞÇÜ, Osman – Yiğit, İlker “XIII-XVI Yüzyıllarda Alanya-Sinop Bağlantı Yolu”, **Alanya XII. Tarih ve Kültür Sempozyumu**, Konya, 2012, s. 253-262.
- HACIGÖKMEN, Mehmet Ali **XVI. Yüzyıla Ait Alâiyye Sancağı Mufassal Tahrir Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ank. 1993.
- “XVI. Yüzyılda Alâiyye Sancağı'ndaki Vakıflara Dair Bir Araştırma”, **5. Alanya Tarih ve Kültür Semineri**, Alanya, 1996, s. 437-444.
- “I. Alaeddin Keykubat'ın (1220-1237) Kayınpederi Kir Fard Hakkında Bir Araştırma”, **MJH**, 2012, II/1, s. 121-130.
- Hadîdî Tarihi **Manzum Osmanlı Tarihi 1285-1523**, Çev. Necdet Öztürk, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2015.
- Hamdullâh Müstevfî-i Kazvînî **Târîh-i Güzîde**, (Zikr-i Pâdişâhân-i Selçukiyân), ed. Erkan Göksu, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2015.

- Hasan-ı Rumlu **Ahsenüt-Tevârîh**, Çev. Mürsel Öztürk, Ank. TTK Yay. 2006.
- Hayrullah Efendi **Tarih-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye**, C.8.
- Brettenli Michael **Osmanlıda Bir Köle Brettenli Michael Heberer'in Anıları**, 1585-1588, 2. Baskı, İst. Kitap Yay. 2010.
- Heberer
- HELLENKEMPER, H. **Tabula Imperii Byzantini 8, Lykien und Pamphylien**, – Hild, F. Wien, 2004.
- HEYD, Wilhelm **Yakın-Doğu Ticaret Tarihi**, Çev. Enver Ziya Karal, 2. Baskı, Ank. 2000.
- HİLL, Sir George **A History of Cyprus**, Vol, II-III, Cambridge 1972.
- HOPWOOD, Keith “The Links Between the Coastal Cities of Western Rough Cilicia and the Interior During the Roman Period”. **Anatolia Antiqua**, 1991, S. 1, s. 305-310.
- HOUSLEY, Norman “Cyprus and The Crusades 1291-1571”, **Cyprus and the Crusades**, (International Conference) Nicosia, 1995.
- “One Man and His Wars: The Depiction of Warfare by Marshal Boucicaut's Biographer”, **Journal of Medieval History**, 2003, 29:1, s. 27-40.
- “Emmanuele Piloti and Crusading in the Latin East”, **The Hospitallers the Mediterranean and Europe festschrift for Anthony Luttrell**, ed. Karl Burchardt, Nikolas Jospert, Helen J. Nicholson, Hampshire, 2007, s. 139-150.

HUIZİNGA, Johan	Ortaçağın Günbatımı , Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ank. İmge Kitabevi, 1997.
İbn ad-Davâdârî	Kenzü'd-Dürer ve Cami'ü'l-Gurer , I-9, ed. Hans Robert Roemer, Kahire, 1970.
İbn Battûta Tanci, Ebû Abdullah Muhammed	İbn Battûta Seyahatnâmesi , Çev. A. Sait Aykut, 3. Baskı, İst. YKY Yay. 2014.
İbn-i Bibi	El-Evâmirü'l- 'Alâ'iyye fi'l-Umûri'l- 'Alâ'iyye , Tıpkıbasım, Haz. Adnan Sadık Erzi, Ank. 1956.
İbn Bibi	El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umuri'l-Alâ'iyye Selçukname II. Tercüme , Çev. Mürsel Öztürk, Ank. TTK Yay. 2014.
İbn Bibi Muhtasar	Anadolu Selçukî Devleti Tarihi , Çev. M. Nuri Gencosman, Ank. Uzluk Basımevi, 1941.
İbn Havkal	10. Asırda İslam Coğrafyası , Çev. Ramazan Şeşen, İst. Yeditepe Yay. 2014.
İbn Haukal, Abu'l-Kasım	Kitabü'l-Mesalik ve'l-Memalik , Bibliotheca Geographorum Arabicorum, ed. M. J. De Goeje, Leiden 1873.
İbn Hurdazbih	Yollar ve Ülkeler Kitabı , Çev. Murat Ağarı, İst. Kitabevi Yay. 2008.
İbn Kemal	Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter , Haz. Şerafettin Turan, Ank. TTK Yay. 1991.
İbn Sa'id Al Mağribi	Kitab al-Jugrafiya , ed. İsmail Al-Arabi, Beyrut, 1970.

İbn Şeddad	Baybars Tarihi Al-Melik Al-Zahir (Baybars) Hakkındaki Tarihin İkinci Cildi , Çev. M. Şerefüddin Yaltkaya, 2. Baskı, Ank. TTK Yay.2000
İbn Taghrî Birdî, Abu l-Mahâsin	History of Egypt – an-Nujum az-Zahira , vol VI, (1453-1461) University of California Publications in Semitic Philology, Çev. William Popper, Los Angeles, 1960.
İbni Tagrıberdi	En-Nücûmu’z-Zâhire , Çev. Ahsen Batur, Selenge Yay. İst. 2013.
İbni Arabşah	Acâibu'l-Makdûr Fî Nevâib-i Timûr , Çev. Ahsen Batur, İst. Selenge Yay. 2012.
İdris-i Bitlisî	Heşt Behişt VII. Ketibe , Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481, Çev. Muhammed İbrahim Yıldırım, Ank. TTK Yay. 2013
İLGÜREL, Mücteba	“Evliya Çelebi”, DİA , 1995 C.11, s. 529-533.
İNALCIK, Halil	Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar , İst. Türkiye İş Bankası Yay. 2008.
JACOBY, David	“Byzantine Trade with Egypt from the Mid-Tenth Century to the Fourth Crusade”, Commercial Exchange Across the Mediterranean , Hampshire, Ashgate Yay, 2005a, s. 25-77.
-----	“The Supply of War Materials to Egypt in the Crusader Period”, Commercial Exchange Across the

- Mediterranean**, Hampshire, Ashgate Yay. 2005b, s. 102-132.
- “Silk Crosses the Mediterranean”, **Byzantium, Latin Romania and the Mediterranean**, Hampshire, Ashgate Yay. 2001, X, s. 55-79.
- “The Economy of The Armenian Kingdom of Cilicia, Some Neglected and Overlooked Aspects”, **La Mediterranee des Armeniens XIIe XVe Siecle**, ed Claude Mutafian, Paris, 2014, s. 261-291.
- JOHNS, Jeremy “The Tersane at Alanya and the Galleys of Charles d’Anjou”, **Ricoveri Per Navi Militari Nei Porti Del Mediterraneo Antico e Medievale**, 2010, s. 185-188.
- JOÏNVILLE, Jean de **Bir Haçlının Hatıraları**, Çev. Cüneyt Kanat, Ank. Vadi Yay. 2002.
- JORGA, N. **Philippe de Mezieres 1327-1405 Et La Croisade Au XIV. Siecle**, Paris, 1896.
- Kadı Şuhbe **Tarih-i İbn Qadı Suhbe**, III-2, ed. Adnan Darwich, Şam 1994.
- KÂHYA, Esin “Günlük Ağacı (Liquidambar Orientalis, Sığla)” **Dört Öğe 4/7**, 2015, s. 15-22.
- Kalkaşendi **Kitâb-ı Subhu'l-Aşâ**, C. V.- VIII. Kahire, 1915.
- KANAT, Cüneyt “Memlukler ve Çukurova”, **Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı**, haz. Erman Artun, M. Sabri Koz. İst. YKY. 2000, s. 92-107.

- KARACA, Behset **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Manavgat Kazası**, Isparta, Fakülte Kitapevi, 2009.
- KAYMAZ, Nejat **Pervâne Mu'inü'd-dîn Süleyman**, Ank. AÜDTCF. Yay. 1970.
- **Anadolu Selçuklularının İnhitatında İdare Mekanizmasının Rolü**, Ank. TTK Yay. 2011.
- Kerîmüddin Mahmud-i Aksarayî **Müsâmeretü'l-Ahbâr**, Çev. Mürsel Öztürk, Ank. TTK Yay. 2000.
- KİOURTZİAN, Georges "Selçukluları Beklerken: 1199'un Küçük Asya'sında Alanya Surlarından Bir Yazıt", **Adalya**, 2012, **XV**, s. 265-274.
- KİRAGOS, Genceli **Moğol İstilası Tarihi (1220,1265)**, Yayınlanmamış Tercüme, TTK/Ter 27.
- KOÇAK, Faruk Nafiz **Tarihte Alanya**, Konya, 2013.
- KOFOĞLU, Sait "Tekeoğulları", **DİA**, 2011, C.40, s. 348-350.
- KONUŞ, Fazlı **Selçuklular Bibliyografyası**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2006.
- KONYALI, İbrahim **Alanya (Alâiyye) Tarihi-Turistik Kılavuz**, Yayınlayan, M. Ali Kemaloğlu, İst. 1946.
- KOPRAMAN, Kazım **El-Aynî'nin İkdu'l-Cumân'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar**, Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1971.
- **Mısır Memlukleri Tarihi**, Ank. Kültür Bakanlığı Yay. 1989.

Korykoslu Hayton	Doğu Ülkelerinin Altın Çağı , Çev. Altay Tayfun Özcan, İst. Selenge Yay. 2015.
KÖPRÜLÜ, Bülent	“Tarihte Vakıflar” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 1951, C.8, S.3, s. 479-518.
KÖPRÜLÜ, Fuad	Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri , 2. Baskı, Ank. Akçağ Yay. 2004.
-----	“Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti” VD . 1938, S.1, s. 1-6.
KURAN, Aptullah	“Karaman Medreseleri”, VD .1969, S.VIII, s. 209-223.
KÜRKMAN, Garo - Diler, Ömer	Alâiye Paraları , İst. Yenilik Basımevi, 1981
LALANDE, Denis	Jean II Le Meingre Dit Boucicaut (1366-1421) , Etude D'une Biographie Heroique, Genova, 1988.
LEAKE, William Martin	Journal of A Tour in Asia Minor With Comparative Remarks On The Ancient And Modern Geography of That Country , London 1824.
Le Livre Des Fais	Le Livre Des Fais, Du Bon Messire Jehan Le Maingre, Dit Boucicquaut , ed. Denis Lalande, Genova, 1985.
Leontions Makhairas	Recital Concerning the Sweet Land of Cyprus entitled ‘Chronicle’ Vol. I-II, Çev. R. M. Dawkins, Oxford, 1932.
LEWİS, Bernard	“Fatımiler ve Hindistan Yolu” İÜİFD , 1952, C.XI, (ayrıbasım) s. 355-360.

- LLOYD, S – Rice. D. S. **Alanya ('Alâ'iyya)**, Çev. Nermin Sinemoğlu, 2. Baskı, Ank. TTK Yay. 1989.
- LOPEZ, Roberto **Storia Delle Colonie Genovesi Nel Mediterraneo**, Bologna, 1938.
- LOREDANO, G. F. **Histoire Des Rois De Chypre De La Maison De Lusignan**, Kıbrıs'lı Henri Gıblet, Vol II. 1732.
- Ludolph von Suchem **Ludolph von Suchem's Description of the Holy Land and of the Way Thither**, Cambridge, 2013.
- LUKE, Sir Harry "The Kingdom of Cyprus, 1291-1369" **A History of the Crusades, III**, ed. Kenneth M. Setton, London, 1975.
- LUTTRELL, Anthony "English Levantine Crusaders, 1363-1367", **Renaissance Studies** Vol 2, No2, s. 143-153.
- MAKRÎZÎ, Takiyüddin **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, Haz. M. Mustafa Ziyade, 1957, C. I-2.
- **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, Haz. M. Mustafa Ziyade, 1970, C. I-3.
- **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, Haz. Said Abdulfettah Aşur, 1971, C. III-3.
- **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, Haz. Said Abdulfettah Aşur, 1972, C. IV-2.
- **Kitab es-Sülûk li-Marifeti Düvel el-Mülûk**, Kahire, Haz. Said Abdulfettah Aşur, 1973, C. IV-3.
- MARTİN, M. E. "The Venetian –Seljuk Treaty of 1220", **The English Historical Review**, 1980, Vol 95, No 375, s. 321-330.

MAS LATRÎE, M. L. De -----	Histoire de L'île De Chypre , III part I Documents II, 1855. L'île De Chypre, Sa Situation Presente Ses Souvenirs Du Moyen Age , Paris, 1879.
MASON, Roger	“The Medici-Lazara Map of Alanya”, Anatolien Studies , vol.39-1989, s. 85-105.
MERÇİL, Erdoğan Mevlânâ Celâleddin Rûmî	“Alâiye Beyliği”, DİA , 1989, C. 2, s. 332-333. Fîhi mâ Fîh , ter. Ahmed Avni Konuk, haz. Selçuk Eraydın, İst. 1994.
Mevlânâ Mehmed Neşri	Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi – 1288-1485) , Haz. Necdet Öztürk, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2013
MÎRHÂND, Muhammed b. Hâvendşâh b. Mahmûd	Ravzatu's-safâ fi Sîreti'l-Enbiyâ ve'l-Mülûk ve'l-Hulefâ (Tabaka-i Selçûkiyye), Çev. Erkan Göksu, Ank. TTK. Yay. 2015.
MOROSİNİ, Antoino	Chronique D'Antonio Morosini , C. 1, (1396-1413) Çev. Leon Dorez, 1898.
MUTÇALI, Serdar	Arapça – Türkçe Sözlük, İst. 1995.
Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah	Câmiu'd-Düvel, Selçuklular Tarihi II , haz. Ali Öngül, İzmir, Akademi Kitabevi, 2001.
Müneccimbaşı Ahmed Dede	Müneccimbaşı Tarihi , C.I-II, Çev. İsmail Erünsal, Tercüman 1001 Temel Eser, Nr. 37.
NEŞRÎ, Mevlana Mehmed	Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485) , Haz. Necdet Öztürk, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2013.

NİCOLLE, David	Niğbolu 1396 , Çev. Özgür Kolçak, İst. Türkiye İş Bankası Yay. 2014.
Niğdeli Kadı Ahmed	El-Veledü’ş-Şefik ve’l-Hâfi’l-Halîk , C. I, II, çev. Ali Ertuğrul, Ank. TTK Yay. 2015.
Nizâm ed-dîn Dânişmend	Risâle fî Beytil- Kahve , İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 07 Tekeli 869/3.
Oruç Beğ Tarihi	Oruç Beğ Tarihi , (Osmanlı Tarihi, 1288-1502) Ha. Necdet Öztürk, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2014.
ÖZ, Mehmet	“Tahrir” DİA , 2010, C.39, s. 425-429.
ÖZCAN, Koray	“Anadolu’da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekânsal Kademelenme” METU JFA , 2006, 23/2, s. 21-61.
ÖZKAN, Selim Hilmi	“XVI. Yüzyılda Alâiye Sancağında Dokuma ve Tekstil Sanayisinde Kullanılan Ürünlerin Üretimi” ARIŞ 5 , 2011, s.96-101.
ÖZTÜRK Hüsni - Perk Haluk	Alâiye Beyliği Sikkeleri , İst. Haluk Perk Müzesi Yay. 2015.
-----	“Manavgat-Pazarcık”, Anadolu Sikke Monografileri II , İst. Haluk Perk Müzesi Yay. 2011.
PAVONİ, Romeo	Notai Genovesi In Oltremare Atti Rogati A Cipro Da Lamberto Di Sambuceto, (6 luglio – 27 ottobre 1301) , Collana storica di fonti e studi 32, Genova 1982.
PEACOCK, Andrew C. S.	“Court and Nomadic Life in Saljuq Anatolia” Turco-Mongol Rules, Cities and City Life , ed. David Duran-Guedy, Boston, Brill, 2013, s. 191-222.

-
- “Kırım’a Karşı Selçuklu Seferi ve Alaaddin Keykubad’ın Hâkimiyetinin ilk Yıllarındaki Genişleme Politikası”, Çev. Murat Keçiş, Ali Mıynat, **TAD**, 2010, C.29, S.47, s. 243-265.
- PEGOLOTTİ,
Francesco Balducci **La Pratica Della Mercatura**, ed. Allan Evans, Massachusetts, 1936.
- PERTZ, Georg
Heinrich **Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi Quingentesimo Usque ad Annum Millesimum et Quingentesimum**, Tomus, XVIII, Stuttgart, 1863.
- PİLOTİ, Emmanuel **L’Egypte Au Commencement Du Quinzieme Siecle D’apres Le Traite d’Emmanuel Piloti De Crete (Incipit 1420)**, çev. P. H. Dopp, Kahire, 1950.
- PİRENNE, Henri **Ortaçağ Kentleri Kökenleri ve Ticaretin Canlanması**, Çev. Şadan Karadeniz, İst. İletişim Yay. 2014.
-
- Ortaçağ Avrupa’sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İst. İletişim Yay. 2013.
- PİTCHER, Donal
Edgar **Osmanlı İmparatorluğunun Tarihsel Coğrafyası**, Çev Bahar Tırnakçı, 4. Baskı, Ank. YKY, 2013.
- Pliny **Natural History**, NY. 1893.
- POUMAREDE, Geraud **Haçlı Seferleri’ne Son Çağrı Yeniçağ Avrupası’nda Osmanlı İmgesi**, Çev. İsmet Birkan, İst. İletişim Yay. 2010.

- PRYOR, John H. **Akdeniz’de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş, Araplar, Bizanslılar, Batılılar ve Türkler**, Çev. Füsun Tayanç, Tunç Tayanç, İst. Kitap Yay. 2004
- “Parçalanan Akdeniz: 500-1000” **Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları**, Haz. David Abulafia, İst. Oğlak Yay. 2005, s. 155-181.
- PTOLEMY, Claudius, **The Geography, V**, NY. Repr. 1991.
- RAPOPORT, Yossef – **An Eleventh-Century Egyptian Guide to the Universe-The Book of Curiosities**, Leiden, Brill, 2014.
- Savage Smith, Emilie, **İktidar İmgeleri Sinop İçkalesindeki 1215 Tarihli Selçuklu Yazıtları**, Çev. Barış Cezar, İst. Koç Üni. Yay. 2014.
- REDFORD, Scott **Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye/Alanya)**, Çev. Serdar Alper, İst. Eren Yay. 2008.
-
- RİCKMAN, Geoffrey “Mare Nostrum’un Yaratılması İÖ 300- İS 500”, **Tarih Boyunca Akdeniz Uygarlıkları**, Haz. David Abulafia, İst. Oğlak Yay. 2005, s. 127-153.
- RİEFSTAHL, Rudolf **Cenubi Garbi Anadolu’da Türk Mimarisi**, Çev. Cezmi Tahir Berktin, İst. 1941.
- M.
- RUBRUK, Wilhelm **Moğolların Büyük Hanına Seyahat**, Çev. Ergin Ayan, 2. Baskı, İst. 2012.
- von.
- Saint Quentin, S. de. **Bir Keşiş’in Anılarında Tatarlar ve Anadolu 1245-1248**, Çev. Erendiz Özbayoğlu, haz. Tufan Karasu, Alanya, 2006.

-
- SANUDO, Marino **Histoire Des Tartares**, ed. Jean Richard, Paris, 1965.
- The Book of the Secrets of the Faithful of the Cross, Liber Secretorum Fidelium Crucis**, Çev. Peter Lock, Ashgate, Farnham 2011.
- SCHEÏN, Sylvia **Fideles Crucis, The Papacy, The West, And The Recover of the Holy Land 1274-1314**, Oxford, 1991.
- SEMPAD, Connetable “Chronique Du Royaume De La Petite Armenie” **RHC. Des Croisades Documents Armeniens**, çev. E. Dulaurier, 1869.
- SETTON, Kenneth. M. “Manuel II, Marshal Boucicaut, And The Clash Between Venice And Genoa”, **The Papacy And The Levant (1204-1571)**, Vol. 1, Philadelphia, 1976.
- SÏMBAT **Başkumandan Simbat Vekayinamesi (951-1334)**, TTK. Yayınlanmamış Tercüme, Çev. Hrant Andreasyan, Ter/68, 1946.
- Smbatay Sparapeti **Smbatay Sparapeti Taregirk**, Yay. Serope Age’lean, Venedik, 1956.
- Taregirk
- SOLAK, Kürşat “Memlûkler ve Alâiyye”, **Tarih Okulu**, 2012, S. XII, s. 117-128.
- Strabon **Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap: XII-XIII-XIV)**, ed. Nezh Başgelen, İst. 2012.
- Strambaldi **Chroniques, D’Amadi Et De Strambaldi**, II, ed. M. Rene De Mas Latrie, 1843.

Şerefüddin Ali Yezdî	Emîr Timur (Zafername) , Çev. Ahsen Batur, İst. Selenge Yay. 2013.
ŞEŞEN, Ramazan	Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı , İst. İlâm Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı (İSAR), 1998.
ŞİKÂRÎ	Karamannâme , haz. Metin Sözen, Necdet Sakaoglu, İst. Karaman Valiliği – Karaman Belediyesi Yayını, 2005.
ŞİKARÎ	Karaman Oğulları Tarihi , Çev. M. Ferid Uğur, haz. M. Mesud Koman, Konya, 1946.
TAESCHNER, Fr	“Alanya”, EI , II/I Leiden 1986, s. 354-355.
TAFUR, Pero	Travels and Adventures 1435-1439 , Çev. Malcolm Letts, London, 1926.
TARGAÇ, M. İskender	“Anadolu’da Yeni Bulunan Bir 14. Yüzyıl Darphanesi Manavgat” Arkeoloji ve Sanat , 1999, S.2, s. 42-44.
TEKİNDAĞ, M. C.	Karaman Beyliği, 13-15 Asırda Cenubi Anadolu Tarihine dair Tetkik , İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst. 1947.
----	“Alâüddin Keykûbat ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları”, İÜEFTD , 1949, C.1, S.1, s. 29-64.
----	“Karamanlı’ların Gorigos Seferi (1367)”, İÜEFTD , 1954, C.VI, S.9, s. 161-174.
----	“Son Osmanlı – Karaman Münasebetleri Hakkında Araştırmalar”, İÜEFTD , 1963, C. 13, S. 17-18, s. 43-76.

- “Teke-Eli ve Tekeoğulları”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi**, 1976-7, S.7-8, s. 55-78.
- “Karamanlılar”, **İA**, 1977, C.VI, s. 316-330.
- “Teke-Oğulları” **İA**, 1979, C.12/1, s. 128-133.
- Templar of Tyre **The ‘Templar of Tyre’ Part III of the ‘Deeds of the Cypriots’**, Çev. Paul Crawford, Ashgate, Hampshire, 2003.
- THEVENOT, Jean **Thevenot Seyahatnamesi**, Çev. Ali Berktaş, 2. Baskı, İst. Kitap Yay. 2014.
- THOMAS, Giorgio Martin **Diplomatarium Veneto-Levantinum Sive Acta et Diplomata Res Venetas Graecas Atque Levantis Illustrantia 1300-1350, I**, (TTK Yayınlanmamış Tercüme- Çev. Behçet Gücer) Venedik, 1880.
- THOMAS, Giorgio Martin **Diplomatarium Veneto-Levantinum Sive Acta et Diplomata Res Venetas Graecas Atque Levantis Illustrantia 1351-1454 II**, (TTK Yayınlanmamış Tercüme, Çev. Behçet Gücer) Venedik. 1899.
- TİGREL, Gülay “Alanya Yöresinde Antik Bir Liman”, **Bellekten**, 1975, C.39, S.156, s. 613-632.
- TOMASCHEK, Wilhelm “Zur Historischen Topographie von Kleinasien im Mittelalter”, **Sitzungsberichte der Philosophisch-Historischen Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften**, Wien. 1891.

- TURAN, Osman “Selçuklu Devri Vakfiyeleri II, Mubârizeddin Ertokuş ve Vakfiyesi”, **Belleten**, 1947, C.XI, S.43, s. 415-429.
- “Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri”, **Belleten**, 1964, C. 28, S.110, s. 209-227.
- “Keykubâd I”, **İA**, 1977, C. VI.
- **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar**, 2. Baskı Ank. TTK Yay.1988.
- **İstanbul’un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler**, 3. Baskı, Ank. 2007.
- **Selçuklular Zamanında Türkiye**, 10. Basım, İst, Ötüken Neşriyat, 2010.
- TURSUN BEY **Fetih Babası Fatih’in Tarihi (Târîh-i Ebü’l-Feth)**, Haz. Mertol Tulum, İst. Kapı Yay. 2013.
- TYLECOTE, R. F. **A History of Metallurgy**, 2nd Edition, London, 1992.
- UMAR, Bilge **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, İst. İnkılâp Kitabevi, 1993.
- UYMAZ, Emine **Sultan I. Alaeddin Keykubat Devri (1220-1237)**, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İst. 1997.
- **Sultan I. Alâeddîn Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)**, Ank. TTK Yay. 2003.
- **Türkiye Selçuklu Devleti’ne Gelen ve Giden Elçiler**, İst. Bilge Kültür Sanat Yay. 2011.

- UZUNÇARŞILI, İsmail
Hakkı

ÜLKEN, Hilmi Ziya
WITTEK, Paul
YARDIM, Ali
Yazıcızâde ‘Alî
YERASİMOS,
Stephane
YILDIZ, Sara Nur

YİNANÇ, Mükrimin
Halil
YİĞİT, Fatma Akkuş
- “Teke Oğulları”, **Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi**, 1933, S.1, s. 96-97;
Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, 5. Baskı, Ank. 2003.
“Ord. Profesör Mükrimin Halil Yinanç”, **AÜİFD**, 1961, C.9, S.1, s. 227-229.
Menteşe Beyliği, Çev. O. Ş. Gökyay, 3. Baskı, Ank. TTK Yay. 1999.
Alanya Kitâbeleri (Teskî, Teskil, Tasnif ve Değerlendirme), İst. İstanbul Fetih Cemiyeti Yay. 2002.
Selçuk-Nâme, Tıpkıbasım, haz. Abdullah Bakır, Ank. TTK Yay. 2014.
Les Voyageurs Dans L’Empire Ottoman (XIV – XVI siecles), Ank. TTK Yay. 1991.
“Reconceptualizing the Seljuk-Cilician Frontier: Armenians, Latins, and Turks in Conflict and Allianca during the Early Thirteenth Century”, **Borders, Barriers, And Ethnogenesis**, XII, Turnhout, 2005.
“Şikârî”, **DİA**, 2011, C. 39, s.162-163.
“Alâiye”, **İA**, 1978. C. I, s. 287-289.
Memlukler Döneminde Çukurova, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ank. 2011.

ZACHARİADOU,
Elizabeth A.

“Karamanoğlu I. İbrahim’in Saltanatı’nın İlk Yılları” EÜ
TİD, Çev, M. Akif Erdoğru, 1999, XIV, s. 261-270.

ÖZET

Ortaçağ'da Alâiyye (Alanya) ve Alâiyye Beyliği

Tezin konusu olarak belirlediğimiz “Ortaçağ'da Alaiyye (Alanya) ve Alaiyye Beyliği” Selçuklu fethi (1221) ile başlayan ve 1471'de Osmanlı hâkimiyetiyle sonlanan dönemi kapsamaktadır. Yaklaşık iki buçuk asırlık bir dönemi kapsayan bu tezde çok çeşitli kaynak eserler kullanılmıştır. Bu eserler detaylı bir şekilde tanıtıldıktan sonra kısaca Anadolu Selçukluları öncesinde Alanya'nın tarihi üzerinde durulmuştur. Bunu müteakip Ortaçağ Alanyası'nda ticaret ve bu ticareti mümkün kılan kara ve deniz yolları incelenmiştir. Özellikle ticari ürünler ve bu ürünleri şehirde çıkaran (işleyen) meslek grupları, Selçuklular'dan, Osmanlı'ya kadar araştırılmıştır. Tezin esas kısmını oluşturan Alanya Beyleri'nin siyasi tarihleri ise ikinci bölümde ele alınmıştır. Kıbrıs Krallığı, Memlükler, Karamanoğulları ve Osmanlılar karşısında kimi zaman müstakil (bağımsız) olarak hareket Alanya Beylerinin faaliyetleri kaynakların elverdiği ölçüde açıklanmaya çalışılmıştır. Son ve üçüncü bölümde ise özellikle Osmanlı arşiv vesikalarının yardımıyla şehirde Beylik döneminden Osmanlı'ya devreden (geçen) vakıflar incelenmiştir. Sonuç olarak üç bölümden oluşan bu tez, bu güne kadar hakkında detaylı bir araştırma yapılmamış olan Alanya Beyleri'nin ve Ortaçağ Alanyası'nın siyasi ve ekonomik tarihine yönelik detaylı bir çalışmadır.

Anahtar kelimeler: Alanya, Alâiyye, Korakesion (Coracesium), Kalon Oros, Selçuklular, Karamanoğulları, Kıbrıs, Mısır, Memlükler, Ticaret, Akdeniz.

ABSTRACT

Alâiyye (Alanya) in the Medieval Age and the Alâiyye Principality

"Alâiyye (Alanya) in the Middle Ages and the Principality of Alâiyye" which we have determined as the theme of the thesis, covers the period which started with the Seljuk conquest (1221) and ended with Ottoman rule in 1471. Covering a period of about two and a half centuries, the thesis utilizes a wide variety of written references. After introducing these works in detail, the history of Alanya is briefly emphasized before the Anatolian Seljuks. Following this, in the Medieval Alanya, trade and its land and sea routes, which made this trade possible, are examined. Especially commercial products and profession groups that turn out these products (process) in the city have been researched from the Seljuks to the Ottomans. Political histories of the Alanya Beys (Prince), which constitute the main part of the thesis, are discussed in the second section. Acting autonomously (independently) against the Cypriot Kingdom, Mamluks, Karamanoğulları and Ottomans at times, actions of Alanya Beys are attempted to be explained at the extent that the available references. In the last and third section, especially with the help of the documents in the Ottoman archives, foundations of the city, which were transferred from the Beylik (Principality) period to the Ottoman Empire, are examined. This thesis, which is composed of three chapters as a result, is a detailed study about the political and economic history of the Alanya Beys and the Medieval Alanya, which have not been studied in detail until now.

Keywords: Alanya, Alâiyye, Korakesion (Coracesium), Kalon Oros, Seljuks, Karamanoğulları, Cyprus, Egypt, Mamluks, Trade, Mediterranean.

HARİTA ve RESİMLER

Harita (Portolan) 1

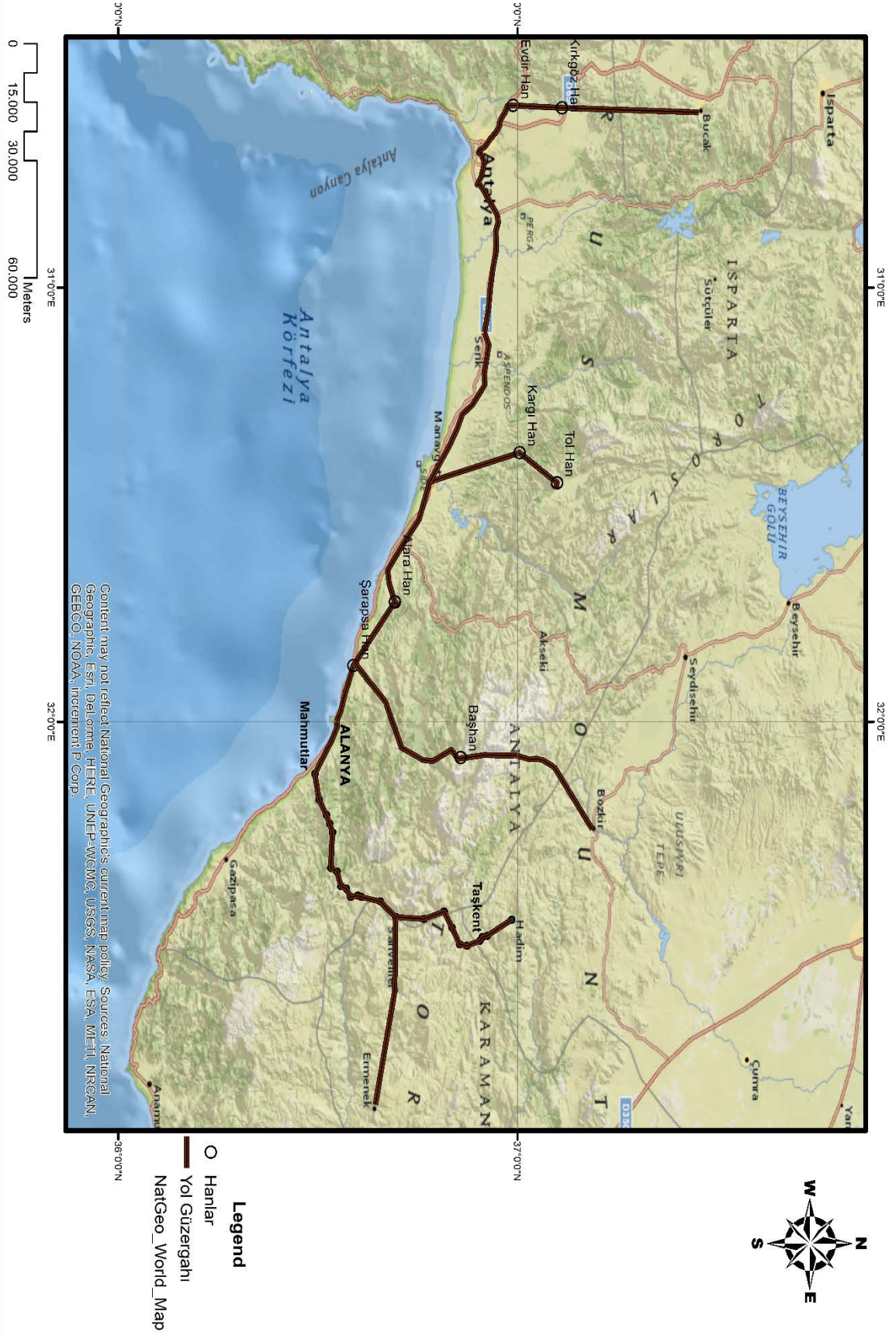

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b5906261w/f1.item.r=portulan.zoom>

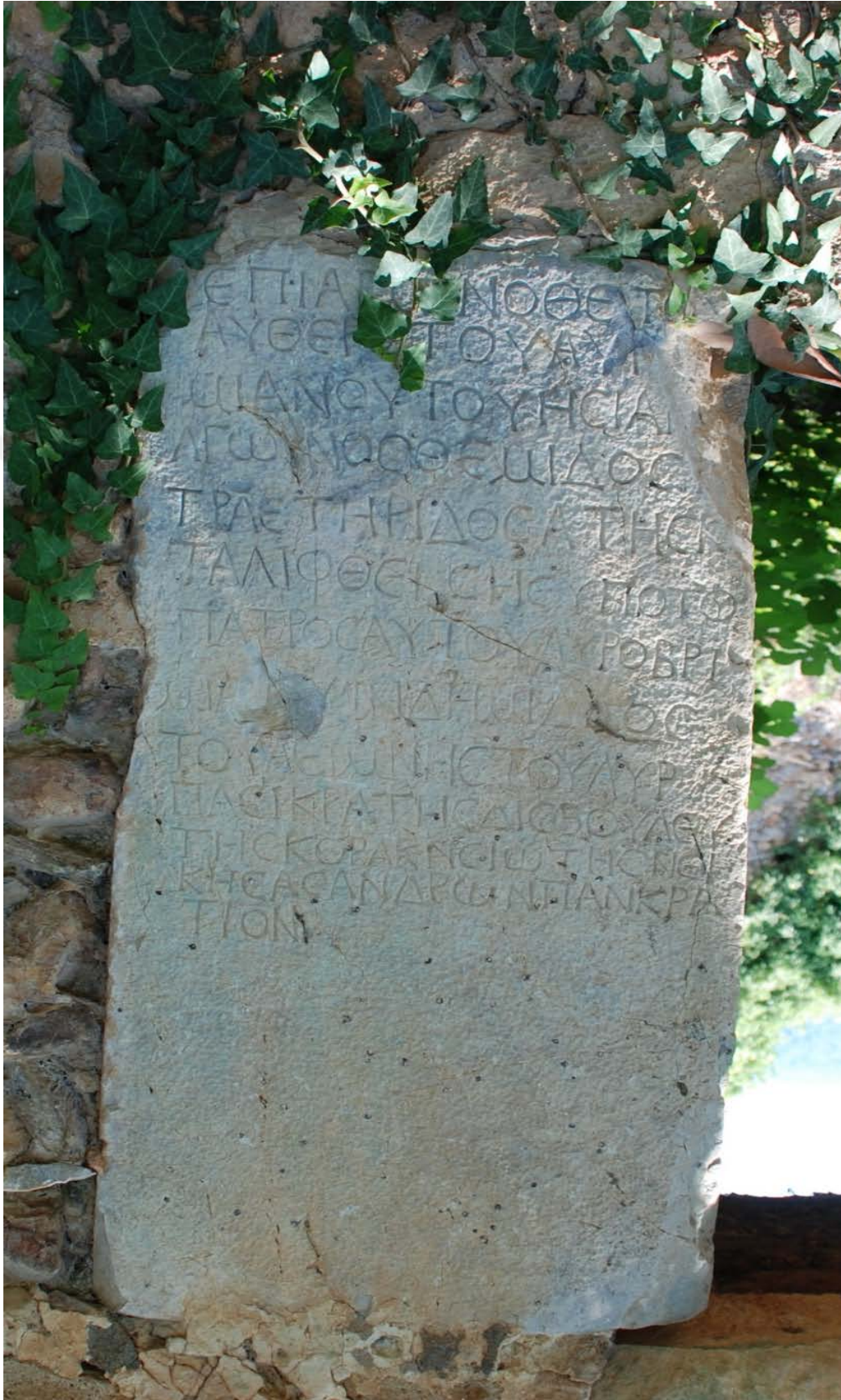
Petrus Roselli, XIV. yüzyıl, Carte marine de la mer Méditerranée et de la mer Noire

Erişim Tarihi: 26.12.2016

ALANYA Bölgesi Tarihi Ticaret Yolları

RESİM 1

Oba Medresesi Duvari. 07/2014

Akdeniz Haritası, Y. Rapoport – E. Savage-Smith, *An Eleventh-Century Egyptian Guide to the Universe-The Book of Curiosities*, Leiden, 2014, a fols. 30b–31a.

RESİM 3

Mahmutlar - Taşkent, Ermenek Yolu 07/2014.

RESİM 4

Susam Beli Geçidi 06/2014

RESİM 5

Kırk Dönmeler 06/2014

NOTAI GENOVESI IN OLTREMARE
ATTI ROGATI A CIPRO
DA LAMBERTO DI SAMBUCETO

(6 luglio - 27 ottobre 1301)

1301 settembre 25, Famagosta.

Genovino Brunalescus, cittadino genovese, dichiara a Stefano magister, veneziano, di avere da lui ricevuto 1000 bisanti bianchi di Cipro, per i quali, a titolo di cambio, corrisponderà una somma di daremi in ragione di 123 ogni 20 bisanti e mezzo, a Candeloro, entro otto giorni dall'arrivo del lignum quod fuit Nicolini Binelli, già scriba del Comune dei Genovesi di Famagosta.

* In nomine Domini, amen. Ego Ianuinus Brunalescus, civis Ianue, confiteor et publice recognosco tibi Stephano magistro, Venetico, me habuisse et recepisse a te bisancios albos, bonos et iusti ponderis, de Cipro, mille, abrenuncians exceptioni non habitorum et non receptorum dictorum bisanciorum, doli, in factum, condicioni sine causa et confessionis non facte et omni iuri. Unde et pro quibus, nomine cambii, promitto et convenio tibi dare et solvere tibi sive tuo certo nuncio, seu dari aut solvi facere per meum certum nuncium, pro quibuslibet bisanciis viginti et dimidio albis ex dictis bisanciis, daremos centum viginti tres de Candelor, bonos et curribiles, usque integram solucionem et satisfacionem dictorum bisanciorum mille, et hoc ibi in Candelor, infra dies octo tunc proximos venturos postquam lignum quod fuit Nicolini Binelli, olim' scribe Communis Ianuensium Famagoste, paratum, Deo dante, recto

tramitte, ibi, in Candelor, proficisci, ibi, in dicto loco de Candelor, aplicuerit, alioquin penam dupli dicte quantitatis, cum refectione omnium dampnorum et expensarum propterea factorum sive factarum, tibi stipulanti dare et solvere promitto. Pro quibus attendendis et observandis universa mea bona, habita et habenda, tibi pignori obligo, eunte vero dicta peccunie quantitate ad risicum et fortunam dicti ligni et rerum dicti ligni, abrenunciens in predictis omni excepcioni et decepcioni et iuri, canonico et civili², et privilegio fori ita quod ego dictus Ianuinus et mea possint sub quolibet magistratu conveniri ubique³. Actum Famagoste, iuxta stationem Barthozii Latini, speciarii, die XXV septembris, circa terciam. Testes vocati et rogati Benevenutus Latinus de Florentia et Barthozius speciarius, habitator Famagoste.

¹olim: aggiunto in soprilinea. ²omni excepcioni -- civili: aggiunto al termine del doc. con segno di richiamo. ³Segue, ripetuto: sub quolibet magistratu.

153 a

1301 settembre 25, <Famagosta>.

Il doc. 153 viene cassato in quanto Stefano rilascia quietanza a Genovino per il saldo del debito.

M^oCCC^oI^o, die XXV septembris. Cassata quia dictus Stephanus vocavit se integre satisfactum a dicto Ianuino de dicta peccunie quantitate, presentibus dictis testibus.

1301 settembre 30, Famagosta.

Genovino Brunalescus, cittadino genovese, e Ottobono Nizola, pure genovese, in solido, dichiarano a Stefano Magnus di Venezia di avere da lui ricevuto 1500 bisanti bianchi di Cipro, che restituiranno entro 20 giorni dal momento in cui la loro nave, chiamata "Santa Margherita", attualmente nel porto di Candeloro, farà un altro scalo per scaricare, altrimenti verseranno, a titolo di cambio, 300 bisanti vecchi d'oro.

[CCLXXXII b] In nomine Domini, amen. Nos Ianuinus 28
 Brunalescus, civis Ianue, et Octobonus Nizola, Ianuensis, quisque nostrum in solidum, confitemur et publice recognoscimus tibi Stephano Magno de Veneciis nos habuisse et recepisse a te bisancios albos, bonos et iusti ponderis, de Cipro, mille quingentos, abrenunciantes excepcioni non habitorum et non receptorum dictorum bisanciorum, doli, in factum, conditioni sine causa et confessionis non facte et omni iuri. Quos bisancios mille¹ quingentos vel totidem pro ipsis eiusdem monete, quisque nostrum in solidum², promittimus et convenimus tibi dare et solvere tibi sive tuo certo nuncio, seu dari aut solvi face-

re per nostrum certum nuncium, infra dies viginti tunc proximos venturos postquam navis nostra, que est in portu de Candelor, vocata "Sancta Margarita", separando se de dicto portu de Candelor, aplicuerit in aliquo loco ubi portum fecerit pro exonerando totum ipsius onus, sive ex maiori parte ipsius, et, si tibi vel tuo certo nuncio nun satisfecerimus sive solverimus integraliter³ dictam peccunie quantitatem ut supra, quisque nostrum in solidum, promittimus et convenimus tibi dare et solvere tibi sive tuo certo nuncio, nomine cambii⁴, per pactum, seu dari⁵ et solvi facere per nostrum⁶ certum nuncium, bisancios trescentos⁷ veteres auri, bonos et iusti ponderis, tunc presencialiter ad voluntatem et mandatum tuum, eunte vero dicta peccunie quantitate ad risicum et fortunam dicte navis. Que, omnia et singula, supradicta, quisque nostrum in solidum, promittimus et convenimus tibi actendere, complere et observare et contra in aliquo de predictis non venire, alioquin penam dupli dicte quantitatis, cum refectione omnium dampnorum et expensarum propterea factorum sive factarum, quisque nostrum in solidum, tibi stipulanti dare et solvere promittimus, ratis nichilominus manentibus omnibus et singulis supradictis, pro quibus actendis et observandis universa bona nostra, habita et habenda, coperta et discoperta, et cuiuslibet nostrum in solidum, tibi pignori obligamus, abrenunciantes in predictis omni excepcioni et decepcioni et iuri, canonico et civili, et iuri solidi, nove et veteri constitutioni de duobus reis, epistole divi Adriani, iuri de principali et omni iuri, hoc acto ut quisque nostrum in solidum de predictis teneatur, et privilegio fori ita quod nos et nostra et cuiuslibet nostrum possint ubique, sub quolibet magistratu, conveniri. Actum Famagoste, ad dictam stationem, die ultima septembris, circa vespas. Testes vocati et rogati magister Enricus custulerius et Barthozius Latinus, omnes habitatores Famagoste.

F.]

[F.

¹Segue, depennato: octingentos. ²quisque nostrum in solidum: aggiunto in sopralinea. ³Segue, depennato: de. ⁴nomine cambii: aggiunto in sopralinea. ⁵Segue, depennato: vel. ⁶nostrum: corretto su precedente scrittura. ⁷trescentos: aggiunto nel margine destro.

۲۶۴

جناب ایالت مآب حکومت نصاب شجاعت ایاب مملکت مناب اقتضار حکام دوران خلاصه
سه سالاران زمان المخصوص بعناية الملك المنان پدر کاهران ایدالله تعالی دولته وادام عزه
واقباله را سلام محبانه ودعاء دوستانه ابلاغ واسلال داشته خواهان ملاقات فائض البرکات
شناستند نیل آن سعادت برفچه احسن مبسر باد بعد ضمیر منیر مهر تنویر انیسامی رود که
درین ولاچنان استماع شد که ان جناب لطنی موازی چهل و بیج کس همراه کرده وخفیه
برسر فرمان بک حاکم علائیه تاخت آورده و میزبور را کشته وانواع خونریزی وحرکات
ناموجه بظهور آمده وقلعه مزبوره را متصرف شده اگر چنانست بیج وجه مناسب
نمی نماید ودرین خصوص اهتمام تام لازم بود زیرا اراقت دم ناحق کار مشکست
ودران که سبب خرابی ملک و باعث ازاله دولت می باشد شبهه نیست واز روی دوستی اعلام
میرود که در اظهاری حق سعی جیل بظهور آوردند نادر روز جزا مأخذ نشوند
وهبشه سوانح حالات را نوشته ارسال فرمایند تا واقف حال کردد باقی ایام عمر و دولت
بر نفع عدالت گذران باد بر العباد

جواب

الجواب

کتاب مستطاب وخطاب مشکین نقاب از حضرت نوبین اعظم وشهر بارافخم سرور
جهان رفیع القدر آسمان سان عظیم المحل کریم الشان ناشر العدل والاحسان فایده
الملوک فی الزمان قانع البدع والظیفان المستعنی عن الحجمة والبرهان المؤید بعون الله الملک
المستعان برادر کامران اعز الله له الاعوان ولا یخلو عنه المکان مصحوب خلف الاعاظم
قدوة الامائل والاکرام منصور بک زید قدره وصول یافت ومن اوله الی آخره بمراسم
تعظیم وتبجیل برضا من میونس اطلاع کلی افتاده ونیز بمسامع شریفه حضرت اعلی
خلد الله تعالی ملک در حق این جانب سخن غیر واقع رسانیده اند که لطیف را چه سهل
وینج کس همراه کرده بر سر فرمان بک فرستاده والله العظیم این جانب ازین مظنه بری
الساحه بود که بهیچ وجه و بهیچ باب مدخلی نداشت ونخواهد یافت مع هذا بامر دم علائیه
نیز معاهده که لازم رعایت مستحکم وشسته کشته اعتقاد این جانب بران مقرر است
که مادام در قید حیات باشد از هر جهت در رعایت افزوده باخلاص واختصاص آن
حضرت کوشد ورضای خاطر عاظر را جوید اما بیان واقع چنانست که لطیف نیز
باین جانب آمده روزی چند اقامت نمود دران ثنا این جانب را در صوب قبصریه
مصلمتی روی نمود که بعزیمت ان طرف باعث کشت آن بد بخت ناگاه در شبی رفته بر چنین
سببه وفسادی مغضی کشته ودرین وقت سید الصدور عمده الجمهور قدوة الکتاب زائر
الحریم الحاسی شیخ کاتب را دام صدره بر شرف دستبوس آن حضرت روانه کرد انیسده
تا این بیان واقع را در عتبه علیا مبین کند وکلمه چند بدو سپارش رفته است تا به عرض
برساند ما مولست که اصفا فرمایند چون اعتماد بکمال اعطاف ان حضرت استحکام
یافته است بزبان الطناب وایرام محتساج نکشت که جهان بکام او باد بالنبی وآله الابد
و بحق النون والصاد

1450. 7 septembre.

Traité de paix entre le roi de Chypre et Louphitou-Bey, émir de Candelore, en Caramanie.

Malte. Arch. de l'Ordre. Libr. Bullar. XLVII, fol. 167 v°.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.
Εἰς τοὺς αὐτὸς, σепτεμβρίου ζ'.

Αὐτὸ ἐνευ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀγάπης μέσα εἰς τὸν ὑψηλότατον καὶ δικαιοτάτον Τζο- νᾶν ῥήγαν τῆς Κύπρου, καὶ τοῦ εὐγενικοτάτου καὶ εὐτυχημένου Λουφτούμπεη, ἀμη- ρᾶν καὶ ἀφέντην τοῦ Καυτηλόρου¹. ἀπὸ τὴν ποίαν ἀγάπην ἐγένετον, ἐτελειώθην εἰς τὴν τάξιν καὶ μανιέραν τοιοῦτην·

Ὅτι πρῶτον ὁ ἀφέντης ὁ ῥήγας τῆς Κύπρου προμετιάζει καὶ τάση τοῦ καὶ ὠμόνυει ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ νὰ πάγη νὰ ἔχη καλὴν ἀγάπην καὶ φιλίαν μετὸν αὐ- τὸν ἀφέντην τοῦ Καυτηλόρου· καὶ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἐμπροσθεν νὰ τὸν ἔχη καλὸν γείτονα καὶ ἀδελφόν· καὶ μηδὲν ἐνοιασθῆ, οὐδέ νὰ γυρεύσῃ, οὐδέ νὰ φελέσῃ νὰ κάμῃ ζημίαν τοῦ αὐτοῦ ἀφέντη τοῦ Καυτηλόρου οὐδέ τοῖς ἀνθρώποις του, οὐδέ τὰ πράματά του, οὐδέ τὰ καράβιά του, οὐδέ τὰς πρᾶ- ματαῖς του· ἀλλ' νὰ ἐμποροῦν νὰ ἔρχων- ται εἰς τὸ νησί τῆς Κύπρου εἰς τοὺς λιμένας του καὶ εἰς τὴν γῆν του, νὰ ἐμπαίνουσι καὶ

Au nom de Dieu, en l'an 1450, le 7 septembre.

Ceci est le commencement de la paix entre le très-haut et très-juste Jean, roi de Chypre, et le très-noble et fortuné Louphitou-Bey, émir et seigneur de Candelore, dont la conclusion a été faite et parachevée dans la forme et la manière suivante :

A savoir, premièrement, le seigneur roi de Chypre promet, répond et jure, à partir de ce jour en avant, de garder bonne affection et amitié aulit seigneur de Candelore et de l'avoir, à partir de ce jour, pour bon voisin et frère, sans préméditer, ni chercher, ni vouloir, ni faire aucun préjudice audit seigneur de Candelore, ni à ses hommes, ni à ses choses, ni à ses navires, ni à ses marchandises. Mais il promet au contraire que lesdits hommes pourront venir dans l'île de Chypre, dans ses ports et dans ses États; entrer et sortir, eux et leurs

να εύγαινουν εκείνοι και οιπραματίας των ακωλύτως. Και έτσι προμετιάζει αὐτὸς ὁ ῥήγας τῆς Κύπρου τούτα ὅλα νὰ τὰ ὁμώσῃ και νὰ τὰ κρατήσῃ. Και ἀκόμη ἀνέν και ἐνὶ κἀνμία ζημία τοῦ αὐτοῦ ἀφέντη τοῦ Καντηλόρου ἀπὸ ἐξ αὐτοῦ τῆς ἀφεντείας του, ἢ ἀπὸ κἀνέναν ἀνθρώπων ὑποτακτικόν του, ὁ ἀφέντης ὁ ῥήγας νὰ ἐνεκ κρατούμενος νὰ τὴν πληρώνη τὴν αὐτὴν ζημίαν.

Και τότεσαι και ὁ αὐτὸς ἀφέντης Λουφτούμπηης, και ἀφέντης τοῦ Καντηλόρου προμετιάζει του και τάση του και ὁμῶναι του ἀπὸ τὴν σήμερον ἡμέραν και ἐμπρὸς, νὰ τὸν ἔχη καλὸν γέστονα και ἀδελφόν· και τὸν ἔχει καλὴν ἀγάπην και φιλίαν μετ τὸν αὐτὸν ἀφέντην τὸν ῥήγαν τῆς Κύπρου, και ἀπῶδε και ἐμπρὸς νὰ τὸν ἔχει καλὸν γέστονα και ἀδελφόν, και μηδὲν ἐνοιασθῆ οὐδὲ γυρεύσει οὐδὲ νὰ θελήσῃ νὰ κάμη ζημίαν τοῦ αὐτοῦ ἀφέντη τοῦ ῥηγός, οὐδὲ τοῖς λαοῖς του, οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις του, οὐδὲ τὰ πράματά του, οὐδὲ τὰ καράβιά του, οὐδὲ τὰςπραματίας τους· ἀμὲ νὰ ἐμποροῦν νὰ ἐρχῶνται εἰς τὸ Καντηλόρος και εἰς ὅλην τὴν γῆν τῆς ἀφεντείας του, και εἰς τοὺς λιμένας του νὰ ἐμπαίνουν και νὰ εύγαινουν εκείνοι και οιπραματίας τους ακωλύτως. Και έτσι προμετιάζει ὁ αὐτὸς ἀφέντης τοῦ Καντηλόρου τούτα ὅλα νὰ τὰ ὁμώσῃ και νὰ τὰ κρατήσῃ. Και ἀκόμη ἀνέν και γένει και κἀνμία ζημία τοῦ αὐτοῦ ἀφέντη τοῦ ῥηγός, ἀπὸ τὸν ἀφέντην τοῦ Καντηλόρου, ἢ ἀπὸ κἀνέναν ἀνθρώπων ἐδικόν του, ὁ ἀφέντης τοῦ Καντηλόρου νὰ ἐνεκ κρατημένος νὰ πληρώνη τὴν αὐτὴν ζημίαν.

Ἀκόμη ὁ αὐτὸς ῥήγας ἂν νοιάσῃ τι και μάθῃ ὁ και κἀνεὶς ἔχθρὸς τοῦ ἀφέντη τοῦ Καντηλόρου θελήσῃ νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν κάμη

marchandises, sans aucun empêchement. Ainsi, ledit roi de Chypre promet de jurer toutes ces choses et de les observer. Et en outre, s'il arrive quelque dommage audit seigneur de Candelore, soit de la part de sa seigneurie, soit de quelque homme son sujet, le seigneur roi sera tenu de payer ledit dommage.

Et par suite le seigneur Louphitou-Bey, seigneur de Candelore, lui promet et lui jure, de ce jour en avant de le tenir pour bon voisin et frère; et de garder bonne affection et amitié audit seigneur roi de Chypre, et dorénavant de l'avoir pour bon voisin et frère, et de ne préméditer, ni chercher, ni vouloir causer aucun donmimage audit seigneur roi, ni à ses hommes, ni à ses sujets, ni à ses choses, ni à ses vaisseaux, ni à ses marchandises. Mais [au contraire que lesdits hommes] pourront venir à Candelore et sur tout le territoire de sa seigneurie: entrer dans ses ports et en sortir, eux et leurs marchandises, sans aucun empêchement. Et ainsi le même seigneur de Candelore promet de jurer et d'observer toutes ces choses. Et en outre, s'il advient quelque donmimage audit seigneur roi, de la part du seigneur de Candelore ou de quelqu'un de ses hommes, le seigneur de Candelore sera tenu de payer ce donmimage.

En outre ledit roi, s'il s'aperçoit et apprend que quelque ennemi du seigneur de Candelore veut venir lui cau-

ζημίαν, να τὸν κάμῃ νοίωσιν τὸ ἐγγρησ-
ρώτερον ὑποῦ νὰ ἠμπορέσῃ. Καὶ ἐτζί, ὁ
αὐτὸς ἀφέντης τοῦ Καντηλόρου ὁμῶνει καὶ
προμετιάζει, ὅτι καὶ ἂν νιώσῃ καὶ μάθῃ
ὅτι κανεὶς ἔλθῃ ἢ ^{Φεληση} ὄπου νὰ τὸν
κάμῃ ζημίαν, νὰ τὸν κάμῃ νοίωσιν τὸν
αὐτὸν βήγαν τῆς Κύπρου.

Καὶ διὰ καλὴν φερμάτζιαν καὶ μὲ τὸ
Φέλημα τῶν δύο κερῶν (κυρίαν?), του-
τέστιν τοῦ αὐτοῦ ἀφέντη τοῦ ρηγόσκαιτου
αὐτοῦ ἀφέντη τοῦ Καντηλόρου, ἐποιήκασιν
τὸ αὐτὸ γράψιμον καὶ ἐδώκαντο εἰς τὰ
χέρια τοῦ ἀφέντη τοῦ μεγάλου μάστρου.
καὶ ἐβλάσιν τον κριτήν, εἰ τις ἔλθει πα-
ρακάτω ἀπὸ τὰ σίτοιχημένα τῆς ἀνωθεν
γραφεῖς, ὁ αὐτὸς ἀφέντης μέγας μάστορης
νὰ τοὺς κρίνῃ· καὶ οἱ αὐτοὶ ἀφέντες νὰ
ἦναι κρατημένοι εἰς ἐκείνην τὴν κρίσιν
τὴν θελεὶ κάμειν ὁ ἀφέντης ὁ μέγας μά-
στορης.

Καὶ ἐτζί τὸ ὁμύσασιν.

ser dommage, il s'engage à l'en avertir
le plus tôt possible. Et de même ledit
seigneur de Candelore, s'il s'aperçoit et
apprend que quelqu'un vient ou veut
venir causer du dommage au roi de
Chypre, jure et promet de l'en avertir.

Et pour bonne garantie d'un accord
commun des deux seigneurs, c'est-à-
dire ledit seigneur roi et ledit seigneur
de Candelore, les deux parties ont fait
le présent écrit et l'ont remis entre les
mains du seigneur le Grand Maître [de
Rhodes], qu'ils ont choisi pour arbitre,
afin que, si quelqu'un contrevenait aux
engagements exposés ci-dessus, ledit
seigneur Grand Maître les juge, et que
lesdits seigneurs soient tenus [de se con-
former] à la décision qu'aura rendue le
seigneur Grand Maître.

Ils l'ont juré ainsi